

Sveučilište u Zagrebu

Filozofski fakultet

Jelena Tušek

**OBOGAĆENA KOMPOZICIONALNOST
ARGUMENTNE STRUKTURE GLAGOLA
U HRVATSKOME I SLOVENSKOME
JEZIKU**

DOKTORSKI RAD

Zagreb, 2019.

Sveučilište u Zagrebu

Filozofski fakultet

Jelena Tušek

**OBOGAĆENA KOMPOZICIONALNOST
ARGUMENTNE STRUKTURE GLAGOLA
U HRVATSKOME I SLOVENSKOME
JEZIKU**

DOKTORSKI RAD

Mentori:

dr. sc. Anita Peti–Stantić, red. prof.

dr. sc. Mateusz–Milan Stanojević, izv. prof.

Zagreb, 2019.

University of Zagreb

Faculty of Humanities and Social Sciences

Jelena Tušek

ENRICHED COMPOSITIONALITY OF THE ARGUMENT STRUCTURE OF CROATIAN AND SLOVENIAN VERBS

DOCTORAL THESIS

Supervisors:

Anita Peti–Stantić, Ph.D.

Mateusz–Milan Stanojević, Ph.D.

Zagreb, 2019.

O MENTORICI

Anita Peti-Stantić rođena je u Virovitici, a u Zagrebu je završila osnovnu i srednju školu te se 1985. upisala na Filozofski fakultet, jednopredmetno na jugoslavistiku (danas: Odsjek za kroatistiku) i istovremeno dvopredmetno na klasičnu filologiju. Diplomirala je u listopadu 1989. s diplomskom radnjom *Ironija u dramaturgiji Antuna Šoljana*. Na Sveučilištu Yale (SAD) je stekla stupanj M.A., a poslijediplomski je studij nastavila na Sveučilištu u Beču uz mentorstvo akademika Radoslava Katičića. Doktorirala je 2002. s temom *Poredbena sintaksa ličnih zamjenica u južnoslavenskim jezicima* pod mentorstvom prof. Ive Pranjkovića. Od studenog 1999. godine zaposlena je na Odsjeku za slavistiku Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu (danas Odsjek za južnoslavenske jezike i književnosti) gdje je redovna profesorica. Od 2006. je godine vodila znanstveni projekt pod naslovom *Hrvatska i bliskosrodne kulturnojezične zajednice*. Osim znanstvenih monografija, autorica je *Velikog slovensko-hrvatskog i hrvatsko-slovenskog rječnika* (2014) i prevoditeljica sa slovenskog i engleskog. Akademsku godinu 2009/2010. provela je u Centru za kognitivna istraživanja Sveučilišta Tufts u Americi, gdje je kao Fulbrightova stipendistica radila na projektu *The Relationship Between Scrambling and the Position of the Clitic Cluster in Slavic Languages*. Osim sociolingvističkih tema kojima se bavila godinama, danas su u središtu njezina interesa kognitivna lingvistika, osobito informacijska struktura, kao i pomaci u suodnosu gramatičkih razina. Uz to se bavi proučavanjem lingvističkoga statusa pacijenata s afazijom i gramatikama nasljednih govornika. Posljednjih se godina bavi istraživanjem suodnosa gramatičke i leksičke strukture jezika s različitih teorijskih lingvističkih i psiholingvističkih, eksperimentalnih stajališta. U Centru za kognitivne studije Sveučilišta Tufts u Sjedinjenim Američkim Državama (2013-2015) s Rayem Jackendoffom intenzivno je surađivala na projektu vezanom uz hijerarhiju gramatičkih struktura, u kojem se posebno bavila osobama s afazijom i fonološko-semantičkim i sintaktičko-semantičkim sučeljem u informacijskoj strukturi rečenice. 2014. godine počinje surađivati na međunarodnom projektu *Coordinated Research in the Experimental Morphosyntax of South Slavic Languages* (EMSS), primarno posvećenom psiholingvističkim istraživanjima slaganja u južnoslavenskim jezicima. Voditeljica je projekta *Modeliranje mentalne gramatike hrvatskoga: ograničenja informacijske strukture* logično se nastavlja na suradnju s prof. Rayem Jackendoffom u SAD-u i na projekt EMSS, uz bitno proširenje interesa u smjeru semantičkih kategorija konkretnosti i predočivosti te informacijske strukture.

O MENTORU

Mateusz-Milan Stanojević izvanredni je profesor na Odsjeku za anglistiku Filozofskog fakulteta sveučilišta u Zagrebu. Bavi se istraživačkim radom prvenstveno u području kognitivne lingvistike (konceptualne metafore, gramatike engleskog i slavenskih jezika), engleskog kao lingua franca, te e-poučavanja. Autor je dviju znanstvenih monografija (jedna u suautorstvu s R. Geld), urednik jedne znanstvene monografije te suurednik pet zbornika (od čega dva u inozemstvu). Autor je ili suautor pedesetak znanstvenih, preglednih i stručnih radova u Hrvatskoj i inozemstvu, te je s izlaganjima sudjelovao na pedesetak domaćih i međunarodnih konferencija. Gostovao je kao predavač na više domaćih i međunarodnih sveučilišta (Sveučilište u Sheffieldu, Sveučilište u Kansasu, Sveučilište u Oslu, Sveučilište u Krakovu, Sveučilište Ludwig-Maximilians u Münchenu). Dobitnik je stipendije za stručno usavršavanje na Sveučilištu u Bergenu u Norveškoj (2002./2003.), te Fulbrightove stipendije (boravak na Sveučilištu u Kansasu, 2015.), a usavršavao se i na Sveučilištu u Sheffieldu (rujan 2017.) Sudjelovao je na nekoliko međunarodnih projekata vezanih uz e-poučavanje (npr. *Developing online teaching skills*, European Centre for Modern Languages, voditelj: Ursula Stickler; 2008-2011). Bio je voditelj dvaju međunarodnih projekata: *Using open resources to develop online teaching skills* (European Centre for Modern Languages; 2012-2013), te *Use of ICT in support of language teaching and learning* (European Centre for Modern Languages i Europska komisija; svibanj 2013 – rujan 2015). Sudjelovao je na više domaćih znanstvenih projekata (od kojih je najznačajniji *Teorijska kognitivno lingvistička istraživanja hrvatskoga i drugih jezika*; voditelj: prof. dr. sc. Milena Žic Fuchs), a trenutno sudjeluje na projektu *Modeliranje mentalne gramatike hrvatskoga: ograničenja informacijske strukture* (Hrvatska zaklada za znanost; voditeljica: Anita Peti-Stantić, 2017-2020). Član je stručnih udruga *International Cognitive Linguistics Association*, Hrvatskog filološkog društva te Hrvatskog društva za primijenjenu lingvistiku (čiji je bio tajnik, član predsjedništva i predsjednik nadzornog odbora). U listopadu 2017. izabran je za zamjenika predsjednika *Slavic Cognitive Linguistics Association*.

ZAHVALE

Zahvalu prije svega dugujem mentorima prof. dr. Aniti Peti-Stantić i izv. prof. dr. Mateuszu-Milanu Stanojeviću na motivaciji, vodstvu i mnogobrojnim savjetima prilikom pisanja ovoga rada. Zahvaljujem članovima povjerenstva prof. dr. Idi Raffaelli, dr. sc. Kristini Štrkalj Despot i prof. dr. Marku Stabeju na svim komentarima i prijedlozima za daljnja istraživanja.

Hvala članovima Odsjeka za južnoslavenske jezike i književnosti na podršci i razumijevanju. Posebno zahvaljujem doc. dr. Ivani Latković koja popratila svaki korak ovoga rada, a i mnoge koji su mu prethodili. Hvala dr. sc. Jani Willer Gold, doc. dr. Mirjani Tonković i Simoni Gotal na brojnim korisnim prijedlozima i savjetima.

Ovaj rad ne bi nastao bez potpore onih koji su moja izbivanja učinili manje primjetnima – Matka, mojih roditelja, Sanje, Memeda, Ane, bake Sofije i Ivana. Hvala vam.

I na kraju, najviše zahvaljujem mojim malim ljudima – Pavi i Maroju.

SAŽETAK

U ovome se radu na temelju uporabnih pristupa jeziku teorijsko-metodološkim okvirom konstrukcijske gramatike istražuju načini modeliranja značenja u slučajevima kršenja kanonske argumentne strukture faznih glagola. Kršenje kanonske argumentne strukture faznih glagola obrađujemo u okviru Jackendoffova (1997) pojma obogaćene kompozicionalnosti koji podrazumijeva mogućnost prizivanja značenja koje sintaktički nije prisutno kao u primjeru *započeti knjigu* u kojem fazni glagol određuje fazu glagolskoga procesa koji u tom primjeru izostaje, stoga ga je potrebno prizvati. Istraživanje je pokazalo da na priziv implicitnih predikata snažno utječe značenje rečeničnoga subjekta, objekta, ali i shematiziranoga značenja same konstrukcije koja doprinosi širenju ili sužavanju raspona mogućih predikata.

U radu je nakon definiranja pojmova i teorijskih pristupa relevantnih za ovo istraživanje provedena usporedna analiza faznih glagola u hrvatskome i slovenskome jeziku na temelju dostupnih priručnika i korpusne analize. Zatim su korpusnom pretragom ekstrahirani primjeri rečenica s nedogađajnim dopunama (*kuhinja, kuća, knjiga i ručak*) te je provedeno označavanje njihovih implicitnih predikata kako bi se ispitao teorijski dominantan model tumačenja pojave značenjskoga obogaćivanja strukturom kvalije imenice u dopuni koji proizlazi iz teorije generativnoga leksikona (Pustejovsky 1995).

Opisana su dva eksperimenta koja su provedena s izvornim govornicima hrvatskoga jezika. U prvom je eksperimentu ispitan stupanj prihvatljivosti rečenica s faznim glagolima i implicitnim dopunama. Sljedeći je eksperiment pokazao utjecaj triju faktora na interpretaciju rečenica: subjekta, objekta i konstrukcije. U završnom dijelu raspravlja se o mogućnosti konstrukcijskih pristupa da zajedno s modelom znanja o tipičnim događajima ponude model koji bi mogao adekvatnije opisati mogućnosti priziva implicitnih značenja u konstrukcijama s faznim glagolima i nedogađajnim dopunama.

ABSTRACT

The aim of this dissertation was to analyze the category of aspectual verbs in Croatian and Slovene with regards to their semantic contribution to aspectual constructions. Following Jackendoff's enriched compositionality (1997) the thesis explores the modelling of the meaning of the non-canonical argument structure of the aspectual verbs (e.g. *početi*, *nastaviti*, *završiti*) with nouns denoting entities in Croatian and Slovenian.

Issues raised by this phenomena are discussed, particularly with respect to different generative and cognitive approaches. The fundamental idea of the thesis is that the meaning of the aspectual construction with non-canonical argument structure should be modelled from the usage-based perspective.

The study of aspectual verbs in Croatian and Slovenian was carried out on the basis of their description in Croatian and Slovenian grammars and dictionaries. Since usage-based methodology lies on the use of corpora for the linguistic analysis, we have conducted the comparative corpus analysis of the aspectual verbs and their complementation using Croatian and Slovenian web corpora hrWaC and slWaC.

Sentences with aspectual verbs in the non-canonical argument structure with four nouns (*kuća*, *kuhinja*, *knjiga* and *ručak* for Croatian; *hiša*, *kuhinja*, *knjiga* and *kosilo* for Slovenian) in accusative and instrumental case have been annotated to analyze the range of implicit meanings of constructions. The goal of this analysis was to test the adequacy of the General lexicon theory (Pustejovsky 1995) for modelling the meaning of enriched compositionality. This analysis has shown that the theory is not capable of determining all the implicit meanings of constructions and that it should be replaced by other models that are able to capture wider range of implicit meaning.

In order to experimentally approach this phenomena, two sets of experiments have been carried out. First, acceptability judgement that tested the acceptability of constructions with non-canonical argument structure. The results have shown that constructions with aspectual verbs (*završiti* and *končati*; "finish") and complements that denote entities were more acceptable than constructions with other aspectual verbs. Constructions with Croatian and Slovenian verb *nastaviti/nadaljevati* (engl. *to continue*) were rated as the least acceptable in the research. This results are compatible with the results of the corpora analysis according to which constructions with this verb are the least present in both languages.

In the second experiment, participants had to list implicit meanings of the aspectual constructions with missing verbs. This experiment has shown that the meaning of aspectual constructions with non-canonical argument are severely influenced by the meaning of the sentence subject (male, female), meaning of the object and the meaning of the construction itself. The experiment has shown that meanings of constructions with instrumental complements even are harder to model using the Pustejovsky's framework.

Based on the relevant theoretical literature and results obtained by the corpus analysis and two experiments, dissertation proposes the use of a construction-based approach combined with the generalized event knowledge model for the interpretation of enriched compositionality of the constructions with aspectual verbs and non-canonical arguments.

Keywords: enriched compositionality, construction grammar, aspectual verbs, generative lexicon theory, generalized event knowledge model, corpus linguistics, psycholinguistics, Croatian, Slovenian

KLJUČNE RIJEČI

obogaćena kompozicionalnost, konstrukcijska gramatika, fazni glagoli, teorija generativnoga leksikona, model znanja o tipičnim događajima, korpusna lingvistika, psiholingvistika, hrvatski, slovenski

SADRŽAJ

O MENTORICI	i
O MENTORU	ii
ZAHVALE.....	iii
SAŽETAK	iv
ABSTRACT.....	v
1. UVOD.....	1
1.1. CILJEVI I HIPOTEZE ISTRAŽIVANJA	3
1.2. METODOLOGIJA RADA	3
1.3. STRUKTURA RADA	4
2. KOMPOZICIONALNOST I OBOGAĆENA KOMPOZICIONALNOST.....	6
2.1. NAČELO KOMPOZICIONALNOSTI	6
2.2. PRIGOVORI NAČELU KOMPOZICIONALNOSTI	7
2.3. NAČELO OBOGAĆENE KOMPOZICIONALNOSTI.....	12
2.3.1. Glagolske prisile	12
2.3.2. Prisile (ne)brojivosti.....	14
2.3.3. Prijenos referencije	17
2.3.4. Pridjevsko-imenske modifikacije.....	19
2.3.5. Značenjsko obogaćivanje argumentne strukture glagola.....	20
3. OBOGAĆENA KOMPOZICIONALNOST KONSTRUKCIJA S FAZNYM GLAGOLIMA	23
3.1. TEORIJSKI PRISTUPI	24
3.1.1. Metonimijski glagoli.....	24
3.1.2. Tumačenje značenjskog obogaćivanja strukturom kvalije	27
3.1.3. Konstrukcijsko-kognitivni pristupi značenjskom obogaćivanju.....	39
3.1.4. Model znanja o tipičnim događajima (GEK).....	49
3.1.5. Pragmatički pristupi fenomenu obogaćene kompozicionalnosti	54
3.2. EKSPERIMENTALNI PRISTUPI OBOGAĆENOJ KOMPOZICIONALNOSTI	56
3.2.1. Istraživanja procesiranja obogaćene kompozicionalnosti.....	56
3.2.2. Istraživanja interpretacije implicitnog predikata	62
3.3. KORPUSNI PRISTUPI OBOGAĆENOJ KOMPOZICIONALNOSTI	64
4. FAZNI GLAGOLI U HRVATSKOME I SLOVENSKOME JEZIKU.....	66
4.1. KATEGORIJA GLAGOLA I JEZIČNO KODIRANA DOGAĐAJNOST	67
4.2. DOGAĐAJNOST U FILOZOFIJI (JEZIKA) I LINGVISTICI	70
4.3. VREMENSKA SEGMENTACIJA DOGAĐAJA.....	74
4.3.1. Pristup (engl. <i>onset</i>)	74
4.3.2. Jezgra (engl. <i>nucleus</i>).....	75

4.3.3. Odstup (engl. <i>coda</i>).....	77
4.4. OPISI FAZNIH GLAGOLA U HRVATSKOM I SLOVENSKOM JEZIKU	78
4.4.1. Suznačnost faznih glagola i njihov gramatički status	78
4.4.2. Klasifikacije hrvatskih i slovenskih faznih glagola	80
4.5. ANALIZA DOPUNA FAZNIH GLAGOLA	87
4.5.1. Infinitiv kao dopuna faznih glagola	87
4.5.2. Odglagolne (radne) imenice kao dopuna faznih glagola	88
4.5.3. (Ne)događajne imenice kao dopuna faznih glagola.....	89
4.6. KORPUSNI PRISTUP ANALIZI FAZNIH GLAGOLA	91
4.6.1. Glagoli početne ili inicijalne faze	93
4.6.2. Glagoli nastavne faze	111
4.6.3. Glagoli prekidne faze	116
4.6.4. Glagoli završne ili finalne faze	120
5. KORPUSNA ANALIZA OBOGAĆENE KOMPOZICIONALNOSTI U HRVATSKOM I SLOVENSKOM JEZIKU.....	125
5.1. ISTRAŽIVANJE RASPONA IMPLICITNIH PREDIKATA U FAZNIM KONSTRUKCIJAMA	130
5.2. KORPUSNA ANALIZA REČENICA S NEDOGAĐAJNIM DOPUNAMA.....	133
5.3. REZULTATI KORPUSNE ANALIZE	136
5.3.1. Kuhinja.....	136
5.3.2. Kuća	139
5.3.3. Knjiga.....	143
5.3.4. Ručak	151
6. EKSPERIMENTALNI PRISTUP OBOGAĆENOJ KOMPOZICIONALNOSTI U HRVATSKOME JEZIKU	156
6.1. PRIHVATLJIVOST REČENICA S IMPLICITNIM PREDIKATOM.....	158
6.1.1. Ispitanici.....	159
6.1.2. Dizajn ispitivanja	159
6.1.3. Rezultati	162
6.2. ISTRAŽIVANJE INTERPRETACIJA IMPLICITNOGA PREDIKATA U KONSTRUKCIJAMA S FAZNIM GLAGOLIMA	166
6.2.1. Ispitanici.....	167
6.2.2. Dizajn ispitivanja	168
6.2.3. Postupak provedbe ispitivanja	170
6.2.3. Rezultati	171
7. RASPRAVA	191
8. ZAKLJUČAK.....	208
9. LITERATURA	212

PRILOZI	230
PRILOG 1 - UPITNIK ZA ISTRAŽIVANJE PRIHVATLJIVOSTI	231
PRILOG 2 - UPITNIK ZA ISTRAŽIVANJE IMPLICITNOGA PREDIKATA	235
PRILOG 3 - INFORMIRANI PRISTANAK (PRIHVATLJIVOST)	239
PRILOG 4 - INFORMIRANI PRISTANAK (IMPLICITNI PREDIKATI)	240
ŽIVOTOPIS AUTORICE	241

1. UVOD

Kategorijom faznih glagola (npr. *započeti*, *nastaviti*) jezik omogućuje iskazivanje unutarnje vremenske strukture događaja prototipno kodiranih punoznačnim glagolom u dopuni (Belaj i Tanacković Faletar 2017). No, u uporabi su posvjedočeni i primjeri kršenja tako definirane kanonske argumentne strukture te glagolske vrste. Naime, kao dopuna faznim glagolima mogu se pojaviti i nedogađajne imenice (npr. *knjiga*) bez eksplicitnoga navođenja glagola koji označava proces čiju fazu određuje fazni glagol. Mogućnost konstrukcija s faznim glagolima i nedogađajnim dopunama (npr. *započeti knjigu*) da prenesu i značenja koja sintaktički nisu prisutna jezični je fenomen kojem je u posljednjih dvadesetak godina posvećen velik broj studija koje su istraživale prirodu takva fenomena i mehanizama koji omogućuju priziv skrivenih, odnosno implicitnih značenja. Teorijski dominantan model koji tumači mogućnost priziva tih skrivenih značenja proizlazi iz teorije generativnoga leksikona Jamesa Pustejovskog (1995). Taj je pristup utemeljen na dekonstrukciji značenja imenice u dopuni faznoga glagola na temelju tzv. strukture kvalije koja podrazumijeva složeni sustav znanja koji uključuje podatke o taksonomskim obilježjima predmeta označenog imenicom (formalna kvalija), njegovim konstitutivnim sastavnicama (konstitutivna kvalija), načinu njegova nastanka (agentivna kvalija) i funkcijama u izvanjezičnome svijetu (telička kvalija). Prema tome modelu za tumačenje značenja složenih faznih konstrukcija s implicitnim predikatima dovoljne su posljednje dvije kvalije, tako da se konstrukcija *započeo je knjigu* može interpretirati ili kao *započeo je pisati knjigu* ili kao *započeo je čitati knjigu*. Odabir jedne od dviju interpretacija kontekstualno je uvjetovan, uglavnom agensom (npr. *pisac* ili *čitatelj*) čija je uloga presudna za razumijevanje konstrukcije (Lapata i Lascarides 2003, Lapata i dr. 2003).

U pristupima su ovome fenomenu dominantne dvije tendencije. Prva je spomenuti model koji ograničava raspone implicitnih predikata na temelju dviju sastavnica kvalije (Pustejovsky 1995), a drugi su uporabni i pragmatički pristupi (Lapata i Lascarides 2003, Lapata i dr. 2003, Ziegler 2007, Zarccone i Padó 2011, Zarccone i Rüd 2012, Yoon 2016) koji smatraju da je takvo modeliranje značenja suviše ograničavajuće i da onemogućuje tumačenje širega raspona mogućih predikata.

Uz teorijske pristupe, eksperimentalnim je putem (McElree i dr. 2001, Traxler i dr. 2002, Pickering i dr. 2005, Traxler i dr. 2005, McElree i dr. 2006a, McElree i dr. 2006b, Pylkkänen i McElree 2006, Frisson i McElree 2008, Piñango i Zurif 2001, 2015, Kuperberg i dr. 2010, Baggio i dr. 2010, Husband 2011, Lai i dr. 2017, i dr.) dokazano da prilikom

interpretacije takvih konstrukcija dolazi do pomaka u procesiranju u odnosu na uvjete u kojima nema kršenja kanonske argumentne strukture faznih glagola (npr. *započeti pisati knjigu, započeti pisanje knjige*). Taj se pomak u procesiranju pripisuje postojanju mehanizama koji omogućuju prizivanje implicitnoga predikata metonimijskom promjenom tipa ISTAKNUTI SUDIONIKA ZA DOGAĐAJ (v. Brdar 2007). Značenje se imenice (npr. *knjiga*) koja označava konkretan predmet stoga interpretira kao događaj povezan uz imenicu (npr. *čitanje knjige*). U teorijskim se pristupima (Pustejovsky 1995, Michaelis 2002, Jackendoff 1997) sam mehanizam naziva i promjenom tipa dopune (engl. *type shifting*).

U ovome će se radu, na temelju konstrukcijskih pristupa (Goldberg 1995, 2006, Michaelis 2002, Boas 2011, 2017) i Jackendoffova (1997) pojma obogaćene kompozicionalnosti istražiti primjenjivost navedenih modela na tumačenje priziva implicitnoga značenja u konstrukcijama s faznim glagolima i nedogađajnim dopunama u hrvatskome i slovenskome jeziku. Krovnim terminom obogaćene kompozicionalnosti Jackendoff (1997) objašnjava niz jezičnih pojava kod kojih dio značenja ne proizlazi iz sintaktičke strukture već ga je potrebno prizvati drugim značenjskim mehanizmima.

Nakon semantičke i sintaktičke analize ove kategorije glagola na temelju postojećih gramatičkih opisa (Babić i dr. 2009, Barić i dr. 1979, 2005, Silić i Pranjković 2005, 2007, Toporišić 1967, 1976, 1982, 2003), provest će se usporedna korpusna analiza odabranih faznih glagola s četirima nedogađajnim dopunama koje predstavljaju tri značenjska tipa imenica odabranih prema kriterijima objašnjenima u nastavku rada. Cilj je korpusnoga istraživanja utvrditi učestalost pojave takvih konstrukcija u hrvatskome i slovenskome jeziku te eventualne razlike među jezicima s obzirom na mogućnosti njihove uporabe. Kako bi se dodatno potvrdili rezultati korpusne analize, provest će se istraživanje njihove prihvatljivosti u hrvatskome jeziku pod pretpostavkom da će konstrukcije veće potvrđenosti u uporabi, pa stoga i idiomatizacije (Suttle i Goldberg 2011), pokazati i veći stupanj prihvatljivosti. Eksperimentalnim će se putem propitati model tumačenja značenja strukturom kvalije imenice u dopuni budući da smatramo kako je taj model primjenjiv samo u određenim tipovima konstrukcija, a ne može u potpunosti opisati prizive značenja manje čestih, ali korpusno potvrđenih primjera.

1.1. CILJEVI I HIPOTEZE ISTRAŽIVANJA

Cilj je ovoga rada analizirati kategoriju faznih glagola u hrvatskome i slovenskome jeziku utvrđivanjem njihova značenjskoga doprinosa konstrukcijama s punoznačnim glagolima i (odglagolnim) imenicama u dopuni s obzirom na fazu koju kodiraju, kao i analizirati distribucije njihovih dopuna kako bi se utvrdilo postoje li razlike u označavanju faznosti procesa u dvama jezicima.

Polazeći od pojma obogaćene kompozicionalnosti Raya Jackendoffa (1997), prema kojemu na ukupno značenje iskaza u slučajevima kršenja kanonske argumentne strukture utječe značenje koje nije prisutno u konstrukciji, cilj je ovoga istraživanja modelirati opis značenja konstrukcija s faznim glagolima i nekanonskim dopunama. U radu postavljamo sljedeće hipoteze:

(1) Značenjsko obogaćivanje u slučajevima kršenja kanonske argumentne strukture proizlazi iz značenja svih sastavnica argumentne strukture u sprezi sa shematiziranim konstrukcijskim značenjem na sučelju sintakse i semantike.

(2) Razlike u obogaćivanju argumentne strukture faznih glagola u hrvatskom i slovenskom jeziku proizlaze iz strukturne razlike u označavanju faznosti u dvama jezicima.

1.2. METODOLOGIJA RADA

Istraživanje faznih glagola u hrvatskome i slovenskome jeziku provedeno je na temelju dostupnih opisa u postojećim gramatikama i studijama (Babić i dr. 2009, Barić i dr. 2005, Silić i Pranjković 2007, Mikelić Preradović 2014, Brač i Bošnjak Botica 2015, Belaj i Tanacković Faletar 2017, Toporišič 2003), te jednojezičnim i dvojezičnim rječnicima (Hrvatski jezični portal¹, Slovar slovenskega knjižnega jezika², Jurančič 1989, Peti-Stantić 2014).

Usporedna je korpusna analiza provedena korištenjem hrvatskoga i slovenskoga internetskog korpusa *hrWaC* i *slWaC* (v. Ljubešić i Erjavec 2011, Ljubešić i Klubička 2014). Ti su korpusi odabrani za analizu zbog podudarnosti u metodologiji izrade i zbog toga što su oba korpusa lematizirana i morfološki označena. Uključuju sav internetski sadržaj dostupan na .hr i .sl domeni u trenutku izrade korpusa. Korpusnim je analizama pristupljeno pomoću

¹u nastavku HJP

²u nastavku SSKJ2

CQL³ upita, a dobiveni primjeri nisu naknadno lektorirani, nego su im jedino dodani dijakritički znakovi ako su u korpusnim rečenicama izostali. Primjeri su po potrebi skraćeni radi jasnoće pregleda.

Dva eksperimentalna istraživanja provedena su na ispitanicima, studentima Filozofskoga fakulteta u Zagrebu. Istraživanja su provedena metodom papir-olovka zbog bolje kontrole uvjeta provođenja ispitivanja. Odgovori su naknadno uneseni u program za obradu podataka Microsoft Excel te je provedena deskriptivna statistička analiza rezultata.

1.3. STRUKTURA RADA

U poglavlju *Kompozicionalnost i obogaćena kompozicionalnost* donosimo sažet uvod u pojam kompozicionalnosti i razloge njegove primjenjivosti u teorijama značenja. Načelo kompozicionalnosti suprotstavljamo načelo kontekstualnosti te navodimo slučajeve u kojima modeliranje značenja nije moguće bez uključivanja širega jezičnoga i izvanjezičnoga konteksta. Načelo obogaćene kompozicionalnosti (Jackendoff 1997) ilustrirano je brojnim tipovima značenjskoga obogaćivanja koji svi redom uključuju sintaktički neprisutna značenja te mehanizme njihova priziva, kao što su to glagolske prisile, prisile (ne)brojivosti, prijenosi referencije, pridjevsko-imenske modifikacije i značenjsko obogaćivanje argumentne strukture glagola.

Sljedeće poglavlje pod nazivom *Obogaćena kompozicionalnost konstrukcija s faznim glagolima* podijeljeno je u tri veća dijela. U okviru teorijskih pristupa fenomenu najprije se tumači kategorija faznih glagola u okviru veće skupine metonimijskih glagola, odnosno glagola prisile, nakon čega se iznose teorijski pristupi značenjskom obogaćivanju faznih konstrukcija strukturom kvalije, konstrukcijsko-kognitivni pristupi fenomenu, pristupi na temelju modela znanja o tipičnim događajima i pragmatički pristupi. U nastavku se donosi pregled eksperimentalnih radova koji istražuju razlike u procesiranju faznih glagola s događajnim i nedogađajnim dopunama. Uz to se prikazuju radovi koji istražuju raspon potencijalnih interpretacija konstrukcija s implicitnim predikatom.

U četvrtom se poglavlju pod naslovom *Fazni glagoli u hrvatskome i slovenskome jeziku* najprije definiraju osnovni pojmovi nužni za tumačenje ove glagolske kategorije kao što su to događajnost i vremenska segmentacija događaja s obzirom na pristup, jezgru i odstup. U nastavku slijedi opis faznih glagola u hrvatskome i slovenskome jeziku na temelju

³ jezik za korpusne upite, engl. *corpus query language*

dosadašnjih istraživanja. Zatim se analiziraju tipovi dopuna koji mogu stajati uz fazne glagole – infinitivi, odglagolne imenice i konkretne imenice, kao i njihov značenjski doprinos ukupnoj konstrukciji. Na temelju korpusne analize prikazuju se distribucije glagolskih dopuna uz glagole početne, nastavne, prekidne i završne faze u hrvatskome i slovenskome jeziku.

Poglavlje pod naslovom *Korpusna analiza obogaćene kompozicionalnosti u hrvatskome i slovenskome jeziku* donosi rezultate istraživanja konstrukcija s faznim glagolima i nedogađajnim dopunama u analiziranim jezicima. Prikazuju se rezultati korpusne analize rečenica s odabranim faznim glagolima uz četiri imenske dopune (*knjiga, kuća, kuhinja i ručak*) koji pokazuju učestalost navedene pojave s obzirom na različite fazne glagole kao i različite (tipske) dopune. U poglavlju se iznose i rezultati ručnoga označavanja implicitnih predikata ekscerpiranih rečenica te pokazuje (ne)adekvatnost pojedinih pristupa značenjskome obogaćivanju.

U poglavlju naslovljenom *Eksperimentalni pristup obogaćenoj kompozicionalnosti u hrvatskome jeziku* iznose se rezultati dvaju istraživanja: (1) procjene prihvatljivosti konstrukcija s faznim glagolima i četirima nedogađajnim dopunama i (2) istraživanje interpretacije implicitnih predikata u faznim konstrukcijama u hrvatskom jeziku. Opisan je način pripreme ispitivanja i prikupljanja ispitanika, ispitivani uvjeti i odabir distraktora. U poglavlju se donosi prikaz razlika u interpretacijama postignutih variranjem trima uvjetima: značenjem dopune, tipom konstrukcije (akuzativna ili instrumentalna konstrukcija) i tipom subjekta.

U *Raspravi* na temelju iznesenih teorijskih postavki i rezultata dobivenih korpusnim istraživanjem i eksperimentalnim putem nudi se uporabno utemeljen značenjski model tumačenja značenjskoga obogaćivanja u konstrukcijama s faznim glagolima i nedogađajnim dopunama.

U zaključnom se poglavlju donose sažeti rezultati istraživanja i potvrđuju postavljene hipoteze. Na temelju dobivenih rezultata predlažu se teme za daljnja istraživanja kako bi opis konstrukcija s faznim glagolima i nedogađajnim dopunama u hrvatskome i slovenskome jeziku bio cjelovit. Na kraju su priloženi primjeri upitnika za provođenje eksperimenata i informiranih pristanaka.

2. KOMPOZICIONALNOST I OBOGAĆENA KOMPOZICIONALNOST

Znanje jezika kompetentnoga govornika podrazumijeva mogućnost proizvodnje i razumijevanja beskonačno mnogo rečenica s kojima se prethodno nije susreo (Katz i Fodor 1963, Chomsky 1965), a cilj je teorija značenja ponuditi opise te sposobnosti koja je u temeljima ljudske jezične sposobnosti. Brojni su jezikoslovni pristupi ponudili različite načine modeliranja jezične sposobnosti, no druga je polovica 20. stoljeća obilježena dvama suštinski različitim pristupima – formalnima i funkcionalnima. Pristupi koji su dominirali jezikoslovljem 60-ih i 70-ih godina prošloga stoljeća, a ovdje ćemo ih podvesti pod širu kategoriju formalnih pristupa, polazili su od pretpostavke da se jezično znanje ne odnosi na mogućnost imitacije struktura s kojima se govornik prethodno susreo, već na kreativan proces proizvodnje neograničenoga broja rečenica kojima može prenijeti najrazličitije ideje. Načelo koje objašnjava tu kreativnu moć jezika da proizvede nebrojeno mnogo izraza, a da ih govornici razumiju na više ili manje isti način često se naziva načelom kompozicionalnosti, a osim u lingvistici, prisutno je i u brojnim znanstvenim područjima kojima je jezik u središtu interesa, kao što su filozofija, logika, psihologija, računalne znanosti, itd. (Janssen 2012, Szabo 2017). U okvirima formalne semantike proizašle iz radova Montaguea, Davidsona i drugih, kompozicionalnost je jedno od središnjih načela kojim se objašnjava odnos semantike i sintakse u stvaranju i razumijevanju složenih izraza (Groenendijk i Stokhof 2004).

2.1. NAČELO KOMPOZICIONALNOSTI

Načelo kompozicionalnosti kojim se, dakle, tumači mogućnost kreativne jezične uporabe, odnosno sposobnost da govornici jezika razumiju i proizvedu neograničen broj iskaza, pripisuje se njemačkome matematičaru, logičaru i filozofu Gottlobu Fregeu (1848–1929). Načelo se stoga često i naziva Fregeovim načelom (Dummett 1981, Gazdar i dr. 1985), iako nigdje nije potvrđeno da ga je on formulirao ni da ga je u potpunosti prihvaćao (Janssen 1997, Pelletier 2001, Šarić 2006). To je načelo u temeljima mnogih suvremenih semantičkih teorija, od Montagueove gramatike (1970) do danas (Gayral i dr. 2006).

Načelo kompozicionalnosti pretpostavlja da je značenje iskaza funkcija značenja njegovih sastavnih dijelova i načina na koji su sintaktički supostavljeni (Partee 1984: 153, Partee i dr. 1990: 318). Krajnje pojednostavljeno, to načelo podrazumijeva postojanje leksičkih jedinica i pravila koja omogućuju njihovo slaganje u složene cjeline. Dowty (2007)

smatra da je načelo kompozicionalnosti u temeljima tumačenja značenja složenih izraza jer su govornici u stanju razumjeti i proizvesti rečenice s kojima se prethodno nisu susreli te se uglavnom slažu oko njihova značenja, stoga mora postojati način dolaženja do takvih interpretacija. Gayral, Kayser i Lévy (2006), smatraju da se temeljne pretpostavke načela kompozicionalnosti mogu sažeti u tri točke:

1. Budući da su riječi gradivne jedinice složenoga izraza, njihova značenja moraju biti razmjerno čvrsta i neovisna o utjecaju drugih rečeničnih sastavnica, kao i konteksta.
2. Sintaktička struktura uvijek na isti način djeluje na sastavnice.
3. Proces izgradnje izraza kreće od temeljnih sastavnica do najsloženijih struktura slijedeći točno određene korake na svakom čvoru u strukturnom stablu (tzv. pristup *odozdo prema gore*).

Načelo kompozicionalnosti, kao što smo već rekli, najčešće se povezuje uz Fregea, no zanimljivo je to da se uz Fregea, pored toga načela, veže i načelo koje mu je u temelju različito, tzv. načelo kontekstualnosti (Janssen 1997, 2001, Pelletier 2001). Prema načelu kontekstualnosti nemoguće je odrediti značenje izoliranih jedinica izvan njihove konkretne uporabe, odnosno izvan konteksta unutar kojega se leksem može naći. Stoga prema jednome *Fregeovu* načelu značenja postoje u izolaciji, dok je prema drugome o značenju moguće govoriti isključivo u okviru uporabnog konteksta. Sâm Frege, prema Janssensu (2001), nikada nije prihvaćao načelo kompozicionalnosti, već se priklanjao upravo načelu kontekstualnosti. Naime, za njega je kontekstualnost temeljno načelo razumijevanja jezika iako je smatrao da se unutar rečenica mogu naći kompozicionalne strukture. U svome radu iz 1884. godine *Osnove aritmetike* Frege navodi da samo riječi unutar rečenice imaju značenje, odnosno da “o značenju riječi treba pitati u kontekstu rečenice, a ne u njihovoj pojedinačnosti⁴”, s čime su vezani i prigovori ovome načelu koji ne mogu objasniti mnoge jezične fenomene.

2.2. PRIGOVORI NAČELU KOMPOZICIONALNOSTI

Dakle, prema načelu kompozicionalnosti značenja riječi postoje neovisno o kontekstu u kojemu se koriste, dok prema načelu kontekstualnosti samo riječ unutar konteksta može imati značenje. Protivnici tumačenja složenih izraza na osnovi načela kompozicionalnosti

⁴ citirano prema hrvatskome izdanju iz 1995. godine (str. 20).

drže da su, uz jezični kontekst, značenja izraza uvjetovana i brojnim drugim čimbenicima. Time to načelo ne odbacuju u cijelosti, no mogućnosti jezičnoga opisa koje proizlaze iz njega smatraju ograničenima. U nastavku ćemo izdvojiti neke od tih prigovora kako bismo vidjeli što im je zajedničko i kako autori pristupaju modeliranju značenja u slučajevima u kojima značenje iskaza nije moguće izvesti iz rečeničnih sastavnica i pravila njihova slaganja.

Među temeljnim prigovorima načelu kompozicionalnosti nalaze se oni koji uključuju izraze s referencijalno neodređenim kvantifikatorima. Naime, značenja složenih izraza kao u primjerima (2.2.1.) i (2.2.2.) nemoguće je tumačiti načelom kompozicionalnosti (Goldberg 2016).

(2.2.1.) *Popravili su sve ceste.*⁵

(2.2.2.) *Svi su sretni kada sniježi u Aspenu.*

U prvome se primjeru (2.2.1.) značenje izraza *sve ceste* ne odnosi na sve ceste u, na primjer, nekome gradu, već na ceste koje trebaju biti popravljene. Slično, u primjeru (2.2.2.) kvantifikator se može odnositi na *sve* ljude koji se nalaze u Aspenu, ali isto tako i na ljude koji sudjeluju u kakvoj aktivnosti koja uključuje snijeg, ali i na osobe koje nisu u Aspenu ali planiraju odlazak onamo. Dakle, načelo kompozicionalnosti ne može ponuditi tumačenje značenja rečenica s kvantifikatorima, već je potrebno uključiti i kontekstualne čimbenike. Goldberg (2016) smatra kako je za tumačenje takvih rečenica načelom kompozicionalnosti nužno pretpostaviti podspecifikaciju značenja rečenice koja tek uključivanjem širega konteksta dobiva svoju punu interpretaciju. Tom pretpostavkom na neki način smanjuje antagonizam između dvaju navedenih načela i tumači kompozicionalnost kao zadanu pretpostavku mogućnosti tumačenja značenja raznih izraza, a kontekstualnost kao značenjsku nadogradnju. Takvom je tumačenju blizak i Jackendoffov (1997: 49) pristup načelu kompozicionalnosti prema kojemu je ono tek pretpostavka od koje kreće pripisivanje značenja složenome iskazu, koje autor smatra tek jednom, zadanom (engl. *default*) mogućnošću interpretacije izraza u širokom spektru mogućih interpretacija.

Jezik obiluje i elementima veće ili manje sintaktičke kompleksnosti čije značenje nije moguće tumačiti načelom kompozicionalnosti kao u primjeru frazema (2.2.3.). Prema

⁵U izvorniku (Goldberg 2016):
They fixed all the roads.
When it snows in Aspen, everyone is happy.

Goldberg (2016) frazemi predstavljaju tipične primjere čije je značenje nemoguće izvesti pozivanjem na značenja leksema koji ih tvore te gramatičkih pravila njihova slaganja u složenu strukturu. Frazemi⁶ su, naime, leksičke jedinice čije je značenje po definiciji više od sadržaja njegovih sastavnica. Složeni su izrazi čije značenje govornik ne može interpretirati samo poznavanjem značenja leksičkih jedinica koje ga čine te gramatičkih pravila njihova slaganja, već ih mora usvojiti jednako kao i samostalne leksičke jedinice (Evans i Green 2006). Prema Omazić (2014) temeljna su obilježja frazema polileksičnost, konvencionaliziranost, suprakomponencijalno (figurativno) značenje, leksička i strukturalna stabilnost, holistička reprodukcija i sveprisutnost u jezičnoj praksi. Na primjer, u frazemu (2.2.3.) sve rečenične sastavnice punoznačne su jedinice.

(2.2.3.) *Puna šaka brade.*

Pridjev *pun* označava da je nešto ispunjeno, da sadržava mnogo čega, imenice *šaka* i *brada* označavaju dio tijela, dok druga ima i značenje *dlaka koje rastu na licu odrasla čovjeka* (HJP). Njihov rečenični spoj označava *odličan ishod, kad se predviđa da će sve ispasti najbolje* (HJP, Menac i dr. 2003, Kovačević 2012) te proizlazi iz slike *gladjenja brade u zadovoljstvu* (HJP). Iz samih je frazemskih sastavnica nemoguće prizvati takvo cjelovito značenje. Dakle, budući da značenja frazema nisu predvidljiva iz značenja njegovih sastavnica, o čemu svjedoče i istraživanja pučke etimologije (v. Broz 2015), razumijevanje njihovih značenja ne može se pripisati načelu kompozicionalnosti.

Na polju rečenične intonacije, različita izgovorna realizacija istih rečenica tj. njihovo izgovaranje različitom intonacijom dovodi do prijenosa različitih značenja:

(2.2.4.) *Marko je ZVAO opet*⁷. (silazna intonacija)

(2.2.5.) *Marko je zvao OPET?* (upitna intonacija)

(2.2.6.) *MARKO je zvao opet.* (rečenični fokus)

⁶ Premda su u hrvatskom jezikoslovlju za osnovnu frazeološku jedinicu, uz frazem, u uporabi i termini frazeologizam, idiomatska fraza te idiom, u ovome se radu nećemo baviti njezinim terminološkim određenjem niti utvrđivanjem (ne)istovjetnosti ovih termina, već ćemo koristiti termin frazem koji je potekao iz istočno- i srednjoeuropske lingvističke tradicije te je općeprihvaćen u domaćoj frazeološkoj tradiciji (Broz 2015).

⁷ Rečenice u izvorniku (Goldberg 2016) glase:

Sam CALLED again.

Sam called AGAIN?

SAM called again.

Prema Goldberg (2016), intonacija je zaslužna za različite interpretacije iskaza, no budući da ona nije dijelom sintakse, smatra je kontekstom koji utječe na razlike u značenju izraza što također dovodi u pitanje apsolutnu primjenjivost načela kompozicionalnosti za tumačenja značenja složenih struktura. Neovisno o tome što su rečenice (2.2.4.), (2.2.5.) i (2.2.6.) sastavljene od istih leksema u kojima su primijenjena ista gramatička pravila, rečenična intonacija zaslužna je za razlike u njihovoj interpretaciji.

U generativnim je pristupima uvriježeno smatrati kako sintaktička organizacija proizlazi iz glagola i njegovih tematskih uloga, stoga i kategorizacija glagola počiva na tim odnosima. Dakle, koliko će mjesta otvarati glagol u rečenici određeno je leksičkim unosom. U takvom su gledanju često citirani primjeri (2.2.7.) i (2.2.8.) besmisleni jer je glagol *sneeze* (hrv. *kihati, kihnuti*) neprijelazni glagol koji u svojoj argumentnoj strukturi ima samo agens, odnosno vršitelja radnje, a u navedenim primjerima (Goldberg 1995) glagol otvara mjesto i objektu:

(2.3.7.) *She sneezed the napkin off the table.*

(2.3.8.) *She sneezed the foam off the cappuccino.*⁸

Odnosno, ako su takvi primjeri jezično posvjedočeni, a jesu, leksički bi unos za taj glagol u generativnom tumačenju morao uključivati i značenje *kihanjem učiniti da nešto promijeni svoj položaj*, što je malo vjerojatno. Kada bi takvo značenje bilo dijelom leksičkoga unosa, na značenje ovih rečenica moglo bi se primijeniti načelo kompozicionalnosti kao i prilikom interpretacije hrvatske rečenice (2.2.9.) gdje prijelazni 2-mjesni glagol označava odnos između agensa i teme uz priložni modifikator.

(2.2.9.) *Otpuhnula je maramicu/pjenu od cappuccina sa stola.*

No, malo je vjerojatno da bi za svaki zamislivi koncept mogli pretpostaviti i njegovu leksikalizaciju budući da je ona posljedica učestale uporabe i komunikacijske svrhovitosti (Goldberg 2010, Suttle i Goldberg 2011). Goldberg (1995, 2006) stoga nudi drugačiji model razumijevanja takvih konstrukcija, koji je bliži metodološkome okviru ovoga rada – konstrukcije argumentne strukture. Naime, obrasci argumentne strukture povezani su sa shematiziranim značenjima koja su neovisna o glagolima koji se u njima pojavljuju, stoga se

⁸U doslovnom prijevodu:

Otkihnula je maramicu sa stola.

Otkihnula je pjenu od cappuccina sa stola.

glagoli mogu pojavljivati u novim konstrukcijskim okvirima stvarajući nove oblike (Goldberg 1995, 2006), za što postoje i eksperimentalni dokazi (v. Bencini i Goldberg 2000, Johnson i Goldberg 2013). Prema Tayloru (1998) navedeni primjeri (2.2.7.) i (2.2.8.) dokazu su i nužnosti uključivanja enciklopedijskoga znanja u modeliranje značenja. Naime, upravo enciklopedijsko znanje o radnji, kao *nevoljnom eksplozivnom izbacivanju zraka iz usta ili nosa dovoljno snažnom da uzrokuje pomicanje (laganoga) predmeta*, omogućuje stvaranje konstrukcija s glagolom *kihati*, a ne na primjer s glagolom *zijeovati* gdje izostaje takva sila koja bi mogla pomaknuti predmet.

Budući da u ovome radu ne polazimo od formalnih, već od funkcionalnih opisa značenja, nećemo dalje razrađivati ideju kompozicionalnosti ni nuditi njezinu formalizaciju. Slažemo se s temeljnim pretpostavkama načela kompozicionalnosti koje ni funkcionalni pristupi ne osporavaju (Goldberg 2016), no smatramo da je ono samo polazište za iscrpan opis značenja složenoga izraza.

U ovome radu polazimo od ideje da je jezik sredstvo komunikacije, po prirodi fleksibilan i prilagodljiv komunikacijskim potrebama pojedinca, koji mora biti opremljen načinima na koji spaja manje značenjske jedinice i proizvodi veće strukture oko čijih se značenja govornici više ili manje slažu. Smatramo stoga da se izdvajanjem jezičnih konstrukcija iz širega jezičnoga i izvanjezičnoga konteksta onemogućava objašnjavanje mnogih jezičnih pojava, te da je za interpretaciju složenih izraza nužno pretpostaviti postojanje čimbenika koji na tu interpretaciju utječu. Značenjski model koji smatramo sponom između formalnih i uporabnih modela, jer ne odbacuje kompozicionalne pretpostavke, već ih razvija uzimajući u obzir i pragmatička znanja govornika koja ne odvaja od semantičkih, jest onaj obogaćene kompozicionalnosti Raya Jackendoffa (1997) čije ćemo osnovne postavke iznijeti u sljedećem potpoglavlju.

2.3. NAČELO OBOGAĆENE KOMPOZICIONALNOSTI

Konceptualna semantika semantička je teorija koju razvija američki lingvist Ray Jackendoff kao teorijski okvir koji je svojevrsna spona između formalne škole iz koje je autor proizašao te kognitivnih pravaca. Njezina su načela izložena u knjizi *Semantics and Cognition* iz 1983. godine, a razrađena u knjizi *Foundations of Language* iz 2002. godine. Ivić (2001) smatra da je konceptualnom semantikom Jackendoff odustao od pojedinih stavova Chomskoga usvajajući pojedina načela kognitivizma no ipak zadržavajući formalizam klasičnih generativnih pravaca. Sam autor smatra da su temelji ovoga pristupa zacrtani u idejama iznesenim u njegovim radovima u posljednja tri desetljeća (Jackendoff 1983, 1990, 1997, 2002), u radovima Pinkera (1989) te dijelom Pustejovskoga (1995).

Jackendoff upravo načelo kompozicionalnosti smatra osnovnim postulatom konceptualne semantike (Jackendoff 2011), no za razliku od klasičnog *fregeanskog* pristupa značenju drži da *svi* dijelovi značenja ne moraju biti eksplicitno prisutni u sintaktičkoj strukturi. Premda, kao što smo vidjeli, načelo kompozicionalnosti objašnjava mogućnost proizvodnje i razumijevanja neograničenog broja rečenica s kojima se govornik prethodno nije susreo, zbog čega je i njegov odjek u formalnim pristupima značenju bio velik, u jeziku nisu rijetki primjeri u kojima dolazi do kršenja klasične *fregeanske* kompozicionalnosti. Iako sâm ne odbacuje načelo kompozicionalnosti, držeći da je ono u temeljima konceptualne semantike, Jackendoff (2011) uočava i primjere nemogućnosti njegove primjene u slučajevima kada dolazi do priziva sintaktički neprisutnog značenja. U nastavku donosimo pregled tipova obogaćene kompozicionalnosti kako ih Jackendoff (1997) tumači, s naglaskom na tip značenjskoga obogaćivanja konstrukcija s faznim glagolima i nedogađajnim imenicama u dopuni.

2.3.1. Glagolske prisile

Obogaćivanje značenjske strukture iskaza posljednjih se godina povezuje uz pojam *prisile* (engl. *coercion*), mehanizma koji objašnjava načine na koje dolazi do prizivanja implicitnih značenja, onih koja sintaktički nisu transparentna ali su dijelom konceptualne strukture iskaza. Mehanizam se primjenjuje na izraze koje čine značenjski nekompatibilne sastavnice za čije je konceptualno povezivanje nužno pretpostaviti postojanje funkcije koja može razriješiti tu nekompatibilnost. Pojam je proizašao iz istraživanja umjetne inteligencije

(Levinson 2000), a u istraživanjima prirodnih jezika u najširem se smislu odnosi na bilo kakav tip razrješavanja nekompatibilnosti između sastavnica iskaza (Ziegler 2007).

Jedan od najčešće istraživanih primjera obogaćene kompozicionalnosti odnosi se na primjere u kojima dolazi do vidske prilagodbe (engl. *aspectual coercion*) koja je jezično specifična, stoga ćemo u nastavku navesti primjere za engleski jezik prema Jackendoffu (1997, 2012). Ovaj tip obogaćene kompozicionalnosti pretpostavlja dodavanje izvanrečeničnoga sadržaja rečenicama u kojima se pojavljuju značenjski nekompatibilne sastavnice – glagoli i (priložne) dopune.

(2.3.1.1.) *The light flashed until dawn*⁹.

U engleskom primjeru (2.3.1.1.) značenje izraza odnosi se na opetovanost radnje (bljeskanja), iako takva opetovanost nije sintaktički prisutna. Naime, premda svršeni glagolski oblik pretpostavlja radnju koja je završena (engl. *flashed*), uz priložnu oznaku (engl. *until dawn*) rečenica kodira trajanje, stoga značenje takve rečenice pretpostavlja ponavljanje radnje do njezina prekida. Interpretacija ovoga primjera priziva značenja opetovanosti koja ne proizlaze iz sintaktičkih sastavnica, a enumerativni (engl. *enumerative approach*), odnosno nabrajački pristupi značenju, svojstveni generativnim pravcima interpretaciju takvoga iskaza pripisuju leksičkoj višeznačnosti, višestrukim značenjskim unosima prema kojima glagol (*to flash*) u svojoj leksičkoj značenjskoj strukturi ima i unose koji označavaju jednokratnost, ali i opetovanost glagolske radnje.

Generativni pristup značenju ne zasniva se, dakle, na značenjskom obogaćivanju, već se u okviru takvoga pristupa smatra da sve značenje proizlazi iz leksikona. U takvom tumačenju dolazi do neekonomičnoga širenja raspona značenja višeznačnoga leksema. Jackendoff (1997) se protivi tumačenju toga tipa semantičke inkompatibilnosti leksičkom polisemijom te drži da različite interpretacije proizlaze iz međusobne interakcije leksičkih jedinica unutar rečenice. Prema tome, engleski prijedlog *until* (hrv. *do*) vremenski omeđuje proces, stoga se rečenica interpretira uključivanjem značenja ponavljanja navedene radnje, a značenjski se sadržaj jednokratnosti aspektualno prilagođava s obzirom na značenjski doprinos priloga. Tim mehanizmom ostvaruje se vidska kompatibilnost između dijelova rečenice.

⁹ Hrvatski prijevod rečenice *Svjetlo je svjetlucalo do zore* ne uključuje značenjsko obogaćivanje budući da je opetovanost radnje u hrvatskome jeziku morfološki kodirana te strukturu nije potrebno dodatno značenjski obogaćivati.

Rečenica (2.3.1.2.) sa svojim glagolom (*to keep*) u značenju neprekinutosti radnje, zahtijeva argument koji će označavati trajanje, no radnja prelaženja ulice (engl. *to cross the street*) uključuje omeđenost koja se realizira nekom završnom točkom.

(2.3.1.2.) *Bill kept crossing the street.*

Jackendoff (1997) nudi dva načina interpretacije toga primjera. Prvi podrazumijeva konceptualizaciju opetovanosti glagolske radnje, slično kao i u prethodnom primjeru, a u drugom dolazi do usmjeravanja na dio radnje (engl. *zoom in*) tako da se njezina završnost gubi iz konceptualizacije događaja. Dakle, dolazi do obogaćene kompozicionalnosti koja omogućuje kompatibilnost između svršenoga čina prelaska ulice, Vendlerovom terminologijom (v. poglavlje 4.) između *umijeća* (engl. *accomplishment*), i glagola *keep* koji podrazumijeva trajanje.

2.3.2. Prisile (ne)brojivosti

Tip obogaćene kompozicionalnosti koji Jackendoff (1997) naziva prisilom (ne)brojivosti (engl. *mass-count coercion*), a Sikos i dr. (2008) detaljnije razrađuju i nazivaju nominalnim prisilama, odnosi se na značenjsko obogaćivanje konstrukcija s nebrojivim imenicama koje se mogu naći u sintaktičkim okvirima svojstvenim za brojive imenice. Kategoriju brojivosti [\pm brojivo], Chomsky (1965) smatra sintaktičkim obilježjem imenice, jednako kao i obilježja [\pm opće], [\pm živo], [\pm ljudsko] i [\pm apstraktno], dok ih Weinreich (1972) smatra značenjskim obilježjima koja utječu na izbore sintaktičkih okvira u kojima se pojavljuju. Na primjer, imenice kao što su to *kava*, *voda* i *mlijeko* smatraju se nebrojivim imenicama te ispred njih uglavnom ne stoji kvantifikator, kao u korpusnim primjerima iz hrvatskog (2.3.2.1.) i (2.3.2.2.) te slovenskog (2.3.2.3.) i (2.3.2.4.):

(2.3.2.1.) *Proces termičke obrade kave vrši se u nekoliko faza (...)* (hrWaC)

(2.3.2.2.) *Jednom je jedan katolički apologet, nazovimo ga Gabrijel, mirno pio kavu u kafiću kad mu je zazvonio mobitel.* (hrWaC)

(2.3.2.3.) *Vaš sosed je svojo kavo pravkar razlil po vaši napravi znamke Toshiba.* (slWaC)

(2.3.2.4.) *Itak se vedno pozno dvignemo (danes smo se ob sedmih, čeprav je naša Mojca častila s kavo, ker se je iz študentke prelevila v zaposleno).* (slWaC)

Nepostojanje kvantifikatora ispred imenice *kava* ne predstavlja izazov načelu kompozicionalnost, no u slučajevima u kojima se nebrojiva (tvarna) imenica nalazi u sintaktičkim okvirima rezerviranim za brojive imenice, prema Jackendoffu (1997), dolazi do obogaćivanja sintaktičke strukture, kao u primjerima iz hrvatskoga i slovenskoga korpusa (2.3.2.5.) – (2.3.2.8.):

(2.3.2.5.) *Donesi dvije kave – naredi general vojniku koji je stajao pored džipa i vojnik salutira i uputi se prema šatoru kojeg su podigli.* (hrWaC)

(2.3.2.6.) *Popili smo nekoliko kava i sokova, a onda se svi razišli svojim poslom.* (hrWaC)

(2.3.2.7.) *Na dan popijem več kot dve kavi.* (slWaC)

(2.3.2.8.) *Pitje kave lahko postane taka odvisnost, da nekateri ljudje ne morejo preživeti dneva ne da bi popili nekaj kav zjutraj, opoldne in zvečer.* (slWaC)

U navedenim primjerima kvantifikatori (*dvije, nekoliko; nekaj*) obogaćuju rečenicu dodajući sintaktički neprisutna značenja *porcije (kave, soka)*. Taj se tip prisile odnosi na konstrukcije kao u navedenim primjerima gdje se nebrojiva imenica interpretira kao brojiva.

S druge strane, u primjerima (2.3.2.9.) i (2.3.2.10.) sintaktički okvir koji inače dolazi u tipovima konstrukcija u kojima na mjestu objekta dolaze imenice s obilježjem neživosti (2.3.2.11., 2.4.3.12.), prisiljava imenicu sa značenjem životinje (*kokoš, patka, sipa*) na metonimijski pomak prema značenju za životinjsko meso.

(2.3.2.9.) *Sendvič u torbi, pohana kokoš, gitara na zadnjem sicu autobusa (...)* (jutarnji.hr)

(2.3.2.10.) *Pohani morski pas poslužuje se sa ohlađenom krumpir salatam.* (coolinarika.hr)

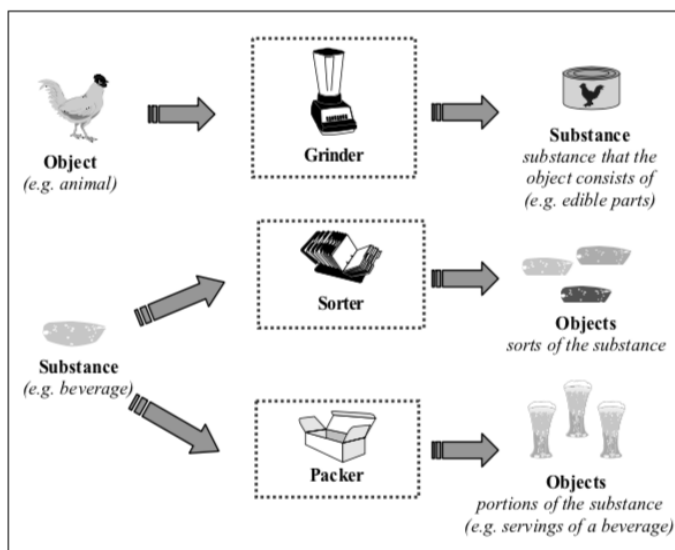
(2.3.2.11.) *tko me neće prozivati zašto opet imam gulaš za ručak itsl.* (hrWaC)

(2.3.2.12.) *Usput, sutra imam lungiće za ručak.* (hrWaC)

Takva kršenja kompozicionalnosti Jackendoff (1997) smatra općim načelima jezičnoga funkcioniranja, a tipski ih dijeli u nekoliko kategorija metaforičkoga nazivlja koje ovdje donosimo u doslovnom prijevodu kao univerzalna sjeckalica (engl. *universal grinder*), univerzalni pakiratelj (engl. *universal packager*), a Wiese i Maling (2005) dodaju i kategoriju univerzalnog sortirača (engl. *universal sorter*), što ilustriraju slikom 1. Prvi tip omogućuje da se predmet konceptualizira kao tvar, dok druga dva omogućuju konceptualizaciju tvari, bilo kao omeđeni objekt (univerzalni pakiratelj) u primjeru *dvije kave* ili kao vrsta tvari (univerzalni sortirač) u primjerima (2.3.2.13.) i (2.3.2.14.).

(2.3.2.13.) (...) *a najbolja vina dolaze iz vinograda Scharzhofberg.* (hrWaC)

(2.3.2.14.) (...) *proizvode najbolje pivo na svijetu Westvleteren.* (hrWaC)

Slika 1. Tipovi prisila (ne)brojivosti (Wiese i Maling 2005)

Jackendoff (1997) smatra da su ovi mehanizmi specijalizirani za predmete koje možemo konzumirati, odnosno za jelo i piće, pa se u daljnjim razradama nazivaju i *restoranski stil* (engl. *restaurant talk*) (Wiese i Maling 2005). Jackendoff (1997), naime, drži da ovakav tip prisile, odnosno značenjskoga obogaćivanja ima vrlo specifično značenje i može se odnositi isključivo na *porcije hrane ili pića* pa je tako nemoguće značenjski obogatiti rečenice (2.3.2.15.) i (2.3.2.16.) kako bi one označavale tri pakiranja cementa, a da to nije eksplicitno navedeno u rečenici kao u primjerima (2.3.2.17.) i (2.3.2.18.). Uporaba s kvantifikatorom moguća je isključivo u slučajevima pića i hrane, što ilustriramo primjerima (2.3.2.19.) i (2.3.2.20.).

(2.3.2.15.) **Istovario je tri cementa.*

(2.3.2.16.) **Vozio je tri cementa.*

(2.3.2.17.) *Istovario je tri vreće cementa.*

(2.3.2.18.) *Vozio je tri vreće cementa.*

(2.3.2.19.) *Kupio je tri jogurta.*

(2.3.2.20.) *Donio je sedam rakija.*

Kao dokaz takve (ne)produktivnosti navodi mogućnosti njihove inovativne uporabe kao u primjeru (2.3.2.21.) kada označavaju hranu, te nemogućnost takve uporabe za označavanje dijela tvari od koje je nešto tvoreno kao što je to u primjeru (2.3.2.22). U tom se slučaju značenje i dalje odnosi na cjelinu (komade pilula), a ne na promjene stanja (npr. izmrvljene pilule).

(2.3.2.21.) *Njegova omiljena hrana – smučkana zmija.* (Donaldson 2014)

(2.3.2.22.) *Ostavila sam ti nešto pilula.*

Jackendoff (1997) dalje smatra da jezično znanje ograničava bezgraničnu produktivnost, a da ni kompozicionalnost, ni enumerativan pristup prema kojemu su i promijenjena stanja predmeta (*zmija > meso zmije*) dijelom značenja leksičke jedinice, ne nude adekvatne modele za tumačenje značenja u primjerima konstrukcija sa semantički nekompatibilnim sastavnicama. Dakle, nije riječ o polisemiji, već o specijaliziranim prisilama kojima je izvor nebrojiva imenica u suodnosu sa sintaktičkim okvirom u kojemu se nalazi. Konceptualna struktura stoga sadrži sintaktički neizražene djeliće značenja pa značenje ne može biti kompozicionalno.

2.3.3. Prijenos referencije

Treći tip obogaćene kompozicionalnosti koji Jackendoff (1997) navodi jest prijenos referencije, odnosno ono što je, posebno u kognitivnim pristupima jeziku, poznatije pod nazivom metonimija, a odnosi se na usmjeravanje pažnje na dio iskustva kako bi se govorilo o drugome iskustvu, neposredno povezanom s njim (Stanojević 2013). Za razliku od metafore, kojoj je bliska, metonimija podrazumijeva i referencijalnu bliskost, pa se u

primjeru (2.3.3.1.) imenska sintagma *velike oči* koristi kako bi se označila osoba uključena u proces izražen glagolom *pitati*.

(2.3.3.1.) *Velike oči su pitale za tebe.*

U nastavku ćemo izdvojiti tek nekoliko tipskih primjera u kojima dolazi do značenjskoga obogaćivanja iskaza metonimijskoga tipa (Jackendoff 1997).

2.3.3.1. Slike, statue, glumci

U primjerima (2.3.3.1.1.) i (2.3.3.1.2.) ime se osobe (*Ringo, Tuđman*) koristi kako bi se referiralo na konceptualizirani predmet (*crtež, spomenik*). Dakle, postoji referencijalna bliskost među dvama predmetima. No, ovakav tip metonimijske jezične uporabe nije neograničen, već postoje restrikcije s obzirom na mogućnosti pojavljivanja u jeziku. Jackendoff (1997), naime, drži da se može koristiti za vizualne prikaze ljudi, no nije, na primjer, primjenjiv na *priče* o ljudima (2.3.3.1.3.).

(2.3.3.1.1.) *Bill je crtao Beatlese, a na moje oduševljenje, dao mi je Ringa*¹⁰. = crtež Ringa

(2.3.3.1.2.) *Biramo najljepšeg Tuđmana.* (telegram.hr) = spomenik Tuđmanu

(2.3.3.1.3.) *Henry nam je dao opis Ringa. *Henry nam je dao Ringa.*

2.3.3.2. Automobili i druga vozila

Primjer prijenosa referencije uključuje i uporabu imena vlasnika automobila kako bi se govorilo o automobilu, no samo ako je osoba unutar automobila te na upravljačkom mjestu (2.3.3.2.). Takav je prijenos referencije moguće primijeniti na automobile, eventualno bicikle, no ne i na npr. *konje* kada služe kao prijevozno sredstvo ljudima (2.3.3.2.).

(2.3.3.2.) *Automobil je udario Ivana u branik.*

(2.3.3.2.) **Automobil je udario Ivana u grivu.*

¹⁰ Rečenice su prilagođene prema izvorniku (Jackendoff 1997):

(2.3.3.1.1.) *Bill was doing charcoal sketches of the Beatles, and to my delight he gave me Ringo.*

(2.3.3.1.3.) *Henry gave us a description of Ringo. *Henry gave us Ringo.*

2.3.3.3. Sendvič sa šunkom

Višestrukost leksičkog unosa i neekonomičnost enumerativnoga pristupa Jackendoff (1997) vidi u još jednom, često citiranom, metonimijskom tipu značenjskoga obogaćivanja. Navodi (prema Nunbergu 1979) scenarij u kojem jedan konobar kaže drugom:

(2.3.3.3.1.) *Sendvič sa šunkom u kutu želi još kave*¹¹.

Budući da se glagol *željeti* uglavnom povezuje s agensom s obilježjem živosti, a u rečenici (2.3.3.3.1.) mu prethodi agens s obilježjem neživosti, dolazi do nemogućnosti kompozicionalnoga tumačenja strukture i pomaka u interpretaciji metonimijskoga tipa u kojoj je osoba koja jede sendvič (referencijalna bliskost) označena predmetom. Formalizira taj tip obogaćivanja na sljedeći način:

Interpretiraj NP kao [osobu kontekstualno povezanu s NP].

Produktivnost metonimijske uporabe nije beskonačna pa su jezično neprihvatljivi primjeri (2.3.3.3.2.) i (2.3.3.3.3.) u kojima je agens metonimijski uporabljena sintagma *sendvič sa šunkom*, a zamjenica referira na sendvič koji je pojeden, odnosno stavljen u džep.

(2.3.3.3.2.)**Sendvič sa šunkom*_[osoba] *ga*_[sendvič sa šunkom] *je stavio u džep.*

(2.3.3.3.3.)**Sendvič sa šunkom*_[osoba] *ga*_[sendvič sa šunkom] *je pojeo.*

2.3.4. Pridjevsko-imenske modifikacije

Mogućnost pridjeva da prenese širok raspon značenja pripisuje se njihovoj polisemičnosti koja je, prema generativnim pristupima, dio značenjskoga unosa svake jedinice. Jackendoff (1997), s druge strane, smatra da svako pojavljivanje pridjeva uz imenicu prenosi različite značenjske nijanse koje ne mogu biti dijelom leksikona te predlaže pristup temeljen na teoriji generativnoga leksikona (Pustejovsky 1991, 1995) koji uključuje podspecificirana značenja pridjeva čija specifikacija dolazi do izražaja tek uključivanjem informacija koje proizlaze iz strukture kvalije (v. više o strukturi kvalije u potpoglavlju 3.1.2.) imenice kojoj je atribut.

¹¹U izvorniku *The ham sandwich in the corner wants some more coffee.*

Prema Jackendoffu (1997), pridjevom *brz* označava se tempo nekoga procesa pa ako pridjev stoji kao modifikator imenice koja označava kakav proces (2.3.4.1.), načelo kompozicionalnosti nije narušeno. No, ako pridjev stoji uz imenicu koja ne označava kakav proces kao u primjerima (2.3.4.2.) i (2.3.4.3.), dolazi do značenjskoga obogaćivanja koje uključuje mehanizme prizivanja procesa iz strukture kvalije imenice.

(2.3.4.1.) *brzi rast*

(2.3.4.2.) *brza cesta*

(2.3.4.3.) *brz daktilograf*

Govornik iz strukture kvalije stoga priziva proces vezan za imenicu *daktilograf* – pisanje na pisaćem stroju, čime obogaćuje konceptualnu strukturu. Jednako tako, s obzirom na to da imenica *cesta* ne označava proces, iz strukture kvalije imenice prizivaju se znanja o procesima vezanim uz tu imenicu. Stoga, prema Jackendoffu (1997), dolazi do značenjskoga obogaćivanja prizivanjem značenja *vožnje*, na što se pridjev odnosi.

2.3.5. Značenjsko obogaćivanje argumentne strukture glagola

Posljednji primjer koji navodimo u ovome pregledu tipova značenjskoga obogaćivanja prema Jackendoffu (1997) odnosi se na značenjsko obogaćivanje argumentne strukture faznih glagola u njihovim rubnim opimjerenjima. Značenjsko obogaćivanje konstrukcija omogućuje to da se rečenicom prenese cjelovita obavijest čak i u slučajevima kada je rečenični predikat ispušten kao u slučajevima konstrukcija s faznim glagolima i nedogađajnim dopunama (npr. *kuća*). U primjerima (2.3.5.1.) i (2.3.5.2.) značenje rečenice može se smatrati kompozicionalnim budući da proizlazi iz svih sintaktičkih sastavnica te (uglavnom) ne priziva dodatna značenja. Međutim, u rečenicama (2.3.5.3.) i (2.3.5.4.), koje su posvjedočene u brojnim jezicima, nedostaje dio složenoga predikata. Uz nepunoznačni fazni glagol koji je aspektualni modifikator radnje prototipno izražene glagolom u dopuni ne stoji nikakav punoznačni glagol, što rečenicu čini značenjski okrnjenom. Budući da su takvi primjeri jezično posvjedočeni, pretpostavlja se da mora postojati način rekonstrukcije cjelovitoga rečeničnoga značenja na temelju drugih rečeničnih sastavnica. Predikate koji eksplicitno nisu prisutni u rečeničnoj strukturi nazivat ćemo implicitnima, odnosno skrivenim predikatima.

(2.3.5.1.) *Marija je započela čitati/pisati roman.*

(2.3.5.2.) *Marija je započela graditi kuću.*

(2.3.5.3.) *Marija je započela roman.*

(2.3.5.4.) *Marija je započela kuću.*

Prema Jackendoffu (1997) i Pustejovskom (1991, 1995) značenja implicitnoga predikata proizlaze iz strukture kvalije imenica u dopuni i najčešće su ograničena na njezine dvije temeljne uloge – jedne koja se odnosi na nastanak predmeta i druge koja se odnosi na njegovu funkciju. U primjeru (2.3.5.3.) stoga implicitni predikati mogu biti *čitati* i *pisati*, dok je implicitni predikat u primjeru (2.3.5.4.) *graditi*. Upitno je iscrpljujemo li takvim pristupom mogućnosti prenošenja i drugih značenja koja nisu dijelom strukture kvalije, što ćemo detaljnije razraditi u narednim poglavljima.

U odnosu na prethodne primjere značenjskoga obogaćivanja, Jackendoff (1997) navodi jednu ključnu razliku. Naime, dodavanje neizrečenoga semantičkoga sadržaja u tipovima izloženima u prethodnim primjerima je sustavno pa se tako značenjska struktura imenica s obilježjem živosti *kokoš*, *morski pas* obogaćuje tako da označava meso tih životinja dobivajući obilježje neživosti (*meso od kokoši*, *morskoga psa*). S druge strane, obogaćivanje argumentne strukture, kao u slučaju faznih glagola, ovisno je o leksičkoj semantici pojedine dopune pa se tako primjeru (2.3.5.3.) pripisuju značenja *čitanja* ili *pisanja* predmeta, dok se u primjeru (2.3.5.4.) pripisuje značenje *gradnje*. Zbog svega toga Jackendoff (1997) ne isključuje sasvim mogućnost širenja prostora interpretacije (npr. *Marija je započela rušiti, uređivati, bojati kuću*) ali ih dovodi u pitanje.

U navedenim je slučajevima izvor interpretacije također nemoguće pripisati polisemiji, jer bi takvim tumačenjem leksički unos za svaki glagol tipa (*za*)*početi* morao imati gotovo neiscrpan broj značenja (*započeti pisati, čitati, prevoditi*, itd., odnosno *rušiti, uređivati, bojati*, itd.), što je kognitivno neodrživo. Jackendoff (1997) stoga nudi sljedeći pristup. Ova kategorija glagola, u koje uključuje fazne glagole (*početi, završiti*), ali i neke druge značenjski heterogene glagole (npr. *uživati*), odabire argument kojim se označava kakva aktivnost, odnosno događajnost (npr. *berba*). Kada je dopuna događajna, nema kršenja fregeanskog načela kompozicionalnosti (*Ivan je završio berbu*). Međutim, kada, kao u prethodno navedenim primjerima, svjedočimo kršenju kanonske argumentne strukture, rečeničnu interpretaciju formalizira na sljedeći način:

Interpretiraj NP kao [Aktivnost F(NP)] (nespecificiranu aktivnost koja uključuje NP, odnosno činiti nešto s NP)

Ostaje nejasno kakva je ta nespecificirana aktivnost, no Jackendoff, pozivajući se na Pustejovskog (1991, 1995) koji izvor interpretacije vidi u unutarnjoj značenjskoj strukturi dopune, odnosno u strukturi kvalije imenice (v. poglavlje 3.1.2.1.), pretpostavlja predvidljivost takvih interpretacija. U ovome ćemo radu ispitati te pretpostavke, polazeći od Jackendoffa (1997) i Pustejovskog (1991, 1995) te ih uspoređujući s kognitivnolingvističkim pretpostavkama i značenjskim modelima (v. Langacker 1987a, Croft i Cruse 2004).

Budući da je cilj ovoga rada opis obogaćene kompozicionalnosti faznih konstrukcija s nedogađajnim dopunama, iznijeli smo tek osnovne postavke značenjskoga obogaćivanja brojnih tipova konstrukcija koje Jackendoff (1997) navodi. Prednosti i nedostatke takva pristupa detaljnije ćemo razrađivati u narednim poglavljima s obzirom na njihovu primjenu u okviru konstrukcijskoga pristupa faznim glagolima i nedogađajnim dopunama u hrvatskome i slovenskome jeziku.

3. OBOGAĆENA KOMPOZICIONALNOST KONSTRUKCIJA S FAZNYM GLAGOLIMA

U prethodnom smo poglavlju vidjeli da značenje složenih izraza sastavljenih od faznih glagola i nedogađajnih dopuna nije sasvim izvedivo iz značenja sastavnica tih izraza (Jackendoff 1997, Katsika i dr. 2012), nego se pretpostavlja uključivanje nesintaktičkih mehanizama koji omogućuju međusobno sintaktičko spajanje nekompatibilnih komponenata. Spomenuto načelo kompozicionalnosti ne može objasniti interpretaciju iskaza u kojima dio značenja nije sintaktički prisutan, kao što je to u primjeru (3.1.).

(3.1.) *Započeo je knjigu.*

Naime, razumijevanje takvih rečenica podrazumijeva dodavanje sintaktički neprisutnog značenja. Zanimljivo je primijetiti da se govornici uglavnom slažu oko značenja takvih rečenica pa rečenici (3.1.) najčešće pripisuju značenja *čitanja* ili *pisanja knjige*. Prema Jackendoffu (1997), značenjska je struktura rečenice obogaćena dodatnim "komadićima značenja" i ne može je se jednostavno objasniti principom kompozicionalnosti, nego govornici jezika moraju konstruirati neprisutno značenje kako bi razumjeli iskaze toga tipa. Takvo obogaćivanje argumentne strukture faznih glagola dodavanjem neprisutnih značenja u lingvistici se naziva i komplementarnom prisilom (engl. *complement coercion*), prilagodbom (Goldberg 1995) ili logičkom metonimijom (Pustejovsky 1991, 1995) te zahtijeva iznalaženje modela prizivanja sintaktički neiskazanoga značenja (Jackendoff 1997, Pustejovsky 1995).

Fazni glagoli u užem smislu (*početi, nastaviti, prestati*, itd.) u svojoj argumentnoj strukturi otvaraju mjesto dopunama u infinitivu (3.3.) koje označavaju radnje čija je faza kodirana faznim glagolom (npr. *početi plesati*) ili odglagolnom ili kakvom drugom imenicom (3.4.) kojoj je trajanje inherentno¹² (npr. *berba, utakmica, terapija*). Kada se na mjestu dopune nalazi imenica koja označava kakav entitet (npr. *knjiga*), dolazi do kršenja tako shvaćene argumentne strukture te do ontološkoga pomaka u značenjskom tipu dopune (engl. *type shifting*) kako bi se zadovoljili zahtjevi glagola (3.5.).

(3.3.) [NP početi V_{ev}]

(3.4.) [NP početi NP_{ev}]

¹² u radu ćemo prema potrebi koristiti kratice *ev* i *en*. Prva se odnosi na riječi kojima se označava događajnost, a druga na riječi kojima se označavaju entiteti.

(3.5.) [NP početi NP_{en}]

Predmet u dopuni stoga se konceptualizira kao događaj povezan s tim predmetom (Pustejovsky 1995). Konkretno, nedogađajna dopuna (npr. *knjiga*) označava entitet koji ne zadovoljava odabirne zahtjeve te kategorije glagola, pa prema Pustejovskom dolazi do promjene tipa dopune koja se interpretira kao događaj čineći rečenicu smislenom.

3.1. TEORIJSKI PRISTUPI

Istraživanja ovoga fenomena uključuju nekoliko glavnih pristupa. Modeli opisa značenja takvih primjera koje nude Jackendoff (1997) i Pustejovsky (1991, 1995) načelno su bliski generativnim pristupima, te se u okviru njih smatra da interpretacija počiva na složenom sustavu reprezentacije jezičnoga znanja koji proizlazi iz strukture kvalije imenice u dopuni. U tom se kontekstu struktura kvalije može se smatrati tipom dekonstrukcije značenja na semantičke primitive. Međutim, detaljniji uvid u metode dvojice autora pokazuje da je njihov pristup suštinski uporaban, što ćemo detaljnije pokazati u nastavku rada. Konstrukcijski modeli (Goldberg 1995, 2006, Michaelis 2002) opisa ove pojave pretpostavljaju da značenja proizlaze iz same konstrukcije koja značenjskim sastavnicama omogućuje modifikaciju vlastitih značenja, dok pragmatički pristupi (Lascarides i Copestake 1995, Lapata i dr. 2003, Lapata i Lascarides 2003, Ziegler 2007) izvore interpretacije vide u pragmatičkom *post hoc* zaključivanju.

U ovome ćemo poglavlju najprije opisati (širu) kategoriju tzv. metonimijskih glagola koji prototipno zahtijevaju događajne dopune, no pojavljuju se i uz entitete te navesti istraživanja koja dovode u pitanje status te semantičko-sintaktičke kategorije. U narednim će se poglavljima zatim izložiti dominantni teorijski pristupi ovome fenomenu te objasniti razlozi odabira konstrukcijskoga pristupa za analizu faznih glagola u hrvatskome i slovenskome jeziku.

3.1.1. Metonimijski glagoli

Kategoriju glagola koji kao dopunu zahtijevaju riječi kojima se označava događajnost, a omogućuju pojavu nedogađajnih imenica u dopuni u literaturi se često naziva

metonimijskim glagolima ili glagolima prisile (engl. *coercion verbs*). Brojna istraživanja načina procesiranja te kategorije glagola (De Almeida 2004, Frisson i McElree 2008, McElree i dr. 2001, Traxler i dr. 2005, Traxler i dr. 2002) smatraju je značenjski heterogenom kategorijom koju uglavnom čine fazni glagoli (npr. *početi, nastaviti, završiti*), psihološki glagoli (npr. *uživati, izdržati*) te drugi glagoli (npr. *očekivati, pokušati*). Razlog za njihovo uvrštavanje u jedinstvenu kategoriju bila je pretpostavka da takvi glagoli uz nedogađajne dopune tvore izraze koji su govornicima značenjski prihvatljivi, a budući da zahtijevaju dodatne mehanizme koji omogućuju interpretacije takvih izraza, njihovo je procesiranje otežano (McElree i dr. 2001).

Upravo istraživanja procesiranja doprinose teorijskoj obradi ovoga fenomena. Naime, otežano procesiranje proizlazi iz činjenice da interpretacija konstrukcija sa semantički nekompatibilnim sastavnicama zahtijeva dodatne mehanizme koji omogućuju pripisivanje značenja takvim konstrukcijama. Međutim, budući da su novija psiholingvistička i neurolingvistička istraživanja (Katsika i dr. 2012, Utt i dr. 2013, Lai i dr. 2017) pokazala da je otežano procesiranje zabilježeno samo kod konstrukcija s faznim glagolima, postojanje tako definirane kategorije je upitno. U ovome ćemo radu, s obzirom na rezultate navedenih istraživanja te, budući da obrađujemo isključivo kategoriju faznih glagola, termin metonimijski glagoli odnosno glagoli prisile, koristiti samo za potrebe prikaza radova koji se bave tom širom kategorijom.

Tablica 3.1.1. Pregled istraživanih glagola u teorijskim i eksperimentalnim pristupima fenomenu

Autori	Ispitivana kategorija	Glagoli	Glagoli (hrv.)
McElree i dr. (2001)	glagoli prisile, engleski	attempt begin endure enjoy expect finish master prefer resist start survive try	pokušati početi izdržati uživati očekivati završiti usavršiti preferirati izdržati početi preživjeti pokušati
Lapata i dr. (2003)	metonimijski njemački	glagoli, began probierte versuchte vermied bevorzugte wagte genoss es	početi pokušati pokušavati izbjegavati preferirati usuditi se uživati

				hasste es ertrug es verschob es bereute es uberstand es	mrziti izdržati odgoditi žaliti preživjeti
Lapata (2003)	i Lascarides	metonimijski engleski	glagoli,	attempt begin enjoy expect finish postpone prefer resist start survive try want	pokušati početi uživati očekivati završiti odgoditi preferirati odoljeti započeti preživjeti pokušati željeti
Katsika i dr. (2012)		fazni glagoli, engleski		begin complete continue end finish start	početi završiti nastaviti završiti završiti početi
		psihološki glagoli		endure enjoy prefer resist survive attempt expect	izdržati uživati preferirati odoljeti preživjeti pokušati očekivati
		drugi		master try	usavršiti pokušati
Lowder i Gordon (2016)		glagoli prisile, engleski		attempt begin endure finish master prefer resist start try	pokušati početi izdržati završiti usavršiti preferirati odoljeti početi pokušati
Spalek (2016)	i Tomaszewicz	fazni glagoli, poljski		zacząć rozpocząć skończyć ukończyć zakończyć przerwać wytrzymać oczekiwać	početi početi završiti završiti završiti zaustaviti izdržati očekivati

Delogu i dr. (2017)	glagoli prisile, njemački	begann beherrschte bevorzugte ertrug genoss hasste liebte plante probierte schaffte	početi usavršiti preferirati izdržati uživati mrziti voljeti planirati probati uspjeti
Zarcone i dr. (2017)	fazni glagoli, njemački	anfangen aufhören beginnen vertragen weitermachen	početi (krenuti) završiti početi odgoditi nastaviti

3.1.2. Tumačenje značenjskog obogaćivanja strukturom kvalije

S obzirom na to da se tumačenje interpretacije implicitnoga predikata u konstrukcijama s faznim glagolima najčešće povezuje s već spomenutom strukturom kvalije imenice (Briscoe i dr. 1990, Pustejovsky 1991, 1995) u ovome ćemo poglavlju izložiti osnovne postavke reprezentacije značenja riječi prema teoriji generativnog leksikona (TGL). Riječ je o teorijskom okviru koji je razvio James Pustejovsky, a njezine su temeljne postavke iznesene u djelu *Generative lexicon* (1995), te u Pustejovsky i Jezek (u tisku). Teorija generativnoga leksikona semantička je teorija prema kojoj, za razliku od verbocentričnih pristupa, značenje proizlazi iz interakcije međusobnih rečeničnih sastavnica. Temeljna pitanja koja teorija otvara su pitanje generativne sposobnosti jezika da različite leksičke jedinice koristi u različitim kontekstima te pitanje prirode odnosa leksičkoga i neleksičkoga znanja.

Pustejovsky (1991, 1995) pretpostavlja nekoliko razina reprezentacije leksikona. U temeljima je riječ o dekonstrukcijskom pristupu prema kojemu riječi označavaju koncepte koji se sastoje od složenijih koncepata koji se mogu dekomponirati na manje jedinice. Razine reprezentacije su argumentna struktura koja specificira broj i tip predikatnih argumenata, događajna struktura koja se odnosi na tip događaja koji jedinica kodira (npr. stanja, procesi), te već spomenuta struktura kvalije koja se odnosi na složeni sustav leksičke reprezentacije znanja sastavljen od četiriju dimenzija: formalne, konstitutivne, teličke i agentivne kvalije.

Formalna kvalija uključuje taksonomske informacije o predmetu unutar kategorije koju čini, *konstitutivna* se odnosi na podatke o materijalu i dijelovima predmeta, *telička* na

funkciju i svrhu predmeta, a *agentivna* na njegovo porijeklo, odnosno način nastanka predmeta. Struktura se kvalije, prema Pustejovskom (1995), primjenjuje na tumačenja značenja imenica, ali i pridjeva i glagola. Kvalija se odnosi na aspekt značenja riječi s obzirom na “odnos između koncepta izraženog riječju i drugoga koncepta koji riječ evocira” (Pustejovsky i Jezek, u tisku), pa imenica *pas* može aktivirati konceptualne odnose kao što su to svojstvo da ima krzno, da laje, maše repom itd., a neizostavni su i za razumijevanje uporabe leksičke jedinice. Na primjer, prema Pustejovskom (1995) naše znanje o kruhu uključuje i brojna znanja o načinu njegove pripreme, pa sintagma *svježi kruh* (engl. *fresh bread*) ovisi o našem izvanjezičnom znanju te samo tako može označavati kruh koji je nedavno ispečen, a ne kruh koji je prohladan, što taj pridjev u kombinaciji s imenicom *zrak* označava (*svjež zrak*). Sustav kvalije odnosi se na aspekte značenja riječi koje se u okviru suvremenih lingvističkih teorija često pripisuju znanju o svijetu (Žic Fuchs 1991). Teorija generativnoga leksikona ulogu takvoga znanja vidi s obzirom na uporabu (npr. spomenuta sintagma *svježi kruh*). Upravo je uloga takva znanja jasna kada utječe na sintaktičke okvire jezičnih jedinica u konkretnoj uporabi (Pustejovsky 1995).

Sustav kvalija razvijen je u okviru teorije generativnog leksikona sa svrhom tumačenja reprezentacije leksičkoga značenja kao reakcija na tradicionalne sustave reprezentacije značenja. Naime, značenja riječi tradicionalno se opisuju s obzirom na niz obilježja. Dakle, značenje se riječi može rastaviti na manje jedinice koje se nazivaju semantičkim obilježjima (Katz i Fodor 1963, Chomsky 1965), semantičkim primitivima (Wierzbicka 1972) ili komponentama koje se dalje ne mogu rastaviti na jedinice niže razine. Teorija generativnog leksikona također polazi od dekonstrukcije značenja na značenjske komponente, ali s obzirom na složeni sustav značenjskih odnosa koji se formalizira strukturom kvalije. Dekonstrukcija značenja, s obzirom na semantičke primitive, nije u mogućnosti modelirati značenja leksičkih jedinica u različitim sintaktičkim okolinama, odnosno s obzirom na kontekstualne modifikacije (Pustejovsky i Jezek, u tisku). U tom se smislu teorija generativnoga leksikona odmiče od strogih dekonstrukcijskih modela te podrazumijeva labaviju dekonstrukciju značenja s naglaskom na supojavljanje s drugim leksemima te kontekstualno pristupa značenjskim razlikama. Dakle, uzimajući u obzir raspon kontekstualnih interpretacija, ispituje način predviđanja značenja iz podspecificiranih (kontekstualno neovisnih) značenja leksičkih jedinica (Pustejovsky i Jezek, u tisku). Na primjeru imenice *automobil* autori objašnjavaju da se znanja o tome predmetu mogu odnositi na njega kao na fizički predmet koji postoji u prostoru (3.1.2.1.), na njega s obzirom na

njegovu funkciju (3.1.2.2.), na njega s obzirom na njegove dijelove (3.1.2.3.) i (3.1.2.4.), kao i na njega s obzirom na zvuk koji motor automobila proizvodi prilikom rada (3.1.2.5.).

(3.1.2.1.) *Automobil je težak 2000 kilograma.*

(3.1.2.2.) *Tvrtka prodaje razna vozila: automobile, autobuse, kamione...*

(3.1.2.3.) *Upalio sam automobil.*

(3.1.2.4.) *Zaključao sam automobil.*

(3.1.2.5.) *Čuo sam tvoj automobil.*

Opis značenja strukturom kvalije podrazumijeva “sustav leksičkih reprezentacija koje omogućuju riječima da promijene svoja značenja u različitim kontekstima, zadržavajući distinkciju značenja riječi i znanja o svijetu” (Pusejovsky i Jezek, u tisku) stoga svi gore spomenuti aspekti moraju biti dijelom značenjskoga unosa jedinice *automobil* u leksikon, a kontekstualno se aktiviraju.

Dekonstrukcija značenja kvalijom motivirana je analizom polisemnih imenica i pridjeva u kojima se pretpostavlja postojanje tzv. *skrivenog događaja* (engl. *hidden event, h-event*) u leksičkoj reprezentaciji imenice (Pustejovsky i Anick 1988). Skriveni se događaji, naime, definiraju kao karakteristična aktivnost kojom se ostvaruje funkcija predmeta. Kao primjer navode imenice koje označavaju tzv. artefakte, “predmete povezane s određenom aktivnosti ili događajem” (Pustejovsky i Anick 1988), pa je tako npr. *knjiga* povezana s aktivnošću *čitanja*, *cigarete* s *pušenjem*, *prozor* s *otvaranjem*, *olovka* s *pisanjem*, itd.

Smatraju da je razlog za uključivanje skrivenih događanja u leksičku reprezentaciju imenice posljedica činjenice da u određenim kontekstima dolazi do njihova priziva premda nisu eksplicitno prisutni u sintaksi. Priziv tako shvaćenih implicitnih događanja nije arbitran već počiva na značenju imenice (Pustejovsky i Jezek, u tisku), što ilustriraju činjenicom da će u primjeru (3.1.2.6.) interpretacija implicitnoga predikata biti *jedenje* ili *pravljenje*, a ne *pijenje*.

(3.1.2.6.) *Završio je tortu.*

Spomenuli smo da se struktura kvalije odnosi i na druge vrste riječi od kojih ovdje izdvajamo tek pridjeve. U rečenicama (3.1.2.7.) i (3.1.2.8.), izbor implicitne događajnosti ovisan je o leksičkom značenju imenice uz koju stoji pridjev.

(3.1.2.7.) *udobna stolica*

(3.1.2.8.) *udobne cipele*¹³

U primjeru (3.1.2.7.), interpretacija počiva na funkciji stolice *da se na njoj sjedi*, stoga će značenje toga primjera i biti *stolica udobna za sjedenje*, a u primjeru (3.1.2.8.) na funkciji cipela *da ih se nosi*, pa će interpretacija biti *udobne za nošenje* (Pustejovsky i Jezek, u tisku). Kao što smo ranije naveli, interpretacija događajnosti nije arbitrarna te je malo vjerojatno da bi se konstrukcija (3.1.2.7.) interpretirala kao *stolica udobna za nošenje*, odnosno primjer (3.1.2.8.) *cipele udobne za sjedenje*.

Složeni sustav reprezentacije leksičkoga značenja koji čini strukturu kvalije te njezine četiri sastavnice moguće je odrediti odgovorom na sljedeća pitanja (Pustejovsky 1995):

1. Formalna: Što je predmet?
2. Konstitutivna: Od čega je napravljen, što su mu sastavni dijelovi?
3. Telička: Čemu služi?
4. Agentivna: Kako je nastao?

Odgovor na ta pitanja može rasvijetliti značenja riječi u jeziku prema teoriji generativnoga leksikona. Doduše, Pustejovsky i Jezek (u tisku) naglašavaju kako nije nužno da se svaka imenica može značenjski odrediti temeljem tih pitanja, odnosno ulogama kvalije, stoga za neke određena sastavnica ostaje neizrečena, dok je za druge moguće naći više od jedne vrijednosti. Imenice kojima se označavaju prirodne pojave kao što su to *zrak*, *more*, *riba* neće imati agentivnu kvaliju budući da nisu proizvod ljudske aktivnosti, dok će imenice koje nazivamo artefaktima, a rezultatom su aktivnosti koju provodi čovjek, često biti moguće identificirati svim četirima kvalijama (Pustejovsky i Jezek, u tisku).

Primjer karakterističnoga artefakta je imenica *kuća*, čiju je strukturu kvalijom moguće opisati svim njezinim ulogama, a kontekst u kojemu se imenica nalazi omogućuje odgovore na pitanja koja su nam relevantna za identifikaciju svake od navedenih kvalija:

(3.1.2.9.) *Ima kuću s dva kata*. (kuća kao artefakt, formalna kvalija)

¹³ prema Pustejovsky i Jezek (u tisku):
a comfortable chair
comfortable shoes

(3.1.2.10.) *Zaključaj kuću kada odlaziš.* (dio kuće, konstitutivna kvalija)

(3.1.2.11.) *Kupili smo udobnu kuću.* (svrha kuće, telička kvalija)

(3.1.2.12.) *Kuća je konačno završena.* (način nastanka kuće, agentivna kvalija)¹⁴

Pustejovsky, a kasnije i Jackendoff govore o zadanoj (engl. *default*) interpretaciji. Do zadane je interpretacije moguće doći ispitivanjem distribucijskih obrazaca pojavljivanja imenice u kontekstu. Na primjer:

(3.1.2.13.) *Kamen je razbio prozor.*

(3.1.2.14.) *Prozori su istrunuli.*

Pojavljivanje imenice *prozor* uz glagol *razbiti* odnosit će se na *staklenu plohu* koju je moguće razbiti, dok će se njezino pojavljivanje uz glagol *trunuti* odnositi na *okvir*. Dakle, identificirana je konstitutivna kvalija s obzirom na dijelove toga predmeta (*prozora*). Sličan je slučaj i u primjerima (3.1.2.15.) i (3.1.2.16). Naime, imenica *muzej* interpretira se kao događaj koji je povezan sa samom imenicom – *posjećivanje, obilaženje* stoga bi to smatrali teličkom kvalijom imenice *muzej*. U primjeru (3.1.2.18.) imenica *slika* može prizivati događaje izlaganja, no njezino pojavljivanje u istom kontekstu nije moguće.

(3.1.2.15.) *Muzej je otvoren do 6 sati.*

(3.1.2.16.) **Slika je otvorena do 6 sati.*

Pustejovsky i Jezek (u tisku) smatraju da je takav supstitucijski test dokaz onoga što se smatra dijelom leksičkoga znanja. Dakle, *biti izložen u muzeju*, prema autorima, nije dijelom leksičkoga značenja imenice *slika*, stoga neće biti ni dijelom strukture kvalije. “When language accesses the component parts of the world meaning with systematic regularities, there is reason to think that those parts might arguably be encoded in the lexical semantics for that word.” S obzirom na to da nemamo razloga pretpostaviti da znanje o slici, kao umjetničkome predmetu koji može biti izložen u muzejima, ne bi bilo dijelom znanja o svijetu, nužno je tumačenju značenja strukturom kvalije pristupiti i iz više teorijsko-metodoloških perspektiva kako bi se ispitale takve tvrdnje.

¹⁴U tekstu navodimo prevedene primjere iz Pustejovsky i Jezek (u tisku), koji u originalu glase:
He owns a two-story house.
Lock your house when you leave.
We bought a comfortable house.
House is finally finished.

3.1.2.1. Struktura kvalije

Premda smo strukturu kvalije¹⁵ već ranije spomenuli, u ovome ćemo dijelu izložiti njezine osnovne postavke prema Pustejovskom (1991, 1995) i Pustejovsky i Jezek (u tisku). Naime prema pojedinim autorima koji su istraživali ovu pojavu (Briscoe i dr. 1990) tumačenje značenja u konstrukcijama s implicitnim predikatima uvjetovano je isključivo strukturom kvalije, a sve druge moguće interpretacije proizlaze iz naknadnih pragmatičkih procesa. Naveli smo da se strukturom kvalije mogu modelirati kontekstualno uvjetovana značenja i drugih kategorija riječi, a u daljnjoj obradi izložit ćemo samo njezine postavke s obzirom na imenice.

3.1.2.1.1. Formalna kvalija

Leksička jedinica nositelj je informacija o osnovnim konceptualnim kategorijama s kojima je imenica povezana, a te su informacije dijelom njezine formalne kvalije (Pustejovsky i Jezek, u tisku). Stoga formalna kvalija uspostavlja odnos između entiteta koji je označen riječju (npr. *tigar*) i kategorije kojoj pripada (npr. *životinja*). Ovaj odnos omogućuje govorniku da shvati prirodu entiteta u odnosu na druge vrste. *Kakav je tip entiteta X? Stol je na primjer artefakt, automobil vozilo, park je lokacija, ruka je dio tijela, a čaša spremnik.*

Formalna se kvalija odnosi na klasifikacije na različitim razinama generalizacije: *voda* je tekućina (taksonomski na višem stupnju od vode), a *tekućina* je fluid¹⁶ (taksonomski viši stupanj), a *fluid* je tvar (taksonomski na još višem stupnju), odnosno prema kognitivnim pristupa shematičnije (v. shemu 1), a leksički se to može ostvariti u konstrukcijskim okvirima [NP kao što je NP] (Pustejovsky i Jezek u tisku), v. primjere (3.1.2.1.1.) – (3.1.2.1.3.).

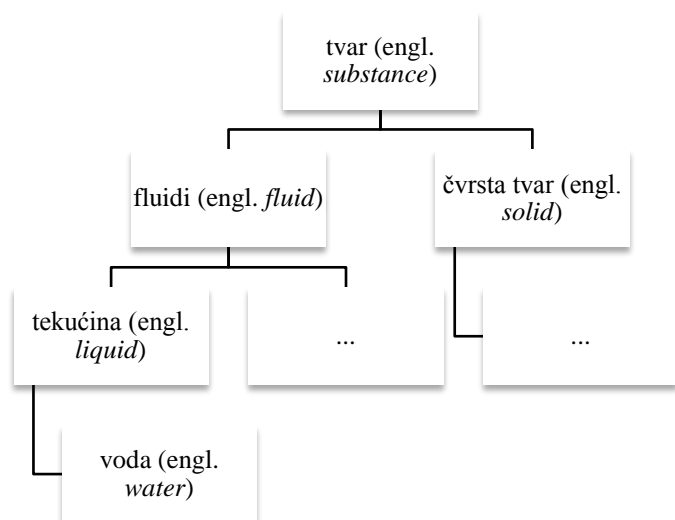
(3.1.2.1.1.) *tekućine kao što je voda*

¹⁵ Historijski kvalija proizlazi iz Aristotelovske doktrine četiri uzroka – *aitia* je uzrok nečega. U teoriju generativnoga leksikona kvalija dolazi iz interpretacije uzroka Moravcsika (1975) koji smatra da *aitia* uz uzročnost pretpostavlja i načine opisa predmeta koji omogućuju njegovo razumijevanje kao ono što taj predmet jest (formalna kvalija), načini na koji predmet funkcionira (telička kvalija), njegove sastavne dijelove (konstitutivna kvalija) i način njegova nastanka (agentivna kvalija) (Pustejovsky i Jezek, u tisku).

¹⁶ Budući da je u hrvatskoj kemijskoj terminologiji leksem *tekućina* višeznačnica koja može označavati tvar u tekućem stanju (npr. *voda*), za što je u opticaju i manje prihvaćen Šulekov termin *kapljevin*, ali agregacijska stanja tvari koje mogu teći, što uključuje i plinove i tekućine (Macan 2013), ovdje navodimo termin *tekućina* za prvo značenje (engl. *liquid*), a *fluid* za drugo značenje (engl. *fluid*).

(3.1.2.1.2.) *fluidi kao što su voda i zrak*

(3.1.2.1.3.) *tvari kao što su fluidi, soli, glukoza i ugljični dioksid*¹⁷

Shema 1. Hijerarhija leksičkoga znanja kodirana unutar formalne uloge strukture kvalije

Formalna se kvalija uglavnom odnosi na obilježja predmeta koja su relevantna za njegovu taksonomsku klasifikaciju koju riječ nasljeđuje od svojega hiperonima, stoga voda nasljeđuje svojstva koja imaju i tekućine i fluidi, dok sastavnice od kojih je voda tvorena, kisik i vodik, čine njezine konstitutivne kvalije.

Neke leksičke jedinice, što je relevantno i za našu raspravu, imaju više od jedne formalne kvalije u svojoj leksičkoj strukturi (Pustejovsky i Jezek, u tisku). *Knjiga* se, na primjer, odnosi na fizički predmet (3.1.2.1.4.), ali i informaciju koju zapisani tekst na stranicama fizičkoga predmeta prenosi (3.1.2.1.5.), *ručak* je događaj tijekom kojega dolazi do konzumacije hrane (3.1.2.1.6.), ali i sama konzumirana hrana (3.1.2.1.7.), *kuća* tako može biti predmet (3.1.2.1.8.), ali i lokacija (3.1.2.1.9.). Teorija generativnoga leksikona takve imenice naziva predmetima s točkom (engl. *dot-objects*).

(3.1.2.1.4.) *kupio sam knjigu*

(3.1.2.1.5.) *pročitao sam knjigu*

(3.1.2.1.6.) *dogovorili smo ručak*

¹⁷u engleskom izvorniku rečenice glase:
fluids such as water;
fluids such as water or air;
substances such as fluids, salts, glucose and carbondioxide.

(3.1.2.1.7.) *pojeli smo ručak*

(3.1.2.1.8.) *kupili smo kuću*

(3.1.2.1.9.) *napustili smo kuću*

Dakle, osnovne su karakteristike formalne kvalije prema Pustejovskom i Jezek (u tisku) temeljna kategorija kojoj riječ pripada, npr. za *kuću* to je *građevina*, položaj riječi u hijerarhiji, npr. *kuća*, *zgrada*, *neboder* kao kohiponimi te istaknuto obilježje predmeta, npr. *zidovi*, *prozori*, *krov*. Dok su njezini formalni atributi prostorna obilježja predmeta, veličina, oblik, boja i položaj (Pustejovsky 1991, 1995). Te su vrijednosti zadane vrijednosti, inherentna obilježja entiteta koja su dijelom denotacije predmeta i kao takva dijelom leksičkoga znanja, a mogu biti kontekstualno modificirana.

3.1.2.1.2. Konstitutivna kvalija

Dok formalna kvalija određuje osnovna kategorijalna znanja vezana za leksičku jedinicu te je ključna za razlikovanje predmeta unutar kategorije, konstitutivna je kvalija u uskoj svezi s distinkcijom brojive i nebrojive (zbirne) imenice i jedan je od ključnih faktora u tumačenju morfosintaktički dopustivih okvira (Pustejovsky i Jezek, u tisku). Teorija generativnoga leksikona razlike između brojivih i nebrojivih imenica vidi u sukobu formalnih i konstitutivnih uloga. Konstitutivne se tako uloge odnose na ono što čini cjelinu, njegovi sastavni dijelovi odnosno materijal od kojega je sačinjen. Za imenicu *automobil*, formalna je uloga *vozilo*, a konstitutivne su *motor*, *sjedala*, *volan*, itd. *Stablo*, na primjer, označava biljku, što je njezina formalna uloga, dok su *deblo*, *grane* i *lišće* njezina konstitutivna.

Nebrojive zbirne imenice kao što su to *mlijeko*, *cement* ili *čelik* nije moguće razdijeliti na konstituente, osim ako nije riječ o provođenju kemijske analize, što sasvim sigurno nije dijelom (izvan)jezičnoga znanja prosječnoga govornika. Odnosno, kod zbirnih imenica, svaka dekonstrukcija značenja rezultira istom vrijednošću. Dio je *mlijeka* i dalje *mlijeko*, a dio je *cementa* – *cement*. Stoga je razlika između brojivih i nebrojivih imenica u teoriji generativnoga leksikona formalizirana kao *sačinjen_od* (engl. *made_of*) odnos i *dio_od* (engl. *part_of*) odnos.

Brojiva imenica

$$[N, KVALIJA = \begin{bmatrix} F & = & \alpha \\ C & = & \beta \end{bmatrix}]$$

Nebrojiva imenica

$$[N, KVALIJA = \begin{bmatrix} F & = & \alpha \\ C & = & \alpha \end{bmatrix}]$$

Brojive imenice stoga imaju dijelove i moguće je govoriti o njihovom odnosu prema cjelini koju čine, dok je kod nebrojivih imenica nemoguće razlikovati cjelinu i dijelove koji je čine.

$$[\text{voda}, KVALIJA = \begin{bmatrix} F & = & \alpha \\ C & = & \alpha \end{bmatrix}]$$

Što je dio cjeline kontroverzna je tema koja ima svojega odjeka u merologiji u okviru koje se raspravlja o pitanjima mora li dio biti fizički neodvojiv od predmeta kojemu je dio kao što je ruka dio tijela, ili može biti njegov dio iako mogu biti fizički odvojeni – je li poklopac dio lonca, odnosno je li čep dio kemijske olovke. Prema Pustejovskom i Jezek (u tisku) načelno se smatra da se dijelovima cjeline smatraju oni koji diskursno mogu funkcionirati kao samostalne jedinice, koji funkcionalno doprinose entitetu i kognitivno su istaknuti. Dakle, konstitutivni su dijelovi leksikalizirani i izvan profesionalnoga (npr. medicinskoga) žargona. Na primjer *ruka* je leksikalizirana za razliku od predjela između ručnog zgloba i lakta, funkcija je dijela poznata (ruka služi za manipulaciju predmetima), ruka kao dio tijela kognitivno je istaknutija i donekle su joj odredive granice. Vodeći se tako trima specifikacijama kojima razlikujemo konstitutivne dijelove, *središnji* ili *donji dio zida* ne bismo smatrali zasebnim dijelom u odnosu na druge dijelove zida, odnosno zid u cjelini jer nije leksikaliziran, funkcionalno ne doprinosi entitetu u okviru cjeline, te nije ni po čemu kognitivno istaknut, odnosno njegove ga granice ne izdvajaju od ostatka cjeline (Pustejovsky i Jezek, u tisku).

Za interpretaciju konstrukcija s implicitnim predikatom prema teoriji generativnoga leksikona posebno su važne telička i agentivna kvalija koje ćemo detaljnije obraditi u nastavku ovoga poglavlja, te ukazati na autore koji su prihvatili ovaj model tumačenja priziva implicitnoga predikata, premda sami modificiraju metodološke pristupe ovome fenomenu.

3.1.2.1.3. Telička kvalija

Telička se kvalija odnosi na informacije o funkciji predmeta, odnosno omogućuje razumijevanje predmeta s obzirom na to za što se koristi i kako se taj predmet koristi. Vrijednost teličke kvalije izražena je aktivnošću koja je uglavnom povezana s imenicom, stoga bi telička vrijednost *kuće* bila za *stanovanje*, a *kuhinje* za *pripremu hrane*.

kuća:

F = građevina

T = za stanovanje

kuhinja:

F = prostorija

T = za pripremu hrane

Pustejovsky i Jezek ne odbacuju vrijednost koju kvalija zadobiva uključivanjem u specifične kontekste, no drže da je dio leksičkoga unosa imenice i njezina telička kvalija čak i ako kontekstualno ne dolazi do realizacije radnje povezane s imenicom.

3.1.2.1.4. Agentivna kvalija

Kao i prethodna kvalija, i agentivna je kvalija ključna za interpretaciju konstrukcija s implicitnim predikatom (Pustejovsky 1991, 1995). Agentivna je uloga ona koja kodira informacije o načinu njegova nastanka. Omogućuje razlikovanje prirodnih entiteta od artefakata, dakle onih za koje pojedinac ima znanja o svijetu da nastaju zahvaljujući svjesnoj aktivnosti pojedinca i onih koji su “stvorenii od prirode”. Razlikovanje artefakata od prirodnih pojava dijelom je leksičkoga znanja, a ujedno i objašnjava razloge prihvatljivosti, odnosno neprihvatljivosti pojedinih konstrukcija s faznim glagolima i implicitnim predikatom (Pustejovsky i Jezek, u tisku). Naime, teorija generativnoga leksikona drži da agentivna kvalija kod prirodnih pojava ima vrijednost *ništa* jer način nastanka prirodnih pojava nije

dijelom leksičkoga značenja imenice. Stoga će struktura kvalije imenice *voda* u odnosu na imenicu *kava* biti:

voda:

F = tekućina

K = tekućina

T = za piće

A = Ø

kava :

F = tekućina

K = tekućina

T = za piće

A = priprema

Kao što vidimo u formalizaciji uloga kvalije za imenice *voda* i *kava*, predmeti s podudarnom formalnom kvalijom mogu imati različite agentivne vrijednosti, njihova ih funkcija konceptualno ne razlikuje, a razliku omogućuje agentivna kvalija koja specificira načine njihova nastanka. Prema Pustejovsky i Jezek (u tisku) nepostojanje agentivne kvalije, objašnjava neplodnost konstrukcija s faznim glagolima i imenicama koje označavaju prirodne predmete (3.1.2.1.4.1.), ali i ukazuje na važnost agensa u interpretaciji (3.1.2.1.4.2.) i (3.1.2.1.4.3.), što će posebno biti vidljivo analizom provedenog istraživanja.

(3.1.2.1.4.1.) ***Započeo je vodu.**

(3.1.2.1.4.2.) **Mara je započela kuću.**

(3.1.2.1.4.3.) **Pavo je započeo kuću.**

U hrvatskom i slovenskom marginalni su, ali ipak korpusno potvrđeni primjeri pojavljivanja imenica koje označavaju prirodne pojave uz fazne glagole, ali samo u prijedložnom instrumentalu (3.1.2.1.4.4.). Mogućnost takva pojavljivanja vezujemo uz

konstrukcije koje to omogućuju, stoga ćemo ponuditi njihova tumačenja u okviru konstrukcijskih pristupa u narednim poglavljima.

(3.1.2.1.4.4.) *Sad kad sam završio s morem, prebacujem se na snijeg.* (hrWaC)

Spomenuli smo da se imenice koje označavaju prirodne tvorevine ne mogu nalaziti kao dopuna faznim glagolima u akuzativnim konstrukcijama jer način njihova nastanka nije dijelom leksičkoga značenja imenice. Način nastanka mnogih je artefakata poznat i čini dio jezičnoga znanja koje proizlazi iz uloge kvalije, kao što je to već spomenuti primjer *knjige* čiju agentivnu kvaliju možemo odrediti kao *pisanje*. No, postoje i imenice čiji način nastanka nije dijelom leksičkoga znanja prosječnoga govornika kao što je to *računalo*, *automobil*, *pećnica* i sl., stoga je pripisivanje agentivne kvalije, prema Pustejovskom i Jezek (u tisku) podspecificirano, u odnosu na prethodne primjere. Vrijednost agentivne kvalije takvim imenicama može biti npr. *praviti*. Stoga bismo mogli pretpostaviti da bi govornik rečenicu (3.1.2.1.4.5.) mogao interpretirati pridružujući joj takvo shematično značenje koje se odnosi na izradu predmeta.

(3.1.2.1.4.5.) *Završio je računalo.*

U nastavku istraživanja ispitujemo, između ostaloga, i način pripisivanja implicitnoga značenja konstrukcijama uz imenicu *kuhinja* (3.1.2.1.4.5.) za koju je agentivnu kvaliju teže odrediti, čime ispitujemo mogućnost strukture kvalije da ponudi tumačenja takvih, korpusno ovjerenih primjera.

(3.1.2.1.4.5.) *Završio je kuhinju.*

3.1.3. Konstrukcijsko-kognitivni pristupi značenjskom obogaćivanju

U prethodnim smo poglavljima spominjali kako teorije značenja opisuju odnos rečeničnih sastavnica i cjelovitoga značenja rečenice u kojoj se te sastavnice pojavljuju. Generativni pristupi, prema kojima značenje iskaza proizlazi iz njihovih sastavnica i pravila za njihovo slaganje u rečenici, smatraju da su riječi nositelji rečeničnoga značenja, dok sintaktička pravila u rečenicu ne upisuju dodatni konceptualni sadržaj. Dakle, riječi nose značenje, ali sintaktički obrasci, odnosno gramatičke konstrukcije tome značenju ne doprinose (Michaelis 2006). Gramatičke konstrukcije, kao i samostalne riječi, još su od antike bile predmetom jezičnoga opisa (Harris i Taylor 1997, Goldberg 2003, Žic Fuchs 2009, Michaelis 2013), no u generativnim su pristupima marginalizirane jer se nisu mogle tumačiti projekcionističkim modelima. Značenje je proizlazilo iz leksikona, a funkcionalne razlike između obrazaca su zanemarivane (Goldberg 2003). Promjena paradigme zamjetna je u lingvistici naročito u zadnja tri desetljeća u kojima se konstrukcije više ne smatraju epifenomenalnim pojavama, već temeljnim jezičnim jedinicama čiji lingvistički status nije toliko različit u odnosu na samostalne leksičke jedinice.

Začeci konstrukcijske gramatike u najširem smislu najčešće se povezuju s ranim Fillmoreovim radovima o gramatici dubinskih padeža (1968), dok se kao sam početak konstrukcijske gramatike smatraju radovi *Regularity and Idiomaticity in Grammatical Constructions: The Case of Let Alone* Fillmorea, Kaya i O'Connor (1988) i Lakoffova (1984) analiza konstrukcija s *there* (Žic Fuchs 2009). Fillmore i dr. (1988) ovom studijom konstrukcije određuju kao jedinice veće od riječi koje imaju gramatičku strukturu, ali se moraju usvajati kao i jednorječne leksičke jedinice. Ne smatraju ih *dodatkom* leksikonu već njegovim sastavnim dijelom, dok se kao teorijski imperativ nameće utvrditi njihovu povezanost s ostatkom gramatičkoga sustava. Za razliku od leksema, idiomatski su izrazi različitoga stupnja idiomatizacije, pa, kao i tradicionalno shvaćeni frazemi zahtijevaju puno više od poznavanja leksika danoga jezika i gramatičkih pravila kako bi ih se moglo razumjeti i koristiti.

Već je tim radom (Fillmore i dr. 1988) naznačen smjer razvoja konstrukcijskih pravaca te pojava pitanja koje će se u okviru tih pravaca i razmatrati. Naime, temeljna klasifikacija koju autori nude otvara neka suštinska pitanja o prirodi jezičnih konstrukcija i njihovu mjestu u jezičnome sustavu. Fillmore i dr. (1988) konstrukcije dijele u četiri kategorije s obzirom na njihova sintaktička, semantička i pragmatička obilježja. Prema

možnosti njihova razumijevanja razlikuju dekodirajuće (engl. *decoding*) kao što su engl. *kick the bucket* (*umrijeti*), čije značenje nije transparentno za razliku od enkodirajućih idioma (engl. *encoding*) npr. *answer the door* (*otvoriti vrata*). U drugu kategoriju uključuju gramatičke idiome čija struktura ne krši gramatička pravila određenog jezika (npr. *kick the bucket*), za razliku od ekstragramatičkih (npr. *by and large*) koji krše konvencionalizirane strukture. Treću kategoriju čine supstantivni (engl. *substantive*) idiomi koji su potpuno specificirane jedinice zatvorene strukture, za razliku od formalnih (engl. *formal*) koji mogu uključivati dodatni sadržaj. Zadnja je kategorija koju autori navode idiomi s pragmatičkom svrhom ili bez nje. Prvi se (npr. *dobro jutro*) koriste u konkretnim situacijama, za razliku od drugih koji su neutralni s obzirom na situaciju (npr. *by and large*).

U suvremenim se konstrukcijskim pristupima konstrukcije smatra temeljnim jedinicama jezične organizacije koje su konvencionalizirani spoj oblika i značenja (Goldberg 1995, 2006), a sve ih analitičke razine uključuju. Temeljne su jedinice konstrukcijskih gramatika, a sve se razine sintaktičkoga opisa, od morfema do apstraktnih jezičnih obrazaca mogu objasniti kao konstrukcijski predlošci. Premda razlike između konstrukcijskih pristupa nisu zanemarive (v. Žic Fuchs 2009: 166, Goldberg 2013, Hoffmann 2016, Belaj i Tančković Faletar 2014) te se uvriježilo govoriti o konstrukcijskim gramatikama, četiri su temeljne pretpostavke svih konstrukcijskih pristupa (Goldberg 2013): (1) kontinuum između leksikona i sintakse, (2) njihova taksonomska organizacija, (3) usredotočenost na površinsku strukturu i (4) međujezična varijabilnosti.

Govoreći o prvoj pretpostavci, moramo se pozvati na modularnost jezičnoga ustroja kakav je zagovaran u okviru generativnih pristupa. Naime, ti su pristupi najčešće strogo odjeljivali leksikon, kao skladište riječi, te sintaktička pravila koja sama po sebi nemaju značenja ali omogućuju slaganje značenjskih jedinica u veće sintaktičke jedinice koje prenose značenje (v. Chomsky 1965, 1995, Newmeyer 2003). Konstrukcijski pravci, s druge strane, ne razdvajaju ove dvije razine već smatraju da sve razine gramatičkoga opisa uključuju parove oblika i značenja, odnosno konstrukcije. Stoga je samostalna leksička jedinica (3.1.3.1.) jednako konstrukcija kao i složena ditranzitivna konstrukcija uzrokovanoga kretanja (3.1.3.2.) (Goldberg 1995).

(3.1.3.1.)

OBLIK: čaša [čäša]

ZNAČENJE: “čäša”

(3.1.3.2.)

OBLIK: [S [V O₁O₂]

ZNAČENJE: X uzrokuje da Y primi Z

Primjer: *Ivana je dala Mariji čäšu.*

Ono što razlikuje ove dvije konstrukcije jest stupanj shematičnosti njihova značenja. Primjer (3.1.3.1.) označava značenjski ispunjene konstrukcije, dok je primjer (3.1.3.2.) shematična konstrukcija koja sadrži prazna mjesta koja mogu popunjavati različite leksičke konstrukcije. Stoga konstrukcijske gramatike, u najširem smislu, smatraju da se jezično znanje govornika sastoji od čitavoga niza tipskih konstrukcija kojemu su tip (3.1.3.1.) i tip (3.1.3.2.) na krajevima kontinuuma. Temeljna je, stoga, pretpostavka konstrukcijskih prikaza je da je sve znanje u umu govornika pohranjeno u obliku konstrukcija (Croft i Cruse 2004: 255), a popis konstrukcija koji čine mentalnu gramatiku govornika možemo smatrati *konstruktikonom* (Goldberg 2006), što je ne sasvim uvriježen termin analogan leksikonu koji čine samo leksičke jedinice i morfemi.

Na primjer u rečenici (3.1.5.1.) ditranzitivna konstrukcija kodira značenje *prijenos objekta s agensa na recipijensa*. Glagol *dati*, dakle, pojavljuje se u ditranzitivnoj konstrukciji [S V O₁O₂] u kojoj u rečenici otvara mjesto trima argumentima:

(3.1.5.1.) *Ivana je dala Mariji komad torte.*

Same konstrukcije predstavljaju kompleksne jezične jedinice, spoj oblika i značenja, koje su istovremeno uvjetovane njihovim sastavnicama, sintaktičkim okvirom, ali i pragmatičkim i diskurzivnim čimbenicima (Taylor 1998). S obzirom na njihovu kompleksnost možemo ih smatrati manje ili više prototipnim članovima kategorije. Kognitivni pristupi, za razliku od tradicionalnih objektivističkih pristupa, kategorijama s

obzirom na njihove članove ne pristupaju binarno prema čemu jedan član može ili ne može biti članom kategorije (Tabakowska 2005). Kategorijalna se pripadnost u ovim pristupima smatra stupnjevitom, a članovi mogu biti bolji ili lošiji pripadnici kategorije, što nije isključujući kriterij za pripadnost kategoriji. Članovi koje smatramo boljim pripadnicima kategorije prototipni su članovi te kategorije, dok su ostali članovi rubniji po načelu rodbinske sličnosti (Žic Fuchs 1991). Primijenimo li kognitivne principe kategorizacije i na konstrukcije (Taylor 1998), pojedine konstrukcije, kao gore navedena ditranzitivna konstrukcija [V NP1 NP2] s glagolom *dati*, prototipne su konstrukcije, dok je konstrukcija u primjeru (3.1.5.3.) rubnija.

Naime, za razliku od glagola *dati*, glagol *odrezati* pojavljuje se u tranzitivnim konstrukcijama [V NP] te u rečenici otvara mjesto dvama argumentima, agensu i temi, kao u primjeru (3.1.5.2.):

(3.1.5.2.) *Ivana je odrezala komad torte.*

U tim slučajevima možemo govoriti o prototipnoj konstrukciji u kojoj se nalazi glagol *odrezati*, što bi se moglo provjeriti ispitivanjem njihove prihvatljivosti među govornicima. U rečenici (3.1.5.3.) glagol *odrezati* otvara mjesto trima dopunama, uz vanjski argument, te temu (*komad torte*), u rečenici se pojavljuje i argument cilja (*Marija*). Pojavljivanje toga glagola u ditranzitivnoj konstrukciji rubnije je, ali ne i neprihvatljivo i neovjereno u jeziku.

(3.1.5.3.) *Ivana je odrezala Mariji komad torte.*

Ditranzitivna konstrukcija sa značenjem uzrokovanoga kretanja, naime, omogućuje glagolu *odrezati* proširivanje njegova značenja, stoga rečenica (3.1.5.3.) ima značenje kretanja predmeta (*komada torte*) od agensa do cilja. Generativan pristup mogućnost glagola *odrezati* da prenese značenje prijenosa tumači već spomenutim enumerativnim pristupom prema kojemu sva značenja glagola proizlaze iz leksikona, stoga bi trebalo pretpostaviti da je dio leksičkoga unosa glagola *odrezati* i značenje uzrokovanoga kretanja. Konstrukcijsko-kognitivni pravci drže da je takav pristup kognitivno neekonomičan, stoga i teorijski neodrživ, te mogućnost širenja značenja pripisuju uporabi, a u navedenim primjerima konstrukciji koja omogućuje iskazivanje različitih značenjskih nijansi.

Druga je postavka svih konstrukcijskih pristupa (Goldberg 2013) taksonomska organizacija konstrukcija u *konstruktikonu*. Dakle, konstrukcije nisu nestrukturirane jedinice već predstavljaju strukturirani inventar jedinica koji se može prikazati taksonomskim

mrežama (Croft i Cruse 2004: 262–265), bliskim taksonomijama kategorija po načelu prototipa (Rosch 1973). Dakle pretpostavljaju postojanje temeljnih jedinica (3.1.3.1.) koje su pozicionirane ispod značenjski nadređenih jedinica tradicionalno zvanih hiperonimima (npr. *posuđe*), a iznad podređenih jedinica odnosno hiponima (npr. *čša za pjenušac*). Jednako kao i taksonomije na temelju prototipa, nasljeđuju i strukturu (Croft i Cruse 2004: 262–265, Goldberg 2003: 222–223). Podređena konstrukcija stoga nasljeđuje obilježja nadređene konstrukcije, sve do najshematičnijih jedinica.

Spomenuli smo da generativna gramatika pretpostavlja modularni pristup jeziku prema kojemu fonologija, sintaksa i semantika čije tri nezavisna modula. Apstraktnim sintaktičkim reprezentacijama upravljaju transformacije ili varijacije i tek nakon što su te sintaktičke operacije završene, rečenica je formulirana. Ukidanje autonomnosti triju prikaznih razina treća je zajednička pretpostavka svih konstrukcijskih pristupa (Goldberg 2013). Kognitivni pristupi modificiraju modularnost gramatike, smatrajući da su jezične jedinice holistički spojevi fonologije i sintakse, ali i semantike i pragmatike. Dakle, generativni su pristupi više zainteresirani za nevidljive sintaktičke operacije koje se ne mogu izravno vidjeti u *outputu*, za razliku od konstrukcijskih pristupa kojima je u središtu interesa površinska struktura odnosno sama realizacija iskaza (Culicover i Jackendoff 2005, Goldberg 2013: 20).

Za razliku od generativnih nastojanja da opišu univerzalna načela koja upravljaju ustrojem jezične moći (Mihaljević 1998), konstrukcijski pristupi s obzirom na arbitrarnu narav konstrukcija, smatraju da je njihova varijabilnost među jezicima velika, premda ne negiraju postojanje međujezičnih generalizacija koje proizlaze iz općenitih kognitivnih procesa i funkcija konstrukcije (Boas 2010, Goldberg 2013).

Navedena načela, prema Goldberg 2013, dijele svi konstrukcijski pristupi koji se međusobno ipak razlikuju, dakle, možemo govoriti o više pravaca, a ne jednome teorijskome modelu. U ovome ćemo radu slijediti načela kognitivne konstrukcijske gramatike (Goldberg 1995, 2006; Boas 2013), uspoređujući je s teorijom paralelne arhitekture (Jackendoff 2002, 2012, Booij 2005) koja je više formalizirala modele opisa, a ponudila je i pristupe modeliranju značenja u slučajevima kršenja argumentne strukture glagola, što je i predmet ovoga rada. Budući da se teorija paralelne arhitekture, u odnosu na kognitivno-konstrukcijsku gramatiku, u opisima oslanja i na rezultate psiholingvističkih i neurolingvističkih ispitivanja na temelju čijih rezultata dokazuje postojanje određenih lingvističkih fenomena, smatramo da može doprinijeti razumijevanju fenomena koji u radu obrađujemo.

Suočavanjem ovih konstrukcijskih teorijskih pristupa s korpusnom i eksperimentalnom građom, cilj je rada ispitati koji od navedenih pristupa s najmanje ostatka omogućuje interpretaciju sintaktički neprisutnoga sadržaja. Mogućnost interpretacije slučajeva nekanonskog mapiranja, kao u slučaju konstrukcija s faznim glagolima i nedogađajnom imenicom u dopuni, Jackendoff (1997) tumači kroz prizmu obogaćene kompozicionalnosti koja nudi načine modeliranja značenja na sučelju sintakse i semantike, i to uključivanjem shematiziranoga konstrukcijskoga značenja, ali i značenjske strukture glagolskih argumenata.

Konstrukcijski pristupi značenjskom obogaćivanju konstrukcija s faznim glagolima i nedogađajnim dopunama polaze od značenjskoga doprinosa konstrukcije, kao i značenja leksičkih jedinica koji tvore takve konstrukcije. S obzirom na to da smatramo da prihvatljivost i mogućnost realizacije jezičnih konstrukcija nije binarne prirode, prividna nekompatibilnost konstrukcijskih sastavnica razrješava se nesintaktičkim mehanizmima dodavanja značenja koje sintaktički nije prisutno. Stoga, prototipni oblik fazne konstrukcije [(za)početi X_{ev}] zahtijeva glagolsku dopunu u infinitivu (npr. *početi čitati/pjevati*) ili u obliku odglagolne imenice (npr. *početi čitanje/pjevanje; knjige/pjesme*). U rubnim faznim konstrukcijama u kojima na mjestu dopune dolazi nedogađajna imenica (npr. *početi knjigu/pjesmu*) dolazi do nekompatibilnosti glagola i dopune te je nužno ponuditi modele opisa značenja ako su takve konstrukcije ovjerene u uporabi (v. poglavlje 3.3.) i ako ih govornici smatraju (razmjerno) prihvatljivima (v. poglavlje 3.2.).

U uporabnim modelima jezična je uporaba blisko povezana s jezičnim sustavom. Naime, obrasce koje govornik čuje i rabi su kontekstualno specifični, no ako se s njima češće susreće, počinje ih generalizirati u obrasce ili sheme što čini njegovo jezično znanje (Langacker 1987a). Stoga je frekvencija pojavljivanja u uporabnim modelima važan pojam jer učestalost dovodi do kognitivne usađenosti pojedinoga izraza zahvaljujući čemu postaje dijelom jezičnoga sustava (Langacker 1987a), odnosno “dio strukturiranog inventara konvencionaliziranih jezičnih jedinica” (Žic Fuchs 2009:93). Pa je tako ditranzitivna struktura glagola *dati* u primjeru (3.1.5.1.) kognitivno usađena, dok možemo pretpostaviti da je ista struktura s glagolom *rezati* kao u primjeru (3.1.5.3.) zahvaljujući učestalom pojavljivanju postala kognitivno usađena, odnosno konvencionalizirana jedinica jezika, što utječe i na procesiranje (v. poglavlje 3.2.).

Spomenuli smo, dakle, da je prihvatljivost određenih konstrukcija stupnjevite prirode, a različiti mehanizmi omogućuju njihovu prihvatljivost. Audring i Booij (2016) smatraju da pristupi ovome fenomenu uglavnom uključuju tri mehanizma koji omogućuju interpretaciju konstrukcija s nekompatibilnim sastavnicama; odabir (engl. *selection*), obogaćivanje (engl. *enrichment*) i nadjačavanje (engl. *override*). Ti se mehanizmi razlikuju s obzirom na snagu konstrukcije ili konteksta da modificira značenja rečeničnim sastavnicama.

Prisile odabirom (engl. *coercion by selection*) najblaži su tipovi značenjskoga obogaćivanja, oni koji bivaju jedva primijećeni kao što je tu u primjeru (3.1.5.4.) gdje se rečenični objekti (*jaja*) odnose samo na dio cjeline, odnosno mrlju od jaja, dok se u primjeru (3.1.5.5.) objekti odnose na čitave predmete (Audring i Booij 2016). U ovaj tip prisila, prema jakosti značenjskoga obogaćivanja, dakle uvrštavamo tipove koje Jackendoff (1997) naziva prisilama (ne)brojivosti, a Sikos i dr. (2008) nominalnim prisilama.

(3.1.5.4.) *Imaš jaja na majici.*

(3.1.5.5.) *Imaš jaja u hladnjaku.*

Prisile nadjačavanjem (engl. *coercion by override*) najsnažniji su oblici značenjskoga obogaćivanja kod kojih je, prema Audring i Booij (2016), značenjski utjecaj konstrukcije vrlo jak te utječe na modifikaciju leksičkih obilježja riječi. Naime, u primjeru (3.1.5.6.) imenica *Ivana* koja označava osobno ime u rečenici se koristi kao opća imenica stoga može biti brojiva, no više ne označava određenoga referenta koji se zove *Ivana* već sve osobe koje nose to ime.

(3.1.5.6.) *Imamo tri Ivane u obitelji.*

Prisile obogaćivanjem (engl. *coercion by enrichment*) slučajevi su obogaćivanja strukture gdje je podjednak utjecaj konstrukcije i značenjskih sastavnica (Audring i Booij 2016). Takvi su i tipovi konstrukcija s faznim glagolima i nedogađajnim dopunama. Premda konstrukcijski okvir određuje značenje izraza, rečenične sastavnice na položaju subjekta i objekta, što ćemo posebno objasniti u 5. poglavlju, snažno određuju značenja konstrukcija.

Već spomenuti tip značenjskoga obogaćivanja koji uključuje metonimijske prijenose značenja ilustriramo primjerom (3.1.5.7.) u kojemu rečenični agens (*zelena kapa*) ima obilježje neživosti, stoga njegovo pojavljivanje uz glagol *trčati*, uz koji u kanonskoj argumentnoj strukturi dolazi agens s obilježjem živosti (npr. *čovjek, pas*), možemo smatrati

primjerom nekompatibilnosti između odabirnih obilježja glagola i imenice koju odabire kao vanjski argument.

(3.1.5.7.) *Zelena kapa trči nasipom.*

Konstruktivski pristupi tumačenju mogućnosti interpretacije značenja smatraju da u ovakvim primjerima dolazi do obogaćivanja konstrukcije tako da konstrukcija prisiljava na metonimijsku interpretaciju subjekta s obilježjem neživosti, kao dio za cjelinu, odnosno kao *osobu koja nosi zelenu kapu*.

Već su Fillmore i dr. (1988) tipološki podijelili konstrukcije s obzirom na njihovu otvorenost drugim leksemima. Pitanje koliko je konstrukcija otvorena prihvaćanju novih članova pitanje je njezine produktivnosti. Premda nam opseg ovoga rada ne omogućuje ispitati stupnjeve prihvatljivosti konstrukcija s različitim dopunama, spomenut ćemo samo pitanje produktivnosti faznih konstrukcija s obzirom na to koji značenjski tipovi imenica mogu stajati kao dopuna faznim glagolima. Naime, najčešće citirani primjeri obogaćivanja konstrukcija s faznim glagolima su oni s imenicama kao što je to *knjiga* koji omogućuju jednostavno određivanje implicitnoga predikata, uglavnom jednom od uloga kvalije, u vezi s predmetom (*čitanje* ili *pisanje*). Eksperimentalno istraživanje u 5. poglavlju potvrđuje da je pojavljivanje te imenice, kao i odglagolne imenice *ručak* u konstrukcijama s faznim glagolima govornicima prihvatljivo te im mogu pripisati značenja.

Mogu li sve nedogađajne imenice stajati na mjestu dopune faznih konstrukcija, pitanje je koje zahtijeva opsežnije istraživanje. Spalek (2016) kontrastivnim istraživanjem engleskih, njemačkih, norveških i španjolskih faznih konstrukcija zaključuje da su ograničenja jezično specifična i ovise o značenjskom doprinosu glagola, ali i imenice. Navodi da engleski fazni glagol *finish* može stajati uz čitav niz nedogađajnih dopuna (npr. *Elena finished the kitchen/apple*¹⁸), dok glagol *stop* postavlja određena semantička ograničenja svojim dopunama pa se može pojavljivati uz imenicu *jabuka* (*Elena stopped the apple*¹⁹), ali ne uz imenicu *kuhinja* (*Elena stopped the kitchen*²⁰). U španjolskom i engleskom se glagol kojime se označava kulminacija kakve radnje (engl. *finish*, španj. *acabar*) može slobodno kombinirati s nedogađajnim imenicama, uz značenjsko obogaćivanje kojim se dodaje aktivnost koja se vršila nad predmetima, dok su njemački značenjski podudarni glagoli

¹⁸ u doslovnom prijevodu:

Elena je završila kuhinju/jabuku.

¹⁹ U doslovnom prijevodu: Elena je zaustavila jabuku.

²⁰ U doslovnom prijevodu: Elena je zaustavila kuhinju.

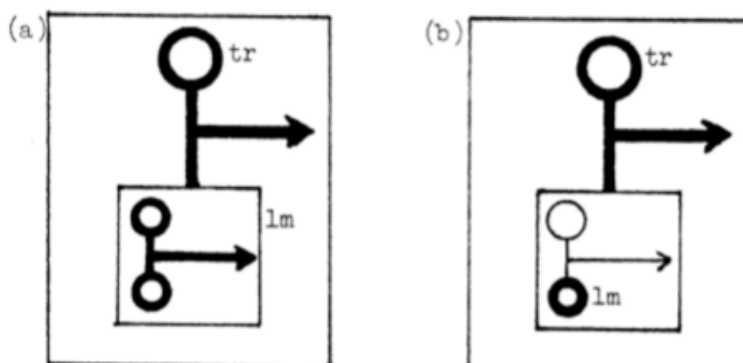
abschliessen i *beenden* te norveški *avslutte* vrlo ograničeni po pitanju mogućnosti da se nedogađajna imenica nalazi u faznoj konstrukciji.

Pojavljivanje faznih glagola uz izravne objekte, a ne uz glagole koji se logički očekuju Langacker (1984) tumači tzv. aktivnim zonama (engl. *active zones*). U rečenici s faznim glagolom i kanonskom dopunom (3.1.5.5.) fazni glagol profilira proces kojemu je lik prvoga plana subjekt, a lik drugoga plana neki proces (v. sliku 2 (a)). Suprotstavlja joj rečenicu u kojoj je punoznačni glagol izostavljen, odnosno lik drugog plana više nije proces nego lik drugoga plana toga procesa. U drugom su primjeru oba prominentna sudionika stvari, lik prvoga plana je isti, ali lik drugoga plana više nije proces već lik drugoga plana toga procesa.

(3.1.5.5.) Autor [lik prvog plana] je počeo [proces] pisati [lik drugog plana] novu knjigu.

(3.1.5.6.) Autor [lik prvog plana] je počeo [proces] novu knjigu [lik drugog plana].

Započeti proces ostaje u temeljima baze, koju razumijemo kao neposredni kontekst koji omogućuje konceptualizaciju, a lik drugoga plana aktivna je zona koja ne mora biti eksplicitno navedena ako je njegova priroda jasna iz konteksta ili ostalih rečeničnih sastavnica.

Slika 2. Aktivne zone (Langacker 1984)

Kognitivno-konstrukcijski pristupi značenjskom obogaćivanju vrlo su bliski pristupu proizašlom iz psiholoških istraživanja (McRae i Matsuki 2009) o tipičnim događanjima koje

govornik povezuje uz bilo koje imenice. Taj ćemo model ukratko izložiti u sljedećem poglavlju i objasniti mogućnost njegove primjene na predmet ovoga rada.

3.1.4. Model znanja o tipičnim događajima (GEK)

Premda je, zbog ograničena opsega ovoga rada, prikaz svih pristupa ovome fenomenu nemoguć, u ovome ćemo potpoglavlju opisati pristup koji, premda neutralan s obzirom na lingvističke teorije, fenomenu značenjskoga obogaćivanja prilazi iz empirijskih analiza o znanjima o tipičnim događajima. Uključivanje toga modela u našu analizu smatramo opravdanim budući da držimo kako znanje o jeziku i znanje o svijetu (Žic Fuchs 1991) ne predstavljaju dvije razine reprezentacije, semantičku i pragmatičku već da semantička razina uključuje i leksičko i izvanleksičko znanje (v. i Jackendoff 2009), što je ovim modelom moguće i eksperimentalno potvrditi na primjerima priziva sintaktički neprisutnog značenja. Riječ je, naime, o tzv. modelu znanja o tipičnim događajima (engl. *generalized event knowledge*, u nastavku GEK) postavljenom na eksperimentalnim temeljima. Prema tom modelu razumijevanje jezika počiva na poznavanju tipičnih događanja povezanih uz određene predmete u izvanjezičnome svijetu (McRae i Matsuki 2009) koje proizlazi iz posrednog i neposrednoga iskustva pojedinca. Na primjer, tipični govornik događaj pranja kose konceptualizira u okviru scenarija koji čine sredstvo (npr. *šampon*) i pacijens (npr. *kosa*), te lokaciju u zatvorenom prostoru, uglavnom *kupaonicu*, za razliku od scenarija pranja automobila koji čine kakvo crijevo iz kojega izlazi voda (*šmrk*) te uglavnom otvoreni prostor na kojemu se provodi pranje automobila. Naravno, ovaj je scenarij uvjetovan i različitim iskustvima koja proizlaze iz kulturne sredine kojoj pojedinac pripada, no Matsuki i dr. (2011) drže da pojedina kulturna zajednica dijeli znanja o tipičnim događajima. Pojedinac tako spaja riječi stvarajući, odnosno predviđajući, specifične scenarije. Matsuki i dr. (2011) uspoređuju sljedeće primjere:

(3.1.4.1.) *Donna je koristila šmrk za pranje svojega prljavoga automobila.*

(3.1.4.2.) *Donna je koristila šampon za pranje svoje prljave kose.*

(3.1.4.3.) *Donna je koristila šampon za pranje svojega prljavoga automobila.*

(3.1.4.4.) *Donna je koristila šmrk za pranje svoje prljave kose.*²¹

²¹ U izvorniku (Matsuki i dr. 2011):

Donna used the hose to wash her filthy car.

Donna used the shampoo to wash her filthy hair.

Donna used the shampoo to wash her filthy car.

Donna used the hose to wash her filthy hair.

Govornik, na primjer, na temelju izloženosti stimulusima *šampon* ili *šmrk* aktivira tipične scenarija pranja koji se, posljedično vezuju uz određenoga trpitelja radnje. Matsuki i dr. (2011) svoje pretpostavke potvrđuju nizom psiholingvističkih istraživanja (McRae i Matsuki (2009) prema kojima je čitanje rečenica (3.1.4.1.) i (3.1.4.2.) brže u odnosu na rečenice (3.1.4.3.) i (3.1.4.4.) s manje tipičnim ili čak atipičnim scenarijima u kojima je ono otežano. Osnovna su polazišta GEK-a sljedeća: (1) riječi u izolaciji aktiviraju GEK (npr. riječ/pojam *šampon* aktivira scenarij *pranja* koji se vjerojatno odvija u kakvom zatvorenom prostoru, u zapadnoj kulturi to je *kupaonica*, a pacijens je *živa osoba*; za *deterdžent* to je *kuhinja*, a pacijens je *neživ – posuđe*), (2) riječi se mogu brzo kombinirati u rečenice koje označavaju pojedini koncept vezan za scenarij tipičnih događaja (npr. *Andreja je prala kosu šamponom*) i (3) sintaksa modelira očekivanja za pojedine aspekte GEK-a, što će biti vidljivo i u našem istraživanju gdje suprotstavljamo akuzativne i instrumentalne konstrukcije.

Prema McRae i Matsuki (2009) znanja o tipičnim događajima koje povezujemo uz imenice dio su mentalnoga leksikona govornika, a ta znanja aktiviraju riječi koje povezujemo u scenarije koje čine sudionici i glagol koji ih povezuje. Stoga bi u tumačenju konstrukcija s faznim glagolima imenice *djevojčica* i *torta* (3.1.4.5.) aktivirale znanja o tipičnom događanju (scenariju) koji uključuje ta dva sudionika. Rečenice (3.1.4.5.) i (3.1.4.6.) aktivirale bi, prema tome, drugačija znanja o tipičnim događajima.

(3.1.4.5.) *Djevojčica je započela tortu.*

(3.1.4.5.) *Mario je započeo tortu.*

(3.1.4.6.) *Slastičar je započeo tortu.*

Budući da naša konvencionalizirana znanja o nastanku *torte* uglavnom uključuju odraslu osobu koja je priprema, vjerojatnije je da će se u interpretaciji prve rečenice aktivirati scenarij konzumacije, za razliku od druge, koja uključuje odraslu osobu koja tortu može pripremati, ali i konzumirati. S obzirom na to da je u primjeru (3.1.4.6.) rečenični subjekt onaj koji bismo, prema modelu Pustejovskoga (1991, 1995), mogli zvati agentivnim subjektom, za očekivati je da će aktivirati scenarije pripreme.

Smatramo da takav pristup nudi više mogućnosti i za objašnjenje potencijalnih interpretacija u slučajevima konstrukcija s faznim glagolima i apstraktnim imenicama (npr. *terapija*, *nastava*) čiju je značenjsku strukturu teže modelirati ulogama kvalije. Model znanja o tipičnim događajima, vidjeli smo, pretpostavlja da riječi aktiviraju brojna znanja o

događajnosti, ono što se tradicionalno tumači kao znanje o jeziku i znanje o svijetu (v. Žic Fuchs 1991), odnosno leksičko i pragmatičko znanje. Dakle, predmet koji je jezično reprezentiran kao imenica aktivira kompleksne scenarije vezane uz njega koji se ne odnose samo na način njegova nastanka ili uporabe, odnosno agentivne i teličke kvalije prema teoriji generativnog leksika (Pustejovsky 1995).

Studija Zarcone i dr. (2014), na primjer, navodi uz imenice *jabuka*, *pizza*, *automobil* događanja *guliti*, *dostavljati*, *popravljati*. Budući da ta značenja nisu dijelom strukture kvalije, TGL-om se isključuje mogućnost interpretacije rečenice (3.1.4.6) kao *završio je proces dostave pizze* (uz ostale mogućnosti). Dakako, tek bi empirijskim istraživanjima bilo moguće utvrditi prihvatljivost takvih konstrukcija s navedenim dopunama, a zatim i mogućnost da aktiviraju takve interpretacije.

(3.1.4.6.) *Završio je s pizzom.*

(3.1.4.6.) *?Završio je jabuku. / Završio je s jabukom.*

Ovaj se model čini prikladnim za tumačenje interpretacije događanja povezanih uz konkretne i apstraktne imenice, a istovremeno ga smatramo adekvatnim za opis priziva značenja u konstrukcijama s faznim glagolima u neutralnim uvjetima (s neutralnim subjektom kao što je zamjenica ili osobno ime, npr. *On/Marko je počeo s terapijom*), ali i za opise priziva značenja sa subjektom koji nameće specifičnu interpretaciju. S tim u vezi, mislimo na očekivanu (engl. *preferred*) interpretaciju, kada subjekt i objekt čine tipične scenarije (tzv. *word-as-cue framework*, Zarcone i dr. 2014) kao u primjerima (3.1.4.7.) i (3.1.4.8.), odnosno netipičnu interpretaciju kad subjekt i objekt ne čine tipični scenarij (3.1.4.9.).

(3.1.4.7.) *Liječnik je počeo s terapijom.*

(3.1.4.8.) *Pacijent je počeo s terapijom.*

(3.1.4.9.) *Pekar je počeo s terapijom.*

Model o tipičnim događajima izrazito je uporabno utemeljen te nije restriktivan u svom razlikovanju više ili manje tipičnih scenarija na *spektru tipičnosti*. Na primjer u rečenici (3.1.4.9.) scenarij u kojemu subjekt *pekar* uzima terapiju je moguć, ali je manje tipično da bi se te dvije imenice pojavile u istoj rečenici, za razliku od tipičnog scenarija u kojemu se supojavljaju *liječnik/pacijent* i *terapija* kao u primjerima (3.1.4.7.) i (3.1.4.8.). Naime, ako se

implicitni predikat poistovjeti s ulogama kvalije, onda je moguće naći samo dva dominantna tumačenja (implicitnog predikata). Međutim, s obzirom na potencijalne kolokate pojedine imenice, moguće je pretpostaviti da će implicitnih predikata biti više.

U istraživanju nas zanima možemo li govoriti o rasponu interpretacija, a ne o samo dva dominantna značenja, odnosno postoji li značenjska poveznica između potencijalnih interpretacija. Lapata i Lascarides (2003) i Shutova i Teufel (2009) smatraju da implicitni predikat metonimijskih glagola čini niz potencijalnih glagola u bliskoznačnom odnosu. Na primjer za imenicu *hrana*, s obzirom na način njezina nastanka ili pripreme, to mogu biti glagoli *kupiti, odabrati, pripremiti, narezati, oprati, isjeckati, prokuhati*, itd., odnosno *jesti* ili *hraniti (koga)* s obzirom na funkciju. U primjerima rečenica s metonimijskim glagolima mogućnosti implicitnih predikata navedene su u zagradi.

(3.1.4.8.) *Pomogla mu je sa zadaćom. (pisati, poslati, provjeriti, izložiti)*

(3.1.4.9.) *Pomogla mu je s hranom. (kupiti, odabrati, pripremati; jesti, hraniti koga)*

(3.1.4.10.) *Uživala je u filmu. (gledati, snimati, montirati)*

(3.1.4.11.) *Uživala je u krastavcima. (jesti, pripremati, brati)*

Premda je GEK model razvijen u okviru psiholoških istraživanja te je, kao što smo već rekli, neutralan s obzirom na lingvističke teorije, njegove su postavke suštinski bliske brojnim kognitivnolingvističkim pristupima. Naime, Fillmoreova semantika okvira (1975, 1982, 1985) počiva na razumijevanju bogatoga sustava pozadinskoga znanja koji dijele govornici nekoga jezika. Teorijski je to pristup prema kojemu su značenja riječi kompleksnija od spominjanih generativnih pristupa na temelju semantičkih primitiva neenciklopedijskoga tipa. Prema Fillmore i Atkins (1992) znati značenje riječi prije svega znači znati “pozadinske okvire koji motiviraju koncept koji riječ označava”, što je vrlo blisko ideji modela znanja o tipičnim događajima.

Osnovne su pretpostavke GEK-a bliske i onome što Fillmore (1988) naziva nultim oprimjerenjima (engl. *null instantiation*), a odnosi se na sintaktički neprisutan značenjski materijal. Ograničeno nulto oprimjerenje (engl. *definite null instantiation*) uključuje primjere rečenica u kojima je sintaktički neprisutan materijal moguće prizvati na temelju drugih sastavnica unutar diskursa. Neograničeno nulto oprimjerenje (engl. *indefinite null instantiation*) uključuje pozivanje na izvandiskursne elemente, odnosno na izvanjezično

znanje, dok se konstrukcijsko nulto oprimjerenje (engl. *constructional null instantiation*) odnosi na sposobnost konstrukcije da preuzme na sebe značenje omogućavajući ispuštanje sastavnice.

Model znanja o tipičnim događajima smatramo primjenjivim na tumačenje implicitnih predikata u konstrukcijama s faznim glagolima i nedogađajnim dopunama jer na temelju empirijskoga pristupa objašnjava interpretacije konstrukcija koje drugi predloženi modeli ne mogu u potpunosti obuhvatiti. Smatramo da je u modeliranju značenja konstrukcija s faznim glagolima važno sučeliti teorijske i empirijske podatke (jezične potvrde, procjene prihvatljivost, raspone mogućnih interpretacija) što takvome modelu daje veću objasnidbenu snagu.

3.1.5. Pragmatički pristupi fenomenu obogaćene kompozicionalnosti

Premda je nemoguće osporiti snagu koju kontekst ima u interpretaciji konstrukcija s faznim glagolima i nedogađajnim dopunama, u ovome se radu usredotočujemo na tzv. osiromašene konstrukcije (S V O) jer želimo istražiti tendencije u interpretaciji u kontroliranim uvjetima. Stoga ćemo u nastavku donijeti tek kratak pregled relevantnih pragmatičkih pristupa značenjskome obogaćivanju.

Pragmatički su pristupi fenomenu obogaćene kompozicionalnosti proizašli kao reakcija na leksičke pristupe Pustejovskog (1995) na temelju strukture kvalije. Ti pristupi interpretaciju implicitnoga predikata pripisuju primjeni općih postleksičkih principa pragmatičkoga zaključivanja. Naime, de Almeida i Dwivedi (2008) smatraju da su leksičke jedinice atomističke reprezentacije bez unutarnje strukture te ne kodiraju informacije izvan svojih denotata (v. Fodor i Lepore 1998). Na primjeru metonimijskih glagola u engleskom tvrde da npr. glagol *uživati* (engl. *enjoy*) potiče interpretaciju (presupoziciju) da postoji događaj koji subjekt uživa vršiti, dok npr. glagol *žaliti* (engl. *regret*) pretpostavlja postojanje događanja u prošlosti u kojemu je subjekt sudjelovao i prema kojemu ima kakav stav (de Almeida i Dwivedi 2008, de Almeida i Lepore 2018), a koji će to događaj biti, dakle, određuje rečenični kontekst.

Prizivanje implicitnih predikata prema Lascarides i Copestake (1998) moguće je isključivo uključivanjem makrokonteksta što pokazuju na metonimijskim glagolima. U primjeru koji navode nema nekompatibilnosti između glagola i imenske dopune koja je glagolska, odnosno događajna imenica. Međutim, interpretacija implicitnoga predikata ipak se može razlikovati, a u primjerima (3.1.5.1.) i (3.1.5.2.) njezino razrješavanje proizlazi iz izvanrečeničnih sastavnica i pretpostavlja *post hoc* pragmatičku inferenciju (Lascarides i Copestake 1998).

(3.1.5.1.) *John je slavni hrvač. Zaista uživa u dobroj borbi*²².

(3.1.5.2.) *John je ljubitelj hrvanja. Zaista uživa u dobroj borbi.*

²² Rečenice u izvorniku glase:

John is a famous wrestler. He really enjoys a good fight.

John is a wrestling fan. He really enjoys a good fight.

U primjerima (3.1.5.1.) i (3.1.5.2.) interpretacija ne počiva na strukturi kvalije jer u prvom primjeru događaj borbe proizlazi iz odglagolne imenice, dok se u drugom primjeru događaj gledanja ne može objasniti ni jednom od dviju uloga kvalije, premda u takvim rečenicama prirodno dolazi do priziva implicitnoga predikata (Zarcone i dr. 2014).

Hipotezu prema kojoj interpretacija implicitnoga predikata proizlazi iz strukture kvalije imenice Zarcone i Rüd (2012) nazivaju leksičkom hipotezom kojoj suprotstavljaju tzv. pragmatičku hipotezu prema kojoj interpretacija počiva na postleksičkom uključivanju izvanjezičnoga znanja. Premda obje postavljaju temelje tumačenjima implicitnih predikata za koje su psiholingvistička i korpusna istraživanja potvrdila valjanost, njihov je nedostatak u (a) suviše rigidnom pristupu istraživanom fenomenu koji ne daje prostora objašnjenju implicitnih predikata koji nisu dijelom strukture kvalije, (b) suviše permisivnom pristupu u kojemu gotovo nema ograničenja uključivanju predikata u iskaz (Zarcone i Rüd 2012).

3.2. EKSPERIMENTALNI PRISTUPI OBOGAĆENOJ KOMPOZICIONALNOSTI

Eksperimentalna istraživanja fenomena obogaćene kompozicionalnosti uglavnom istražuju prirodu pomaka (engl. *delay*) u procesiranju faznih glagola što se pripisuje postojanju mehanizama koji omogućuju značenjsko obogaćivanje argumentne strukture. Ti mehanizmi imenici u dopuni mijenjaju kategorijalni tip (engl. *type-shifting*) te ona označava proces povezan s imenicom (Jackendoff 1997, 2002, Pustejovsky 1991, 1995). Eksperimentalno se ova kršenja argumentne strukture proučavaju iz psiholingvističke i neurolingvističke perspektive mjerenjem pomaka od uobičajenog procesiranja. U nastavku će se najprije izložiti metode i rezultati tih istraživanja, a zatim i istraživanja priziva implicitnoga predikata.

3.2.1. Istraživanja procesiranja obogaćene kompozicionalnosti

Jedno od prvih eksperimentalnih istraživanja faznih glagola s nedogađajnom dopunom proveli su McElree i dr. (2001) usporedbom čitanja vlastitom brzinom (engl. *self-paced reading*) na trima uvjetima: u rečenicama u kojima dolazi do kršenja argumentne strukture (npr. *student je započeo knjigu*), u preferiranim uvjetima (npr. *student je čitao knjigu*) i u nepreferiranim, ali mogućim uvjetima (npr. *student je pisao knjigu*). Istraživanje je pokazalo otežano procesiranje struktura u uvjetima značenjskoga obogaćivanja u odnosu na preferirane uvjete zbog čega autori pretpostavljaju postojanje dodatnoga mehanizma koji uvjetuje takav pomak u procesiranju. Traxler i dr. (2002) su metodom praćenja pokreta očiju (engl. *eye-tracking*) također ispitivali procesiranje obogaćene kompozicionalnosti. U primjerima s kršenjem kanonske argumentne strukture uočen je pomak u procesiranju u odnosu na neutralne uvjete, čime su potvrđeni rezultati prethodnoga ispitivanja.

De Almeida i dr. (2004), polazeći od pragmatičke hipoteze, u eksperimentu čitanja vlastitim tempom u kojem su ponovljeni uvjeti iz istraživanja McElreea i dr. (2001), osporavaju njihove rezultate. Naime, u njihovim istraživanja nije potvrđen utjecaj obogaćene kompozicionalnosti na zastoj u procesiranju. U drugom eksperimentu, uključivanjem makrokonteksta, pronađen je zamjetan utjecaj obogaćene kompozicionalnosti na procesiranje te su uvjeti s obogaćenom kompozicionalnosti i nepreferirani uvjeti rezultirali dužim vremenom reakcije.

Pickering i dr. (2005) ispitivali su razlike u vremenu reakcije mjerenjem pokreta očiju s obzirom na tri uvjeta: u uvjetima kršenja kanonske argumentne strukture, u preferiranim i nepreferiranim uvjetima. Uvjeti s obogaćenom kompozicionalnosti također su pokazali duže vrijeme reakcije u odnosu na ostale uvjete. U ispitivanju utjecaja konteksta na procesiranje obogaćene kompozicionalnosti mjerenjem pokreta očiju Traxler i dr. (2005) potvrdili su pojavu zastoja u procesiranju rečenica s kršenjem argumentne strukture glagola u odnosu na druge uvjete. U drugom provedenom eksperimentu dokazano je smanjivanje utjecaja obogaćene kompozicionalnosti ako mu prethodi kontekst koji eksplicira cijelu događajnu strukturu.

McElree i dr. (2006) pokazuju kako su rečenice s kršenjem argumentne strukture procijenjene manje prihvatljivima u odnosu na neutralne uvjete, kao i njihovo otežano i manje točno interpretiranje u odnosu na neutralne uvjete. Zanimljiv je eksperimentalni doprinos toga istraživanja s obzirom na uočene razlike u procesiranju metonimijskih izraza (3.2.1.1.) u odnosu na izraze bez metonimijskog prijenosa (3.2.1.2.), te izraze koji uključuju fazne glagole s metonimijskim pomakom značenja (3.2.1.3.).

(3.2.1.1.) *Čitao je Dickensu.* (= *Dickensovu knjigu*)

(3.2.1.2.) *Čitao je knjigu.*

(3.2.1.3.) *Započeo je Dickensu.* (= *proces koji uključuje Dickensovu knjigu*)

Eksperimentalno osporavaju tvrdnje Nunberga (2006) koji smatra da su mehanizmi tumačenja značenja u uvjetima standardne (referencijalne) metonimije kao u primjeru (3.2.1.1.) jednaki mehanizmima tumačenja (propozicionalne) metonimije u uvjetima kršenja argumentne strukture s metonimijskim dopunama kao u primjeru (3.2.1.3.). Njihova, naime, istraživanja procesiranja konstrukcija s metonimijskim izrazima (3.2.1.1.), u odnosu na one sa značenjskim obogaćivanjem i metonimijama (3.2.1.3.) pokazuju otežano procesiranje drugih, stoga i pretpostavljaju postojanje dodatnih mehanizama u potonjem slučaju. Pyllkänen i McElree (2006) zaključuju da je mehanizam koji omogućuje promjenu ontološkoga tipa dopune izvor otežanome procesiranju, što mora biti predmetom jezikoslovnoga opisa.

Frisson i McElree (2008) u ispitivanjima pokreta očiju istražuju razlike u procesiranju rečenica s obogaćenom kompozicionalnosti u dvama uvjetima – snažno preferiranje (*Konobar je započeo kavu*) i slabo preferiranje (*Učenik je započeo roman*), u odnosu na neutralne uvjete (*Konobar je poslužio kavu/Učenik je pročitao roman*) te potvrđuju utjecaj

obogaćene kompozicionalnosti na pomak u procesiranju, dok razlike u procesiranju rečenica sa slabim uvjetima u odnosu na jake nisu potvrđene.

U potpoglavlju 3.1.1. spomenuli smo da su istraživanja Katsika i dr. (2012) eksperimentalno utvrdila otežano procesiranje faznih glagola u odnosu na ostale glagole iz skupine tzv. metonimijskih glagola što je prema autorima dokaz da samo konstrukcije s faznim glagolima i nedogađajnim dopunama podrazumijevaju aktiviranje mehanizma koji omogućuju semantičko supojavljivanje nekompatibilnih sastavnica. Mogućnost pojave nedogađajnih dopuna uz psihološke glagole (npr. *uživati*) također predstavlja kršenje prototipne argumentne strukture, no s obzirom na to da ne uzrokuje otežano procesiranje, autori zaključuju da interpretacija takvih struktura počiva na drugačijim pragmatičkim mehanizmima koji ne rezultiraju otežanim procesiranjem takvih konstrukcija.

Yoon (2016) prisilu definira kao razrješavanje značenjske nekompatibilnosti između konstrukcije i njezinih leksičkih jedinica s obzirom na konkretnu uporabu. Polazeći od kognitivnolingvističkih ideja da je mogućnost pojavljivanja leksema unutar konstrukcije stupnjevite, a ne binarne prirode (Langacker 1987, Lakoff 1987, Goldberg 1995), smatra da je prihvatljivost konstrukcija s različitim jedinicama u kojima je uočena nekompatibilnosti između sastavnica također stupnjevita jer uključuje različite stupnjeve kompatibilnosti, što pokazuje eksperimentima u kojima ispitanici različito procjenjuju prihvatljivost rečenica s različitim dopunama.

Koliko nam je poznato, istraživanja ovoga fenomena u slavenskim su jezicima rijetka, s iznimkom istraživanja obrade faznih glagola i nekanonskih dopuna u poljskome jeziku koje su provele Spalek i Tomaszewicz (2018), istražujući dvije hipoteze procesiranja, onu koja uključuje značenjsko obogaćivanje posredstvom strukture kvalije (Jackendoff 1997 i Pustejovsky 1995) te hipotezu dimenzionalnoga ambigviteta²³ (Piñango i Deo 2015). Za potrebe ovoga rada izdvojit ćemo istraživanje provedeno na poljskim odglagolnim imenicama (polj. *zbiór*) epizodnoga tipa morfološki povezanima s glagolima (polj. *zbierać*)²⁴. Pod pretpostavkom da će procesiranje odglagolnih imenica epizodnoga tipa biti olakšano u odnosu na jednostavne imenice morfološki nepovezane s glagolom (polj. *kolekcja*) zbog vremenske dimenzije inherentne glagolima, provele su eksperiment čitanja slobodnim

²³Hipoteza dimenzionalnoga ambigviteta (Piñango i Deo 2015) odnosi se na procesiranje konstrukcija sa subjektom s obilježjem neživosti, npr. *Knjiga je započela s Krležom*.

²⁴U radu nisu istraživane odglagolne imenice trajnoga tipa (polj. *zbieranie*) koje se, kao i u hrvatskom javljaju kao prototipna dopuna faznih glagola.

tempom rečenica u navedenim uvjetima. Suprotno očekivanjima, imenice morfološki bliske glagolu (npr. *borba*) nisu pokazale olakšano procesiranje u odnosu na neglagolske imenice, što pripisuju nužnosti odabira odgovarajuće interpretacije (npr. *igrati, gledati*).

Pregled navedenih istraživanja (v. i tablicu 3.2.1.1.) uglavnom potvrđuje otežano procesiranje faznih konstrukcija s nedogađajnim dopunama, što je, prema autorima, dokaz postojanja dodatnih mehanizama koji omogućuju značenjsko obogaćivanje strukture. S druge strane, budući da korpusna istraživanja ovoga fenomena pokazuju da su u jeziku takve konstrukcije i rjeđe, nužno je postaviti pitanje je li izvor otežanoga procesiranja i njihova slaba jezična ovjerenost. Naime, na procesiranje jezičnih jedinica utječe i posvjedočena učestalost pojavljivanja pojedinoga obrasca u jeziku (Barlow i Kemmer 2000), što omogućuje njihovu rutiniranost i ubrzava procesiranje (Hare i dr. 2003, Seidenberg i MacDonald 1999). U daljnjim je razradama ovoga fenomena, stoga važno uzeti u obzir splet faktora koji bi mogli biti izvorom otežanoga procesiranja, što će ovaj rad tek dijelom pokušati istražiti.

Tablica 3.2.1.1. Prikaz psiholingvističkih i neurolingvističkih istraživanja procesiranja konstrukcija s *metonimijskim* glagolima i nedogađajnim dopunama

Istraživanje	Uvjeti²⁵	Rezultati
McElree i dr. (2001) SPR	OK/PR/PR Autor je započeo knjigu. Autor je pisao knjigu. Autor je čitao knjigu.	Potvrđen utjecaj OK uvjeta na duže procesiranje.
Traxler i dr. (2002) ET	OK/PR/nPR Arhitekt je započeo kuću. Arhitekt je projektirao kuću. Arhitekt je nacrtao kuću.	Potvrđen utjecaj OK uvjeta na duže procesiranje.
Lapata i dr. (2003) Umetanje predikata	TS/AS/NS Student je započeo knjigu. Autor je započeo knjigu. Petar je započeo knjigu.	Interpretacija je uvjetovana semantičkom ulogom subjekta. Interpretacija je uvjetovana značenjskim doprinosom objekta. Uočen doprinos značenja metonimijskih glagola na interpretaciju.
DeAlmeida (2004) SPR	OK/PR/nPR + kontekst Autor je započeo knjigu. Autor je pisao knjigu. Autor je čitao knjigu.	Nije potvrđen utjecaj OK i nPR uvjeta na duže procesiranje. Potvrđen utjecaj OK i nPR uvjeta na duže procesiranje uz kontekst.
Pickering i dr. (2005) ET	OK/PR/nPR preuzet iz DeAlmeida (2004)	Potvrđen utjecaj OK uvjeta na duže procesiranje.
Traxler i dr. (2005)	Kontekst 1:	Procesiranje otežano neovisno o

²⁵ U tablici navodimo prijevode primjera ispitivanih uvjeta.

ET	Student je čitao u sobi. Kontekst 2: Student je počeo knjigu o nečemu. Uvjeti: Student je započeo knjigu. Student je čitao knjigu.	kontekstu 1 u OK uvjetima. Procesiranje nije otežano ako OK uvjetu prethodi kontekst 2 s OK uvjetom.
McElree i dr. (2006) MR-SAT	OK/PR: Stolar je započeo stol. Stolar je izradio stol.	Rečenice s OK su procjenjene manje prihvatljivima. Potvrđeno njihovo otežano procesiranje uz manju točnost u odnosu na kontrolne rečenice s PU.
Frissou i McElree (2008) ET	OK (PR) / OK (nPR) Student je započeo knjigu. Konobar je započeo kavu.	Potvrđen utjecaj OK uvjeta na duže procesiranje. Nema razlike između OK (PR) i OK (nPR) uvjeta.
Baggio i dr. (2010) ERP	NU/OK: Novinar je napisao članak. Novinar je započeo članak.	Različita neuralna pozadina za rečenice sa značenjskim obogaćivanjem. Lijeve posteriornikortikalni dio (WA)
Piñango i Zurif (2001) Pacijenti s afazijom	NU/OK Dječak je počeo čitati knjigu. Dječak je počeo knjigu.	Pacijenti s WA postigli slabije rezultate nego oni s BA i kontrolna grupa na OK uvjet.
Pylkkänen i McElree (2006) MEG	OK/ANOM/KU Dječak je počeo članak. Dječak je zadivio članak. Dječak je napisao članak.	Razlika u procesiranju OK uvjeta.
Husband i dr. (2011) fMRI	OK/ANOM-sem/ANOM-sin KU Autor je napisao knjigu. Autor je naljutio knjigu. Autor naljutiti knjigu. Autor je napisao knjigu.	Frontalni korteks zaslužan za interpretaciju fenomena.
Katsika i dr. (2012) ET	OK-FG/OK-PG/KU Ana je završila knjigu. Ana je uživala u knjizi. Ana je pospremila knjigu.	Potvrđena razlika u procesiranju faznih glagola s OK u odnosu na ostale metonimijske glagole.
Delogu i dr. (2017) ET ERP	OK/PrefU/PrihU Ivan je započeo knjigu. Ivan je čitao knjigu. Ivan je kupio knjigu.	Marginalan utjecaj OK uvjeta u ispitivanju ET. Potvrđen utjecaj OK uvjeta u ispitivanju ERP.
Piñango i Zurif (2015)	Dječak je započeo knjigu. Dječak je volio knjigu.	Različita kortikalna aktivacija s FG i PG uvjetima.
Lai i dr. (2017)	Kraljica je započela roman.	

KRATICE

Istraživanja:

FG - fazni glagoli

ET - metoda praćenja pokreta očiju (engl. *eye-tracking*)

ERP - metoda kognitivnih evociranih potencijala (engl. *event-relatedpotential*)

MR-SAT - multiresponsespeedaccuracytrade-off postupak

PG - psihološki glagoli

SPR - metoda mjerenja čitanja vlastitom brzinom (engl. *self-pacedreading*)

WA - Wernickeova afazija

Uvjeti:

ANOM - anomalni uvjet

AS - agentivan subjekt

NS - neutralan subjekt

nPR - nepreferirani uvjet

OK - značenjsko obogaćivanje

PR - preferirani uvjet

TS - telički subjekt

3.2.2. Istraživanja interpretacije implicitnog predikata

Teorijski, fenomen koji u ovome radu obrađujemo narušava koncept kompozicionalnosti prema kojemu značenje rečenice proizlazi iz njezinih sastavnica i načina njihova slaganja (Partee i dr. 1990, Jackendoff 1997, 2011), što kod konstrukcija s faznim glagolima i nedogađajnim dopunama nije slučaj budući da dolazi do prizivanja značenja koje nije prisutno u sintaktičkoj strukturi. Vidjeli smo da teorijski pristupi ovoj pojavi (Briscoe i dr. 1990, Pustejovsky 1991, 1995, Jackendoff 1997) prizivanje implicitnoga predikata povezuju sa strukturom kvalije.

Struktura kvalije, kao što smo objasnili u uvodnim poglavljima, prema teoriji generativnog leksikona (Pustejovsky 1995) pretpostavlja postojanje kompleksnih leksičkih unosa u mentalnom leksikonu koji se odnose na imenicu, a čine ga četiri sastavnice od kojih su samo agentivna i telička odgovorne za interpretaciju konstrukcija s implicitnim predikatom. Agentivna se kvalija odnosi na informacije povezane s načinom nastanka predmeta pa će tako za imenicu *knjiga* agentivna kvalija biti *pisanje*, dok se telička kvalija odnosi na informacije o njezinoj funkciji pa će za knjigu to biti *čitanje*.

Fenomenu se, vidjeli smo, teorijski pristupa pokušavajući izvore implicitnih predikata svesti na strukturu kvalije. Postojanje mehanizama koji bi omogućili značenjsko obogaćivanje eksperimentalni radovi nastoje potvrditi istraživanjem procesiranja u neutralnim uvjetima u odnosu na uvjete s kršenjem argumentne strukture. Rijetke su studije koje istražuju upravo pitanje same interpretacije, odnosno kakav je raspon implicitnih predikata u faznim konstrukcijama. Takvo smo istraživanje proveli za potrebe ovoga rada jer smatramo da mogu doprinijeti teorijskom objašnjenju fenomena.

Koliko nam je poznato, rasponi interpretacija sporadično su proučavani u tek nekoliko studija. Jedino veće istraživanje raspona interpretacija proveli su Lapata i dr. (2003) istražujući implicitne predikate rečenica njemačkog jezika u kojima iza metonimijskoga glagola slijedi nedogađajna dopuna. Istraživanje je provedeno na široj skupini metonimijskih glagola koja uključuje i fazne i psihološke glagole. Red riječi u njemačkom jeziku u kojemu glagol dolazi na kraj rečenice (3.2.2.1.) pogodan je za istraživanje implicitnoga predikata budući da ispitanici prirodno nadopunjuju rečenicu, a ne umeću predikat naknadno kao što bi to bilo u ispitivanju rečenica u hrvatskom u neutralnom redu riječi (3.2.2.2.).

(3.2.2.1.) *Der Student/Autor/Peter begann das Buch _____*²⁶

(3.2.2.2.) *Učenik je počeo _____ knjigu*

U istraživanju (Lapata i dr. 2003) manipuliralo se subjektima za koje se može očekivati da potiču interpretaciju u skladu s teličkom (*učenik*) ili agentivnom (*autor*) ulogom kvalije, odnosno neutralnim subjektom (osobno ime). Očekivano, istraživanje je pokazalo da telički subjekti (*čitatelj*) povlače sa sobom teličke predikate (*čitati*), dok agentivni (*autor*) povlače agentivne (*pisati*), a u neutralnim se situacijama pokazala sklonost teličkoj interpretaciji, što je, pod uvjetom da su ostali uvjeti kontrolirani, moguće tumačiti jedino značenjskim doprinosom glagola. U drugom je eksperimentu variranje različitih [V + Obj] uvjeta rezultiralo različitim interpretacijama, čime se propitao model koji predlaže Pustejovsky (1995), prema kojemu interpretacija implicitnoga predikata proizlazi iz strukture kvalije imenice u dopuni.

²⁶U doslovnom bi prijevodu na hrvatski eksperimentalni uvjet glasilo:
Učenik/autor/Peter je počeo knjigu _____.

3.3. KORPUSNI PRISTUPI OBOGAĆENOJ KOMPOZICIONALNOSTI

Korpusna su ispitivanja ovoga fenomena, za razliku od psiholingvističkih istraživanja procesiranja, razmjerno rijetka, a među prvima su istraživanje učestalosti ove pojave u engleskome jeziku proveli su Briscoe i dr. (1990) analizom interpretacija implicitnih predikata kod metonimijskih glagola (*enjoy, prefer, finish, start, begin, miss, regret*). Korpusna je analiza pokazala da u 17 % primjera interpretacija ne proizlazi iz strukture kvalije imenica u dopuni.

Verspoor (1997), koristeći se Britanskim nacionalnim korpusom (BNC), provodi istraživanje mogućnosti interpretacije faznih glagola i nedogađajnih dopuna. Od ukupno 4470 rečenica koje sadrže glagole *begin* (*početi*) i *finish* (*završiti*) nakon kojih dolazi imenska dopuna, tek 3,67 % primjera čine slučajevi s nekanonskom dopunom, od čega je tek 0,41 % rečenica s glagolom *begin*, za razliku od 25,30 % primjera s glagolom *finish*. Daljnjom su anotacijom primjera označene rečenice koje prizivaju agentivnu ili teličku interpretaciju, te one za čiju je interpretaciju nužno pozivanje na širi kontekst. Za oba je glagola interpretacija konstrukcije u preko 95 % primjera proizlazila iz strukture kvalije, dok je korpusna analiza konstrukcija s *begin on* i nedogađajnom dopunom pokazala da je za samo 65 % interpretacija zaslužna struktura kvalije.

Na korpusu njemačkih faznih glagola s objektom u akuzativu u odnosu na objekt u instrumentalu, Zarcone i Rüd (2012) također su istraživali mogućnost interpretacija značenja implicitnih predikata strukturom kvalije. Korpusno označavanje uključivalo je svrstavanje rečenica s faznim glagolima i nedogađajnim dopunama u tri kategorije – agentivnu, teličku i drugo. Analiza je pokazala različitu tendenciju iskazivanja implicitnih predikata kod različitih glagola, te različit značenjski doprinos konstrukcije u iskazivanju značenja predikata (v. tablicu 3.2.2.1.). Interpretacija koja proizlazi iz kvalija označena je u preko 80 % primjera.

Tablica 3.2.2.1. Prikaz istraživanja interpretacije konstrukcija s metonimijskim glagolima i nedogađajnim dopunama

Istraživanje	glagoli	Rezultati
Briscoe i dr. (1990)	enjoy (uživati) prefer (preferirati) finish (završiti) start (krenuti) begin (početi) miss (nedostajati) regret (žaliti)	Interpretacija u 17% primjera ne proizlazi iz strukture kvalije imenice u dopuni.

Verspoor (1997)	begin (početi) finish (završiti)	Interpretacija u više od 95 % primjera proizlazila iz strukture kvalije imenice u dopuni. Interpretacija rečenica s <i>begin on</i> u 65% proizlazila iz strukture kvalije imenice u dopuni.
Zarcone i Rüd (2012)²⁷	anfangen (početi) anfangen mit aufhoren mit beenden (završiti) beginnen beginnen mit geniessen (uživati)	61 % AKv, 21 % TKv, 4 % DR ²⁸ 18 % AKv, 34 % TKv, 23 % DR 23 % AKv, 62 % TKv, 6 % DR 51 % AKv, 36 % TKv, 5 % DR 88 % AKv, 6 % TKv, 3 % DR 35 % AKv, 31 % TKv, 20 % DR 90 % TKv, 2 % DR

Rezultati navedenih korpusnih istraživanja potvrdili su nemogućnost tumačenja interpretacije konstrukcija s faznim glagolima i nedogađajnim dopunama isključivo strukturom kvalije imenice u dopuni. Stoga ćemo nakon opisa faznih glagola u hrvatskome i slovenskome jeziku (4. poglavlje), u 5. poglavlju prikazati i rezultate određivanja implicitnih predikata u takvim konstrukcijama kako bismo utvrdili u kojim je slučajevima u ta dva jezika interpretaciju moguće pripisati strukturi kvalije i u kojim uvjetima.

²⁷ Premda je u istraživanju provedena dvostruka anotacija korpusa, u pregledu iznosimo rezultate jednoga označivača.

²⁸ Ostali rezultati koji nisu navedeni u tablicu su oni čije implicitne predikate označivač nije mogao odrediti.

4. FAZNI GLAGOLI U HRVATSKOME I SLOVENSKOME JEZIKU

Predmet je ovoga rada ispitati načine prizivanja implicitnoga predikata u konstrukcijama s faznim glagolima i nedogađajnim dopunama (npr. *završiti knjigu*). Takve konstrukcije, kao što smo naveli u prethodnim poglavljima, predstavljaju izazov teorijama kompozicionalnosti jer krše argumentnu strukturu tih glagola kojima su prototipne dopune glagoli u infinitivu [početi VP] ili odglagolne imenice [početi NP_{ev}] koje označavaju proces čiju fazu određuje suznačni fazni glagol. Budući da značenje procesualnosti kod nedogađajnih imenica izostaje (v. Langacker 1987a, 1987b, 2008), prilikom interpretacije faznih konstrukcija u kojima se nalaze nužno dolazi do priziva implicitnoga procesa koji se povezuje uz dopunu faznoga glagola. Mogućnost prizivanja dodatnih značenja takvim konstrukcijama Jackendoff (1997) tumači načelom obogaćene kompozicionalnosti koja pretpostavlja dodavanje sintaktički neprisutnoga značenja konstrukciji koje se ostvaruje međusobnom interakcijom svih konstrukcijskih sastavnica.

Kako bismo istražili načine modeliranja značenja u slučajevima kršenja argumentne strukture faznih glagola, u nastavku ćemo najprije opisati ovu kategoriju glagola čiji je opis u suvremenim gramatikama nesustavan ili u potpunosti izostaje. S ciljem pružanja metodološko-teorijskoga okvira za opis faznih konstrukcija, u radu zatim polazimo od definiranja pojmova koji se najčešće dovode u vezu s faznim glagolima kao što su to događajnost, aspektualnost te vremenska segmentacija glagolskoga procesa. Zatim će se opisati tipovi dopuna koji prototipno stoje uz fazne glagole, najprije infinitiv koji je kao granični oblik između imenica i glagola nositelj svojstava obiju kategorija, a zatim i odglagolnih imenica za koje je također svojstveno posjedovanje obilježja obiju kategorija, premda su, prema stupnju opredmećenosti, bliže imenskim nego glagolskim izrazima (v. Langacker 1987a, 2008, Tabakowska 2005, Belaj i Tanacković 2014.). Na kraju ćemo spomenuti i konkretne imenice koje se rubno pojavljuju uz fazne glagole, uz određena ograničenja koja proizlaze iz faznih glagola i samih imenica.

Nadalje ćemo ponuditi pregled obrada i klasifikacija faznih glagola u suvremenoj kroatističkoj i slovenističkoj literaturi i razlog za njihovo uključivanje u ovu kategoriju. Pregled hrvatskih i slovenskih faznih glagola uključivat će njihov rječnički i gramatički opis, kao i rezultate kvantitativne korpusne analize koji pokazuju tendencije u distribuciji dopuna ovih glagola, iz čega, vodeći se pretpostavkom da je razlika u obliku posljedica razlike u

značenju (Jackendoff 1990), donosimo zaključke o njihovim značenjskim specifičnostima u kodiranju pojedinih faza glagolskoga procesa.

4.1. KATEGORIJA GLAGOLA I JEZIČNO KODIRANA DOGAĐAJNOST

Tradicionalni pristupi kategorizacijama vrsta riječi glagole određuju kao riječi koje znače radnju, stanje i zbivanje (Barić i dr. 2005) što Silić i Pranjković (2007: 39) svode na gramatički sadržaj radnje. Dakle, glagolima se izražava kakva predikacija koja se dodatno može pobliže specificirati inherentnim glagolskim kategorijama vida, vremena, načina i polariteta (Marković 2012: 179). Za razliku od tradicionalnih, kognitivni pristupi jeziku glagole određuju u opreci prema imenicama, stoga se razlika između tih dviju kategorija zasniva na konceptualnoj opreci između stvari koje su jezično izražene imenicama i relacija koje kodiraju glagoli (Langacker 1987a, 1987b, Tabakowska 2005).

Jedno je od ključnih obilježja po kojima se glagoli razlikuju od ostalih kategorija njihova mogućnost da se u rečenici javljaju tranzitivno ili netranzitivno (Pinker 1989, Jackendoff 1990, Levin i Rappaport Hovav 2005). Glagole je stoga moguće i klasificirati s obzirom na neka njihova podudarna značenjska obilježja koja i određuju sintaktičku distribuciju njihovih dopuna (Levin 1993), a pristup značenju prema kojemu postoji bliska veza između oblika i značenja zamjetan je i u radovima Jackendoffa (1990) i Goldberg (1995, 2006).

Od inherentnih glagolskih kategorija, kao što su to vrijeme, način i vid, za ovaj je rad najrelevantnija potonja, glagolski vid. Glagolski vid ili aspekt gramatička je kategorija koja omogućuje različite načine sagledavanja unutarnje vremenske strukture situacije (Comrie 1976). Kao gramatička je kategorija u slavenskim jezicima evidentan budući da je morfološki, prefiksally ili infiksally, markiran te se najčešće povezuje uz gramatički vid i opreku svršeno – nesvršeno. No, označavanje unutrašnje vremenske strukture mnogo je šire od te binarne opreke te uz gramatički vid jezik omogućuje i kodiranje unutrašnje strukture procesa leksičkim sredstvima (Freed 1979). Proces označen glagolom vremenski se može sagledavati kao završen događaj ili događaj u tijeku, što u je u slavenskim jezicima tipično određeno oprekom PF:IMPF (npr. *bacati:baciti*, *micati:maknuti*) ali i s obzirom na druge vremenske dimenzije kao što su to distribuiranost događanja (npr. *porazdijeliti*, *porazmještati*), početak (*poletjeti*, *zaroniti*) ili završetak (*dopuniti*, *dovršiti*). Takva vidska

značenja proizlaze iz međudnosa prefiksa i glagolske osnove (Silić i Pranjković 2007). Osim gramatički, vremenska se segmentacija događanja jezično može izraziti i leksičkim sredstvima, npr. posebnim leksemima kao što su to fazni glagoli (npr. *početi*, *nastaviti*) koji uz punoznačni glagol određuju vremensku etapu radnje (njezin početak, nastavak, prekid ili kraj).

Premda je kategorija vida međujezična kategorija s različitim potencijalom ispoljavanja u pojedinim jezicima (Bache 1979), aspektološka se istraživanja tradicionalno povezuju uz slavenske jezike u kojima je, kao i u grčkom (Binnick 1991, Lindvall 1997), glagolski vid morfološki obilježen te se, vidjeli smo, uglavnom odnosi na opoziciju svršenost (perfektivnost) – nesvršenost (imperfektivnost) glagolskoga procesa (Crystal 1997), a takva dominantno binarna podjela prisutna je i u hrvatskim i slovenskim gramatikama (Težak i Babić 1969, 2009, Barić i dr. 1979, 2005, Silić i Pranjković 2005, 2007, Toporišič 1976, 2000). Težak i Babić (1969, 2009), naime, glagole po vidu dijele na nesvršene, koji “izriču radnju koja u određenom vremenu još nije svršena” i svršene koji “izriču radnju koja je u određenom vremenu već svršena bilo u cjelini bilo samo djelomično”. Između ostaloga, navode da nesvršeni glagoli, za razliku od svršenih, mogu dolaziti kao dopuna glagolima počinjanja, nastavljanja i završavanja. Barić i dr. (1979, 2005) glagolski vid ili aspekt određuju kao kategoriju karakterističnu za slavenske jezike, također je binarno određujući opozicijom svršeno – nesvršeno. Vidskim parnjacima nazivaju glagole koji se razlikuju s obzirom na vid, ali navode i glagole kod kojih promjena vida rezultira i promjenom načina vršenja radnje s obzirom na (ne)učestalost, (ne)totivnost (npr. *dolaziti* – *doći*, *micati* – *maknuti*). Za potonje predlažu termin vidski parovi. Silić i Pranjković (2005, 2007) glagolski vid tumače kao “sredstvo izražavanja svršenosti glagolske radnje, stanja ili zbivanja”, te navode tri vidskoznačenjske faze. Prvu čine nesvršeni glagoli (npr. *sjeći*), drugu svršeni (*presjeći*), a treću nesvršeni tvoreni sufiksacijom od svršenih (npr. *presijecati*). Sufiksacijom i prefiksacijom dolazi do modifikacije značenja osnovnoga glagola koja Silić i Pranjković (2005, 2007) nazivaju glagolskovidskim značenjima (npr. sativno, intenzivno, inkoativno, finitivno, deminutivno, augmentativno, itd.). Od navedenih glagolskovidskih značenja smatramo važnim osvrnuti se na inkoativno i finitivno glagolskovidsko značenje zbog mogućih terminoloških nejasnoća. Naime, oba se odnose na faze procesa o kojima će u ovome radu biti riječi. Inkoativno se značenje (inkoativnih) glagola odnosi na početni dio radnje (npr. *poletjeti*), dok se finitivno značenje (finitivnih) glagola odnosi na završni dio kakve radnje (npr. *doletjeti*). Razlika prema faznim glagolima početne faze (npr. *početi*,

započeti), koji se često u literaturi nazivaju inkoativnim ili ingresivnim glagolima, odnosno glagolima završne faze (npr. *završiti*) (v. Francheschi 2014, 2015) je u tome što su potonji punoznačni, sintaktički samostalni glagoli, koji svoje glagolskovidsko značenje dobivaju prefiksacijom, dok fazni glagoli (uz iznimku glagola *stati i krenuti* u punoznačnim uporabama) ne mogu biti samostalan član rečeničnoga ustroja.

Toporišič (1976, 2000) kategoriju vida u slovenskom jeziku također opisuje s obzirom na opoziciju nesvršeno (sl. *nedovršno*) – svršeno (sl. *dovršno*), navodeći prefiksaciju odnosno sufiksaciju kao izvor modifikacije vrsta glagolske radnje, te u kategoriji svršenih glagola također navodi one koji prefiksacijom dobivaju i značenja početka odnosno kraja aktivnosti. No, kao i u Silić i Pranjković (2005, 2007), riječ je o punoznačnim glagolima koji nisu predmetom naše analize i ne smatramo ih faznim glagolima već punoznačnim glagolima početnog odnosno završnog glagolskovidskoga značenja.

Dakle, terminom vida ili aspekta tradicionalno se, a napose u slavističkoj literaturi, najčešće tumači binarna opozicija svršeno:nesvršeno (PF:IMPF) koja je gramatikalizirana, odnosno morfološki izražena. U tim slučajevima možemo govoriti o gramatičkome aspektu, a za opis je faznih glagola bitan jer se oni, prototipno, pojavljuju uz nesvršene glagole budući da kodiraju neku fazu glagolske radnje, odnosno omogućuju sagledavanje radnje s obzirom na unutrašnju strukturu situacije (v. Comrie 1976). Tako definiran gramatički aspekt, koji ćemo slijedeći ustaljenu tradiciju hrvatskih gramatika u ovome radu nazivati gramatičkim vidom, ne valja izjednačavati s leksičkim aspektom. Naime, premda su aspektološki pristupi ovim kategorijama i dalje uvelike neujednačeni i bez jasnih granica između njih (v. Novak Milić 2008), načelno je prihvaćena opreka između leksikoga i gramatičkoga vida. Dok se potonja dominantno odnosi, kao što smo rekli na morfološki markiranu opoziciju PF:IMPF, leksički se vid ili aspekt, odnosi na unutrašnji ustroj predikacije izražen drugim diskurzivnim sredstvima, ono što se u literaturi vrlo često označava terminom *Aktionsarta*. Za potrebe ovoga rada, dakle, gramatičkim ćemo vidom označavati opreku PF:IMPF, dok ćemo leksičkim označavati ostale negramatičke načine iskazivanja unutarnje strukture događaja, što uključuje i fazne glagole u hrvatskome i slovenskome jeziku.

4.2. DOGAĐAJNOST U FILOZOFIJI (JEZIKA) I LINGVISTICI

Fazni su glagoli glagolska vrsta za koju je svojstvena rečenična nesamostalnost (Silić i Pranjković 2007, Belaj Tanacković i Faletar 2017), a njihov se značenjski doprinos u okviru šire konstrukcije očituje u specifikaciji faze određene glagolske radnje. Budući da literatura o faznim glagolima navodi da im kao dopuna mora stajati kategorija koja inherentno označava kakvu događajnost, u nastavku ćemo ukratko izložiti pristupe događajnosti u lingvistici i filozofiji jezika.

Brojni su filozofski pristupi pokušali odrediti karakteristike događaja u odnosu na entitete, pa se uz događajnost vrlo često veže pojam temporalnosti, mogućnost da događaj traje, za razliku od entiteta koji se povezuje uz spacijalnost (Freed 1979). Davidson (1969) tako smatra da događaji pretpostavljaju kakvu promjenu, lokaciju na kojoj se ta promjena zbiva, odnose se na protežnost u vremenu te ih se može odrediti s obzirom na njihove uzroke i posljedice. Von Wright (1963) u svome radu *Norm and Action* kao ključnu pretpostavku događajnosti vidi promjenu, odnosno logiku promjene (engl. *logic of change*) u odnosu na prvobitno stanje. Dakle, događaj pretpostavlja samu promjenu odnosno prijelaz iz jednoga stanja u drugo stanje. Von Wright govori o početnom (engl. *initial-state*) i završnom (engl. *end-state*) stanju što ilustrira događajem otvaranja prozora koji je sačinjen od početnoga stanja kada je prozor zatvoren do završnoga kada je on otvoren. U filozofiji, pa i lingvistici, znatnog je odjeka imala Vendlerova (1957) klasifikacija glagolskih izraza u četiri kategorije s obzirom na vremensku komponentu koju smatra ključnom za opis glagolskoga značenja. Glagolske izraze, stoga, dijeli na stanja, aktivnosti ili radnje, umijeća i postignuća²⁹ prema značenjskim kriterijima kao što su to (a)telichnost, trajanje, ali i sintaktičkim kriterijima (mogućnost pojavljivanja u određenim sintaktičkim okvirima). Premda Vendler (1957: 150) navodi glagole za koje je tipično označavanje pojedinog tipa događajnosti, važno je spomenuti da je njegova klasifikacija suštinski klasifikacija izraza, odnosno uključuje i ostale rečenične sastavnice, stoga se isti glagol može pojaviti u više od jedne kategorije. Iz toga je razloga bliska metodološkom okviru koji preuzimamo u ovome radu, a koji se odmiče od izvankontekstualnoga utvrđivanja značenja. U nastavku ćemo opisati svaki od tipova glagolskih izraza prema Vendleru (1957) te ponuditi primjere njihova pojavljivanja s faznim glagolima koji su predmet ovoga rada.

²⁹ Prijevod prema Žic Fuchs (2009)

Aktivnosti (engl. *actions*) pretpostavljaju glagolske izraze koji se sastoje od sukcesivnih homogenih faza kojima je svaki dio jednak (Vendler 1957: 144), kao što su *trčati, šetati, plivati, gurati i sl.* Za njih je karakteristično trajanje i vremenska neodređenost, odnosno aktivnost koja može trajati duže ili kraće, na vremenskoj se liniji određuje s obzirom na to koliko je ta aktivnost trajala, a odgovaraju na pitanje *Koliko je dugo (trčao)?* Glagolski izrazi koji označavaju aktivnosti mogu biti dopunama faznih glagola jer kodiraju vremenski neomeđen segment, što će pokazati i rezultati korpusne analize faznih glagola u hrvatskome i slovenskome jeziku.

(4.2.1.) *Počeo/nastavio/prestao je crtati.* (aktivnost)

Glagolski izrazi umijeća (engl. *accomplishments*), za razliku od prethodne kategorije, pretpostavljaju (iz)vršenje kakve radnje, dakle implicitno se podrazumijeva da u nekom vremenu postoji njezina završna faza. Na primjer, glagolski izraz *crtati krug* implicitno sadrži svoj završetak. Prema Vendleru (1957: 145) postoji vrhunac događanja kako bi aktivnost bila ono što jest. Ako je aktivnost prekinuta, krug nije nacrtan. Glagolski izrazi umijeća odgovaraju na pitanje *Koliko mu je dugo trebalo da (nacrtava krug)?*, a kao primjer tipičnih glagolskih izraza ove kategorije navodi glagolske izraze *slikati (sliku), graditi (kuću), pisati ili čitati (roman), igrati šah, spremati se*, itd. S obzirom na to da označavaju trajne radnje, mogu stajati kao dopuna faznim glagolima, što ilustrira primjer (4.2.2.).

(4.2.2.) *Počeo/nastavio/prestao je crtati krug.* (umijeće)

Za razliku od aktivnosti i umijeća, kojima je trajanje inherentno, postignuća (engl. *achievements*) označavaju sam trenutak ostvarivanja cilja. Riječ je trenutačnoj radnji te se mogu vremenski specificirati, npr. *U koliko si sati dosegnuo vrh? U podne.* Glagolski izrazi *shvatiti, razumjeti, pobijediti, prijeći, biti rođen*, itd. tipično iskazuju postignuća. Mogućnost pojavljivanja ovih tipova glagolskih izraza uz fazne glagole je upitna. Naime, da bi nešto bilo postignuto, nužna je pretpostavka i da je završeno, prema tome, takav tip događanja ne može biti vremenski segmentiran. Freed (1979), s obzirom na tvrdnje Von Wrighta (1963) da događaj pretpostavlja promjenu stanja, te Dowtyja (1972) da su postignuća suprotna prethodnom stanju, tvrdi da postignuća uz fazne glagole nisu uobičajena. Međutim, konstrukcije s faznim glagolima *završiti* (sl. *končati*), s obzirom na to da kodiraju završenost glagolskoga procesa, o čemu svjedoči i specifična distribucija njihovih dopuna, smatrat ćemo glagolskim izrazima postignuća.

(4.2.3.) *Počeo je pretrčati livadu. (postignuće)

(4.2.4.) Završio je knjigu/kuću/ručak. (postignuće)

Glagolski izrazi stanja (engl. *states*) podrazumijevaju izraze koji se odnose na vremenske trenutke u neodređenom smislu. Odlikuje ih implicitno trajanje, neodređenoga su početka odnosno kraja, te nedinamičnoga karaktera (Čilaš Mikulić 2012). Smith (1991) smatra da su statični i durativni, a odgovaraju na pitanje *Koliko dugo?* To su glagoli *imati*, *znati*, *željeti*, *voljeti*, itd. Iako kodiraju vremensku protežnost, njihovo je pojavljivanje uz fazne glagole vrlo ograničeno što ilustriraju primjeri (4.2.5.), (4.2.6.). Glagolski izrazi stanja mogu se pojavljivati kao dopuna faznim glagolima samo u infinitivu (4.2.5.), no ne i u obliku odglagolne imenice (Freed 1979),

(4.2.5.) *Počeo je znati crtati. (stanje)

(4.2.6.) Počeo je vjerovati u sebe. (stanje)

Tablica 4.2.1. donosi sažet pregled kategorizacije glagolskih izraza prema Vendleru (1957) oprimjeren faznim konstrukcijama s glagolom *crtati*. Vidljivo je da se aktivnosti i umijeća uglavnom mogu pojavljivati uz fazne glagole, što je u skladu s rezultatima korpusne analize koju donosimo u nastavku, dok se postignuća, koja su kodirana i svršenim oblicima, ne mogu iskazivati s obzirom na faznost budući da pretpostavljaju završene procese. Izuzetak su glagoli *završiti* i *krenuti*. Naime, prvi pretpostavlja gotov proces koji je rezultirao promjenama na predmetu, dok se fazni glagol *krenuti* može koristiti kako bi se označavala namjera izvršavanja cjelovitoga procesa (v. više poglavlje 4.6.1.1.5.). Faznost se uz izraze stanja rubno može iskazivati, što ćemo detaljnije ilustrirati u narednim poglavljima.

Tablica 4.2.1. Fazne konstrukcije s obzirom na Vendlerovu (1957) klasifikaciju glagolskih izraza

stanja (engl. states)	aktivnosti (engl. actions)	umijeća (engl. accomplishments)	postignuća (engl. achievements)
znati (crtati)	crtati	crtati krug	nacrtati krug
*počeo je znati crtati	počeo je crtati	počeo je crtati krug	*počeo je nacrtati krug
*nastavio je znati crtati	nastavio je crtati	nastavio je crtati krug	*nastavio je nacrtati krug
prestao je znati crtati	prestao je crtati	prestao je crtati krug	*prestao je nacrtati krug
*krenuo je znati crtati	krenuo je crtati	krenuo je crtati krug	krenuo je nacrtati krug
*završio je znati crtati	?završio je crtati	*završio je crtati krug	završio je crtanje kruga

Budući da u ovome radu polazimo od uporabnih pristupa značenju (Langacker 1987a, Goldberg 1995, Croft 2001) koji modele opisa temelje na konkretnim uporabama, smatramo da je analiza faznih glagola moguća samo uključivanjem konteksta u kojima se te jedinice nalaze. Stoga ćemo u daljnjoj analizi opisati značenja pojedinih faznih glagola s obzirom na faze koje označavaju, ali i s obzirom na okolinu u kojoj se pojavljuju. Pregled literature o faznim glagolima u opisu samih faza uglavnom polazi od intuitivne podjele na početak, nastavak i završetak radnje, no bez metodološkoga oslonca takvoj podjeli. U ovome radu, poslužit ćemo podjelom glagolskih faza u tri etape (Freed 1979), pristup, jezgru i odstup kako bismo omogućili njihov precizniji opisa.

4.3. VREMENSKA SEGMENTACIJA DOGAĐAJA

Fazni glagoli kao sinsemantička, sintaktički nesamostalna kategorija glagola zahtijevaju obveznu infinitivnu dopunu (Silić i Pranjković 2007, Belaj i Tanacković Faletar 2017) kojoj određuju mjesto na vremenskoj osi. Jezična su reprezentacija segmentacije realnih događanja u izvanjezičnom svijetu, stoga govoriti o faznosti znači govoriti o “unutarnjoj strukturi događanja neovisnoj o vremenu u kojem se događa” (Freed 1979), a fazni glagoli omogućuju komunikaciju ne samo o događaju u cijelosti već o njegovim određenim etapama. U svojoj monografiji o faznim glagolima Freed (1979: 30) navodi da se događaji odvijaju u vremenskome slijedu koji možemo segmentirati na manje vremenske intervale – pristup, jezgru i odstup. Smatra da se svaki od tih segmenata može opisati zasebno te s obzirom na odnos prema ostalim segmentima glagolskoga procesa. U nastavku ćemo ponuditi njezino tumačenje svake od tih događajnih etapa koje će nam poslužiti kao polazište za daljnju analizu faznih glagola.

4.3.1. Pristup (engl. *onset*)

Pristup (engl. *onset*) događaja vremenski je segment koji prethodi jezgri samoga događanja te je njezina pripremna faza. Ne može se poistovjetiti s uzrokom, odnosno događajem koji mu prethodi i rezultira događanjem, što Freed (1979) ilustrira primjerom pucanja stakla. Naime, pucanje je stakla posljedica primjene kakve sile koja, premda ga uzrokuje te mu prethodi, ne čini dio samoga događanja. Pristup možemo smatrati pripremnom radnjom, koja u slučaju pucanja stakla predstavlja promjene u samoj strukturi materijala (npr. *savijanje*) koja može prijeći u jezgrenu fazu procesa, ali i ne mora. Naime, sila može prestati i time se materijal vraća u prvotno stanje. U hrvatskom jeziku pristup je jezično kodiran glagolom *krenuti*, što ćemo zornije prikazati u potpoglavlju 4.6.1.1.5. Za razliku od hrvatskoga, slovenski jezik glagol *kreniti* poznaje samo kao punoznačan glagol stoga ga ne smatramo faznim glagolom.

U primjeru (4.3.1.) ilustrira se uporaba glagola *krenuti* kada označava pristup, odnosno kada radnja (trčanje) nije nužno ostvarena:

(4.3.1.) *Marko je krenuo trčati kad je sreo Branka.*

Ono što se glagolom *krenuti* jezično označuje je upravo pripremna radnja za izvršavanje aktivnosti, koja se može, a i ne mora ostvariti. Odnosno može ostati samo u

pristupnoj fazi i ne ući u sljedeću fazu koju Freed (1979) naziva inicijalnom jezgrenom fazom.

4.3.2. Jezgra (engl. *nucleus*)

Jezgra događaja prema Freed (1979) sastoji se od triju dijelova: početnog, središnjeg i završnog. Početni se dio kvalitativno ne razlikuje od središnjega dijela, što je i osnovna razlika prema pristupu. Naime pristupni se dio upravo kvalitativno razlikuje od jezgrenoga dijela. Freed (1979) to, između ostaloga, ilustrira fizičkim ispoljavanjem crvenjenja lica prilikom tjelesne nelagode. Na primjer, u tijelu se i prije primjetne manifestacije crvenila u licu događaju kakve promjene koje prethode samome crvenjenju. Međutim tek kada je crvenilo vidljivo, možemo govoriti o ulasku radnje u početni jezgreni dio.

Početni jezgreni dio u hrvatskome jeziku možemo ilustrirati uporabom glagola *početi* kao u sljedećem primjeru:

(4.3.2.1.) *Marko je počeo trčati kad je sreo Branka.*

Naime, etapa koja je kodirana ovom rečenicom se iz pristupne transformirala u jezgrenu etapu. Dakle, u realizaciju radnje koju čini neodređeni niz istovjetnih koraka. Ako je došlo do prekida događanja, kao što je to u primjeru (4.3.2.1.) moguće je tvrditi da je jezgra događanja bila u tijeku. U ranije spomenutom primjeru pucanja stakla samo savijanje, a da nije došlo do fizičke promjene na samome materijalu znači da radnja nije ušla u jezgrenu fazu.

Prema Freed (1979) početnim se dijelom jezgre smatra događaj omeđen na vremenskoj osi s lijeva čija granica pretpostavlja početak provođenja aktivnosti. Jezgra je, dakle, onaj vremenski segment tijekom kojega je događanje u tijeku, neovisno o njegovom početku ili kraju kao u primjerima (4.3.2.4.) – (4.3.2.6.).

(4.3.2.4.) *On hoda šumom.*

(4.3.2.5.) *Djevojčica trči dvorištem.*

(4.3.2.6.) *Vrana stoji na krovu.*

Jezgreni se dio događanja može također podijeliti na segmente – prethodno spomenuti početni dio te središnji i završni dio. Središnja jezgrena faza pretpostavlja da je radnja pokrenuta, nakon čega slijedi njezin prekid i zatim kvalitativno nepromijenjeni nastavak. Jezično je u hrvatskom kodirana glagolom *nastaviti*, a u slovenskom *nadaljevati*. Dakle ako osoba vozi automobil, a ta se aktivnost nakratko zaustavi zbog određenih okolnosti (crvenog svjetla na semaforu) nastavak radnje ne smatramo kvalitativno drugačijim. O nastavnoj fazi u hrvatskom i slovenskom jeziku možemo govoriti na dva načina. S jedne strane, moguće je utvrditi da je došlo do stvarnoga prekida radnje kao u primjeru (4.3.2.7.) gdje je moguće identificirati sam prekid radnje, u konkretnom primjeru to je ulazak *novoga učenika u razred*, nakon čega je uslijedio prekid govorenja, te zatim ponovno započinjanje radnje.

(4.3.2.7.) *Mara je prestala **govoriti** kada je novi učenik ušao u razred pa je **nastavila** kad je učenik sjeo na svoje mjesto.*

S druge strane, primjeri (4.3.2.8.) i (4.3.2.9.) označavaju nastavak radnje (*uzimanje terapije, treniranje*), no nije nužno da je došlo njezinoga prekida:

(4.3.2.8.) *Pacijentica je **nastavila uzimati terapiju** i nakon poroda.*

(4.3.2.9.) *Ivan je **nastavio trenirati** i kad je kiša počela padati.*

Pacijentica je mogla uzimati terapiju isto kao i prije događaja (*porod*), a Ivan je mogao nastaviti nepromijenjeno trenirati neovisno o kiši. No, referentna točka, s obzirom na koju je događaj izražen glagolom konceptualiziran, smještena je usred trajanja aktivnosti.

Posljednji dio jezgre je etapa koja se odvija neposredno prije prekida aktivnosti (4.3.2.10.). Nakon prekida, radnju je moguće, kao u primjeru (4.3.2.11.) nastaviti. Završni jezgreni dio procesa u hrvatskome jeziku označen je glagolom *prestati*, a u slovenskom glagolima *nehati*, *prenehati* koji zahtijevaju infinitivne dopune.

(4.3.2.10.) *Marija je **prestala trčati**.*

(4.3.2.11.) *Marija je **prestala trčati**, skinula jaknu pa nastavila.*

4.3.3. Odstup (engl. *coda*)

Mnoga događanja ne moraju sadržavati kulminaciju, odnosno završetak. Događanje se, dakle, prestaje odvijati, odnosno biva prekinuto u svojoj jezgrenoj fazi. Međutim, ako događanje rezultira kulminacijom, tada govorimo o njegovom posljednjem segmentu, odstupu (Freed 1979). Na primjer, u rečenici (4.3.3.1.) subjekt prekida svoju aktivnost, ali ta nije završena ni kvalitativno promijenjena i moguće je da se nastavi, dok rečenica (4.3.3.2.) označava završenu aktivnost koja ne pretpostavlja njezin nastavak.

(4.3.3.1.) *Marko je prestao zidati (kuću).*

(4.3.3.2.) *Marko je završio kuću.*

Analogno razlikovanju pristupa i jezgre, razlikujemo i jezgru i odstup. Naime, ako dolazi do samoga prekida radnje bez njezine modifikacije, možemo govoriti o prekidnoj jezgrenoj fazi i stoga je kodirana glagolom *prestati* čija se sintaktička specifičnost u odnosu na druge fazne glagole očituje u nemogućnosti uzimanja neinfinitivnih dopuna, dakle njime se kodira kvalitativno nepromijenjen prekid procesa koji je u tijeku.

Za razliku od glagola prekidne faze, glagol *završiti* označava kvalitativnu promjenu glagolskoga procesa. Ne pojavljuje se s infinitivnim dopunama, već mu je prototipna dopuna glagolska imenica koja kodira kakav proces. Uz glagolske imenice, kao dopuna glagolima završne faze česte su i konkretne imenice (npr. *kuća*) koje ne označavaju događajnost pa ju je u tim slučajevima potrebno prizvati načelima obogaćene kompozicionalnosti (Jackendoff 1997). Dakle, glagol *završiti* i njegove hrvatske i slovenske isto- i bliskoznačnice, odnose se na čin koji je kvalitativno drugačiji od procesa koji mu je prethodio. Proces gradnje kodiran glagolom *graditi*, različit je od aktivnosti označene konstrukcijom *završiti kuću*, stoga i nije moguća zamjena konstrukcije glagolom *izgraditi*.

Polazeći od podjele glagolskih faza u tri ključna segmenta: pristup, jezgru i odstup u nastavku rada izložit će se opisi faznih glagola u hrvatskim i slovenskim gramatikama, s posebnim naglaskom na opis distribucija njihovih dopuna, nakon čega ćemo provesti kvantitativnu korpusnu analizu njihovih dopuna.

4.4. OPISI FAZNIH GLAGOLA U HRVATSKOM I SLOVENSKOM JEZIKU

Cilj je ovoga rada ponuditi model opisa značenja konstrukcija s faznim glagolima i nedogađajnim dopunama koristeći se teorijsko-metodološkim aparatom konstrukcijske i kognitivne lingvistike s obzirom na njihove temeljne postavke koje smo iznijeli u poglavlju 3.1.3. Međutim, budući da u hrvatskom i slovenskom gramatičkom opisu izostaje detaljna obrada faznih glagola kao sinsemantičke glagolske vrsta, u ovome ćemo dijelu izložiti dosadašnje opise faznih glagola kao kategorije nepunoznačnih i nesamostalnih riječi koje tek sa svojom dopunom čine složene glagolske predikate (Belaj i Tanacković Faletar 2017).

U radu polazimo od pretpostavke da fazni glagoli sa svojim dopunama čine konstrukcije te da je njihov adekvatan semantički opis moguć isključivo na razini konstrukcija u kojima se pojavljuju. Cilj nam je, stoga, ponuditi njihovu semantičku analizu iz perspektive konstrukcijske gramatike, dakle faznih glagola i njihovih dopuna (glagola u infinitivu, glagolskih imenica i nedogađajnih imenica). Analiza će obuhvatiti fazne glagole koji kodiraju pojedinu fazu glagolskoga procesa kako je shvaća Freed (1979), odnosno glagole koji označavaju jednu od četiriju različitih faza glagolskoga procesa: (1) početnu, (2) nastavnu, (3) prekidnu i (4) završnu.

4.4.1. Suznačnost faznih glagola i njihov gramatički status

Premda u anglofonoj literaturi o faznim glagolima postoje rasprave o njihovu statusu kao samoznačnih odnosno suznačnih glagola (v. Garcia 1967, Perlmutter, 1970, Newmeyer 1975, Brinton 1988), hrvatske i slovenske gramatike smatraju ih suznačnom glagolskom vrstom, uz izuzetak glagola koji mogu stajati samostalno bez glagolske dopune u rečenici (*krenuti* i *stati*) ali koje tada ne smatramo faznim glagolima jer se njima i ne određuje faza glagolskoga procesa. Barić i dr. (2003: 222–3, 233) tako razlikuju glagole potpuna i nepotpuna značenja koji zahtijevaju dopunu, a dijele ih na pomoćne ili sponske (npr. *biti*, *htjeti*, *bivati*) i na polusponske (*trebati*, *izvršiti*, *obavljati*). Težak i Babić (2003: 137, 153) u kategoriji glagola nepotpuna značenje navode pomoćne glagole *biti* i *htjeti* kojima se tvore složeni glagolski oblici. Uz ta dva pomoćna glagola, navode i glagole nepotpuna značenja (npr. *moći*, *morati*, *nastaviti*, *nastojati*, *početi*, *pokušavati*, *prestati*, *smjeti*, *umjeti*, *voljeti*, *znati*, i dr.) koji s infinitivom glagola kao dopunom tvore glagolski predikat, ne navodeći druge (pot)kategorije glagola nepotpuna značenja (npr. modalni, fazni, itd.) Silić i Pranjković (2007), Pranjković (2013) i Marković (2012), govoreći o značenju glagola, uz punoznačne

navode i glagole čiji je značenjski doprinos u označavanju glagolskoga procesa stupnjeviti, čime je blizak pristupu koji zagovara Garcia (1967) koja smatra da postoji značenjski kontinuum od punoznačnih glagola, preko faznih (engl. *aspectualizers*) do modalnih, zatim glagola *imati* (to have) i *biti* (to be). Suznačnim se glagolima nepotpuna značenja modificira radnja, a ne njezino značenje pa zahtijevaju dopunu, najčešće u vidu infinitiva samoznačnoga glagola, te sami ne mogu zauzimati sintaktičke pozicije odnosno funkcionirati kao rečenični predikati (Silić i Pranjković 2007: 184, Pranjković 2013).

Silić i Pranjković (2007) navode četiri tipa suznačnih glagola: (1) pomoćne glagole koji služe za tvorbu složenih glagolskih oblika (*biti* i *htjeti*), (2) modalne glagole kojima se modificira radnja izražena glagolom u dopuni (npr. *htjeti*, *morati*, *trebati*, *smjeti*, *moći*, itd.), (3) fazne glagole koji označuju faze različitoga procesa (npr. *početi/počinjati*, *nastaviti/nastavljati*, *prestati/prestajati* i *stati*) i (4) perifrazne glagole koji čine glagolske perifraze, konstrukcije čvrste, često, frazeologizirane strukture (npr. *dati*, *dobiti*, *gajiti*, *imati*, *podnositi*, *raditi*, itd.). Marković (2012) klasificira glagole u šest značenjsko-funkcionalnih skupina prema značenjskom doprinosu, počevši od glagola bez ikakvoga značenjskoga doprinosa, odnosno samo s funkcionalnim značenjem, do punoznačnih (autosemantičkih) glagola. Fazne glagole određuje kao glagolsku vrstu koji radnju ne modificiraju već označavaju njezine različite faze (npr. *početi*, *nastaviti*, *stati*, *prestati*). Također navodi da neki od glagola iz ovih kategorija mogu biti i punoznačni pa tako fazni glagol *stati* može imati samoznačnu uporabu (npr. *stajao je ispred kuće*). Specifičnost je, dakle, faznih glagola u odnosu na punoznačne glagole, njihov oslabljen značenjski doprinos zbog čega se i svrstavaju u kategoriju nesamoznačnih, pomoćnih glagola.

Pomoćni su glagoli u gramatici slovenskoga jezika prvi puta detaljnije razrađeni u priručniku Slovenski knjižni jezik 3 Jože Toporišiča (1967: 161–163), no ta je klasifikacija do danas doživjela znatne preinake. Među prvim klasifikacijama suznačnih slovenskih glagola je ona Jesenovčeva (1969) koji navodi glagole namjere, htijenja ili želje, nužnosti ili potrebe, mogućnosti ili nemogućnosti, zapovijedi ili zabrane, faznosti, dopuštanja ili uzroka, sumnje, razmišljanja i niječnosti. Slovenska gramatika (Toporišič 1976) navodi pet vrsta pomoćnih glagola tj. značenjski nepotpunih glagola (slo. *pomožniki*). To su (1) pomoćni glagoli *biti*, *postati*, *imati* (2) *zdeti se*, *videti*, *izgledati*, *ostati*, *iskazati se*, *pokazati se*, *predstavljati* (3) modalni glagoli (slo. *naklonski*): *moći*, *hoteti*, *morati*, *smeti*, *imati*, (4) fazni glagoli: *začeti*, *nehati* (5) i frazni glagoli: *vršiti*, *delati*. Toporišič (1982, 2003) smatra da su glagolske veze s glagolom moguće kada je jedan od glagola u svezi značenjski nepotpun

(npr. *morati delati*) te on ispred značenjski potpunoga glagola izražava gramatičke kategorije lica, broja i načina, dok je značenjski potpun glagol u infinitivnom obliku. Navodi 14 kategorija pomoćnih glagola: (1) mogućnosti: *moći, utegniti, dati se*, (2) nužnosti: *morati, imeti, biti*, (3) procjene: *splačati se*, (4) htijenja: *hoteti, želiti*; (5) pomoći: *pomoći, pomagati*, (6) zapovijedi: *veleti, ukazati, naročiti, prisiliti, dati*, (7) prihvatljivosti: *smeti, imeti se*; (8) dozvole: *smeti, dovoliti, dati, pustiti, drzniti si, dovoliti si*; (9) duševnoga stanja: *sramovati se*; (10) fazni: *začeti, pričeti, jeti, nehati, jednjati, odnehati, nadaljevati; začenjati se, pričenjati se, jenjavati* (11) navike: *navaditi (se)*, (12) raspoloženja: *veseliti*; (13) ovladavanja: *učiti, učiti se, naučiti, naučiti se*; (14) percepcije: *videti, slišati, čutiti, slutiti*.

Većini je navedenih pregleda blisko da suznačnost definiraju s obzirom na nužnost da uz nepunoznačni glagol stoji uglavnom glagolska dopuna. Za razliku od hrvatskih gramatika u kojima su fazni glagoli rubno prisutni (Barić i dr. 2003, Težak i Babić 2003, Silić i Pranjković 2007), slovenske gramatike (Jesenovec 1969, Toporišič 1976, 1982, 2003) im priznaju samostalan status unutar kategorije suznačnih glagola, premda izostaje njihova iscrpnija obrada, što ćemo pokazati u sljedećem poglavlju.

4.4.2. Klasifikacije hrvatskih i slovenskih faznih glagola

Obrada glagola koje u ovome radu nazivamo faznima nemaju dugu tradiciju u hrvatskim gramatikama pa je stoga i njihova identifikacija kao punopravne glagolske kategorije sve do danas nesustavna. U nastavku ćemo izložiti pregled kategorije faznih glagola u hrvatskim i slovenskim gramatikama te radovima koji ovu kategoriju dijelom spominju.

Glagole *početi, nastaviti i prestati* Težak i Babić (2003: 230) navode kao glagole nepotpuna značenja koji uz infinitiv u dopuni tvore glagolski predikat, bez njihova izdvajanja kao zasebne kategorije. U skupini glagola nepotpuna značenja Barić i dr. (1995, 2003) također ne izdvajaju fazne glagole kao zasebnu kategoriju već, s obzirom na način vršenja glagolske radnje, glagole *početi/počinjati* i *začeti/začinjati* navode u skupini početnih (inkoativnih ili ingresivnih) glagola kojima se izriče početak odnosno počinjanje kakve radnje (*poći, poletjeti, početi, začeti*) u koju uključuju i samoznačne i suznačne (fazne) glagole. U kategoriji završnih (finitivnih) glagola koji izriču završetak, odnosno završavanje neke radnje navode se isključivo samoznačni glagoli (*dograditi, dopisati, dopuniti*).

Ingresivna i egresivna faza koja se dovodi u vezu sa suznačnim faznim glagolima koji označavaju početak, odnosno kraj radnje u pojedinim pregledima engleskih glagola (Fransceschi 2014) nije usporediva s ingresivnom skupinom glagola kao što to definiraju Barić i dr. (2003) jer su u toj kategoriji i suznačni i samoznačni glagoli (*poletjeti* i *početi*) tvoreni prefiksacijom.

Fazni se glagoli kao punopravna glagolska vrsta prvi put navode u Gramatici hrvatskog jezika (Silić i Pranjković 2007: 184–5, 187) kao podvrsta suznačnih glagola kojima se označavaju različite faze radnje, te uz infinitiv (*Počeo je graditi kuću*), mogu imati dopunu u akuzativu (npr. *Počeo je gradnju kuće*) ili u obliku prijedložno-padežnog izraza (*Počeo je s gradnjom kuće*) uz uvjet da je vršitelj radnje živo biće. U fazne glagole u užem smislu Silić i Pranjković (2007) ubrajaju glagole *početi/počinjati*, *nastaviti/nastavljati*, *stati* i *prestati/prestajati*, dok glagole koji označavaju završetak radnje (npr. *završiti*, *okončati*) smatraju faznim glagolima u širem smislu jer kao dopunu ne zahtijevaju infinitiv. Drže da bi ih se moglo pribrojiti perifraznim glagolima, ne ulazeći u tumačenje razlika u značenju faznih konstrukcija u akuzativu u odnosu na prijedložno-padežne konstrukcije u instrumentalu. S obzirom na glagolskovidsko značenje kao i Barić i sur. (2003) navode inkoativno (glagolskovidsko) značenje koje se izriče inkoativnim punoznačnim glagolima. Kodiraju početni dio radnje, a tvore se prefiksima *po-* i *za-* (*poletjeti*, *polijetati*).

Raguž (1997, 2010) kao fazne glagole navodi glagole *završiti*, *prestati*, *početi*, dok Marković (2012) u kategoriji faznih glagola, a s obzirom na Dixonovu tipologiju prema semantičkom prototipu POČINJANJE (*početi*, *završiti*, *nastaviti*) faznim glagolima u hrvatskome jeziku smatra *početi*, *stati*, *nastaviti*, *prestati*.

Pišući o načelima klasifikacije za izradu Hrvatskoga rječnika glagolskih valencija Brač i Bošnjak Botica (2015) u skupinu faznih glagola kojima se izražavaju različite faze ili razvojni stupnjevi koje radnje uvrštavaju glagole: (1) započinjanja radnje (*započeti*, *početi*) (2) završavanja radnje (*prestati*, *zaustaviti*) i (3) trajanja radnje (*trajati*). Za razliku od prethodnih klasifikacija, ne navode glagole nastavljanja radnje, ali među fazne glagole uvrštavaju nesvršeni glagol *trajati* koji prema HJP-u ima značenje *održavati se u vremenu*, *održavati se u određenu stanju*, *zadržavati upotrebljive vrijednosti*, *značenje itd.*; *ostajati u sjećanju*. S obzirom na to da je riječ o glagolu koji značenjem zahvaća radnju u cijelosti, a ne njezine faze, smatramo da ga ne možemo uključiti među fazne glagole, stoga je taj glagol isključen je iz daljnje obrade.

Mikelić Preradović (2014), premda posebno ne izdvaja ni pomoćne ni fazne glagole, navodi skupinu glagola počinjanja, dovršavanja i kontinuiteta. Glagolima počinjanja smatra glagole kojima se označava započinjanje aktivnosti, a njihova je dopuna prijedložni skup ili infinitiv. Riječ je o glagolima *krenuti, kretati, latiti se, otpočeti, početi, počinjati, prihvaćati se, prihvatiti se, primiti se, uhvatiti se, začeti, začinjati, započeti i započinjati*. Glagoli dovršavanja označavaju dovršavanje aktivnosti, obavezno su prijelazni s dopunom u akuzativu koja predstavlja predmet radnje: *apsolvirati, dogotoviti, dokrajčiti, dovršavati, dovršiti, okončati, svršiti, zaključiti, zaključivati, završavati, završiti, zgotoviti*. Glagoli prekidanja znače nagli prekid aktivnosti, a autorica ih dijeli u dvije kategorije – prijelazne i neprijelazne. Prijelazni glagoli prekidanja s dopunom u akuzativu kao objektom radnje su: *dokinuti, obustaviti, prekidati, prekinuti, ukidati, ukinuti, zakočiti, zaustaviti, zaustavljati*. Neprijelazni glagoli prekidanja imaju samo argument agensa koji vrši prekid aktivnosti, a ako imaju objekatsku dopunu, onda je izrečena prijedložnim skupom ili infinitivom: *odustajati, odustati, prestajati, prestati, stajati, stati, zastajati, zastati*. Mikelić Preradović (2014) u posljednju skupinu uvrštava glagole kontinuiteta koji označavaju neprekinutu radnju, ponavljanje aktivnosti ili ponovno izvršavanje prekinute radnje. Dopuna koja predstavlja objekt radnje glagol je u infinitivu ili prijedložni skup, a gotovo svi mogu imati povratni oblik. To su glagoli *nastaviti, nastavljati, ponavljati, ponoviti, produljiti, produžiti, produživati i proslijediti*. Brač (2017) analizira fazne glagole s besprijedložnim instrumentalima (npr. *Diva će turneju otvoriti koncertom u Zagrebu*) koje smatra sekundarnim predikatima koji pripisuju kakvo svojstvo temi. U fazne glagole uključuje *otvarati/otvoriti, početi/počinjati, započeti/započinjati, zatvoriti, završavati, završiti i otvarati/otvoriti se*.

Vjerojatno najiscrpniju semantičko-sintaktičku analizu faznih glagola nalazimo u Kognitivnoj gramatici hrvatskoga jezika (Belaj i Tanacković Faletar 2017: 23–25) u kojoj autori faznim glagolima smatraju suznačne glagole (*početi, otpočeti, započeti, krenuti, stati, nastaviti i prestati*) koji s infinitivom samoznačnih glagola tvore složena glagolska ustrojstva. U ovu skupinu uvrštavaju glagole koji označavaju “početak, završetak ili drugu fazu” u trajanju glagolskoga procesa koji je označen infinitivnom dopunom, ne spominjući imenske dopune, koje su, kao što ćemo vidjeti u sljedećem poglavlju, za pojedine glagole dominantna dopuna. Kao fazne glagole koji označavaju početak procesa Belaj i Tanacković Faletar (2017) navode glagole *početi, otpočeti, započeti i krenuti*. Glagol *krenuti* “posredstvom konceptualne metafore PROCES JE PUTOVANJE označava inicijalnu fazu procesa”, dok glagol

stati metonimijom DIO ZA CJELINU, podtipa ZAUZIMANJE FIZIČKOGA STAVA ZA POČETAK AKTIVNOSTI), označava početak procesa. Kao glagol kojim se označava nastavak procesa, autori navode glagol *nastaviti*, dok je za glagol *prestati* specifično označavanje prekida, odnosno nezavršenost započete radnje. Za razliku od modalnih glagola kod faznih glagola dolazi do aktualne, a ne potencijalne realizacije glagolskih procesa, odnosno njihovih pojedinačnih faza. Dalje navode da fazni glagoli u konstrukcijama s glagolskim dopunama mogu biti i svršeni i nesvršeni, dok im infinitivna dopuna može biti isključivo nesvršena (Belaj i Tanacković Faletar 2017), što opovrgava korpusna analiza prema čijim rezultatima glagol *krenuti* ima specifičan status u ovoj kategoriji dopuštajući svršene dopune, o čemu će se govoriti u nastavku.

4.4.2.1. Fazni glagoli u širem smislu

U prethodno navedenim klasifikacijama faznih glagola spominju se i glagoli *završiti*, *dovršiti*, *svršiti*, *započeti*, no njihov je status neujednačen, pa tako Težak i Babić (2003) među glagole nepotpuna značenja uvrštavaju fazne glagole *početi*, *nastaviti* i *prestati*, ali ne i glagol *završiti* koji Silić i Pranjković (2007) smatraju faznim glagolom u širem smislu jer ne zahtijeva dopunu u infinitivu. Naime, premda je riječ o glagolima koji u svojoj argumentnoj strukturi zahtijevaju dopunu i uglavnom su prijelazni, ona je, za razliku od faznih glagola u užem smislu (*početi*, *nastaviti* i *prestati*) imenska ili prijedložno-padežna (npr. *završiti knjigu*, *završiti s knjigom*). Razlika u odnosu na fazne glagole u užem smislu odnosi se na vrstu njihovih dopuna. Naime, s obzirom na to da imenice inherentno označavaju stvari, a ne procese, upitna je mogućnost označavanja (faza glagolskoga) procesa. Njegova je bliskost s prethodno navedenim glagolima značenjske prirode jer je riječ o suznačnim glagolima koji ne mogu samostalno vršiti funkciju predikata u rečenici bez dopune koja je u njihovom slučaju imenska te su stoga bliži perifraznim glagolima (Silić i Pranjković 2007)

Jedinu raspravu o statusu glagola *završiti* u hrvatskoj lingvistici nalazimo kod Blagus Bartolec (2017) koja taj glagol uvrštava u kategoriju tzv. laganih glagola (v. Peti-Stantić i dr. 2016) koji otvaraju mjesto imenici i s njom tvore čvrstu vezu s cjelovitim značenjem. Smatra da su lagani glagoli svi perifrazni, modalni i fazni glagoli koji zahtijevaju imensku dopunu kako bi ostvarili značenje u cijelosti. Dočim kao perifrazne glagole navodi glagolske kolokacije koje su zamjenjive jednorječnim glagolom iste tvorbene skupine npr. *obaviti ispitivanje – ispitati*, *donijeti zaključak – zaključiti*, a kao glagolske kolokacije u užem smislu

navodi one koje se ne mogu zamijeniti istoznačnim jednorječnim glagolom. Ako preuzmemo to tumačenje, onda bismo konstrukcije s glagolom *završiti* i imenicom mogli smatrati glagolskim kolokacijama budući da konstrukciju *završiti kuću* ili *završiti ručak* ne možemo zamijeniti jednorječnim glagolom tvorbeno povezanim s imenicom. Barić i dr. 2003: 432 glagol *dovršiti* smatraju glagolom s izravnim objektom u dopuni koji po značenju glagolske radnje zahvaća i mijenja objekt. Ostali se fazni glagoli ne navode u kategorizaciji glagola koji za dopunu imaju izravni objekt.

Iz tablice 4.2.2.1. koja prikazuje pregled faznih glagola u kroatističkoj literaturi vidljivo je da su kriteriji za njihovu klasifikaciju nesustavni te jedni počinju isključivo na sintaktičkome pristupu, isključujući glagole s imenskim dopunama, dok su drugi mnogo širi te uključuju i samoznačne glagole koji u svome primarnome značenju mogu vršiti funkciju rečeničnoga predikata (npr. *zakočiti*). Budući da je iz pregleda radova o faznim glagolima vidljivo da im kao dopuna dolaze glagoli u infinitivu, odglagolne imenice ali i konkretne imenice, u nastavku ćemo opisati ova tri tipa dopuna iz kognitivnolingvističke perspektive kako bismo na temelju tih opisa, kao i na temelju distribucija dopuna mogli objasniti razlike u značenju konstrukcija s faznim glagolima. Zatim ćemo analizirati distribucije glagola (1) početne faze (*početi, započeti*), (2) nastavne faze (*nastaviti*), (3) prekidne faze (*prekinuti*) i (4) završne faze (*završiti, dovršiti i svršiti*). Glagole kontinuiteta (Mikelić Preradović 2014) izostavit ćemo iz analize budući da smatramo da se njima ne kodira faza glagolskoga procesa, već samo ponavljanje procesa neovisno o njegovoj fazi. U radu će također biti izostavljeni punoznačni glagoli kada mogu samostalno stajati u rečenici ne označujući time određenu fazu procesa.

Tablica 4.2.2. Klasifikacije faznih glagola u kroatističkoj literaturi.

	Težak i Babić (2003)	Barić i dr. (2003)	Silić i Pranjković (2007)	Brač i Bošnjak Botica (2015)	Marković (2012)	Mikelić Preradović (2014)	Belaj i Tanacković Faletar (2017)
krenuti, kretati						glagoli počinjanja	fazni glagoli - započinjanje
latiti se						glagoli počinjanja	
otpočeti						glagoli počinjanja	fazni glagoli - započinjanje
početi, počinjati	glagoli nepotpuna značenja	početni, inkoativni, ingresivni	fazni glagoli u užem smislu	glagoli započinjanja radnje	fazni glagoli	glagoli počinjanja	fazni glagoli - započinjanje
prihvatiti se, prihvaćati						glagoli počinjanja	

primiti se				glagoli počinjanja	
stati		fazni glagoli u užem smislu		fazni glagoli	fazni glagoli - započinjanje
uhvatiti se				glagoli počinjanja	
začeti, začinjati	početni, inkoativni, ingresivni			glagoli počinjanja	
započeti			glagoli započinjanja radnje	glagoli počinjanja	fazni glagoli - započinjanje
započinjati				glagoli počinjanja	fazni glagoli - započinjanje
nastaviti, nastavljati	glagoli nepotpuna na značenja	fazni glagoli u užem smislu		fazni glagoli	fazni glagoli - središnja faza
ponoviti, ponavljati produljiti				glagoli kontinuiteta glagoli kontinuiteta	
produžiti, produživati				glagoli kontinuiteta	
prosljediti				glagoli kontinuiteta	
trajati			glagoli trajanja radnje		
apsolvirati				glagoli dovršavanja	
dogotoviti				glagoli dovršavanja	
dokrajčiti				glagoli dovršavanja	
dovršiti, dovršavati				glagoli dovršavanja	
okončati, okončavati		fazni glagoli u širem smislu		glagoli dovršavanja	
svršiti				glagoli dovršavanja	
zaključiti, zaključivati				glagoli dovršavanja	
završiti, završavati			fazni glagoli u širem smislu	glagoli dovršavanja	
zgotoviti				glagoli dovršavanja	

dokinuti						prijelazni glagoli prekidanja	
obustaviti						prijelazni glagoli prekidanja	
prekinuti, prekidati						prijelazni glagoli prekidanja	
ukinuti, ukidati						prijelazni glagoli prekidanja	
zakočiti						prijelazni glagoli prekidanja	
zaustaviti, zaustavljati						prijelazni glagoli prekidanja	
odustati, odustajati						neprijelazni glagoli prekidanja	
prestati, prestajati	glagoli nepotpuna na značenja	fazni glagoli u užem smislu	glagoli započinjanja radnje	fazni glagoli	neprijelazni glagoli prekidanja	fazni glagoli - neostvarenost završne faze	
stati, stajati						neprijelazni glagoli prekidanja	
zastati, zastajati						neprijelazni glagoli prekidanja	
zaustaviti			glagoli završavanja radnje				

4.5. ANALIZA DOPUNA FAZNIH GLAGOLA

Dosadašnji opisi faznih glagola za hrvatski i slovenski jezik (Silić i Pranjković 2007, Marković 2012, Belaj i Tanacković 2017, Toporišič 2000) navode da im se kao dopune mogu pojavljivati glagoli i odglagolne imenice. Glagolske dopune faznih glagola označavaju relacije neodređenoga trajanja koje tek ulaskom u faznu konstrukciju dobivaju svoj temporalni karakter ovisno o glagolu kojemu stoje kao dopuna (Belaj i Tanacković Faletar 2017). Imenske se dopune u opisima faznih glagola spominju sporadično i to uglavnom uz glagole završne faze (Silić i Pranjković 2007). S obzirom na to da u pristupu obradi faznih glagola polazimo od konstrukcijskog pristupa, za njihovu adekvatnu analizu, uz značenja faznih glagola smatramo nužnim opisati i shematična značenja dopuna s kojima se pojavljuju. Prvu skupinu dopuna koju ćemo opisati su glagoli u infinitivu koji su i najčešća dopuna faznim glagolima u užem smislu (Silić i Pranjković, Belaj i Tanacković Faletar 2017). Zatim ćemo opisati odglagolne imenice čija je konceptualizacija nemoguća bez svijesti o procesu koji označava glagol iz kojega su izvedene (Belaj 2018) kao što su npr. *berba*, *branje*, *pjesma*, *pjevanje*, itd. Na kraju ovoga potpoglavlja navest ćemo i treći tip dopuna koje se mogu pojavljivati uz fazne glagole – konkretne imenice koje smatramo riječima koje označavaju predmet dostupan osjetilnom iskustvu (npr. *kuća*, *knjiga*, *automobil*). Inherentno označavaju predmetnost, stoga je njihovo pojavljivanje uz fazne glagole ograničeno s obzirom na fazni glagol uz koji mogu dolaziti, ali i s obzirom na druga ograničenja koja proizlaze iz značenja samih imenica.

4.5.1. Infinitiv kao dopuna faznih glagola

Budući da fazni glagoli kodiraju etapnost procesa, očekivano im je najčešća dopuna glagol kojim se označava proces (npr. *raditi*, *pjevati*) čiju fazu fazni glagol određuje. Infinitiv se često navodi kao osnovni glagolski oblik (Haspelmath 1989) s malo gramatičkih glagolskih obilježja. Morfološki gledano, infinitiv nema obilježja ni vremena ni lica ni broja, a jedina su mu glagolska obilježja leksički vid te prijelaznost (Jakobson 1957: 142). Prema Langackeru (1991: 81–82) infinitivi nisu pravi glagoli, već izražavaju atemporalne relacije dokidanjem sekvencijskoga promatranja (Langacker 1987a, 1987b) karakterističnoga za glagole zbog čega prizivaju skupno promatranje (v. i Radden i Dirven 2007: 28). Pranjković (2012) i Belaj i Tanacković Faletar (2017) smatraju ga graničnom (hibridnom) kategorijom između imenskih i glagolskih skupina. Budući da posjeduje kategorije vida (*kupiti* –

kupovati) i prijelaznosti (*baciti loptu*), blizak je glagolima, no nedostatak vanjskih kategorija (lice, broj, vrijeme i način) koje su glagolima imanentne, približava ga imenicama (Belaj i Tanacković Faletar 2014: 109–112, Pranjković 2012, Silić i Pranjković 2005: 197). Kao hibridna kategorija, svojstvena mu je određena razina opredmećenosti, no kada se uz fazne glagole pojavljuje u predikatnoj ulozi njegova je opredmećenost manja (*počeo sam kuhati*) nego što je to kada vrši funkciju subjekta (*kuhati je dobro*) (Belaj i Tanacković Faletar 2017). Naime, u predikatnoj ulozi preuzima profil glagola koji dopunjuje, odnosno glagol mu nameće svoj profil. Stanojević (2015) govoreći o modalnosti navodi da je shematično značenje infinitiva u hrvatskom jeziku usmjerenost. Stoga i ne iznenađuje njegova učestalost uz fazne glagole u užem smislu (*početi, nastaviti*) koji onda određuju neku od faza usmjerenoga procesa (*početi čitati*), za razliku od konstrukcija s faznim glagolima u širem smislu (npr. *završiti*) kod kojih takve usmjerenosti nema jer se pretpostavlja završenost procesa (*završiti kuću*) pa im kao dopuna i ne mogu dolaziti glagoli u infinitivu. Infinitiv, dakle, kao dopuna faznih glagola, pretpostavlja cjelovitu konceptualizaciju glagolskoga procesa, koji se sastoji od sukcesivnih homogenih etapa, premda slabije omeđenosti, nego što je to slučaj s konstrukcijama s glagolskim imenicama kod kojih je skupno promatranje izraženije.

4.5.2. Odglagolne (radne) imenice kao dopuna faznih glagola

Osim glagola, u hrvatskom i slovenskom jeziku među kategorije riječi koje označavaju procesualnost spadaju i glagolski prilozi, glagolski pridjevi radni, ali i glagolske imenice koje se smatraju hibridnom kategorijom koja dijeli obilježja i imenica i glagola, odnosno čije objašnjenje zahtijeva pozivanje na obje kategorije (v. Langacker 1987b, Tabakowska 2005, Pranjković 2012). Belaj i Tanacković Faletar (2014) hibridne glagolske imenice u hrvatskom kojima proces služi kao konceptualna baza dijele u dvije kategorije. Prvu čine agentivne i trpne odglagolne imenice (npr. *trkač, osuđenik*), dok je za analizu dopuna faznih glagola važna kategorija koja se u hrvatskom značenjski, ali i tvorbeno može podijeliti u dvije kategorije. U prvu kategoriju spadaju tzv. epizodične odglagolne imenice (npr. *berba*), a drugu kategoriju čije tzv. trajne odglagolne imenice (npr. *branje*) koje označavaju situacije s većom vremenskom protežnosti. Ovakvu semantičku, ali i tvorbeno utemeljenu klasifikaciju glagolskih imenica, Belaj i Tanacković (2014) preuzimaju od analize

apstraktnih imenica Raddena i Dirvena (2007: 78–86) čiju podjelu dodatno dijele na epizodične događaje i epizodična stanja, te trajne događaje i trajna stanja.

Između epizodičnih i trajnih odglagolnih imenica nema jasno odredivih granica već možemo govoriti o kontinuumu s obzirom na stupanj opredmećenosti. Prema Belaju i Tanackoviću Faletaru (2017) epizodični događaji su imenice kao što su *let*, *popravak*, *napad*, *pjesma*, *berba*, itd. Mogu stajati kao dopuna faznim glagolima (npr. *započeli su napad/berbu*, *završio je pjesmu*), kao i trajni događaji koje jezično kodiraju imenice koje se u hrvatskome jeziku uglavnom tvore nastavkom *-(n)je*, npr. *letenje*, *napadanje*, *pjevanje*, *branje*. Objema im proces služi kao konceptualna baza, a razlikuju se po stupnju glagolske naravi – ostvarivanja procesualnosti, protežnosti u vremenu. Odglagolne imenice na *-nje* značenjski su bliže glagolima stoga je njihovo pojavljivanje s obzirom na inherentnu im protežnost u vremenu, u faznim konstrukcijama očekivano. Odglagolne imenice kojima se iskazuju epizodični događaji, također se pojavljuju u faznim konstrukcijama, međutim one čiji je stupanj opredmećenosti veći (npr. *ručak*, *pjesma*) zahtijevaju značenjsko obogaćivanje, što će pokazati i rezultati korpusne i eksperimentalne analize (v. poglavlja 5.3.4., 6.2.3.5. i 6.2.4.4.).

finitini glagoli	↓	plačem	vrištim	berem	pjevam	ručam
infinitni glagoli		plakati	vrištati	brati	pjevati	ručati
trajni događaji		plakanje	vrištanje	branje	pjevanje	ručanje
epizodični događaji	↓	plač	vrisak	berba	pjesma	ručak

Schema 2. Kontinuum procesualnosti od finitnih glagola do epizodičnih odglagolnih imenica s najvećim stupnjem opredmećenosti

4.5.3. (Ne)događajne imenice kao dopuna faznih glagola

Premda rijetki, opisi faznih glagola u hrvatskom i slovenskom jeziku (Pranjko i Silić 2005, 2007, Belaj i Tanacković Faletar 2017, Toporišič 2003) kao prototipnu i najfrekventniju dopunu faznim glagolima navode glagole u infinitivu, dok se odglagolne imenice sporadično navode. Preliminarna analiza dopuna faznih glagola pokazala je da se uz infinitive i glagolske imenice kao dopuna pojedinim faznim glagolima u hrvatskome i slovenskome jeziku mogu pojavljivati i nedogađajne imenice kojima procesualnost nije

inherentno obilježje, pa je u takvim rečenicama za interpretaciju fazne konstrukcije nužno prizivanje materijala koji sintaktički nije prisutan.

Nedogađajnim dopunama smatramo uglavnom konkretne imenice koje označavaju predmete dostupne osjetilnome iskustvu (*kuća, pod, automobil*). Pojava nedogađajnih dopuna u faznim konstrukcijama uočena je u brojnim jezicima te je primjer kršenja prototipne argumentne strukture ove kategorije glagola (Jackendoff 1997, Pustejovsky 1991, Leitão 2010, Katsika i dr. 2012, Spalek 2015, i dr.) budući u takvim rečenicama izostaje eksplikacija događaja čija se faza određuje. Premda su u uporabi posvjedočeni primjeri takvih konstrukcija, a posebno uz fazne glagole u širem smislu *završiti, dovršiti* (sl. *končati*), opis takvih konstrukcija uglavnom izostaje u kroatističkoj i slovenističkoj literaturi. Stoga ćemo se u 5. i 6. poglavlju ovoga rada usredotočiti upravo na opise faznih konstrukcija s nedogađajnim dopunama.

Preliminarna analiza provedena za potrebe ovoga rada pokazala je da kao dopuna faznim glagolima u hrvatskome i slovenskome jeziku mogu dolaziti infinitivi (npr. *pjevati*), odglagolne trajne imenice (npr. *pjevanje*), odglagolne epizodne imenice (npr. *pjesma*) i konkretne imenice (npr. *kuća*). Konstrukcije s prva tri tipa dopuna omogućuju različit prijenos značenja što ovisi o značenjskome doprinosu dopune unutar konstrukcije, dok konstrukcije s nedogađajnim imenicama zahtijevaju obogaćivanje argumentne strukture dodavanjem značenjski neprisutnoga sadržaja. U nastavku ćemo ovoga poglavlja na temelju korpusne analize konstrukcija s faznim glagolima ispitati razlike u distribucijama dopuna faznih glagola. Budući da u radu polazimo od konstrukcijskih pristupa gramatičkome opisu, smatramo da je tek sučeljavanjem značenja faznih glagola i njihovih dopuna moguće dobiti cjeloviti opis faznih glagola u analiziranim jezicima.

4.6. KORPUSNI PRISTUP ANALIZI FAZNIH GLAGOLA

Međusobna je bliskost konstrukcija s faznim glagolima uočena s obzirom na značenjski doprinos faznih glagola kojima se kvalitativno ne modificira glagolski proces, već se samo specificiraju njegove faze. Uz to, specifičnost je faznih glagola u tome što svi nameću određene sintaktičke i semantičke restrikcije svojim dopunama (Engerer 2014) koje je moguće kategorizirati u nekoliko skupina. Opis značenja faznih konstrukcija u ovome radu proizlazi iz određivanja značenjskoga potencijala faznih glagola s obzirom na konstrukciju u kojoj se pojavljuje. Adekvatna analiza faznih konstrukcija stoga podrazumijeva kvantitativnu i kvalitativnu analizu faznih glagola i njihovih dopuna. Prva se odnosi na uočavanje tipova dopuna koji se učestalo pojavljuju uz fazne glagole, a na temelju koje ćemo provesti kvalitativnu analizu koja će nam omogućiti kompleksniji uvid u fazne konstrukcije te omogućiti njihov značenjski opis u cijelosti.

Kvantitativna analiza dopuna faznih glagola bit će provedena poredbenom korpusnom analizom za slovenski i hrvatski jezik na temelju dostupnih računalnih korpusa za oba jezika. Računalni korpus predstavlja skup tekstova prikupljenih prema određenim kriterijima za različite svrhe, a prvenstveno za jezikoslovna istraživanja (Atkins i dr. 1992). Kao metodološki konstrukt omogućuje empirijski pristup jeziku, odnosno konkretnim jezičnim realizacijama koje nisu proizvedene za specifične istraživačke svrhe već se pojavljuju s konkretnom komunikacijskom namjerom (Jucker 2009: 1615–1616).

Obrada faznih glagola i hrvatskome i slovenskome jeziku u ovome radu uključit će i opis tzv. nekanonske argumentne strukture faznih glagola gdje dolazi do kršenja restrikcija koje glagol nameće. S obzirom na to da je kršenje prototipne argumentne strukture uočeno u znatno manjem broju slučajeva u odnosu na kanonsku argumentu strukturu, za potrebe ovoga rada bilo je nužno uzeti u obzir dovoljno opsežan korpus koji bi uz to morao obuhvaćati i supstandardne uporabe jezika, po mogućnosti nelektorirane tekstove, u kojima je takvo kršenje očekivanije. Stoga je prikupljanje građe za analizu provedeno na dvama korpusima, za hrvatski jezik korpusu hrWaC³⁰, a za slovenski korpusu slWaC, hrvatskim i slovenskim internetskim korpusima (Ljubešić i Erjavec 2011). Oba su korpusa velikoga opsega, posljednja verzija hrWaCa sastoji se od gotovo 1,4 milijarde pojava (1 397 757 548), a slWac od gotovo 900 milijuna pojava (895 903 321).

³⁰ više o hrWaC-u v. na <http://nlp.ffzg.hr/resources/corpora/hrwac/>

Korpusi su sastavljeni na podudaran način koji se razlikuje od bliskih internetskih korpusa za velike jezike. Naime, budući da su podaci s hrvatskih i slovenskih domena opsegom manji od onih za veće jezike kao što su to engleski, njemački ili francuski, u sastavljanju ovih korpusa nije uzet samo uzorak tekstova već čitav internetski sadržaj (Ljubešić i Erjavec 2011) što smatramo prednošću za našu analizu budući da analiziramo fenomen koji je manje frekventan u jeziku, što korpusi manjih opsega možda ne bi dovoljno dobro reprezentirali. Oba su korpusa lematizirana i morfosintaktički označena te uključuju i supstandardne uporabe. Premda su širokoga opsega, nije moguće govoriti o njihovoj reprezentativnosti za jezik u cjelini jer uključuju samo podatke s interneta, pa ćemo dobivene rezultate tretirati kao tendencije. Podaci koje ćemo ovima korpusima prikupiti su apsolutna čestoća određene kombinacije faznog glagola i dopune.

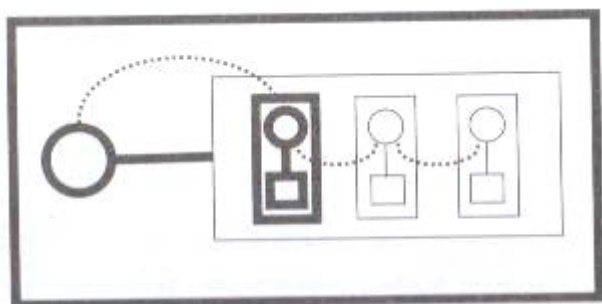
S obzirom na to da, kao što smo naveli, analiziramo jezično manje frekventne pojave, za potvrdu pojavljivanja pojedinih konstrukcija s faznim glagolima u oba jezika, po potrebi ćemo se poslužiti i drugim korpusima za hrvatski (Hrvatski nacionalni korpus i Riznica) i slovenski (GigaFida) jezik. Uz navedene korpusne, a s obzirom na to da analiziramo fenomen koji je manje čest u jeziku, u radu ćemo se, prema potrebi, poslužiti internetskim podacima. Uzimajući internet kao korpus tekstova prirodnoga jezika (Kilgarriff i Grefenstette 2003) cilj nam je potvrditi i uporabu manje frekventnih primjera u jeziku koje možda računalni korpusi nisu zabilježili. Svjesni metodoloških nedostataka analize internetskoga sadržaja kao što su nepouzdanost izvora te njegova nereprezentativnost, takvi će podaci biti isključeni iz kvantitativne korpusne analize distribucije dopuna.

Dakle, cilj je ovoga poglavlja pokazati distribucijske obrasce faznih glagola, stoga u njihovom opisu polazimo od podjele glagola s obzirom na faze koje opisuju (Freed 1979), a za svaku fazu odredit će se glagoli koji joj pripadaju, te ponuditi njihov rječnički opis za oba jezika, kao i prikazati rezultati korpusne analize distribucija njihovih dopuna. Očekujemo da analiza distribucija posluži kao polazište za opis faznih glagola iz perspektive konstrukcijske gramatike, budući da smatramo da uočene pravilnosti ukazuju na specifičnosti u konceptualizaciji faznosti u oba jezika. U tablicama se iznose rezultati distribucije instrumentalnih dopuna, no samo kao potvrda njihova pojavljivanja u jezicima. Naime, nije uočena znatna razlika u njihovoj distribuciji, a uz sve se fazne glagole mogu pojavljivati prijedložne instrumentalne dopune. Za eventualne razlike valjalo bi provesti iscrpnu analizu tipova dopuna što nije predmet ovoga rada.

4.6.1. Glagoli početne ili inicijalne faze

U ovome poglavlju analiziramo fazne glagole *početi*, *započeti*, *otpočeti*, *krenuti* i *stati* u hrvatskom, odnosno *začeti* i *pričeti* u slovenskom kojima se označuje početna ili inicijalna faza aktivnosti specificirane dopunom. Kako bi se objasnile razlike u značenju konstrukcija s različitim faznim glagolima, cilj je ovoga dijela najprije ponuditi značenjski opis pojedinoga glagola s obzirom na etapu glagolskoga procesa koju kodira te prikazati rezultate kvantitativne analize distribucija dopuna. Smatramo da je tek opisom sastavnica konstrukcije te njihovom međusobnom interakcijom moguće utvrditi načine iskazivanja faza u jeziku.

Iz perspektive kognitivne gramatike, značenjski doprinos faznih glagola inicijalne faze moguće je prikazati kroz odnos “trajektora i elaboracijskog mjesta koje treba popuniti samoznačan glagol” (Belaj i Tanacković Faletar 2017: 24–25). Na slici 3, unutarnji vodoravni pravokutnik predstavlja shematičan okvir koji treba popuniti samoznačan glagol za koji je karakteristično sekvencijsko promatranje, a faznim se glagolom konceptualno ističe njegova početna faza. Vanjski pravokutnik simbolično prikazuje relacijsko značenje faznoga glagola (npr. *početi*) s obzirom na trajektore koji se nalaze unutar okomitih pravokutnika koji čine pojedinačne faze procesa koji je u faznoj konstrukciji označen samoznačnim glagolom. Iscrtane pak linije povezuju trajektor unutar vanjskog pravokutnika s trajektorima unutar manjih okomitih pravokutnika koji su pojedinačne faze (*početak*, *nastavak*, *završetak*) procesa označenog samoznačnim glagolom (npr. *plesati*). Sekvencijsko promatranje pretpostavlja “njihovu fizičku istovjetnost” (Belaj i Tanacković Faletar 2017: 25). Dakle, za glagol u dopuni karakteristično je da označava trajanje, stoga se i prototipna dopuna glagolu *početi* smatra infinitiv, a ne glagolska imenica koju karakterizira sumarno skeniranje.

Slika 3. Shematski prikaz glagola *početi* i punoznačnog glagola (Belaj i Tanacković Faletar 2017: 5)

Vodeći se podjelom procesa na tri etape (pristup, jezgru koja uključuje početni, središnji i završni jezgreni dio i odstup, Freed 1979), značenjski doprinos faznoga glagola

vidimo u specifikaciji određene faze, a ukupno značenje konstrukcije razumijemo s obzirom na interakciju svih konstrukcijskih sastavnica. Na slici 3 manji vodoravni pravokutnik označava jezgreni dio procesa, a glagoli početni faze (*početi*, *započeti*, *otpočeti* i *stati*) odgovaraju fazi koja je označena prvim okomitim pravokutnikom. Za razliku od glagola *početi*, *započeti*, *otpočeti* i *stati*, glagol *krenuti* može označavati i fazu pristupa, fazu koja prethodi početku samoga procesa, a na slici 3 pozicionirana je lijevo od prvoga okomitoga pravokutnika, ali može označavati i jezgreni dio kakva procesa označena glagolom u dopuni (v. i potpoglavlje 4.6.1.1.5.)

4.6.1.1. Glagoli početne faze u hrvatskom jeziku

Glagoli inicijalne faze označavaju započinjanje kakva procesa koji do se tada nije realizirao, a u hrvatskom se jeziku početna glagolska faza najčešće označava glagolima *početi* (*počinjati*), *započeti* (*započinjati*), *stati* i *krenuti* (v. Silić i Pranjković 2005, 2007, Pranjković 2013, Marković 2012: 182, Belaj i Tanacković Faletar 2017: 24). U pristupima faznim glagolima u hrvatskom se jeziku kao najčešće dopune navode glagoli u infinitivu, premda je korpusna analiza pokazala da se uz pojedine fazne glagole dominantno pojavljuju i imenske riječi, npr. *započeti* (83,84 %) i *otpočeti* (86,59 %). Stoga ćemo uz rječničke opise svakoga od faznih glagola u ovome poglavlju prikazati i rezultate analize distribucije dopuna glagola pojedine faze s ciljem utvrđivanja značenjskih razlika među faznim konstrukcijama.

4.6.1.1.1. Glagol *početi*

Glagol *početi* glagol je inicijalne faze kojim se označava jezgrena faza procesa, dakle aktivnost koja je krenula u svoju realizaciju, a kojoj je nužno prethodio pristup (Freed 1979). Visoko je frekventan glagol u hrvatskome jeziku sa 659 992 pojavljivanja (472,18 na milijun pojava) u korpusu hrWaC. Hrvatski jezični portal značenje glagola *početi* određuje kao 1. *krenuti s polazne točke [početi sastanak]*; *započeti*, 2. *staviti u pokret; pokrenuti* 3. *uzrokovati da što započne djelovati [dim nas je počeo gušiti]*. Kao njegovu istoznačnicu navodi glagol *započeti*, no analiza koju donosimo u nastavku pokazuje razlike u distribuciji njihovih dopuna, iz čega donosimo zaključke o njihovom različitom značenjskom potencijalu. Analize distribucije dopuna provedene su pretragom korpusa regularnim

izrazima pomoću kojih su dobiveni primjeri rečenica u kojima se iza faznoga glagola pojavljuju dopune koje su opisane u kroatističkoj literaturi – glagol u infinitivu, imenica u akuzativu te prijedložno-padežne konstrukcije (u instrumentalu).

Za glagol *početi* analiza je provedena pomoću regularnog izraza [lemma="početi"][tag="Vmn|Ncm.a|Ncm.a.|Ncn.a|Ncf.a"] kojim su ekstrahirani primjeri s faznim glagolima u svim oblicima čije su dopune glagoli u infinitivu te opće imenice u akuzativu u svim rodovima i brojevima. Metodološki nedostaci takve analize odnose se na isključivanje primjera u kojima se iza imenice u dopuni pojavljuje glagol kao eksplicitni predikat koji je dio složenoga glagolskoga predikata (*počeo je knjigu čitati*), odnosno primjeri faznih konstrukcija sa subjektom s obilježjem neživosti koji nisu dio naše analize (*kuća je počela propadati*). No, svjesni tih nedostataka, dobivene rezultate ne smatramo apsolutnim vrijednostima već tendencijama pojedinih faznih glagola da uzimaju određeni tip dopune.

Kao najčešća dopuna glagolu *početi* pojavljuje se glagol u infinitivu s 93,94 % pojavljivanja (294 409 pojavnica) u korpusu, dok su imenske dopune znatno manje. Imenice muškoga roda čine 3,28 % ukupnog pojavljivanja (10 270 pojavnica), imenice ženskoga roda 1,90 % (5969 pojavnica), a imenice srednjega roda tek 0,88 % (2 761) pojavljivanja.

Tablica 4.6.1.1.1. Distribucija dopuna glagola *početi* (hrWaC)

	učestalost	%	na mil
Infinitiv	294409	93,94%	210,63
AK_M	10270	3,28%	7,3
AK_Ž	5969	1,90%	4,27
AK_S	2761	0,88%	1,98
Ukupno (AK i INF)	313409		
INST_M	6012	34,94%	4,30
INST_Ž	6107	35,49%	4,40
INST_S	5090	29,58%	3,60
Ukupno (INST)	17209		
Ukupno u korpusu	659992		472,18

Dominantna dopuna glagolu *početi* glagol je u infinitivu koji smatramo graničnom, hibridnom kategorijom u kojoj se prepliću karakteristike imenica i glagola, a čija je procesualna narav ovisna o konstrukciji u kojoj se pojavljuje. Stoga je infinitiv u ulozi

subjekta bliži nominalnim predikacijama, dok je u ulozi predikata bliži relacijskim predikacijama (Belaj i Tanacković Faletar 2017). Wierzbicka (1988) razliku između infinitiva i odglagolnih imenica vidi s obzirom na orijentaciju prema budućnosti koja je vezana za infinitive, odnosno usmjerenost na sadašnjost koja se kodira glagolskim imenicama. Takvo tumačenje za fazne konstrukcije s glagolom *početi* i infinitivom ilustriramo primjerima dobivenim korpusnom pretragom u kojima vidimo da konstrukcije s infinitivom izražavaju aktivnosti neograničena trajanja čiji se kraj ne nazire, za razliku od konstrukcija s odglagolnim imenicama kod kojih je uočena tendencija da označavaju omeđene radnje.

Tako se primjerima (4.6.1.1.1.), (4.6.1.1.2.) i (4.6.1.1.3.) označavaju trajne aktivnosti neizvjesnoga kraja. U primjeru (4.6.1.1.1.) mačići nakon što su počeli jesti čvrstu hranu neće prestati s takvim oblikom prehrane, što se sintaktički može potkrijepiti nemogućnošću zamjene infinitiva glagolskim imenicama u tim primjerima. Slično i rečenice (4.6.1.1.2.) i (4.6.1.1.3.) s faznim glagolima označavaju početke aktivnosti koje se mogu protezati u budućnost (*izlaženje časopisa, uzimanje terapije*), neodređena kraja.

(4.6.1.1.1.) *Mačići obično počnu jesti čvrstu hranu s oko četiri tjedna, iako ne bi trebali prestati sisati do osmog tjedna starosti. (hrWaC) (*jedenje čvrste hrane)*

(4.6.1.1.2.) *Zarez je počeo izlaziti u veljači 1999. godine, nakon što je cijela tadašnja redakcija Vijenca napustila redakciju, ne pristajući na cenzuru i pritiske izdavača Vijenca Matice hrvatske. (hrWaC)*

(4.6.1.1.3.) *Možete početi uzimati Nutrafem u 30-tim godinama da optimizirate razinu energije i poboljšate sveukupno stanje. (hrWaC)*

Glagolske imenice, kao što smo već naveli, imaju orijentaciju na sadašnjost (Wierzbicka 1988), a analiza primjera iz korpusa pokazuje da takve dopune označavaju procese kojima se može pretpostaviti desna granica. Za razliku od prethodnih primjera, glagolske imenice u rečenicama (4.6.1.1.4.) i (4.6.1.1.5.) zamjenjive su infinitivnim dopunama, zbog čega možemo pretpostaviti da je infinitiv i prototipna dopuna glagolu *početi*. No, u tom slučaju dolazi do konceptualnog isticanja procesa u trajanju (*snimati album*), a ne omeđenoga objekta u nastajanju (*snimanje albuma/hita*), kao i u primjerima (4.6.1.1.4.) – (4.6.1.1.8.).

(4.6.1.1.4.) *Početkom ožujka 1967. godine The Supremes su počele snimanje jednog od svojih najvećih hitova. (hrWaC)*

(4.6.1.1.5.) (...) 2007. godine ponovno su se okupili te **počeli snimanje** novog albuma, koji je konačno objavljen ove (...) (hrWaC)

(4.6.1.1.6.) Radio je kao tutor na koledžu, a malo kasnije je **počeo istraživanje** za prvo od njegovih brojnih teoloških djela (...) (hrWaC)

(4.6.1.1.7.) (...) ali očito je da sud želi **početi suđenje** za Oluju što prije ", izjavio je Miroslav (...) (hrWaC)

(4.6.1.1.8.) (...) kada su istraživači sa sveučilišta Cornell **počeli praćenje** 427 udate žene s djecom. (hrWaC)

Uz sve navedeno, Duffley (1999, 2006) smatra da fazne konstrukcije s infinitivnim dopunama označavaju usmjerenost prema cilju, dok se konstrukcije uz odglagolne imenice usredotočuju na izravni objekt. Ova tvrdnja može dodatno poslužiti za tumačenje razlika između konstrukcija s dopunama u infinitivu u odnosu na odglagolne imenice. Dok kod prvih dolazi do konceptualnoga isticanja procesa, u konstrukcijama s odglagolnim imenicama konceptualno se ističe sam predmet radnje.

Kao što je već rečeno, imenice muškoga roda pojavljuju u 3,28 % primjera u korpusu kao kolokati glagola *početi*. To su u prvom redu odglagolne imenice koje označavaju događajnost (*rat, rad, razgovor, štrajk, napad*), ali i apstraktne neglagolske imenice za koje smatramo da ne krše prototipnu argumentnu strukturu glagola *početi* jer im je značenju inherentno trajanje (*projekt, program, koncert, show, tekst, dijalog*, itd.).

Kako bi se dobila jasnija slika glagolskih konstrukcija s faznim glagolima, važno je uzeti u obzir i kategorizaciju glagolskih izraza koji im stoje u dopuni (Vendler 1957) jer također ukazuju na značenjske specifičnosti pojedinih faznih glagola. Naime, glagol *početi* pojavljuje se uz aktivnosti (npr. *crtati*), stanja (npr. *znati čitati*) i umijeća (npr. *crtati krug*). Najčešća su mu dopuna glagolski izrazi koji označavaju aktivnosti: *raditi* (13018), *pisati* (4924), *graditi* (3299), *igrati* (3173), *pričati* (2870), *piti* (2149), *čitati* (1967), ali među frekventnim glagolima u dopunama se javljaju i glagoli stanja: *razmišljati* (4460), *osjećati* (1949), *rasti* (1699), *shvaćati* (852), *razumijevati* (136), dok se uz glagol *započeti* glagolski izrazi koji označavaju stanja javljaju u znatno manjem omjeru.

4.6.1.1.2. Glagol *započeti*

Glagol *započeti* HJP definira kao 1. *izvesti prvi dio čega; početi, pokrenuti 2. postati, nastati a. u vremenu [rat je započeo 1939] b. [od Sutle započinje hrvatski teritorij] 3. stvarati se, nastajati u određeno vrijeme [nakon rata je započela izgradnja]*. Primjeri iz rječnika ne ilustriraju uporabu ovoga glagola s agansom s obilježjem živosti, premda su takvi primjeri posvjedočeni u korpusima:

(4.6.1.1.2.1.) *Kliknite na link niže i **započnite postupak registracije.*** (hrWaC)

(4.6.1.1.2.2.) (...) *Luka Česi i Filip Krpan sjajno su **započeli nastup** uvjerljivom pobjedama u skupini protiv švicarske ekipe (...)* (hrWaC)

Glagol *započeti*, unatoč tome što se u rječniku (HJP) navodi kao sinonim glagolu *početi*, od njega se prvenstveno razlikuje s obzirom na distribuciju dopuna. Naime, za razliku od glagola *početi* kojemu je dominantna dopuna glagol u infinitivu, glagolu *započeti* najčešća su dopuna imenice muškoga roda (39,66 %), imenice ženskoga roda (33,12 %) a zatim imenice srednjega roda (11,06 %). Glagol *započeti* se uz infinitiv pojavljuje u 16,16 % primjera, što smatramo dokazom njegovog različitog značenjskoga potencijala u odnosu na glagol *početi* kome je infinitiv prototipna dopuna (93,94 %).

Tablica 4.6.1.1.2. Distribucija dopuna glagola *započeti* (hrWaC)

	frekvencija	%	na mil.
Infinitiv	4494	16,16%	3,22
AK_M	11031	39,66%	7,90
AK_Ž	9211	33,12%	6,60
AK_S	3077	11,06%	2,20
Ukupno	27813		
INST_M	3854	34,26%	2,80
INST_Ž	3859	34,30%	2,80
INST_S	3537	31,44%	2,50
Ukupno	11250		
Ukupno u korpusu	191772		137,20

Zamjenom glagola *započeti* glagolom *početi* u primjerima (4.6.1.1.2.1.) i (4.6.1.1.2.2.) rečenice ne postaju negramatične, niti manje prihvatljive. Infinitiv se, naveli smo, pojavljuje kao dopuna faznom glagolu *započeti* u 16,16 % analiziranih primjera. No s

obzirom na to da smo infinitive koji dolaze kao dopuna faznim glagolima, odredili kao kategoriju bližu procesualnim relacijama, a imenice nominalnim, kao i tvrdnje Duffleya (2006) da se uz imenske dopune konceptualno ističe predmet radnje, a ne sama radnja, razlog odabira jednog, a ne drugog oblika upravo je značenjske naravi. Naime, glagol *započeti* prototipno označava početak aktivnosti čija je protežnost u vremenu manje istaknuta, dok se glagol *početi* odnosi na početnu fazu aktivnosti koja ima potencijal trajanja. Budući da uz glagolsku imenicu vezujemo sumarnost, u konstrukcijama s faznim glagolima tijekom procesa manje istaknut nego je što je to kod infinitiva, pa se s time veže za sami početak glagolske radnje.

4.6.1.1.3. Glagol *otpočeti*

Glagol *otpočeti* HJP izjednačava s glagolom *započeti*, pa bismo ih prema tome mogli smatrati *istoznačnicama*, a analiza distribucija njihovih dopuna također je podudarna. Naime, oba se pojavljuju s dominantno imenskim dopunama, te ih stoga smatramo glagolima kojima se najčešće označava omeđena radnja koju karakterizira sumarno promatranje. Međutim za razliku od glagola *započeti*, uz glagol *otpočeti* korpusnom analizom nisu pronađene konkretne imenice tipa *knjiga*, te se uz ovaj glagol isključivo pojavljuju događajne dopune.

Tablica 4.6.1.1.3. Distribucija dopuna glagola *otpočeti* (hrWaC)

	frekvencija	%	na mil
Infinitiv	122	13,42%	0,09
AK_M	438	48,18%	0,30
AK_Ž	247	27,17%	0,20
AK_S	102	11,22%	0,10
Ukupno	909		
INST_M	125	38,23%	0,10
INST_Ž	107	32,72%	0,10
INST_S	95	29,05%	0,07
Ukupno	327		
Ukupno u korpusu	5810		4,16

Razliku u značenju glagola moguće je tražiti u shematičnom značenju prefiksa (prijedloga) *od-* koji označava ablativnost (Belaj i Buljan 2016) ili metaforičkim

ekstenzijama od prototipa prijedloga *od* (Janda 1986, Šarić 2008, 2014), zbog čega zamjenjivost tih dvaju glagola ne pretpostavlja značenjsku istovjetnost iskaza, iako ne dovodi do negramatičnosti. Analizom rečenica u kojima se pojavljuje glagol *otpočeti* uočeno je dominantno pojavljivanje priložnih oznaka vremena koje označavaju apsolutnu vremensku točku u odnosu na koju se radnja konceptualizira, što je u skladu sa shematičnim značenjem prefiksa odnosno prijedloga *od-* (Belaj 2008) .

(4.6.1.1.3.1.) *Nedavno sam **otpočela vezu** sa super tipom mojih godina, nije išlo i neće mi ići sve dok se ovaj stalno mota po mojoj glavi.* (hrWaC)

(4.6.1.1.3.2.) *Feminističko je značenje Dana žena ipak odnijelo prevagu nad političkim pa su 1975. Ujedinjeni narodi službeno **otpočeli obilježavati** taj datum kao Međunarodni dan žena.* (hrWaC)

(4.6.1.1.3.3.) *Prije nego **otpočnem komentar** moram ponovo napomenuti da se nadam kako će se nesporazumi oko povlačenja norma riješiti, a ja sam prikladno spremio moje viđenje, napismeno, koje ću imati prigode iznijeti pred upravom.* (hrWaC)

(4.6.1.1.3.4.) *U dopisu Vrhovnog suda posebno se naglašava da ih USKOK nije obavijestio o konkretnim djelima zbog kojih je Rizvić osumnjičen. ¶ Četiri dana kasnije, navodi se u dopisu, Rizvić je obavijestio da je **otpočeo koristiti** bolovanje zbog nesposobnosti za rad.* (hrWaC)

(4.6.1.1.3.5.) *Upravo smo **otpočeli pregovore** s jednom slovenskom osiguravateljnom tvrtkom - tom ekskluzivnom viješću novinarima se obratio član Uprave Damir Mihanović.* (hrWaC)

4.6.1.1.4. Glagol *stati*

Glagol *stati* može biti glagol početne i glagol prekidne faze, ovisno o konstrukcijskom okviru u kojemu se nalazi. Naime, ako uz njega dolazi dopuna u instrumentalu, taj glagol označava prekidnu fazu (*stao je s pisanjem*), dok uz infinitivnu dopunu, on beziznimno označava početnu fazu (*stao je pisati*). Kao samoznačan glagol označava (1) *zaustaviti se nakon hodanja, vožnje itd*, (2) *postaviti se na noge;ustati*, a kao suznačan glagol označava (3) *prestati (raditi itd.)* te je u opreci prema *početi*, dok uz infinitiv funkcionira kao sinonim glagolu (4) *početi [stao je pričati]* (HJP).

S obzirom na to da u značenju glagola početne faze, uz glagol *stati* dolaze samo infinitivne dopune, smatramo da je njegov značenjski doprinos profiliranje inicijalne faze koja je ušla u jezgrenu fazu, dakle radnja je krenula u svoju realizaciju. U tom smislu sintaktički je blizak glagolu *prestati* koji kao dopunu zahtijeva isključivo infinitiv, a značenjski su u antonimnom odnosu. Naime, rečenica (4.6.1.1.4.1.) u kojoj subjekt započinje aktivnost stoji u odnosu suprotnosti prema rečenici (4.6.1.1.4.2.) u kojoj subjekt prestaje s aktivnošću.

(4.6.1.1.4.1.) *On je stao pisati.*

(4.6.1.1.4.2.) *On je prestao pisati.*

S obzirom na distribuciju dopuna, blizak je i glagolu *krenuti* koji također isključivo dolazi uz dopune u infinitivu, no razlika između njih je to što se za razliku od glagola *stati* glagolom *krenuti* označava i pristupna faza, prije realizacije same aktivnosti što ćemo prikazati u sljedećem potpoglavlju.

Tablica 4.6.1.1.4. Distribucija dopuna glagola *stati* (hrWaC)

	učestalost	%	na mil
infinitiv	5878		4,21
INST_M	381	34,17%	0,30
INST_Ž	350	31,39%	0,30
INST_S	384	34,44%	0,30
Ukupno	1115		
Ukupno u korpusu	173068		123,82

Budući da se glagol *stati* ne pojavljuje u konstrukcijama s imenskim nedogađajnim niti događajnim dopunama, isključen je iz daljnje analize obogaćivanja argumentne strukture s akuzativnim dopunama.

4.6.1.1.5. Glagol *krenuti*

Glagol *krenuti*, glagol je kojim se označava početna faza kakvoga procesa označena punoznačnim glagolom u infinitivu. Uz primarno značenje pomicanja s mjesta (HJP),

sekundarnim značenjem ovo je suznačni fazni glagol koji označava početak kakve radnje, odnosno djelovanja: *početi djelovati, razvijati se [posao je krenuo]* (HJP). I konstrukcija *početi* i događajna dopuna te *krenuti* i događajna dopuna označavaju početne faze procesa, a bliskosti u značenju ovih glagola vidljive su u njihovoj međusobnoj zamjenjivosti, nakon čega i dalje dolazi do profiliranja inicijalne faze.

(4.6.1.1.5.1.) *Prodao je sve i krenuo (počeo) slijediti Isusa Krista.* (hrWaC)

(4.6.1.1.5.2.) *Priroda nam se budi, dani postaju sve duži, pravo je vrijeme da uzmete fotoaparata u ruke i krenete (počnete) fotografirati ljepote prirode koje nas okružuju.* (hrWaC)

(4.6.1.1.5.3.) *Alan je krenuo (počeo) istraživati maleni kanal na nekoliko metara dubine.* (hrWaC)

(4.6.1.1.5.4.) *Kada sam krenuo (počeo) komponirati, dogodilo se dosta promjena na oba dijela; tekst je uticao na glazbu, pa onda glazba na rijeci i tako u krug.* (hrWaC)

Objekti konstrukcije, *krenuti* s infinitivom i *početi* s infinitivom, označavaju početak kakve radnje, međutim specifičnost glagola *krenuti*, potvrđena i rezultatima korpusne analize, očituje se u mogućnosti da mu kao dopuna mogu stajati i svršeni glagoli, što nije slučaj s ostalim faznim glagolima. Uz fazni glagol *krenuti* kao dopuna korpusno su potvrđeni svršeni glagoli, npr. *otvoriti, kupiti, napraviti, potražiti, ubiti, napisati, izvesti, spasiti, pogledati, istražiti, osvojiti, itd.*

(4.6.1.1.5.5.) *Sinoć sam krenula napraviti trokutastu maramu, ali opet nisam zadovoljna jer mi se sad čini da bi najbolje bilo napraviti neku mini pelerinicu.* (hrWaC)

(4.6.1.1.5.6.) *Nakon što je malo odspavao, Džo je odlučio krenuti istražiti neke stvari u vezi slučaja.* (hrWaC)

(4.6.1.1.5.7.) *Nije poznato kad film dolazi u hrvatska kina, ali vrijeme si svakako možemo skratiti ako (ponovo?) krenemo pročitati dobri, stari Tolstojev roman.* (hrWaC)

Upravo ova sintaktička specifičnost u odnosu na ostale fazne glagole, a posebno na fazne glagole početne faze, ukazuje na razlike u mogućnosti označavanja faznosti. Naime,

perfektivnosti podrazumijeva konceptualizaciju događanja kao završenog, te kao takvo ne pretpostavlja etapnost procesa. S obzirom na to da ovakve konstrukcije pretpostavljaju buduću realizaciju, odnosno namjeru, unatoč svršenosti oblika možemo ga opisati kao događanje koje će proći kroz pojedine faze, ali ta razlika nije konceptualizirana, pa ga kao takvoga i nije ga moguće podijeliti na faze, što se očituje u nemogućnosti da svršeni glagol stoji iza faznih glagola u užem smislu (*prestati istraživati/*istražiti, početi odnositi/*odnijeti*).

Mogućnost da iza glagola *krenuti* stoji nesvršeni glagol posljedica je toga što, koristeći se podjelom na faze glagolskog procesa (Freed 1979), glagol *krenuti* označava fazu pristupa koja ne mora nužno rezultirati ostvarivanjem radnje (jezgreni dio). U primjeru (4.6.1.1.5.8.) realizacija radnje je planirana u cijelosti, ali nije nužno izvršena, za razliku od primjera (4.6.1.1.5.9.) koji označava radnju čija je realizacija izvjesna.

(4.6.1.1.5.8.) *Moj muž je tako 23. rujna **krenuo odnijeti** kćerkinu školsku potvrdu da je redovna učenica, kako bismo nastavili primati dječji doplatak. Na ulazu u zgradu zaustavili su ga vojnici i zatražili legitimaciju.* (hrWaC)

(4.6.1.1.5.9.) *Odjednom me nešto pogodi, uplašim se i **krenem trčati**, u tom trenutku se sjetim jednog videa gdje osoba trči i ne može pobjeći nego ga čudovište ubije.* (hrWaC)

Zamjenjivost glagola *krenuti* glagolom *početi* i značenjske posljedice koje iz toga proizlaze ilustrirat ćemo primjerima u kojima zamjenjujemo fazni glagol, ostavljajući kontekst jednakim:

(4.6.1.1.5.10.) ***Počeo sam trčati** prema nasipu, kad sam začuo zvuk motora.*

(4.6.1.1.5.11.) ***Krenuo sam trčati** prema nasipu, kad sam začuo zvuk motora.*

Dok primjer (4.6.1.1.5.10.) izražava situaciju koja je ušla u jezgrenu fazu, u primjeru (4.6.1.1.5.11.) nije izvjesno je li do realizacije aktivnosti zaista došlo ili je proces ostao u fazi pristupa koja pretpostavlja etapu prije same realizacije aktivnosti. Fazu pristupa koja može biti prekinuta prije realizacije samoga procesa, Freed (1979) ilustrira primjerom kihanja: tijelo se priprema za aktivnost koja onda biva prekinutom. Stoga glagol *početi* može biti zamijenjen s *krenuti* u prvoj rečenici. Međutim rečenica (4.6.1.1.5.11.) može označavati situaciju čiji se agens nalazi u zatvorenom prostoru spreman da izađe i krene trčati, međutim

u tome ga spriječi radnja koja joj je uslijedila (u konkretnom primjeru zvuk motora). U tom slučaju nije moguće glagol *krenuti* zamijeniti glagolom *početi* jer je izostala realizacija događanja, odnosno proces je ostao u fazi pristupa te se nije nastavio.

Uključivanjem analize tipova glagolskih izraza (Vendler 1957), mogućnost označavanja planirane radnje kod toga glagola još je jasnija. Naime, dok nakon glagola *početi* mogu dolaziti glagoli stanja (*misliti, voljeti, smatrati, vjerovati*), analiza kolokata glagola *krenuti* pokazala je da uz taj glagol uglavnom ne dolaze glagoli stanja.

(4.6.1.1.5.12.) *U Mendelovo doba ljudi još nisu razumjeli mehanizme nasljeđivanja jer su zapravo tek tada počeli razumijevati (*krenuli razumijevati) proces razmnožavanja.* (hrWaC)

(4.6.1.1.5.13.) *Prijevara Darwinovih bila je lak uspjeh, i uhvaćeni su tek kad su Johnu počela nedostajati (*krenula nedostajati) njegova dvojica sinova, kojima nije rekao ništa o prijevari.* (hrWaC)

(4.6.1.1.5.14.) *Kako je vrijeme prolazilo a ljudi bez izuzetka umirali u tom istom krevetu svakog petka u isto vrijeme, neki su liječnici počeli vjerovati (*krenuli vjerovati) da se radi o natprirodnoj pojavi.* (hrWaC)

Glagol *krenuti* najčešće ne dolazi uz glagolske izraze stanja (Vendler 1957) što pripisujemo njegovom označavanju namjere. Naime, unatoč tome što se glagoli stanja *nedostajati, voljeti, osjećati i shvaćati* razmjerno često pojavljuju uz glagol *početi*, u korpusu nije zabilježena njihova uporaba uz glagol *krenuti*.

Tablica 4.6.1.1.5. Distribucija dopuna glagola *krenuti* (hrWaC)

	FREK	%	na mil
Infinitiv	18375		13,15
INST_M	3072	28,87%	2,20
INST_Ž	4494	42,23%	3,20
INST_S	3076	28,90%	2,20
	10642		
Ukupno u korpusu	325978		233,21

Budući da je korpusna analiza pokazala da ni uz glagol *krenuti* ne dolaze imenske dopune u akuzativu, izostavljen je iz daljnje analize obogaćene kompozicionalnosti.

4.6.1.1.6. Usporedba glagola početne faze u hrvatskome jeziku

Razlike u distribucijama dopuna faznih glagola početne faze pripisujemo njihovom različitom značenjskom doprinosu konstrukciji u cijelosti. Premda se u HJP-u glagoli *početi* i *započeti* navode kao zamjenjivi, korpusna analiza pokazuje specifičnosti u distribuciji njihovih dopuna što smatramo indikatorima njihove značenjske neistovjetnosti. Usporedivši značenja ovih glagola, a uzevši u obzir podjelu na faze glagolskoga procesa, koji je razvila Freed (1979) s naglaskom na temporalnost situacije koju definira kroz kategorije pristupa (vremenski segment prije početka događanja), jezgre (koja označava realizaciju aktivnosti, te ju je moguće podijeliti u tri dijela – inicijalni, središnji i finalni) i odstupa, zajedno sa specifičnostima u distribucijama dopuna, smatramo da glagoli početne faze u hrvatskome jeziku čine kategoriju bliskoznačnih glagola koji nisu uvijek međusobno zamjenjivi. Rezultati korpusne analize ujedno su pokazali da se glagol *početi* dominantno pojavljuje uz glagole aktivnosti, ali i stanja, što izostaje kod glagola *započeti*, *otpočeti* i *krenuti*.

U odnosu na ostale fazne glagole, glagol *krenuti* najspecifičniji je glagol u kategoriji faznih glagola početne faze. Naime, njime se, uz inicijalni jezgreni dio, označava i faza koja prethodi jezgri, odnosno pristup. Pa tako u rečenici *Krenuo je trčati ali nije mogao pronaći svoje cipele* glagol *krenuti* ne može biti zamijenjen glagolom *početi* jer se glagol *početi* odnosi na realizaciju aktivnosti, odnosno jezgreni dio aktivnosti. S druge strane u rečenici *Nakon doručka je krenuo trčati*, glagol *krenuti* može biti zamijenjen glagolom *početi*, ako je radnja ušla u inicijalni jezgreni dio. Ako zamijenjivost nije moguća, možemo govoriti o hipotetičkoj, nerealiziranoj radnji koja je ostala u fazi pristupa.

Restriktivnost u uzimanju dopuna glagola *krenuti* usporediva je s glagolom *početi* s obzirom na to da je najčešća dopuna glagolu *početi* infinitiv (93,96 %). Glagol *krenuti* u funkciji faznoga glagola, s obzirom na distribuciju dopuna, podudaran je glagolima *stati* i *prestati*, koji za dopunu mogu imati samo glagol u infinitivu, osim u instrumentalnim konstrukcijama u kojima se svakom faznom glagolu kao dopuna može pojaviti (nedogađajna) imenica u instrumentalu. S tim u vezi, zaključujemo da se glagolima *početi*, *krenuti* i *stati* tipično kodira vremenski neograničen proces, orijentiran prema budućnosti. No, za razliku od

glagola *krenuti* i *stati*, glagol *početi* pojavljuje se i s neinfinitivnim dopunama, uglavnom glagolskim imenicama.

Značenjski odnos glagola *započeti* i *početi*, vrlo je specifičan premda se u rječnicima navode kao sinonimi. Naime, unatoč mogućoj međusobnoj zamjenjivosti, koja najčešće ne dovodi do agramatičnosti, najčešća su dopuna glagolu *započeti* imenice iz čega i proizlazi tumačenje da se glagolom *započeti* u hrvatskome jeziku dominantno kodira trenutak početka aktivnosti uz konceptualnu istaknutost objekta glagolske radnje.

4.6.1.2. Glagoli početne faze u slovenskom jeziku

U hrvatskom se jeziku početna faza označava glagolima *početi*, *započeti*, *otpočeti*, *krenuti* i *stati* koje ne smatramo istoznačnicama. Kao što smo pokazali, glagol *početi* glagol je koji se najčešće pojavljuje s infinitivom, glagol *započeti* pojavljuje se uz imenice, glagolske i neglagolske, dok glagol *stati* dolazi isključivo uz infinitivne dopune. Sva tri glagola označavaju jezgrenu fazu aktivnosti. Za razliku od njih, glagol *krenuti* može označavati i pripremu radnje za izvršetak, ali ne nužno i njezinu realizaciju. Specifičnost ovoga glagola vidljiva je i s obzirom na mogućnost da za dopunu uzima svršene glagole označavajući tako namjeru. U tom slučaju glagol *krenuti* ne smatramo ga faznim glagolom u užem smislu jer se njime ne označava neka od faza glagolske radnje već namjeravana radnja u cijelosti.

Za razliku od hrvatskoga, slovenski jezik početnu fazu glagolske radnje dominantno označava glagolima *začeti* i *pričeti* koji su s obzirom na distribuciju dopuna usporedivi hrvatskome glagolu *početi*. U ovome potpoglavlju obradit ćemo slovenske glagole početne faze *začeti*, *pričeti* i *jeti*, opisati njihov značenjski doprinos faznoj konstrukciji, provesti analizu njihovih dopuna te ih usporediti s hrvatskim značenjskim ekvivalentima.

4.6.1.2.1. Glagol *začeti*

Glagol *začeti* Jurančić (1989) i Peti-Stantić (2014) navode kao prijevodni ekvivalent hrvatskim glagolima *početi*, *započeti* i *otpočeti*. SSKJ2 taj glagol navodi kao glagol kojim se *označava početak obavljanja kakvoga posla, kakve aktivnosti*, koristi se uz infinitiv (4.6.1.2.1.1.), odglagolne imenice epizodnog (4.6.1.2.1.2.) i trajnog tipa (4.6.1.2.1.3.), a zanimljivo je da rječnik navodi i njegovu *eliptičnu* uporabu s nedogađajnom imenicom (*hišo so začeli že pred leti, pa še ni dokončana; začeti zdravniško prakso*), što smatamo slučajevima značenjskoga obogaćivanja argumentne strukture ovoga glagola.

U drugome značenju (SSKJ2) naglasak je na prvom djelovanju vezanom uz kakav rad (*komaj je začel popravljati stroj, je že našel napako / sejo, zborovanje začne predsednik s kratkim nagovorom; začeti sodno obravnavo z zaprisego prič / sliko je začel, ni je pa končal; pomembno je, kako boste stvar začeli*). S obzirom na imenice u dopuni vidljivo je da ovaj glagol pokriva i značenja koja su u hrvatskom karakteristična za glagol *započeti*, dakle naglašavanje početka i cjeline događanja u dopuni.

SSKJ2 uporabe faznoga glagola *začeti* s instrumentalom navodi samo u publicističkom stilu, premda korpusna analiza, pokazuje učestalost takve uporabe pri kojoj često dolazi do, kao što ćemo vidjeti u sljedećem poglavlju, obogaćivanja argumentne strukture.

(4.6.1.2.1.1.) *Oktobra **začnem študirati** in bom tako imela spet urejeno dopolnilno zdravstveno zavarovanje.* (slWaC)

(4.6.1.2.1.2.) *Klemen Zupančič je **začel študij** na Fakulteti za Biologijo v Ljubljani, zaključil pa v ZDA, New Yorku, na Columbia University.* (slWaC)

(4.6.1.2.1.3.) *»Trenutno imamo že prve prototipe, pričakujemo pa, da bomo do konca avgusta **začeli proizvodnjo**,« ambicij ne skriva Kolar.* (slWaC)

(4.6.1.2.1.4.) *Navadno **začnemo zdravljenje** s peroralnimi zdravili.* (slWaC)

(4.6.1.2.1.5.) *Pred osmimi leti smo **začeli s projektom**, ki se je razrasel v pravo malo inštitucijo.* (slWaC)

(4.6.1.2.1.6.) *Že sredi 90. let prejšnjega stoletja je namreč irska vlada začela s kampanjo, s katero praznični dan izkorišča tudi v turistične in promocijske namene po vsem svetu.* (slWaC)

(4.6.1.2.1.7.) *Vsako leto imajo najmanj en pohod v naše hribe. Začnejo z Urbanom, Žavcarjevim vrhom, Bočem in Pohorjem.* (slWaC)

U korpusu (slWaC) se glagol *začeti* pojavlja 644 965 puta (719,90 na milijun), a analiza distribucija njegovih dopuna pokazuje da je ovome glagolu dominantna infinitivna dopuna (91,62 %), stoga slovenski glagol *začeti* smatramo glagolom početne faze koji prototipno označava radnju u jezgrenom dijelu.

Tablica 4.6.1.2.1. Distribucija dopuna glagola *začeti* (slWaC)

	FREK	%	na mil
Infinitiv	243884	91,62%	272,20
AK_M	9004	3,38%	10,10
AK_Ž	9008	3,38%	10,10
AK_S	4282	1,61%	4,80
UKUPNO	266178		
INST_M	8573	25,95%	9,60
INST_Ž	12797	38,73%	14,30
INST_S	11671	35,32%	13,00
	33041		
Ukupno u korpusu	644965		719,90

Već i sama rječnička obrada slovenskoga glagola početne faze *začeti* naglašava mogućnost njegove uporabe uz imenske dopune, za razliku od hrvatskoga gdje postoje dva glagola (*početi* i *započeti*) s različitim distribucijama. Premda, vidjeli smo, zamjena glagola *započeti* glagolom *početi* ne dovodi do agramatičnosti, zamjena glagola *početi* glagolom *započeti* nije uvijek moguća. Stoga, konstrukcije s događajnim i nedogađajnim imenicama u oba jezika kodiraju, implicitno ili eksplicitno, vremensku omeđenost, usredotočenost na sam početak glagolskoga procesa, ali i objekt koji je predmetom glagolske radnje, dok one s infinitivima kodiraju vremensku protežnost uz konceptualno isticanje procesa.

4.6.1.2.2. Glagol *pričeti*

Hrvatsko-slovenski dvojezični rječnici (Jurančić 1989, Peti-Stantić 2014) za glagol *pričeti* nude ekvivalente *početi*, *otpočeti* i *započeti*, a SSKJ2 i jezični priručnici (Vrbinc 2003) navode ga kao istoznačnicu glagolu *začeti*. Njegov je značenjski doprinos faznoj konstrukciji u profiliranju početne faze glagolske radnje, dakle radnje u svome jezgrenom dijelu. Korpusna je analiza pokazala da se taj glagol najčešće pojavljuje s dopunom u infinitivu i to u 29 749 pojava u ukupnom korpusu (33,23 na milijun). S obzirom na infinitivu dopunu, smatramo ga glagolom koji kodira procesualnost, a bit će izostavljen iz analize obogaćene kompozicionalnosti jer u korpusnoj analizi nisu pronađeni primjeri nedogađajnih imenica u akuzativu kao dopuna glagolu *pričeti*. U hrvatskome je jeziku značenjski i sintaktički usporediv glagolu *početi* kojim se dominantno označava radnja u jezgrenoj fazi.

(4.6.1.2.2.1.) *Ravno zato je verjetno sedaj pravi čas, da **pričnemo razmišljati** o neodvisnosti od električnega omrežja in si zagotovimo elektriko v vseh še tako kočljivih situacijah.* (slWaC)

(4.6.1.2.2.2.) *Minulo sredo smo na Rogli **pričeli tečaj** sedečega smučanja pod vodstvom predstavnika podjetja Tessier iz Francije.* (slWaC)

(4.6.1.2.2.3.) *Danes sem **pričel študijo** o samomoru.* (slWaC)

(4.6.1.2.2.4.) *Srbija bo lahko **pričela pogajanja** za članstvo v EU januarja 2014.* (slWaC)

Glagol *zapričeti* SSKJ2 navodi kao istoznačnicu glagolu *začeti*, ali ga određuje kao arhaizam. Naime u razvoju je jezika zamijećeno ukidanje prefiksalnoga morfema uz korijen kod dvostruko prefigiranih glagola kao što su to *predomisliti* > *premisлити*, *pripoznati* > *priznati*, *zapričeti* > *začeti* (Žele 2009). Uz to, kao i činjenicu da se u ukupnom korpusu gotovo ne pojavljuje (2 pojavnice), isključen je iz daljnje analize.

4.6.1.2.3. Glagol *jeti*

S obzirom na značenje, slovenski glagol *jeti* usporediv je s hrvatskim glagolom *stati* (*odpre knjigo in jame brati*), a kao njegov sinonim SSKJ2 navodi glagole *začeti* i *pričeti*. S obzirom na to da i SSKJ2 i Jurančić (1989) ovaj glagol smatraju arhaizmom te se u korpusu

(slWaC) pojavljuje tek 107 puta (0,10 na milijun), isključujemo ga iz daljnje analize.

4.6.1.3. Usporedba hrvatskih i slovenskih faznih glagola početne faze

Analiza dvaju slovenskih glagola početne faze *začeti* i *pričeti* i konstrukcija u kojima se pojavljuju pokazuje da su značenjski i sintaktički usporedivi s hrvatskim glagolom *početi* kada označava radnje u jezgrenoj fazi. Naime, dominantna im je infinitivna dopuna u više od 90 % pojavljivanja. No za razliku od hrvatskoga jezika u kojem se početna faza označuje dvama glagolima bliskoga, ali ne istoga značenjskoga doprinosa, u slovenskom se ona označuje glagolima *začeti* i *pričeti* podudarne distribucije dopuna. No, konstrukcijski gledano, značenjski je doprinos faznih konstrukcija s akuzativnim dopunama u označavanju vremenski omeđenoga procesa, uz konceptualnu istaknutost objekta radnje, dok one s infinitivom konceptualno ističu sam proces.

U ovome poglavlju izneseni su podaci o distribuciji instrumentalnih dopuna, samo kao potvrda njihove jezične ovjerenosti budući da ne pokazuju međusobno velike razlike. Naime, u većini se primjera instrumentalne dopune pojavljuju podjednako raspršene s imenicama sva tri roda. Veća razlika između distribucije instrumentalnih dopuna kod pojedinih faznih glagola nije uočena.

Korpusna analiza obogaćene kompozicionalnosti u sljedećem poglavlju pokazat će da su kod slovenskoga glagola *začeti* frekventne i nedogađajne dopune (npr. *knjiga*, *hiša*), stoga zaključujemo da slovenski glagol *začeti* omogućuje iskazivanje događajnosti obogaćivanjem fazne konstrukcije u većoj mjeri nego hrvatski glagol *početi* odnosno da omogućuje uporabu i s događajnim i nedogađajnim dopunama.

Tablica .4.6.1.3. Usporedba glagola početne faze u hrvatskome (*početi*, *započeti*) i slovenskome (*začeti*) jeziku.

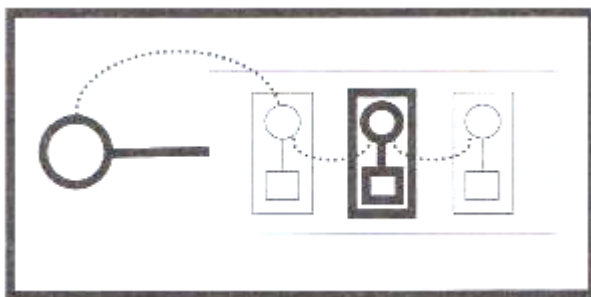
	početi			započeti			začeti		
	FREK	%	na mil	FREK	%	na mil	FREK	%	na mil
Infinitiv	294409	93,94%	210,63	4494	16,16%	3,22	243884	91,62%	272,20
AK_M	10270	3,28%	7,3	11031	39,66%	7,90	9004	3,38%	10,10
AK_Ž	5969	1,90%	4,27	9211	33,12%	6,60	9008	3,38%	10,10
AK_S	2761	0,88%	1,98	3077	11,06%	2,20	4282	1,61%	4,80
Ukupno	313409			27813			266178		

INST_M	6012	34,94%	4,30	3854	34,26%	2,80	8573	25,95%	9,60
INST_Ž	6107	35,49%	4,40	3859	34,30%	2,80	12797	38,73%	14,30
INST_S	5090	29,58%	3,60	3537	31,44%	2,50	11671	35,32%	13,00
Ukupno	17209			11250			33041		
Ukupno u korpusu	659992		472,18	191772		137,20	644965		719,90

Premda leksički inventar slovenskoga jezika bilježi glagol *kreniti* koji bismo značenjski mogli odrediti kao ekvivalent hrvatskome glagolu *krenuti* (Jurančić 1989, Peti-Stantić 2014), takav je samo u punoznačnom obliku označavajući *1. početi hodati, 2. promijeniti smjer gibanja i 3. pokrenuti se, pomaknuti* (SSKJ2). U korpusu nije pronađena njegova suznačna fazna uporaba.

4.6.2. Glagoli nastavne faze

Glagolima nastavne faze označava se jezgrena središnja faza glagolskoga procesa kojoj prethodi pristup, a slijedi joj odstup (Freed 1979), odnosno dio glagolskoga procesa kojemu su početna i završna faza latentne (v. sliku 4), a ostvaruju se kao nužne pretpostavke i čine značenjsku bazu glagola nastavne faze (Belaj i Tanacković Faletar 2017). U hrvatskom se jeziku označava glagolima *nastaviti (nastavljati)*, a u slovenskome glagolom *nadaljevati*.

Slika 4. Shematski prikaz glagola *početi* i punoznačnog glagola (Belaj i Tanacković Faletar 2017: 6)

Glagolima nastavne faze *nastaviti/nastavljati* u hrvatskom se kao dopuna dominantno javlja glagol u infinitivu, ali i odglagolne i konkretne imenice uz značenjsko obogaćivanje. Zanimljivost je nastavne faze iz poredbene perspektive u tome što se uz slovenski glagol

nadaljevati ne pojavljuje glagol u infinitivu, već se nastavna faza označuje konstrukcijama s dopunama u instrumentalu. U ovome ćemo potpoglavlju prikazati rezultate korpusne analize konstrukcija s glagolima nastavne faze, s naglaskom na značenjske razlike među konstrukcijama s glagolskim i imenskim dopunama.

4.6.2.1. Glagoli nastavne faze u hrvatskom

U hrvatskom se jeziku nastavna faza označava vidskim parnjacima *nastaviti* i *nastavljati*. HJP za značenja glagola nastavne faze navodi bliske, ali ipak različite uporabe. Prva se odnosi na ponovno počinjanje radnje nakon njezina prekida, a druga na njezino ne prestajanje već nastavak u kvalitativno nepromijenjenom stanju. Slično tumačenje glagolu *nadaljevati* u slovenskom nudi i SSKJ2 koji ga tumači kao činiti da što traje i dalje, *uglavnom* nakon privremenog prestanka.

Korpusna analiza rečenica s glagolima nastavne faze potvrdila je ove različite uporabe, stoga izdvajamo primjere koji ilustriraju te razlike. S jedne strane, moguće je govoriti o neprekinutome tijeku radnje koja se konceptualizira s obzirom na referentnu točku koja se na vremenskoj liniji nalazi nakon početne jezgrene faze, a prije završne jezgrene faze (4.6.2.1.1.), (4.6.2.1.2.) ili o prekinutome tijeku radnje koji se konceptualizira s obzirom na referentnu točku koja označuje njezin ponovni početak (4.6.2.1.3.).

(4.6.2.1.1.) *Iskreno se nadam da ću **nastaviti surađivati** s galerijom Apolon, koja ostvaruje kvalitetne kontakte s publikom i prezentira, dakle vjeruje u moj rad.* (hrWaC)

(4.6.2.1.2.) *Server možete besplatno isprobati, a zatim **nastaviti koristiti** po cijeni od 81,25 kn / mjesečno.* (hrWaC)

(4.6.2.1.3.) *Nakon završetka misnog slavlja, župljani su **nastavili slaviti** Boga u svojim domovima gdje su blagovali sa...* (hrWaC)

U primjeru (4.6.2.1.1.) konceptualizira se nastavak tijekom radnje koja nije prekinuta nekom drugom radnjom (subjekt je surađivao s galerijom i prije referentne točke s obzirom na koju se sagledava unutarnji ustroj događajnosti, ali ona nije prekinuta). U primjeru (4.6.2.1.2.) možemo govoriti o modifikaciji radnje (nakon besplatnog korištenja, slijedi korištenje uz naknadu; do prekida zapravo ne dolazi već su uvjeti njezina vršenja

izmijenjeni), a u primjeru (4.6.2.1.3.) o njezinome prekidu (radnja je jasno prekinuta, kakvim formalnim činom te promjenom lokacije).

U hrvatskome je jeziku glagol *nastaviti* glagol kojim se tipično označava događajnost, što potvrđuju rezultati korpusne analize prema kojima je glagol u infinitivu dominantna dopuna glagolu *nastaviti* s 68,46 % ukupnog pojavljivanja. Zanimljivo je da je u odnosu na glagol *početi*, koji se uz glagole *nastaviti* i *prestati* u literaturi uvijek navodi kao prototipni fazni glagol (u užem smislu), ipak vidljiva razlika u distribuciji tipično događajnih (glagolskih) dopuna. Naime, dok glagol *početi* za dominantnu dopunu uzima glagole u infinitivu, glagol *nastaviti* pojavljuje se s imenskim dopunama u 31,54 % analiziranog korpusa, od čega su najfrekventnije imenice muškoga i ženskoga roda koje na kontinuumu od procesualnosti prema opredmećenosti smatramo opredmećenijima u odnosu na imenice srednjega roda, za koje smo utvrdili da su tipično događajne imenice s tek 6,22 % pojavljivanja u dopuni glagolu *nastaviti*.

Tablica 4.6.2.1. Usporedba distribucija dopuna glagola *početi*, *započeti* i *nastaviti* (hrWaC)

	početi			započeti			nastaviti		
	FREK	%	na mil	FREK	%	na mil	FREK	%	na mil
Infinitiv	294409	93,94%	210,63	4494	16,16%	3,22	51952	68,46%	37,17
AK_M	10270	3,28%	7,3	11031	39,66%	7,90	9388	12,37%	6,70
AK_Ž	5969	1,90%	4,27	9211	33,12%	6,60	9825	12,95%	7,00
AK_S	2761	0,88%	1,98	3077	11,06%	2,20	4719	6,22%	3,40
Ukupno	313409			27813			75884		
INST_M	6012	34,94%	4,30	3854	34,26%	2,80	5362	34,96%	3,80
INST_Ž	6107	35,49%	4,40	3859	34,30%	2,80	4885	31,85%	3,50
INST_S	5090	29,58%	3,60	3537	31,44%	2,50	5090	33,19%	3,60
Ukupno	17209			11250			15337		
Ukupno u korpusu	659992		472,18	191772		137,20	266297		190,50

Imenske dopune koje nalazimo u dopunama glagolu *nastaviti* su imenice (*vic, knjiga, tekst, serija, video, itd.*) te ih smatramo imenicama koje mogu biti konkretne, ali koje svojim metonimijskim značenjem označavaju informaciju. S obzirom na to da je prototipna dopuna

glagolu *nastaviti* glagol u infinitivu, možemo utvrditi da u tim slučajevima dolazi do kršenja prototipne argumentne strukture, kao u primjerima (4.6.2.1.4.), (4.6.2.1.5.) i (4.6.2.1.6.). Budući da je dopuna faznome glagolu nedogađajna imenica, nužno je prizivanje događajnosti, odnosno implicitnoga predikata.

(4.6.2.1.4.) *E, ajmo sad **nastaviti vic**: A zašto mali Ivica voli Slovensku reprezentaciju?* (hrWaC)

(4.6.2.1.5.) *I meni se svidjela ideja i u tom sam smjeru htio **nastaviti film**'*, kazao je Tomić Zuber. (jutarnji.hr)

(4.6.2.1.6.) *Nisam nastavio **knjigu** još jerbo nemam vremena...*(blog.hr)

U primjerima (4.6.2.1.4.), (4.6.2.1.5.) i (4.6.2.1.6.) radnja na koju se objekt odnosi nije sintaktički prisutna, a njezina je interpretacija kontekstualno ovisna. Načini modeliranja značenja u slučajevima kršenja kanonske argumentne strukture faznih glagola nastavne faze bit će objašnjeni u sljedećem poglavlju.

Kao dopune glagolu *nastaviti* pojavljuju se i apstraktne imenice (npr. *proces, tretman, dijalog, brak, mandat, biznis*, itd.) kao u primjerima (4.6.2.1.7.), (4.6.2.1.8.) i (4.6.2.1.9.). Apstraktnim imenicama smatramo imenice koje označavaju predmete nedostupne osjetilnom iskustvu (Peti-Stantić i dr. 2018), ali za koje su i temporalnost i omeđenost važne kategorije, zahvaljujući kojima mogu stajati kao dopuna faznim glagolima.

(4.6.2.1.7.) *Josipa je rekla **DA**, a Žera i Jabuka su **nastavili koncert***. (hrWaC)

(4.6.2.1.8.) *Ako ih je u ortakluku više od dva, predmnijeva se da u navedenim slučajevima ostali žele **nastaviti ortakluk***. (hrWaC)

(4.6.2.1.8.) *Kako je FT s pričom o 200 bogatih familija **nastavio socijalizam** drugim sredstvima (...)* (hrWaC)

Kao i kod glagola početne faze, korpusna je analiza pokazala da glagol *nastaviti* u hrvatskome jeziku može stajati uz infinitive i imenice. Uporabom u konstrukcijama s infinitivima dolazi do konceptualnoga isticanja glagolskoga procesa, vremenske neomeđenosti i orijentacije prema cilju, odnosno budućnosti, dok uporaba glagola nastavne faze uz imenice dovodi do konceptualnoga isticanja vremenski omeđenoga procesa, odnosno predmeta glagolske radnje, izravnoga objekta.

4.6.2.2. Glagoli nastavne faze u slovenskom

Slovenski glagol *nadaljevati* nesvršeni je glagol ekvivalent hrvatskome glagolu *nastavljati* (Peti-Stantić 2014), a uz ovo značenje, Jurančić (1989) ga prevodi i punoznačnim glagolom *produživati*. Prema SSKJ2 ovaj se glagol pojavljuje uglavnom s glagolskom imenicom, a označava činiti da što i dalje traje, uglavnom nakon privremenog prekida (*potovanje so nadaljevali drugi dan; zaradi okvare na avtomobilu so nadaljevali vožnju z vlakom*). U drugom značenju uvodi se i njegovo značenje kada se pojavljuje s instrumentalom označavajući da što čemu slijedi (*začeli so s šalami, nadaljevali s prepirom in končali s pretepom*).

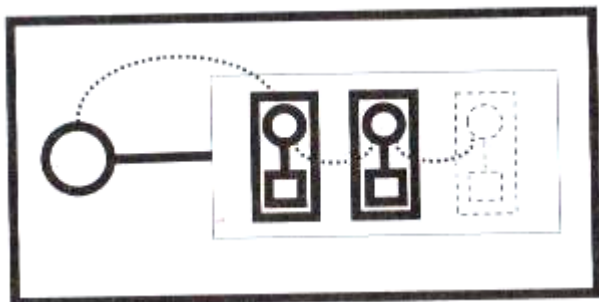
Vjerojatno je najveća razlika između slovenskih i hrvatskih faznih glagola upravo s obzirom na glagol *nadaljevati*. Naime dok je infinitiv dominantna dopuna hrvatskom glagolu nastavne faze (68,46 %), slovenski korpus pokazuje zanemariv broj pojavljivanja infinitivne dopune uz glagol *nadaljevati* (0,43 %), dok su imenice ženskoga roda najdominantnije s 52,24 % ukupnog pojavljivanja.

Tablica 4.6.2.2. Usporedba distribucija dopuna glagola *nastaviti* u hrvatskom i *nadaljevati* u slovenskom

	nadaljevati			nastaviti		
	FREK	%	na mil	FREK	%	na mil
Infinitiv	86	0,43%	0,10	51952	68,46%	37,17
AK_M	4100	20,32%	3,80	9388	12,37%	6,70
AK_Ž	10539	52,24%	11,80	9825	12,95%	7,00
AK_S	5449	27,01%	6,08	4719	6,22%	3,40
Ukupno	20174			75884		
INST_M	4900	23,49%	5,50	5362	34,96%	3,80
INST_Ž	6671	31,98%	7,40	4885	31,85%	3,50
INST_S	9287	44,52%	10,40	5090	33,19%	3,60
	20858			15337		
Ukupno u korpusu	178419		199,10	266297		

4.6.3. Glagoli prekidne faze

Glagolima prekidne faze profiliraju se inicijalne i središnje faze započetog procesa, a njegov prekid razumije se kao neostvarenost završne faze (označene isprekidano na slici 5) (Belaj i Tanacković Faletar 2017). Prekidna faza, stoga, podrazumijeva da je radnja ušla u jezgrenu etapu, a konstrukcije s faznim glagolima označavaju njezin nagli prekid (Dixon 2005, Wierzbicka 1988).

Slika 5. Shematski prikaz glagola *početi* i punoznačnog glagola (Belaj i Tanacković Faletar 2017: 6)

4.6.3.1. Glagoli prekidne faze u hrvatskom

Glagolima prekidne faze u hrvatskom smatramo glagole *prestati* i *stati* koji dolaze isključivo uz infinitivne dopune profilirajući pri tome prekid kakva procesa označena glagolom. U nastavku ćemo iznijeti rezultate korpusne analize koja potvrđuje njihovu uporabu kao faznih glagola u užem smislu, označavajući radnju unutar njezine jezgrene etape. Uz glagole prekidne faze moguće su nominalne dopune samo u instrumentalu pri čemu, kao i kod svih ostalih analiziranih faznih glagola, može dolaziti do značenjskoga obogaćivanja argumentne strukture.

4.6.3.1.1. Glagol *prestati*

Hrvatski glagol *prestati*, koji većina autora uvrštava u kategoriju faznih glagola (Silić i Pranjković 2005, 2007, Marković 2012, Belaj i Tanacković 2017) možemo smatrati prototipnim faznim glagolom jer za dopunu uzima isključivo glagol u infinitivu. Slovenski mu je ekvivalent glagol *nehati* koji također kao dopunu uzima samo infinitivne oblike.

Tablica 4.6.3.1.1. Distribucije dopuna glagola *prestati* (hrWaC)

	FREK	%	na mil
Infinitiv	61282		43,84
INST_M	1981	33,87%	1,40
INST_Ž	1607	27,48%	1,10
INST_S	2260	38,65%	1,60
	5848		
Ukupno u korpusu	127411		91,15

Uz glagol *prestati* najčešće se pojavljuju glagoli koji označavaju aktivnosti (npr. *crtati*, *trčati*), ali se njima može označavati i prekid stanja kojima je inherentno trajanje (npr. *prestao sam razmišljati*). Budući da mu kao dopuna ne dolaze imenske riječi u akuzativu, isključen je iz daljnje analize značenjskoga obogaćivanja konstrukcija s faznim glagolima.

4.6.3.1.2. Glagol *stati*

Zanimljivost je glagola *stati*, kao faznoga glagola u tome što označava prekidnu fazu kada dolazi uz instrumentalnu dopunu (npr. *stao sam s trčanjem*), dok je uz infinitive taj glagol, glagol početne faze. Distribucija dopuna pokazuje gotovo podjednak udio imenskih dopuna u instrumentalu muškog (33,16 %), ženskog (30,46 %) i srednjeg roda (33,42 %), međutim analiza tih dopuna ukazuje da je riječ uglavnom o događajnim imenicama. Uz konkretne imenice (npr. *auto*, *gitara*) taj se glagol pojavljuje samo kao samoznačan glagol uz koji dopuna označava priložnu oznaku sredstva (*stao je s autom ispred kuće*).

4.6.3.2. Glagoli prekidne faze u slovenskom

Za razliku od hrvatskoga gdje se kao glagoli prekidne faze javljaju glagoli *prestati* i *stati*, u slovenskom glagolima prekidne faze možemo smatrati glagole *nehati*, *prenehati*, *odnehati* i *jenjati*. S obzirom na učestalost u korpusu, glagoli *prenehati* s 34 929 pojavljivanja (38,99 na milijun) i *nehati* 38 517 (43,00 na milijun) najčešći su glagoli prekidne faze u korpusu, dok se glagol *odnehati* pojavljuje u 5 999 pojavnica (6,70 na milijun). Glagol *jenjati* arhaizam je u slovenskom jeziku s tek 388 pojavnica (0,43 na milijun).

4.6.3.2.1. Glagol *nehati*

Slovenskome glagolu *nehati* prijevodni je ekvivalent hrvatski glagol *prestati* (Jurančić 1989, Peti-Stantić 2014), prema SSKJ2 izražava prekid vršenja rada, koristi se uz infinitiv (*rad bi nehal delati; nehati govoriti, peti; nehaj že nalagati v peč; ni hotel nehati žvižgati*), a rječnik navodi i njegovu uporabu s instrumentalom, ali u publicističkom stilu (*nehati z delom; nehati z izpraševanjem*). Korpusna analiza nije pokazala mogućnost imenskih dopuna u akuzativu, već isključivo glagol u infinitivu (4.6.3.2.1.1.; 4.6.3.2.1.2.), kao i kod hrvatskoga glagola *prestati*. Neglagolska imenica u dopuni može stajati u instrumentalu (4.6.3.2.1.3.) kada dolazi do značenjskoga obogaćivanja.

(4.6.3.2.1.1.) *Določite si datum, ko boste **nehali kaditi**.* (slWaC)

(4.6.3.2.1.2.) *Gospa se ne more **nehati čuditi** našem navdušenju, da ne rečem, da je videti celo šokirana.* (slWaC)

(4.6.3.2.1.3.) *Jaz z nasmeškom **neham s tekstom** in začnem komentirati situacijo (..)*
(slWaC)

Tablica 4.6.3.2.1. Usporedba distribucija dopuna glagola prekidne faze u hrvatskom i slovenskom

	prestati			nehati			prenehati		
	FREK	%	na mil	FREK	%	na mil	FREK	%	na mil
Infinitiv	61282		43,84	18351		20,48			
INST_M	1981	33,87%	1,40	122	18,68%	0,14	563	11,34%	0,63
INST_Ž	1607	27,48%	1,10	196	30,02%	0,22	1098	22,12%	1,23
INST_S	2260	38,65%	1,60	335	51,30%	0,37	3302	66,53%	3,69
	5848			653			4963		
Ukupno u korpusu	127411		91,15	38517		43,00	34929		38,99

4.6.3.2.2. Glagol *prenehati*

Glagolu *prenehati* prema dvojezičnim rječnicima (Peti-Stantić 2014, Jurančić 1989) u hrvatskom jeziku odgovara glagol *prestati*, dok korpusna analiza potvrđuje da mu kao dopuna dolazi isključivo glagol u infinitivu (v. tablicu 4.6.3.2.1.). U slovenskom je najčešće zamjenjiv glagolom *nehati* (SSKJ2).

4.6.3.2.3. Glagol *odnehati*

Za razliku od prethodnih glagola prekidne faze koji su isključivo suznačni glagoli, slovenski glagol *odnehati* u svom prvom značenju označava *odustati*, *popustiti*, dok je u svom drugom značenju, premda se kao takav razmjerno rijetko pojavljuje u korpusu, fazni glagol u značenju *prestati* (Peti-Stantić 2014, SSKJ2) koji za dopunu uzima infinitiv (63 pojavnica, 0,10 na milijun). SSKJ2 ga tumači kao *prestati* *ustrajati* u aktivnosti koju određuje kontekst (*borci so zaradi premoči morali odnehati; samo on je skušal priti na vrh, vsi drugi so odnehali; ni odnehal, dokler jih ni našel*). U tim je slučajevima zamjenjiv hrvatskim glagolom *odustati*, dok korpus pokazuje uporabe glagola *odnehati* kao faznog glagola uz infinitiv.

(4.6.3.2.3.1.) *Nikoli ne odnehaj pisati resnice.* (slWaC)

(4.6.3.2.3.2.) *Tvoj nasvet novincem? Ne odnehaj sanjati ampak pojdi proti svoji viziji!* (slWaC)

(4.6.3.2.3.3.) *Nikakor ni odnehala opominjati svojega sina, naj se spominja očetovih besed (...)* (slWaC)

4.6.3.2.4. Glagol *jenjati*

Premda ovaj rad ne uključuje dijakronijsku analizu faznih glagola, spomenut ćemo glagol *jenjati*, unatoč rječničkoj odrednici koja taj glagol određuje kao arhaizam jer u korpusu nalazimo nekoliko pojavljivanja toga glagola kao faznoga glagola. Zanimljivost toga glagola u odnosu na hrvatski *jenjati* je mogućnost pojavljivanja uz subjekt s obilježjem živosti, što u hrvatskom jeziku, prema našim analizama, nije slučaj sinkronijski niti dijakronijski. Naime,

analiza toga glagola u potkorpusu *Klasici* Hrvatskoga nacionalnog korpusa nalazi ga isključivo u uporabi sa subjektom s obilježjem neživosti što ilustriramo primjerima (4.6.3.2.4.1.), (4.6.3.2.4.2.), (4.6.3.2.4.3.).

(4.6.3.2.4.1.) *Silovita već bura jenja.* (HNK)

(4.6.3.2.4.2.) *Bol za Tinkom nikako ne mogaše jenjati.* (HNK)

(4.6.3.2.4.3.) *Napokon poče vatra jenjati.* (HNK)

Slovenski se glagol *jenjati* u SSKJ2, uz odrednicu arhaizna, navodi kao ekvivalent glagolu *prenehati* (*bolečine so jenjale / težko je ugotoviti, kje se jenja ena hiša in začne druga konča*). Peti-Stantić (2014) za ovaj glagol nudi prijevod *prestati*, uz opasku da se koristi samo u 3. licu jednine, ne navodeći ga kao arhaizam što je u skladu s rezultatima korpusne analize prema kojoj se povremeno pojavljuje u suvremenom jeziku (388 pojavnica, 0,43 na milijun). Glagol *jenjati* u primjerima (4.6.3.2.4.4.), (4.6.3.2.4.5.), (4.6.3.2.4.6.) i (4.6.3.2.4.7.) pojavljuje se kao prototipian fazni glagol uz koji mogu dolaziti samo infinitivne dopune kao u primjerima iz korpusa (4) – (7).

(4.6.3.2.4.4.) (...) *ter bodo nekateri navdušenci iz manjšine že enkrat **jenjali** **prepričevati** večino, da je ukazna vrstica mana iz globočin ' 70 let preteklega stoletja*
(...) (slWaC)

(4.6.3.2.4.5.) ***Jenjaj mlatiti** piñato, cinco de mayo je mimo.* (slWaC)

(4.6.3.2.4.6.) *Kembelj je ravno **jenjal pritrkovati** poldne v zveneče krilo zvonika stolne cerkve, ko je Nikolaj zavrtel volan fiata ducata in z Dunajske ceste zavil proti glavni avtobusni postaji.* (slWaC)

(4.6.3.2.4.7.) *Župan počasi **jenjam verjeti** vašim izjavam.* (slWaC)

4.6.4. Glagoli završne ili finalne faze

U ovome potpoglavlju donosimo rezultate analize glagola završne faze u hrvatskom (*završiti, dovršiti, okončati*) i slovenskom (*končati, dokončati*) koje uspoređujemo međusobno i s glagolima prekidne faze (*prestati, stati, prekinuti*) kako bismo ukazali na njihove značenjske razlike. S obzirom na distribuciju njihovih dopuna koja se razlikuje u

odnosu na ostale fazne glagole, literatura ih smatra faznim glagolima u širem značenju , odnosno perifraznim glagolima (Silić i Pranjković 2007: 187), dok ih Blagus Bartolec (2017: 288) smatra laganim glagolima jer u “ostvarivanju cjelovitoga značenja zahtijevaju imensku dopunu”. Belaj i Tanacković Faletar (2017) u tumačenju faznih glagola izostavljaju glagole završne faze.

4.6.4.1. Glagoli završne faze u hrvatskom

Među glagole završne faze u hrvatskome jeziku uvrštavamo glagole *završiti*, *dovršiti*, *svršiti* i *okončati*, od kojih prva tri možemo smatrati bliskoznačnicama s podudarnom distribucijom dopuna u odnosu na glagol *okončati*, što ćemo ilustrirati u nastavku.

4.6.4.1.1. Glagoli *završiti* i *dovršiti*

U uvodnim poglavljima o faznim glagolima više smo puta spomenuli specifičan status glagola *završiti* u kategorizacijama faznih glagola. Naime, glagoli koji označavaju završetak radnje (npr. *završiti*, *okončati*) u kroatističkoj se literaturi ne pribrajaju faznim glagolima u užem smislu jer ne zahtijevaju dopunu u infinitivu već u akuzativu (Silić i Pranjković 2007). Mogli bi se pribrojiti perifraznim glagolima koji s imenskom dopunom čine čvrstu strukturu zamjenjivu glagolom, pa tako *završiti gradnju* može biti zamijenjeno glagolom *izgraditi* (Silić i Pranjković 2007, Blagus Bartolec 2017). U ovome radu smatrat ćemo ih faznim glagolima jer se njima označava jedna od faza glagolskoga procesa, odnosno njezin odstup.

HJP glagol *završiti* tumači kao (*što*) *privesti kraju*, *dovesti do kraja* [*završiti posao*]; *okončati*, a *dovršiti učiniti* (*što*) *do kraja*; *svršiti*, *zgotoviti*. Premda bliskoznačni, razlike u njihovim značenjima pripisujemo značenjskom doprinosu prefiksálnih morfema *za-* i *do-* (v. Šarić 2011, Belaj 2008). Dopuna ovim glagolima može biti glagolska imenica koja označava događajnost (npr. *gradnja*), ali su frekventne i neglagolske dopune (npr. *kuća*). U slučaju neglagolskih dopuna dolazi do priziva implicitnoga predikata koji nije prisutan u sintaktičkoj strukturi rečenice, kao i kod glagola početne faze *započeti* (*započeti/završiti kuću/dovršiti kuću*). Budući da se konstrukcije *završiti/dovršiti kuću*, za razliku od konstrukcije s događajnom dopunom *završiti gradnju*, ne mogu zamijeniti jednorječnim glagolom bez posljedica na značenje, ne smatramo ih perifraznim glagolom. Naime, istraživanje mogućih

implicitnih predikata (v. poglavlje 6.2.3.3.) pokazalo je veći raspon mogućih implicitnih predikata, nego što bi to ovakva zamjena sugerirala.

Tablica 4.6.4.1.1. Usporedba distribucija dopuna glagola *završiti* i *dovršiti*

	ZAVRŠITI			DOVRŠITI		
	FREK	%	na mil	FREK	%	na mil
Infinitiv	630	1,75%	0,45	148	2,49%	0,10
AK_M	17970	50,04%	12,90	2799	47,16%	2,00
AK_Ž	13156	36,64%	9,40	2107	35,50%	1,50
AK_S	4152	11,56%	3,00	881	14,84%	0,60
UKUPNO	35908			5935		
INST_M	3363	44,66%	2,40	27	38,03%	0,02
INST_Ž	2363	31,38%	1,70	20	28,17%	0,01
INST_S	1805	23,97%	1,30	24	33,80%	0,02
	7531			71		
Ukupno u korpusu	365528		261,5	36584		26,20

Premda glagoli *završiti* i *prestati* oba označavaju finalizaciju kakva procesa, dio koji se konceptualizira s obzirom na desnu granicu (Jackendoff 1991), njihova su značenja različita. Prvi se odnosi na etapu odstupa (Freed 1979), dok se drugim označava radnja koja je prekinuta u njezinom jezgrenom dijelu. Distribucija dopuna vrlo jasno potvrđuje ovakve pretpostavke. Naime, glagol *prestati* za dopunu ima isključivo glagol u infinitivu, dakle radnju koja je prekinuta, dok se uz glagol *završiti* infinitivna dopuna pojavljuje u manje od 2 % analiziranih primjera. Stoga je i u primjeru (4.6.4.1.2.) nemoguća zamjena konstrukcije *završiti studij* konstrukcijom *prestati studirati*, a da ne dovede do promjene značenja rečenice, što nas dovodi do ključne razlike u njihovom značenju. U primjeru (4.6.4.1.3.) zamjena konstrukcije *prestati pušiti* konstrukcijom *završiti cigaretu* također dovodi da značenjskih razlika, budući da se primjer (4.6.4.1.3.) odnosi na prekidanje procesa kojemu je inherentno trajanje, za razliku od primjera (4.6.4.1.4.) u kojima dolazi do konceptualnoga isticanja predmeta.

(4.6.4.1.2.) *U Hrvatskoj postoji samo 11 doktora kiropraktike koji su s uspjehom završili studij na jednom od priznatih koledža kiropraktike u SAD-u ili Kanadi.*

(hrWaC)

(4.6.4.1.3.) *Pokušavao je prestati pušiti, ali do sada nikada nije uspio.* (hrWaC)

(4.6.4.1.4.) *Ostat ću završiti cigaretu.* (forum.hr)

Završna faza pretpostavlja svršenost glagolskoga procesa, uz konceptualnu istaknutost glagolskoga objekta (*završiti knjigu, berbu*), te ne podrazumijeva mogućnost nastavka radnje na objektu, dok prekidna faza označava prekid nakon kojega je moguć nastavak radnje (*prestati čitati, prestati brati*). Dakle, konstrukcije s glagolom *završiti* konceptualno ističu objekt, ne glagolsku radnju (Duffley 1999, 2006), stoga su mu i prototipne dopune imenice.

4.6.4.2. Glagoli završne faze u slovenskom

Kao glagole završne faze u slovenskom jeziku navodimo glagole *končati* i *dokončati*. S obzirom na distribuciju dopuna usporedivi su s glagolima *završiti* i *dovršiti* u hrvatskome. Za glagol *končati* SSKJ2 navodi da uz glagolsku imenicu izražava prestanak bavljenja nekim radom, odnosno aktivnošću (*za danes je končal delo na vrtu; žetev smo končali*), sa širokim značenjskim opsegom izražava cjelinu, potpunost aktivnosti (*jopico je hitro končala, si že končal nalogo, kdaj boš končal sliko*). Dvojezični rječnici (Jurančič 1989, Peti-Stantić 2014) za prijevodni ekvivalent navode glagole *završiti, dovršiti, zaključati* i *svršiti*. Glagol *dokončati* (SSKJ2) tumači kao provesti što do kraja, te ga smatramo ekvivalentom hrvatskome glagolu *dovršiti*, s kojim dijeli i suprashematična prefiksalna značenja (v. Šarić 2011, Belaj 2008).

Tablica.4.6.4.2.1. Usporedba distribucija dopuna glagola *končati* i *dokončati*.

	končati			okončati		
	FREK	%	na mil	FREK	%	na mil
Infinitiv	98	0,85%	0,10	11	0,37%	0,01
Ncm.a.	3506	30,42%	3,90	1097	36,71%	1,20
AK_Ž	4950	42,95%	5,50	1194	39,96%	1,30
AK_S	2971	25,78%	3,30	686	22,96%	0,80
UKUPNO	11525			2988		
INST_M	4732	41,29%	5,30	33	27,27%	0,04
INST_Ž	4347	37,93%	4,90	54	44,63%	0,06
INST_S	2382	20,78%	2,70	34	28,10%	0,04
	11461			121		

Ukupno u korpusu	149325	166,68	13607	15,20
-------------------------	--------	--------	-------	-------

Budući da glagoli završne faze u slovenskom jeziku za dopunu prototipno uzimaju imenice, smatramo ih usporedivima s glagolima završne faze u hrvatskome jeziku. Kada se uz te glagole pojavljuju nedogađajne imenice, dolazi do značenjskoga obogaćivanja konstrukcija prizivanjem implicitnih predikata koji određuju vrstu glagolskoga procesa koji djeluje na imenicu u dopuni. U nastavku ovoga rada provest će se korpusna analiza obogaćene kompozicionalnosti faznih glagola kod kojih je korpusnom analizom utvrđena mogućnost pojave nedogađajnih dopuna. Korpusnom će se analizom utvrditi rasponi mogućih implicitnih predikata takvih konstrukcija uz četiri imenice u akuzativu i prijedložnom instrumentalu.

5. KORPUSNA ANALIZA OBOGAĆENE KOMPOZICIONALNOSTI U HRVATSKOM I SLOVENSKOM JEZIKU

Za istraživanje obogaćene kompozicionalnosti u hrvatskome i slovenskome jeziku odabrani su fazni glagoli u konstrukcijama s nedogađajnim imenicama, kao primjeri kršenja kanonske argumentne strukture te kategorije glagola. U prethodnom je poglavlju utvrđeno da većina faznih glagola za dopunu zahtijeva infinitiv (npr. *početi graditi*) ili glagolsku imenicu (npr. *nastaviti gradnju*) koja inherentno označava događajnost specificirajući predikat i uglavnom je zamjenjiva infinitivom. No, budući da je korpusnom analizom distribucija dopuna faznih glagola utvrđena razmjerna plodnost konstrukcija i s nedogađajnom imenicom (npr. *knjiga, kuća*), u ovom će se dijelu ispitati postoje li ograničenja u uvrštavanju nedogađajnih imenica u fazne konstrukcije (v. Jackendoff 1997) te je li moguće prizivanje implicitnih predikata u rečenicama s faznim glagolima i nedogađajnim dopunama pripisati isključivo strukturi kvalije i njezinim dvjema sastavnicama, agentivoj i teličkoj, koje su prema Pustejovskom (1991, 1995) dovoljne za tumačenje ove pojave.

S obzirom na uočen nedostatak korpusnih istraživanja obogaćene kompozicionalnosti, za razliku od brojnih psiholingvističkih (McElree i dr. 2001, Traxler i dr. 2002, Pickering i dr. 2005, Traxler i dr. 2005, Pyllkkänen i McElree 2006, Frisson i McElree 2008, i dr.) i neurolingvističkih (Piñango i Zurif 2001, Kuperberg i dr. 2010, Baggio i dr. 2010, Husband 2011, Lai i dr. 2017, i dr.) istraživanja njezina procesiranja, provest će se analiza rečenica s trima faznim glagolima (*započeti, nastaviti i završiti; začeti, nadaljevati i končati*) i četirima nedogađajnim dopunama ekstrahiranim iz hrvatskoga i slovenskoga korpusa (*ručak, knjiga, kuća, kuhinja; kosilo, knjiga, hiša, kuhinja*). Pojava svih četiriju imenica uz navedene fazne glagole potvrđena je u hrvatskom i slovenskom korpusu, no uz razlike u učestalosti pojavljivanja u takvim konstrukcijama (v. tablice 5.1. i 5.2.)

Tablica 5.1. Ukupno pojavljivanje četiriju analiziranih dopuna u akuzativu i instrumentalu uz fazne glagole (*započeti, nastaviti, završiti*) u hrvatskome jeziku

	ručak		knjiga		kuća		kuhinja	
akuzativ	39	64%	158	87%	51	100%	7	78%
instrumental	22	36%	23	13%	0	0%	2	22%
ukupno	61		181		51		9	

Tablica 5.2. Ukupno pojavljivanje četiriju analiziranih dopuna u akuzativu i instrumentalu uz fazne glagole (*začeti, nadaljevati, končati*) u slovenskome jeziku

	kosilo		knjiga		hiša		kuhinja	
akuzativ	4	13%	46	46%	4	44%	2	33%
instrumental	27	87%	55	54%	5	56%	4	67%
ukupno	31		101		9		6	

Imenica *ručak* odabrana je za analizu jer je primjer visokofrekventne (54 695 pojavnica, 39,13 na mil.) odglagolne imenice kojoj je temporalnost inherentno obilježje, pa njezino pojavljivanje u faznim konstrukcijama ne smatramo kršenjem kanonske argumentne strukture faznih glagola. Međutim, za razliku od glagolskih imenica na *-nje* (npr. *ručanje*), u faznim konstrukcija s tom imenicom dolazi do značenjskoga obogaćivanja prizivanjem implicitnoga predikata. U tom nam je kontekstu cilj ispitati postoji li razlika u prizivanju implicitnoga predikata u konstrukcijama s prototipno konkretnim imenicama u odnosu na imenice izvedene iz glagola kao što je imenica *ručak*. U ukupnom je korpusu iza faznoga glagola imenica *ručak* potvrđena u 61 primjeru. Od toga u akuzativu u 39 primjera (64 %), a u instrumentalu u 22 primjera (36 %). U slovenskom se jeziku njezin značenjski ekvivalent *kosilo* (51 861 pojavnica, 57,89 na mil.) uz fazne glagole (*začeti, nadaljevati i končati*) u korpusu pojavljuje 31 put, od čega u akuzativu tek 4 puta (13 %), dok se većinski pojavljuje u instrumentalu (27 pojavnica, 87 %).

Razlog odabira imenice *knjiga* za ovu analizu jest činjenica da su konstrukcije s tom imenicom vjerojatno najčešće obrađivani primjer značenjskoga obogaćivanja faznih konstrukcija s nedogađajnim dopunama na temelju kojega bismo mogli dobiti usporedne podatke za hrvatski i slovenski jezik u kojima ova problematika, prema našim saznanjima, nije obrađivana. Također je frekventna imenica hrvatskoga jezika (518 791 pojavnica, 371,16 na mil.), a uz značenje konkretnoga, osjetilno dostupnoga predmeta, kodira i informacije koje tekstem prenosi. Analiza je korpusa pokazala da se u hrvatskome ta imenica u akuzativu u faznim konstrukcijama s glagolima (*započeti, nastaviti i završiti*) pojavljuje 158 puta (87 %), dok je njezino pojavljivanje u prijedložnome instrumentalu nešto rjeđe (23 pojavnice, 13 %). U slovenskom jeziku, u kojem je također potvrđena uporaba faznih glagola s imenicom *knjiga*, instrumentalne su fazne konstrukcije nešto češće (55 pojavnica, 54 %) u odnosu na akuzativne (46 pojavnica, 46 %).

Dodatni motiv za uvrštavanje ovih dviju imenica jest činjenica da im je, razmjerno jednostavno, moguće pripisati obje dominantne uloge kvalije dovoljne za interpretaciju konstrukcija s faznim glagolima s nekanonskom argumentnom strukturom (Pustejovsky 1991, 1995). Naime, tzv. agentivnom kvalijom, koja se odnosi na način nastanka predmeta, imenice *ručak*, mogli bismo smatrati pripremu (*kuhanje*), a imenice *knjiga – pisanje*. Telička kvalija, koja podrazumijeva funkciju predmeta, prve bi imenice bila konzumacija hrane (*jedenje*), a druge *čitanje*. Stoga nas u istraživanjima, najprije korpusnim, a zatim i eksperimentalnim, zanima mogu li se ulogama kvalije uvijek objasniti mogući predikati faznih konstrukcija s ovim dvjema dopunama.

Imenica *kuća* (sl. *hiša*) odabrana je za analizu jer je primjer konkretne nedogađajne imenice čije je pojavljivanje uz fazne glagole u oba jezika ovjereno, premda rubno. U hrvatskom i slovenskom je jeziku to česta imenica. Korpusna je analiza pokazala da se u hrvatskom korpusu pojavljuje 600 424 puta (429,56 na mil.), a u slovenskom 295 980 puta (330,37 na mil.). U hrvatskom je korpusu uz fazne glagole imenica *kuća* u akuzativu potvrđena 51 put, dok se u prijedložnom instrumentalu iza faznoga glagola ne pojavljuje. U slovenskom je pojavljivanje imenice *hiša* uz fazni glagol razmjerno rijetko, ukupno se pojavljuje tek 9 puta, od toga 4 puta (44 %) u akuzativu, a 5 puta (56 %) u instrumentalu.

Druga konkretna nedogađajna imenica odabrana za potrebe ove analize jest imenica *kuhinja* koja je u oba jezika visokofrekventna riječ. U hrvatskom se korpusu pojavljuje 76 481 put (54,72 na mil.), a u slovenskom 65 650 puta (73,28 na mil.). Razlog odabira ove imenice je i u njezinoj razmjerno rijetkoj zastupljenosti u konstrukcijama s faznim glagolima. Naime, u istraživanju nas zanimaju i načini na koje je moguće modelirati značenja u inovativnim uporabama, odnosno mogućnost tumačenja ove pojave predloženim značenjskim modelima kod krajnje marginalnih uporabnih primjera.

Dodatni razlog za uvrštavanje imenica *kuhinja* i *kuća* u analizu je činjenica da im je, za razliku od imenica *knjiga* i *ručak*, teže jednoznačno odrediti uloge kvalije. Stoga je cilj anotacije korpusa odrediti raspon mogućih predikata tim dvjema imenicama uz fazne glagole u korpusno potvrđenim rečenicama. Naime, agentivna uloga imenice *kuća* može biti *gradnja*, kao način nastanka predmeta, no nije moguće zanemariti mogućnost da se konstrukcija (5.1) interpretira i glagolima *bojiti*, *uređivati*, itd.

(5.1.) *Završio sam kuću.*

Na temelju korpusnog, a zatim i eksperimentalnoga pristupa, u radu će se istražiti ostvaruju li se i interpretacije koje ne proizlaze iz uloga kvalija i u kojim uvjetima. Mogućnost jednoznačnoga određivanja agentivne kvalije imenice *kuhinja* još je složenija s obzirom na njezin višeznačni karakter. Naime, način razumijevanja njezina nastanka izrazito je uvjetovan kontekstualnim i izvanjezičnim faktorima. Stoga možemo pretpostaviti da će način nastanka *kuhinje* biti različit za građevinara i stolara ovisno o tome smatraju li kuhinju (uglavnom omeđenim) prostorom u kojem se priprema hrana (5.2.) ili elemente koji se nalaze u tome prostoru (5.3.).

(5.2.) *Srušili su kuhinju i sagradili dječju sobu.*

(5.3.) *Jučer su mi dostavili kuhinju.*

Uz to, u hrvatskom i slovenskom jeziku teško je pronaći glagol koji bi odgovarao načinu njezina nastanka u oba slučaja, a prihvatljiv bi bio prosječnome govorniku jezika. Teorija generativnoga leksikona (Pustejovsky 1995) za takve rubne primjere navodi mogućnost određivanja njihove agentivne kvalije shematičnim glagolima kao što su to *praviti* ili *raditi*. Za razliku od agentivnih uloga, teličke su uloge lakše odredive, za kuću to je (*objekt*) *za stanovanje*, a za kuhinju (*prostorija*) *za pripremu hrane*. U radu ćemo ispitati hoće li interpretacije faznih konstrukcija s ovim imenicama proizlaziti i iz teličkih uloga.

Ujedno, razlog je odabira upravo ovih dviju imenica i analiza utjecaja subjekta u različitom rodu na interpretaciju rečenica. S obzirom na rezultate preliminarne analize koja je provedena za potrebe ovoga rada, a prema kojima govornici primjere (5.4.) i (5.5.) dominantno interpretiraju s obzirom na stereotipne rodne uloge, prvi *čistiti*, a drugi *graditi*, cilj nam je ispitati te pretpostavke na većem broju primjera.

(5.4.) *Marija je završila s kućom.*

(5.5.) *Marko je završio s kućom.*

Očekujemo da će rečenice sa subjektima u ženskom rodu uz imenice *kuća* i *kuhinja* prizivati različite interpretacije u odnosu na iste rečenice sa subjektima u muškom rodu, što će pokazati rezultati lingvističkoga eksperimenta u potpoglavlju 6.2.3.2.

S obzirom na navedene razlike između odabranih imenica kategorizirat ćemo ih u tri tipa dopuna:

1. **konkretne imenice** koje označavaju artefakte, odnosno umjetne tvorevine (npr. *kuća, kuhinja, hlače, ormar, računalo, automobil*, i sl.).

2. **metonimijske imenice** (npr. *knjiga*) koje uz značenje konkretnoga predmeta dostupnoga osjetilima imaju i značenje informacije koje takve predmeti prenose (*roman, vic, film, serija, scenarij*, i sl.),

3. **odglagolne imenice epizodnoga tipa** (Belaj i Tanacković Faletar 2017) morfosemantički povezane s glagolom od kojega su tvorene (*ručak*). Iako ih u radu ne analiziramo, u ovu se kategoriju mogu uvrstiti i imenice *pjesma, priča, zabava, rasprava, rad*, i sl.

U nastavku ovoga poglavlja najprije će se provesti analiza najkarakterističnijih glagolskih kolokata kojima navedene imenice mogu stajati u dopuni. Ovim se postupkom želi ispitati jesu li najčešći glagolski kolokati oni koji čine dvije uloge kvalije, te mogu li svi ti kolokati biti implicitni predikati faznih glagola s nedogađajnim dopunama uz odgovarajuće kontekstualne uvjete. Zatim će se prikazati iscrpniji rezultati korpusne analize faznih glagola uz četiri analizirane imenice, kao i rezultati određivanja implicitnih predikata rečenica ekstrahiranih iz korpusa.

5.1. ISTRAŽIVANJE RASPONA IMPLICITNIH PREDIKATA U FAZNIM KONSTRUKCIJAMA

Obogaćivanje argumentne strukture faznih glagola, koje u ovome radu obrađujemo, pretpostavlja dodavanje značenja sintaktički neprisutnoga materijala konstrukcijama s faznim glagolima i nedogađajnim dopunama, kao u često citiranim primjerima (5.1.1.), (5.1.2.). Navedeni primjeri jezično kodiraju situaciju u kojoj subjekt nešto čini s knjigom. Glagol koji označava samu radnju nije prisutan u sintaktičkoj strukturi rečenice, no govornici se najčešće slažu oko značenja takvih rečenica. Stoga govorimo o postojanju implicitnoga ili skrivenoga predikata koji je potrebno prizvati kako bi interpretacija tih rečenica bila moguća.

(5.1.1.) *Mara je započela knjigu.*

(5.1.2.) *Mara je završila knjigu.*

Vidjeli smo da se načini prizivanja značenja u takvim rečenicama najčešće povezuju sa strukturom kvalije (Pustejovsky 1995, Briscoe i dr. 1990) koju čine kompleksni leksički unosi koji predstavljaju aspekte značenja imenice u dopuni i njihove značenjske odnose. Strukturu kvalije tako čine četiri komponente od kojih, prema teoriji generativnoga leksikona (Pustejovsky 1995), samo dvije – agentivna i telička kvalija, sudjeluju u prizivanju implicitnih predikata u konstrukcijama s faznim glagolima i nedogađajnim dopunama. Prva se odnosi na način nastanka predmeta, dok se druga odnosi na njegovu funkciju u izvanjezičnome svijetu. Stoga bi, s obzirom na strukturu kvalije, interpretacija primjera (5.1.1.) i (5.1.2.) mogla biti *pisati*, što proizlazi iz agentivne kvalije predmeta ili *čitati* što pak proizlazi iz teličke kvalije.

Za razliku od primjera (5.1.1.) i (5.1.2.), u rečenicama (5.1.3.) i (5.1.4.) rečenični su predikati eksplicitni i nije ih potrebno prizivati, a punoznačni glagol ne ostavlja prostora za priziv dodatnih značenja.

(5.1.3.) *Započeo je **pisati** knjigu. / Začel je **pisati** knjigo.*

(5.1.4.) *Započeo je **čitati** knjigu. / Začel je **brati** knjigo.*

U prvoj je rečenici istaknuta kvalija koja se odnosi na način nastanka predmeta, odnosno agentivna kvalija, a u drugoj ona koja se odnosi na funkciju predmeta, telička kvalija. No, korpusnom je analizom moguće pronaći primjere faznih konstrukcija s eksplicitnim predikatom za koje ne možemo smatrati da proizlaze iz jedne od dviju kvalija

(*pripremati, koristiti*), iako su značenjski bliske načinu nastanka odnosno funkcije predmeta. Zarcone i Rüd (2012), polazeći od tumačenja implicitnih predikata strukturom kvalije, ne odbacuju takav tip strukturiranja leksičkoga znanja, no strukturu kvalije vide kao skupine međusobno povezanih značenja s prototipnim značenjem u središtu i nizom rubnijih značenja. Stoga je u rečenici (5.1.5.) izvjesna kvalija koja je povezana s načinom nastanka, i vjerojatno prethodi procesu pisanja, dok je u rečenici (5.1.6.) prisutno taksonomski nadređeno shematičnije značenje kojim se označava nekakva uporaba konkretnoga predmeta.

(5.1.5.) *Nakon toga počeo je pripremati knjigu o morskome ribarstvu koju završava 1902. godine.* (hrWaC)

(5.1.6.) *Počeli smo koristiti knjigu – konkretno samo 2. i 3. stranicu, a za sljedeći put je nužno donijeti knjigu jer inače nećeš moći prisustvovati.* (hrWaC)

U tom kontekstu, cilj je korpusnoga istraživanja ispitati postoje li ovjereni primjeri rečenica s faznim glagolima i nedogađajnim dopunama za čije implicitne predikate možemo tvrditi da ne proizlaze iz strukture kvalije, te u kojim se uvjetima takve interpretacije ostvaruju. S druge strane, cilj je eksperimentalnoga istraživanja (v. poglavlje 6.2.) u kontekstualno osiromašenim uvjetima utvrditi raspon mogućih implicitnih predikata konstrukcija s faznim glagolima i nedogađajnim dopunama, odnosno odrediti je li takve interpretacije moguće povezati sa strukturom kvalije i u kojim uvjetima. Na primjer, u rečenicama (5.1.7.) i (5.1.8.) interpretacije implicitnoga predikata vjerojatno proizlaze iz strukture kvalije, a na odabir jednoga od dvaju kandidata utječe subjekt koji će u primjeru (5.1.7.) sugerirati prizivanje predikata koji proizlazi iz agentivne kvalije (*pisati*), dok će u primjeru (5.1.8.) predikat vjerojatno proizlaziti iz teličke kvalije (*čitati*).

(5.1.7.) *Spisateljica je započela knjigu.*

(5.1.8.) *Čitateljica je započela knjigu.*

Stoga, s obzirom na uočeni utjecaj subjekta na interpretaciju, u radu nas ujedno zanima hoće li taj utjecaj proširiti raspon mogućih interpretacija i izvan strukture kvalije kao u primjeru (5.1.9.), gdje se može pretpostaviti interpretacija jednom od dviju kvalija, ali i interpretacija koja je izvan strukture kvalije, ili je na neki način povezana s jednom od kvalija (*prevoditi*).

(5.1.9.) *Prevoditeljica je započela knjigu.*

Budući da obrađujemo pojavu koja je razmjerno rubna, ne očekujemo da će nam korpusna analiza, zbog nedovoljno opsežnoga korpusa, moći pružiti dovoljan uvid u ovaj fenomen, pa će se utjecaj drugih faktora kao što je to već spomenuti utjecaj subjekta, dodatno prikazati u sljedećem poglavlju u kojem donosimo obradu lingvističkoga eksperimenta kojim se ispitala mogućnost priziva implicitnih predikata uz variranje nekoliko faktora. Dakle, cilj je korpusnoga istraživanja odrediti što je konvencionalizirano u jeziku, dok će eksperimentalno istraživanje pokazati produktivnost konstrukcija, odnosno kreativnu mogućnost govornika da interpretiraju konstrukcije s faznim glagolima i implicitnim predikatima.

Prigovori tumačenju značenja strukturom kvalije u konstrukcijama u kojima dolazi do kršenja argumentne strukture nedogađajnim dopunama proizlaze iz primjera kao što su to (5.1.10.) i (5.1.11.) na koje Lascarides i Copestake (1998) upućuju kao problematične za tumačenje priziva implicitnih predikata isključivo strukturom kvalije.

(5.1.10.) *Moja koza jede sve. Zaista je **uživala u tvojoj knjizi***³¹.

(5.1.11.) *Izdavač je **započeo seriju knjiga**.*

Iako primjer (5.1.10.) uključuje metonimijski glagol *uživati* koji, kao što smo vidjeli, u kanonskoj strukturi zahtijeva događajnu dopunu, malo je vjerojatno da značenjsko obogaćivanje argumentne strukture može proizlaziti iz uloga kvalije imenice *knjiga* koje zasigurno ne sadrže značenje *jesti*. Premda se *izdavanje* u primjeru (5.1.11.) može povezati s agentivnom ulogom nastanka knjige, njegovo je prizivanje malo vjerojatno u uvjetima s neutralnim subjektom (npr. osobno ime).

Ovaj kraći pregled čimbenika koji bi mogli utjecati na interpretaciju rečenica s faznim glagolima i nedogađajnim dopunama samo je dijelom pokazao da raspon mogućih implicitnih predikata može biti veći od onoga što proizlazi iz strukture kvalije. Stoga ćemo u nastavku, najprije korpusnom analizom, a zatim i eksperimentalnim pristupom, ispitati faktore koji bi mogli utjecati na pomake u interpretaciji te ponuditi modele opisa značenja u slučajevima kršenja prototipne argumentne strukture faznih glagola.

³¹U izvorniku Lascarides i Copestake (1998):

(1) *My goat eats anything. He really enjoyed your book.*
(2) *The publisher began a series of books.*

5.2. KORPUSNA ANALIZA REČENICA S NEDOGAĐAJNIM DOPUNAMA

S obzirom na to da se kritike modeliranja značenja u konstrukcijama s implicitnim predikatom uglavnom odnose na suviše rigidan pristup prema mogućnostima prizivanja implicitnih predikata koji proizlazi isključivo iz uloga kvalije (Lascarides i Copestake 1998) te ne ostavljaju prostora mogućnostima tumačenja interpretacija koje bi bile izvan dviju kvalija, uz potpuno isključivanje kontekstualnih faktora (Zarcone i Rüd 2012), u ovome dijelu donosimo rezultate korpusne analize čiji je cilj bio ispitati koji se implicitni predikati mogu prizvati u rečenicama s faznim glagolima i nedogađajnim dopunama. S obzirom na to da su dosadašnja istraživanja (Lascarides i Copestake 1998, Verspoor 1997, Shutova i Teufel 2009, Zarcone i Rüd 2012) pokazala da interpretacija implicitnog predikata može varirati ovisno o sintaktičkim okvirima i drugim kontekstualnim čimbenicima, u ovome radu polazimo od pretpostavke da interpretacija iskaza s implicitnim predikatom proizlazi iz interakcije semantičkih, sintaktičkih i pragmatičkih faktora.

Dakle, cilj je ovoga dijela utvrditi koji se implicitni predikati najčešće pojavljuju u konstrukcijama s pojedinim dopunama. Te ćemo smatrati zadanim (engl. *default*) interpretacijama koje prema Pustejovskom (1995) proizlaze iz strukture kvalije imenice u dopuni, te bi se trebale pojavljivati i u kontekstualno osiromašenim uvjetima (npr. *Ona je započela sliku*). Odnosno, u kojim se uvjetima pojavljuju predikati koji ne proizlaze iz strukture kvalije kako je tumači Pustejovsky (1995). Usporediva korpusna istraživanja značenjski šire skupine metonimijskih glagola s nedogađajnim dopunama (Briscoe i dr. 1990, Verspoor 1997, Zarcone i Rüd 2012) pokazala su nemale razlike u mogućim implicitnim predikatima rečenica u kojima dolazi do značenjskoga obogaćivanja. Dok su istraživanja Briscoea i dr. (1990) pokazala da u engleskim konstrukcijama 17 % implicitnih predikata ne proizlaze iz strukture kvalije imenice u dopuni, Verspoor (1997) za glagole *begin* i *finish* u engleskom jeziku nalazi da se implicitni predikati u 95 % slučajeva mogu pripisati ulogama kvalije, a Zarcone i Rüd (2012) u njemačkom nalaze da je za 80 % primjera struktura kvalije izvor zadane interpretacije, dok se ostale moraju pripisati drugim faktorima. Pretpostavljamo da razlike u rezultatima ovih istraživanja mogu biti i posljedica odabira različitoga korpusa za analizu. Naime, Verspoor (1997) analizira samo engleske fazne glagole (*begin* i *finish*), dok Briscoe i dr. (1990) i Zarcone i Rüd (2012) istražuju značenjski heterogenu kategoriju metonimijskih glagola.

Za analizu ove pojave u hrvatskome i slovenskome jeziku najprije su određeni kriteriji prikupljanja glagolskih kolokata kojima svaka od analiziranih imenica može stajati kao izravni objekt. Korištenjem regularnih izraza³², iz korpusa su ekstrahirani primjeri tih glagola koje stoga načelno smatramo potencijalnim kandidatom za implicitni predikat u faznim konstrukcijama u odgovarajućim uvjetima. U analizu su uvrštene kolokacije koje se u ukupnom korpusu pojavljuju više od 5 puta budući da se tada može govoriti o ustaljenosti pojavljivanja takvih obrazaca (Evert 2005), a u pregledu donosimo 20 najčešćih glagola. Cilj je ovoga postupka utvrditi hoće li neki od najkarakterističnijih glagolskih kolokata biti određeni kao implicitni predikati rečenica dobivenih korpusnom pretragom, odnosno onih dobivenih u istraživanjima interpretacije (poglavlje 6.2.).

Kako bi se utvrdili rasponi mogućih implicitnih predikata faznih konstrukcija s imenicom *knjiga* u dopuni, iz korpusa su ekstrahirani fazni glagoli u hrvatskom i slovenskom jeziku za koje je prethodno utvrđeno pojavljivanje nedogađajnih imenica u dopuni (*započeti*, *nastaviti*, *završiti* u hrvatskom i *začeti*, *nadaljevati* i *končati* u slovenskome). Pretraga je uključivala fazni glagol u svim oblicima nakon kojega na prvom ili drugom mjestu slijedi imenica čime je osigurano da rezultati uključuju oblike u prezentu i perfektu. Pretraga je provedena korištenjem regularnih izraza³³ u korpusu hrWaC za hrvatski i slWaC za slovenski jezik. Pretragom je izdvojeno 306 primjera s dopunom u akuzativu, te 62 primjera s dopunom u instrumentalu za hrvatski jezik, te 146 primjera s dopunom u akuzativu i 172 primjera s dopunom u instrumentalu za slovenski jezik.

Iz dobivenih rečenica isključene su one sa subjektom s obilježjem neživosti (*automobil je započeo*), one u kojima nakon dopune dolazi glagol (sl. *začel sem knjigo brati*), kao i primjeri u kojima su imenice u dopuni korištene u nedoslovnom značenju (*knjige* u značenju financijskog izvještaja). Time je dobiveno 263 rečenica s akuzativnim konstrukcijama u hrvatskom i 66 u slovenskom, te 46 rečenica s instrumentalnim konstrukcijama u hrvatskom i 92 u slovenskom. Već ovi rezultati ukazuju da su fazne

³² [tag=Vmn][word=knjigu], [tag=Vmn][word=kuću], [tag=Vmn][word=kuhinju], [tag=Vmn][word=ručak]

³³ Prikupljanje primjera provedeno je korištenjem regularnih izraza:

[lemma = "završiti|započeti|nastaviti"]![tag="V.*"]{0,1} [lemma="knjiga|kuća|kuhinja|ručak" & tag="Nc..a|Nc..a."]

[lemma = "začeti|nadaljevati|končati"]![tag="G.*"] {0,1} [lemma="knjiga|hiša|kuhinja|kosilo" & tag="So..t|So..t."]

[lemma = "završiti|započeti|nastaviti"] [word= "s|sa"] [] {0,1} [lemma = "knjiga|kuća|kuhinja|ručak" & tag="Nc..i"]

[lemma = "začeti|nadaljevati|končati"] [word="s|z"]![tag="G.*"]{0,1} [lemma="knjiga|hiša|kuhinja|kosilo" & tag="So..o"]

konstrukcije s nedogađajnim dopunama u akuzativu u odnosu na instrumental frekventnije u hrvatskom nego u slovenskom, dok su u slovenskome instrumentalne konstrukcije češće nego akuzativne. Ovi su rezultati u skladu i s rezultatima distribucije dopuna u oba jezika koje ukazuju na veću plodnost instrumentalnih konstrukcija u slovenskom u odnosu na hrvatski jezik (v. poglavlje 4.).

Tablica 5.2.1. Analizirani korpus

	hrvatski	slovenski
akuzativ	263	66
instrumental	46	92

Daljnja anotacija korpusnih primjera podrazumijevala je označavanje rečenica prema ulogama kvalije. Oznakom AKv označeni su primjeri u kojima je implicitni predikat procijenjen kao agentivan, te se odnosi na način nastanka predmeta, a oznakom TKv ako je implicitni predikat procijenjen kao telički, te se odnosi na funkciju predmeta. Ako procijenjeni predikat nije bio dijelom strukture kvalije, označen je oznakom *drugo* (DR), a u primjerima u kojima prilikom označavanja korpusa nije bilo moguće odrediti implicitni predikat, rečenice su označene oznakom *neodređeno* (NEO). Takvi su se primjeri uglavnom odnosili na kontekstualno osiromašene rečenice poput *Započeo je knjigu* koje bi se mogle odnositi na bilo koju od uloga kvalije.

5.3. REZULTATI KORPUSNE ANALIZE

U ovome se poglavlju iznose rezultati anotacije primjera dobivenih korpusnom pretragom za fazne glagole i četiri imenice u hrvatskom i slovenskom jeziku. Najprije će se iznijeti najčešći glagolski kolokati svake od imenica, a zatim i procijenjeni implicitni predikati rečenica s faznim glagolima i nedogađajnim dopunama.

5.3.1. Kuhinja

Imenica *kuhinja* u oba je jezika visokofrekventna imenica koja, kao i imenica *kuća*, označava artefakte odnosno *umjetne tvorevine* (HJP), kojima događajnost nije inherentno obilježje. Iz toga je razloga ta imenica kandidat za pojavljivanje u faznim konstrukcijama koje zahtijevaju obogaćivanje argumentne strukture dodavanjem značenja koje ne proizlazi iz rečeničnih sastavnica. Uključivanje ove imenice, spomenuli smo, motivirano je preliminarnim istraživanjem provedenim za potrebe ovoga rada, koje je pokazalo da na interpretaciju predikata u konstrukcijama s imenicama *kuća* i *kuhinja* snažno utječe subjekt. Naime, uočene su razlike u određivanju implicitnih predikata konstrukcija sa subjektom u ženskom rodu u odnosu na subjekte u muškom rodu. Uz imenice *kuća* i *kuhinja* sa ženskim osobnim imenom kao subjektom rečenice pojavljivali su se predikati koji se stereotipno vežu uz osobe ženskoga spola (*čišćenje*, *spremanje*), a uz subjekt muškoga roda, predikati koji se stereotipno vežu uz osobe muškoga spola (*gradnja*). Ujedno, kao što ćemo vidjeti u nastavku, korpusna analiza pokazala je razmjerno rijetko pojavljivanje ove imenice u faznim konstrukcijama s implicitnim predikatom, stoga smo željeli istražiti hoće li i eksperimentalno ispitanici ocijeniti takve konstrukcije manje prihvatljivim u hrvatskome jeziku, odnosno hoće li moći identificirati implicitne predikate u eksperimentalnim rečenicama, s ciljem utvrđivanja ograničenja u uvrštavanju nedogađajnih dopuna u fazne konstrukcije.

Tablica 5.3.1.1. Glagolski kolokati imenice *kuhinja* u hrvatskom (hrWaC) i slovenskom jeziku (slWaC)

glagol	učestalost	glagol	učestalost
kupiti	31	urediti	12
imati	23	imeti	10
raditi	22	prenoviti	9
napraviti	22	pospraviti	8
urediti	12	opremiti	7

opremiti	10	narediti	5
čistiti	9	kupiti	5
pospremiti	9	čistiti	4
složiti	8	zamenjati	4
preurediti	7	pospravljati	4
očistiti	7	očistiti	4
voditi	6	umestiti	3
vidjeti	6	spraviti	3
uzeti	6	preurediti	3
smjestiti	6	povezati	3
koristiti	6	postaviti	3
dobiti	6	montirati	3
srediti	5	zasnovati	2
slagati	5	ustvariti	2
renovirati	5	sestaviti	2

Slično kao i u prethodnome potpoglavlju, u hrvatskom se jeziku uz imenicu *kuhinja* u akuzativu može pojavljivati samo uz glagol *završiti* (v. tablicu 5.3.1.2.), pri čemu dolazi do interpretacije implicitnoga predikata koji proizlazi iz agentivne kvalije, odnosno načina nastanka predmeta kao u primjerima (5.3.1.1.) – (5.3.1.4.). Međutim, točna je specifikacija toga implicitnoga predikata, teško određiva te proizlazi iz jezičnog i izvanjezičnoga znanja govornika, što nije dio strukture kvalije kako je tumači Pustejovsky (1995). Ona se u navedenim rečenicama može odnositi i na prostor, ali i na elemente koji se ugradnju u taj prostor. Nemogućnost jednoznačnoga određivanja glagola koji bi funkcionirao kao implicitni predikat ovih rečenica, dodatno dolazi do izražaja u eksperimentalnom dijelu (v. poglavlje 6.2.3.1.1.).

(5.3.1.1.) *Prije nekih mjesec do dva sam završio svoju kuhinju.* (hrWaC)

(5.3.1.2.) *Toga sam se i ja kasnije sjetio, ali navodno kada završe kuhinju doći će predstavnik Siemens-a da nam...* (hrWaC)

(5.3.1.3.) (...) *popunili obiteljskim obvezama (moram punici završiti kuhinju).* (hrWaC)

(5.3.1.4.) *Budem ti poslao fotke, samo da mi telci završe kuhinju do kraja.* (hrWaC)

Tablica 5.3.1.2. Rezultati anotacije primjera s faznim glagolom i imenicom *kuhinja* u akuzativu u hrvatskom jeziku

	AKv		TKv	DR	NEO
započeti	0	0	0	0	0
nastaviti	0	0			
završiti	7	7	100%	0	0
UKUPNO	0	7	0	0	0

U hrvatskome se jeziku ta imenica u instrumentalu uz fazne glagole pojavljuje vrlo rijetko (v. tablicu 5.3.1.2.). No, u tim je slučajevima nalazimo i uz glagol *započeti*, označavajući također interpretaciju čije je tumačenje strukturom kvalije neodrživo. Naime, dok bismo implicitni predikat u primjeru (5.3.1.5.) mogli povezati s načinom nastanka predmeta (*montaža*), u primjeru (5.3.1.6.) predikat *čistiti*, kao što smo prethodno naveli, ne smatramo da se nužno odnosi na način nastanka predmeta, niti na funkciju koju bismo prototipno mogli odrediti kao *mjesto na kojem se vrši priprema hrane*.

(5.3.1.5.) *Morate čovjeku na montaži potpisati papir da je završio s kuhinjom, a ako neki aparat il drveni dio reklamirate (...)* (hrWaC)

(5.3.1.6.) *Započnite s kuhinjom, očistite hladionik, bacite sve čemu je (...)* (hrWaC)

Mogućnost pojavljivanja implicitnoga predikata koji je izvan strukture kvalije uz instrumental potvrđuje već navedene pretpostavke o većem rasponu mogućih predikata u instrumentalnim konstrukcijama, što proizlazi iz samoga padežnoga značenja što će biti iscrpnije prikazano u Raspravi na kraju rada.

Tablica 5.3.1.2. Rezultati anotacije primjera s faznim glagolom i imenicom *kuhinja* u instrumentalu u hrvatskom jeziku

	AKv		TKv	DR	NEO
započeti	1	1	100%	0	0
nastaviti	0	0		0	0
završiti	2	2	100%	0	0
UKUPNO	3	3	0	0	0

U slovenskome jeziku imenicu *kuhinja* u faznim akuzativnim konstrukcijama nalazimo u tek dva primjera, te se oba puta, očekivano, pojavljuje uz glagol *končati* (5.3.1.7.). Slično kao i u prethodnome poglavlju, uočljivo je da se uz nedogađajnu imenicu u

instrumentalu češće pojavljuje glagol *začeti* (5.3.1.4.). Kao i u primjeru s imenicom *kuća*, interpretacije u dva od tri korpusna primjera uz ovaj glagol, ne proizlaze iz strukture kvalije te su predikati u oba primjera označeni kao *čistiti* (5.3.1.8.) i (5.3.1.9.).

Tablica 5.3.1.3. Rezultati anotacije primjera s faznim glagolima i imenicom *kuhinja* u akuzativu u slovenskom jeziku

KUHINJA		AK _v		TK _v		DR		NEO
+ AK								
začeti	0	0		0		0		0
nadaljevati	0	0		0		0		0
končati	0	2	100%	0		0		0
UKUPNO	2							

(5.3.1.7.) ... *smo sfiniširali in polakirali in obenem tudi končali kuhinjo.* (slWaC)

(5.3.1.8.) *Začnite s kuhinjo. Najprej opravite z najbolj umazanim delom.* (slWaC)

(5.3.1.9.) (...) *izdalo smernice čiščenja domačih prostorov. Začnimo s kuhinjo.* (slWaC)

Tablica 5.3.1.4. Rezultati anotacije primjera s faznim glagolom i imenicom *kuhinja* u instrumentalu u slovenskom jeziku

KUHINJA		AQ		TQ		DR		NEO
+ INST								
začeti	3	1	33%	0		2	66,67%	0
nadaljevati	0	0		0		0		0
končati	1	0		0		0		1 100%
UKUPNO	4	1		0		2		1

5.3.2. Kuća

Imenica *kuća* te slovenski ekvivalent *hiša* odabrani su za analizu faznih konstrukcija jer su, kao i imenica *knjiga* nedogađajne, visoko frekventne imenice u oba jezika. Za razliku od imenice *knjiga*, za koju je jednostavno utvrditi obje uloge kvalije zaslužne za interpretaciju implicitnih predikata, kod imenice *kuća* nije sasvim lako odrediti teličku kvaliju

koja bi mogla proizlaziti iz faznih konstrukcija. Naime u primjeru (5.3.2.1.), agentivnom kvalijom, koju određujemo kao način nastanka predmeta, mogli bismo smatrati proces gradnje, stoga bismo toj rečenici kao implicitni predikat mogli pripisati glagol *graditi*. Međutim, njezina funkcija, kao objekta za stanovanje, teško može biti predikatom navedene rečenice.

(5.3.2.1.) *Započeo je kuću.*

Odabir upravo ove imenice motiviran je željom da se (1) ispituju ograničenja u uvrštavanju imenica koje smatramo artefaktima (v. poglavlje 3.1.2.1.) u fazne konstrukcije, (2) utvrdi dolazi li uvijek do priziva obiju uloga kvalije u faznim konstrukcijama s nedogađajnom dopunom u odgovarajućim sintaktičkim uvjetima i (3) ispita uloga subjekta u prizivanju implicitnoga predikata, o čemu će biti više riječi u sljedećem poglavlju.

Kao i u prethodnom potpoglavlju, korpusnom smo analizom izdvojili glagolske kolokate imenice *kuće* kako bismo utvrdili uz koje se glagole najčešće pojavljuje kao dopuna, te koji bi, shodno tome, mogli dolaziti kao implicitni predikati faznih konstrukcija. Najčešći glagolski kolokat u hrvatskom korpusu je glagol (*sa/iz*)*graditi* (385 + 186 + 176 pojavnica), dok se u slovenskom glagoli (*z*)*graditi* uz imenicu *kuća* pojavljuje u 124 + 104 primjera. Taj bi se glagol mogao smatrati agentivnom kvalijom imenice *kuća* (sl. *hiša*) budući da se odnosi na način nastanka predmeta. Glagoli kojima ova imenica dominantno dolazi kao dopuna u oba jezika su i *kupiti*, (*na*)*praviti*, *prodati*, *napustiti*, *imati*, *zidati*, *čistiti*, *rušiti*, *pospremati*, itd., a s obzirom na uloge kvalije, također bismo ih mogli smatrati glagolima koji su na neki način povezani s nastankom ovoga predmeta. Na primjer, glagol *praviti*, koji je značenjski shematičniji od glagola *graditi*, može biti kandidat za agentivnu interpretaciju, odnosno implicitni predikat fazne konstrukcije s dopunom *kuća*. Za glagole *čistiti*, *održavati*, (*po*)*spremati*, *prodavati* nužno je postaviti pitanje proizlaze li oni iz agentivne kvalije odnoseći se na nastanak predmeta ili njegovu funkciju (pa bismo mogli reći da je funkcija predmeta da ga se čisti, odnosno renovira). Cilj je prikupljanja glagolskih kolokata imenice *kuća* utvrditi hoće li neki od njih biti naveden kao implicitni predikat u anotaciji korpusa i eksperimentalnom istraživanju u sljedećem poglavlju.

Tablica 5.3.2.1. Glagolski kolokati imenice *kuća* u hrvatskom (hrWaC) i *hiša* slovenskom jeziku (slWaC)

glagol (HR)	FREKV	glagol (SL)	FREKV
kupiti	412	graditi	124
graditi	385	zgraditi	104

prodati	209	zapustiti	65
sagraditi	186	kupiti	51
izgraditi	176	imeti	56
napustiti	164	prodati	50
imati	120	postaviti	34
napraviti	85	zidati	30
zapaliti	72	obnoviti	15
srušiti	66	zažgati	14
urediti	48	pospraviti	13
obnoviti	46	obnavljati	13
očistiti	37	ustvariti	12
čistiti	35	narediti	12
pospremiti	35	sezidati	9
legalizirati	34	delati	9
čuvati	31	urediti	8
vidjeti	30	prenavljati	7
rušiti	27	počistiti	7
dobiti	26	najeti	7

Korpusna analiza pokazala je ukupno slabu plodnost faznih konstrukcija s imenicom *kuća* u oba jezika, međutim u hrvatskom se pojavljuje u čak 51 primjeru (v. tablicu 5.3.2.2.). U korpusu se pojavljuje isključivo uz fazni glagol *završiti* koji smo i odredili kao glagol koji u svojoj argumentnoj strukturi dolazi samo uz imenske dopune, uz obogaćivanje argumentne strukture dodavanjem procesualnih značenja.

Tablica 5.3.2.2. Rezultati anotacije primjera s faznim glagolom i imenicom *kuća* u akuzativu u hrvatskom jeziku

	AQ		TQ	DR	NEO
započeti	0	0	0	0	0
nastaviti	0	0	0	0	0
završiti	51	51	100%	0	0
ukupno	51	51	0	0	0

Implicitni predikati u korpusnim rečenicama određeni su agentivno, odnosno s obzirom na način nastanka predmeta, no pokušaj da se eksplicira radnja koja se provodi nad predmetom nije sasvim jednostavna. Naime, u primjerima (5.3.2.1.), (5.3.2.2.) i (5.3.2.3.) završavanje se kuće ne mora nužno odnositi na njezinu gradnju, već i na druge radnje koje bi

mogle biti povezane uz taj predmet kao što je to *uređivanje, popravljanje, adaptacija, bojanje* i sl.

(5.3.2.1.) *Ne morate odjednom završiti cijelu kuću.* (hrWaC)

(5.3.2.2.) *Drago je upravo završio kuću i sada tamo živi.* (hrWaC)

(5.3.2.3.) *To nam daje nadu da ćemo na proljeće možda i završiti kuću.* (hrWaC)

U slovenskom se imenica *hiša* uz glagol *končati* pojavljuje tek 4 puta (v. tablicu 5.3.2.3.), također uz agentivnu interpretaciju implicitnoga predikata koji možemo tek shematično opisati kao *provoditi neku radnju povezanu s nastankom predmetom*, kao u primjeru (5.3.2.4.).

Tablica 5.3.2.3. Rezultati anotacije primjera s faznim glagolom i imenicom *hiša* u akuzativu u slovenskom jeziku

		AKv		TKv	DR	NEO
začeti	0	0	0%	0	0	0
nadaljevati	0	0	0%	0	0	0
končati	4	4	100%	0	0	0
ukupno	4	0		0	0	0

(5.3.2.4.) *Na početku filma ga torej srečamo, kako poskuša končati hišo za svojo mlajšo hčer Evo.* (slWaC)

Fazne konstrukcije s imenicom *kuća*, dakle, ukazuju na problematičnost u određivanju odnosno predviđanju mogućih predikata strukturom kvalije. Naime, uzmemo li da se agentivna kvalija odnosi na način nastanka predmeta, velik dio glagolskih kolokata (v. tablicu 5.3.2.1.) mogli bi biti implicitni predikati ovih konstrukcija, što možemo ilustrirati primjerima iz korpusa (5.3.2.5.) i (5.3.2.6.).

(5.3.2.5.) *Uredili smo pedesetak stanova, a nismo u stanju završiti vlastitu kuću.* (hrWaC)

(5.3.2.6.) *Midva resnično rada zidava. Ko sva končala hišo, sva šla delat hišo na morju, ker sem imela (...)* (slWaC)

U oba su primjera kontekstualno prisutni glagoli (*urediti, zidati*) koji impliciraju da se završavanje kuće ne odnosi na gradnju već (5.3.2.5.) na *uređenje*, odnosno (5.3.2.6.) na

zidanje zidova, a ne, na primjer, na postavljanje prozora ili krova, stoga je u ovakvim primjerima tumačenje strukturom kvalije teže održivo, što je bilo vidljivo i u faznim konstrukcijama s imenicom *kuhinja* u dopuni.

U hrvatskom nisu pronađeni primjeri faznih konstrukcija s imenicom *kuća* u instrumentalu, stoga će tablični prikaz izostati, dok je u slovenskom nađeno pet rečenica u kojima uz fazni glagol u instrumentalu dolazi imenica *hiša* kao u primjeru (5.3.2.7.).

(5.3.2.7.) *Brez hiš ni mesta, toraj moram tudi jaz začeti s hišami ali marveč (...)*
(slWaC)

Premda na malome uzorku, i u kod ovoga glagola uočavamo tendenciju da se u slovenskom jeziku uz fazne konstrukcije pojavljuju instrumentalne dopune (v. tablicu 5.3.2.4.). Određivanje implicitnoga predikata i u navedenim primjerima nije sasvim moguće ulogama kvalije, stoga je nužno pretpostaviti glagol shematičnoga značenja koji bi se mogao smatrati implicitnim predikatom ovih konstrukcija.

Tablica 5.3.2.4. Rezultati anotacije primjera s faznim glagolom i imenicom *hiša* u instrumentalu u slovenskom jeziku

HIŠA + INST	AKv			TKv		DR		NEO	
začeti	4	3	75%	0	0	0	0	25%	
nadaljevati	0	0	0%	0	0	0	0		
končati	1	0		0	0	0	1	100%	
UKUPNO	5	0		0	0	0	1		

5.3.3. Knjiga

Imenica *knjiga*, kao što smo naveli u uvodnom dijelu ovoga poglavlja visoko je frekventna imenica u oba jezika koja osim konkretnoga značenja predmeta dostupnoga osjetilnome iskustvu koji čini *više listova s tekstom ili s tekstom i slikama povezanih zajedničkim hrptom koji su namijenjeni da kao cjelina služe čitanju ili proučavanju* (HJP), metonimijski označava ono što je zapisano, dakle skup informacija koje tekst prenosi.

Analiza najčešćih glagolskih kolokata pokazala je da se uz imenicu *knjiga* u hrvatskom jeziku dominantno pojavljuju glagoli *napisati* (1019) i njegov nesvršeni parnjak

pisati (212) koji proizlaze iz agentivne kvalije te glagol *pročitati* (511) s nesvršenim parnjakom *čitati* (354) koji su dijelom teličke kvalije ove imenice. U slovenskom se jeziku ti glagoli također pojavljuju kao najčešći kolokati imenice *knjiga*. Glagol *napisati* pojavljuje se 277 puta, a njegov nesvršeni parnjak 64 puta, dok se slovenski glagol *brati* (hr. *čitati*) pojavljuje 113 puta, a njegov svršeni parnjak *prebrati* (hr. *pročitati*) pojavljuje se 110 puta (v. tablicu 5.3.3.).

Tablica 5.3.3. Najčešći glagolski kolokati imenice *knjiga* u hrvatskom (hrWaC) slovenskom jeziku (slWaC)

glagol	FREK	glagol	FREK
napisati	1019	napisati	277
pročitati	511	brati	113
čitati	354	prebrati	110
objaviti	303	izdati	85
kupiti	268	pisati	65
pisati	212	kupiti	38
izdati	182	voditi	23
uzeti	136	približati	20
predstaviti	85	imeti	19
posuditi	85	podariti	15
nabaviti	83	dobiti	14
pronaći	61	vzeti	13
otvoriti	61	najti	13
dobiti	60	prodati	10
vratiti	49	prebirati	10
čitati	47	objaviti	10
tiskati	44	vrniti	9
voditi	43	ustvariti	9
kupiti	43	odpreti	9
promovirati	41	naročiti	9

Uz glagole koji, prema teoriji generativnoga leksikona (Pustejovsky 1995) proizlaze iz uloga kvalije, uz imenicu *knjiga* nalazimo i pojavljivanje glagola koji nisu dijelom strukture kvalije imenice prema TGL-u (*objaviti*, *kupiti*, *posuditi*, *tiskati*, *promovirati*, itd.), no koji bi u nesvršenome obliku mogli bi biti implicitni predikati faznih konstrukcija, što pokazuju rečenice (5.3.3.1.) i (5.3.3.2.) s eksplicitnim predikatima. Stoga ćemo analizom primjera prikupljenih iz korpusa ispitati je li moguće neki od navedenih kolokata odrediti kao implicitni predikat faznih konstrukcija s imenicom *knjiga*.

(5.3.3.1.) *Već je Giovanni Alberti počeo tiskati knjige hrvatskih autora..*
(hrcak.srce.hr)

(5.3.3.2.) (...) *stranke odjednom počeo promovirati knjige, kritizirati stanje države, pojavljivati se u medijima.* (jutarnji.hr)

Korpusnom pretragom za hrvatski jezik (hrWaC) dobiveno je 158 rečenica koje sadrže fazne konstrukcije s imenicom *knjiga* na prvom ili drugom mjestu iza glagola. Očekivano, najčešće su rečenice s glagolom *završiti* (140 pojavnica, 88,61 %), zatim s glagolom *započeti* (17 pojavnica, 10,76 %), dok je u korpusu pronađena samo jedna rečenica s glagolom *nastaviti* i imenicom *knjiga* u dopuni (0,63 %). Korpusna je pretraga provedena i za fazne konstrukcije s prijedložno-padežnom dopunom u instrumentalu. Ekstrahirano je 23 rečenica s faznim konstrukcijama s instrumentalnim dopunama, od kojih su najčešće rečenice s glagolom *završiti* (15 pojavnica, 65,22 %), slijede rečenice s glagolom *započeti* (7 pojavnica, 30,43 %), a kao i u akuzativnim konstrukcijama, pronađena je samo jedna rečenica s glagolom *nastaviti* i imenicom *knjiga* u dopuni.

U tom kontekstu, nameću se dva pitanja. Prvo, kao što smo više puta naveli, hoće li korpusna analiza, a zatim i eksperimentalno istraživanje u nastavku, pokazati da je u konstrukcijama s faznim glagolima i imenicom *knjiga* moguće prizivati predikate koji nisu dijelom strukture kvalije kako je tumači Pustejovsky (1995). A drugo, u kakvom su značenjskom odnosu mogući implicitni predikati međusobno, odnosno može li se struktura kvalije tumačiti kao način strukturiranja (izvan)jezičnoga znanja gdje su sve moguće interpretacije određenim načelima povezane uz jednu od dviju kvalija, agentivnu ili teličku.

Anotacija ekstrahiranih rečenica pokazala je da interpretacija faznih konstrukcija s implicitnim predikatom i akuzativnom dopunom proizlazi iz agentivne kvalije koja se odnosi na način nastanka predmeta u 88,24 % primjera u rečenicama s glagolom *započeti*, a u 67,86 % primjera u rečenicama s glagolom *završiti*, što ilustriraju primjeri (5.3.3.3.), (5.3.3.4.), (5.3.3.5.) i (5.3.3.6.).

(5.3.3.3.) *Pokojni novinar i publicist Zdravko Švegar započeo je knjigu i on je imao najveći dio materijala.* (hrWaC)

(5.3.3.4.) *Velika je muka svakog pisca kako započeti novu knjigu, još ako to nije knjiga proze ili poezije.* (hrWaC)

(5.3.3.5.) *Kad pisac završi knjigu ne izmišlja nove likove - priča sama diše.* (hrWaC)

(5.3.3.6.) *Vlatka Pokos (40) napokon je završila svoju knjigu.* (hrWaC)

Na interpretaciju tih rečenica u najvećoj mjeri utječu tzv. agentivni subjekti koji su u primjerima (5.3.3.3.), (5.3.3.4.) i (5.3.3.5.) eksplicirani (*novinar i publicist Zdravko Švegar; pisac*) i ne otvaraju mogućnost znatnijega širenja interpretacije, dok u primjeru (5.3.3.6.) izvanjezično znanje o subjektu koji piše omogućuje agentivnu interpretaciju zajedno s posvojno-povratnom zamjenicom koja gotovo isključuje mogućnost neagentivne interpretacije.

Telička je kvalija zaslužna za interpretaciju implicitnih predikata u 11,75 % primjera s glagolom *započeti*, te u 23,57 % primjera s glagolom *završiti*. Izvori interpretacije u primjerima (5.3.3.7.), (5.3.3.8.) i (5.3.3.9.), za razliku od prethodnih primjera ne proizlaze iz rečeničnoga subjekta već drugih rečeničnih sastavnica koje omogućuju takvu interpretaciju, npr. navođenje autora knjige (*knjigu od Stevea Martina*), lokacija na kojoj se nalazi knjiga kao konkretan predmet za čitanje (*police na kojoj se nalaze*), kao i dodatna značenja koja proizlaze iz drugih rečeničnih sastavnica (npr. glagol *zatvoriti*) koji omogućuje teličku interpretaciju.

(5.3.3.7.) *Ali kad imate vremena i volje započeti knjigu, niste uvijek pored police na kojoj se nalaze.*

(5.3.3.8.) (...) *upravo sam završila knjigu od Steve Martina (da glumca).* (hrWaC)

(5.3.3.9.) *Znate ono kad završite knjigu, zatvorite je i nasmiješite se - tako se ja (...)* (hrWaC)

U 7,14 % rečenica s glagolom *završiti* nije bilo moguće procijeniti kojoj od dvije kvalije pripada interpretacija implicitnih predikata bez konzultiranja šireg izvanrečeničnoga konteksta kao u primjeru (5.3.3.10.).

(5.3.3.10.) *Ne mogu završiti knjigu jer svaki dan kartam satima remi u jednom malom kafiću u Los Angelesu.* (hrWaC)

Tek su dva primjera (5.3.3.11.) i (5.3.3.12.) označena glagolima koji ne pripadaju strukturi kvalije imenice *knjiga*, ali koji su značenjski bliski agentivnoj interpretaciji (*izdati*).

(5.3.3.11.) (...) *jer izdavači AGM i Profil nisu stigli završiti knjigu na vrijeme, a i povisili su joj cijenu.* (hrWaC)

(5.3.3.12.) (...) *kolege i ja upravo preveli s engleskog i završili knjigu u kojoj se nalaze svi tekstovi iz kojih* (...) (hrWaC)

U oba je primjera razvidan ključan utjecaj subjekta na interpretaciju ukupne rečenice, u prvom su to eksplicitno spomenuti izdavači, dok u drugom množinski subjekt s glagolom surečenice *prevoditi* upućuje na radnju koja uključuje više procesa (*prijevod, izdavanje*) koji su doveli do *završetka knjige*, a ne samo njezino pisanje. Rezultati anotacije rečenica s faznim glagolima i imenicom knjiga u akuzativu prikazani su u tablici 5.3.2. u nastavku.

Tablica 5.3.2. Rezultati anotacije primjera s faznim glagolom i imenicom *knjiga* u akuzativu u hrvatskom jeziku

	AKv			TKv		DR		NEO	
započeti	17	15	88,24%	2	11,76%	0		0	
nastaviti	1	0		0		0		1	
završiti	140	95	67,86%	33	23,57%	2	1,43%	10	7,14%
UKUPNO	158	110		35		2		11	

Premda na premalom uzorku za uopćene tvrdnje, anotacija prikupljenih rečenica s faznim glagolima i instrumentalnom dopunom pokazala je da, za razliku od akuzativnih konstrukcija kod kojih dominira interpretacija koja proizlazi iz agentivne kvalije, u instrumentalnim faznim konstrukcijama dominiraju telički predikati. Dakle oni koji se odnose na funkciju samoga predmeta (v. tablicu 5.2.3.) .

Tablica 5.2.3. Rezultati anotacije primjera s faznim glagolom i imenicom *knjiga* u instrumentalu u hrvatskom jeziku

	AKv			TKv		DR		NEO	
započeti	7	1	16,67%	2	33,33%	3	50,00%	0	
nastaviti	1	1		0		0		0	
završiti	15	2	13,33%	10	66,67%	3	20,00%	0	
UKUPNO	23	4		12		6		0	

Uz glagol *završiti*, teličkom je interpretacijom označeno 10 rečenica (66,67 %), za razliku od agentivne interpretacije koja je bila zastupljena u tek 2 primjera (13,33 %). Kao i u akuzativnim konstrukcijama, posvojna je zamjenica (*svoj*) omogućila agentivnu interpretaciju primjera (5.3.3.10.), dok su teličku interpretaciju u primjerima (5.3.3.11.) i (5.3.3.12.)

omogućile druge rečenične sastavnice (npr. specifikacija autora – *Larssonova knjiga*), te surečenica koja eksplicitno navodi radnju koja se provodi nad objektom (*odmah počinjem s čitanjem*).

(5.3.3.10.) (...) *ništa neću čitati dok ne završim sa svojom knjigom.* (hrWaC)

(5.3.3.11.) *Prekjučer sam završila s Larssonovom knjigom.* (hrWaC)

(5.3.3.12.) *Čim završim s jednom knjigom, odmah počinjem s čitanjem neke druge.*
(hrWaC)

Instrumentalne su konstrukcije također pokazale veću zastupljenost interpretacija koje ne proizlaze iz strukture kvalije imenica u dopuni, pa je za glagol *završiti* interpretacija izvan strukture kvalije kao u primjerima (5.3.3.13.) i (5.3.3.14.) uočena u 20 % anotiranih rečenica (npr. *kupovati, komentirati, razgovarati o predmetu*). Takvu interpretaciju omogućuju drugi rečenični elementi koji prizivaju znanje o svijetu potrebno za razumijevanje rečenica s izostavljenim predikatom.

(5.3.3.13.) *Kad završim s knjigama čeka me odjevna apstinencija.* (hrWaC)

(5.3.3.14.) *prikazana diskusija dala mi je povod da započnem s jednom knjigom koja je upravo jučer imala promociju...* (hrWaC)

Odabir akuzativne ili instrumentalne dopune nije fakultativan već omogućuje prijenos različitih značenja, što je dodatno vidljivo zamijeni li se dopuna u prijedloznom instrumentalu akuzativom. Takva bi zamjena dovela bi do stvaranja značenjski različitih, kao u primjeru (5.3.3.15.), odnosno logički nesmislenih rečenica, kao u primjeru (5.3.3.16.).

(5.3.3.15.) *Kad završim knjige čeka me odjevna apstinencija.*

(5.3.3.16.) ? *prikazana diskusija dala mi je povod da započnem jednu knjigu koja je upravo jučer imala promociju.*

Rečenici (5.3.3.15.) gotovo je nemoguće pripisati isti implicitni predikat kao i rečenici (5.3.3.13.) – *kupovati*, već je vjerojatnije određivanje predikata koji proizlazi iz agentivne kvalije, no upitna je tada smislenost takve rečenice. Zamjena instrumentala akuzativom u primjeru (5.3.3.16.) dovela bi do logički nemoguće rečenice. Naime, agentivni implicitni predikat *pisati* nemoguće je supostaviti surečenici (*koja je upravo jučer imala promociju*) budući da ta *knjigu* određuje kao već napisanu i objavljenu.

Isti su kriteriji primijenjeni na prikupljanje i anotaciju slovenskih rečenica s faznim glagolima *začeti*, *nadaljevati* i *končati* (v. tablicu 5.3.4.). U rečenicama s nedogađajnom imenicom *knjiga* uz glagol *končati* predikati koji proizlaze iz agentivne uloge kao u primjerima (5.3.3.17.) i (5.3.3.18.) označeni su u 83 % rečenica (29 pojavnica), dok su glagoli koji se povezuju uz teličku kvaliju kao u primjeru (5.3.3.19.) označeni u tek 2 primjera (6 %).

(5.3.3.17.) Čprav **Kehlmann** konča knjigo nedorečeno, se mi zdi, da za glavnega junaka ni (...) (slWaC)

(5.3.3.18.) Zelo **rad pišem dialoge** in ko sem začel knjigo, sem imel z dialogi toliko veselja, da sem hotel (...) (slWaC)

(5.3.3.19.) **Eddie v nekaj dneh** konča novo knjigo, brez težav se uči tujih jezikov, (...) (slWaC)

Tablica 5.3.4. Rezultati anotacije primjera s faznim glagolom i imenicom *knjiga* u akuzativu u slovenskom jeziku

	AKv		TKv		DR	NEO	
začeti	10	8	80%	0	0	2	20%
nadaljevati	1	1	100%	0	0		
končati	35	29	82,86%	2	5,71%	4	11,43%
UKUPNO	46	38		2	0	6	

Na temelju konteksta, nije bilo moguće procijeniti ulogu kvalije u 4 primjera, te je ona mogla biti agentivna ili telička, što tek uključivanjem makrokonteksta može biti razriješeno. Uz glagol *začeti*, predikati su također bili procijenjeni kao agentivni u 80 % primjera (10 pojavnica), dok su 2 primjera označena kao neodređena. Glagol *nadaljevati* se uz imenicu *kuća* pojavljuje tek jedanput gdje je također označen kao agentivni predikat (5.3.3.20.).

(5.3.3.20.) (...) *od tam nadaljuje svojo knjigo Izpovedi.* (slWaC)

Uz dopune u instrumentalu, *knjiga* se u slovenskome jeziku najčešće pojavljuje uz glagol *začeti* (40 pojavnica). Kao i u hrvatskom, dominiraju teličke interpretacije s 25 pojavnica (63 %), dok su agentivne interpretacije navedene u 5 primjera (13 %). Zanimljivo je da je u 23 % označenih primjera (9 pojavnica), implicitni predikat određen kao onaj koji nije dijelom strukture kvalije (*izdavati*, *govoriti*), što potvrđuje pretpostavku da fazne

konstrukcije s instrumentalnom nedogađajnom dopunom omogućuju mnogo širi raspon interpretacija od konstrukcija s dopunom u akuzativu. Očekivano, s obzirom na specifična sintaktička ograničenja glagola *nadaljevati* u slovenskom (v. poglavlje 4.6.2.1.), korpusna je analiza potvrdila njegovo pojavljivanje i uz nedogađajne dopune kao u primjeru (5.3.3.21.).

(5.3.3.21.) *sem se odločila, da bom po skoraj dveh mesecih nadaljevala s svojo knjigo, ker je najboljša do sedaj.* (slWaC)

Glagol *končati* uz imenicu *knjiga* u instrumentalu pojavljuje se razmjerno malo puta (6 pojavljivanja), a njihovi su implicitni predikati podjednako određeni objema ulogama kvalije (33 %) što proizlazi iz unutarrečeničnih sastavnica kao u primjeru (5.3.3.21.) odnosno znanja o predmetima (*Novi Zavjet, Sumrak*) u primjerima (5.3.3.22.) i (5.3.3.23.). Dva su preostala primjera označena glagolima koji ne proizlaze iz dviju uloga kvalije (*govoriti, kupovati*).

(5.3.3.22.) *Najbolje bo, če začneš s prvo knjigo Nove zaveze.* (slWaC)

(5.3.3.23.) *Želim pa začeti s knjigo Somrak.* (slWaC)

Tablica 5.3.5. Rezultati anotacije primjera s faznim glagolom i imenicom *knjiga* u instrumentalu u slovenskom jeziku

	AKv		TKv		DR		NEO	
začeti	40	5 13%	25	62,50%	9	22,50%	1	3%
nadaljevati	9	4 44%	3	33,33%	2	22,22%	0	
končati	6	2 33,33%	2	33,33%	2	33,33%	0	
UKUPNO	55	11	30		13		1	

Korpusna je analiza, vidjeli smo, potvrdila mogućnost pojavljivanja imenice *knjiga* u faznim konstrukcijama u oba jezika. Za razliku od hrvatskoga (v. tablicu 5.1.), u kojem dominiraju akuzativne dopune (87 %), u slovenskim faznim konstrukcijama (v. tablicu 5.2.) nije uočena veća razlika u distribuciji dopuna u akuzativu (46 %) u odnosu na prijedložni instrumental (54 %). U oba je pak jezika uz akuzativne dopune interpretacija implicitnoga predikata dominantno proizlazila iz agentivne kvalije imenice (70 % u hrvatskom, 80 % u slovenskom), no u hrvatskom su teličke interpretacije (22 %) ipak češće nego što je to u slovenskom (4 %). U oba su jezika uz akuzativne dopune interpretacije koje nisu proizlazile iz dviju kvalija vrlo rijetke, te su označene samo u dva primjera u hrvatskom.

Razlika u faznim konstrukcijama s imenicom *knjiga* između dva jezika najočitija je ipak uz instrumentalne dopune koje su se u slovenskom pojavile u 55 primjera, dok su se u hrvatskom pojavile u 23 primjera od čega 15 puta (65 %) u konstrukcijama s glagolom *završiti*. U slovenskom su pak dominantne konstrukcije s glagolom *začeti* koje su se pojavile u 73 % (40 pojavljivanja), te su im predikati dominantno (63 %) proizlazili iz teličke kvalije.

5.3.4. Ručak

Imenica *ručak* (sl. *kosilo*) visoko je frekventna imenica u oba jezika koja označava obrok koji se uzima sredinom dana (HJP, SSKJ2). Odabrana je za analizu jer je, za razliku od prethodnih primjera, odglagolna imenica, ali i s konkretnim značenjem, stoga bismo je mogli smatrati i artefaktom. S obzirom na tvorbene obrasce, uvrštavamo je u kategoriju epizodičnih odglagolnih imenica (npr. *pjesma, priča, berba*) za koje je događajnost inherentna kategorija. Analiza glagolskih kolokata (v. tablicu 5.3.4.1.) u oba jezika pokazala je da uglavnom stoji kao dopuna glagolima koji prema TGL-u (Pustejovsky 1995) proizlaze iz strukture kvalije te imenice. Najčešći su glagoli oni koji proizlaze iz agentivne kvalije, a odnose se na pripremu, npr. (*kuhati*), a zatim i glagoli koji proizlaze iz teličke kvalije (*jesti*).

Tablica 5.3.4.1. Glagolski kolokati imenice *ručak* u hrvatskom (hrWaC) i *kosilo* slovenskom jeziku (slWaC)

glagol (HR)	učestalost	glagol (SL)	učestalost
skuhati	268	skuhati	95
kuhati	173	pripraviti	34
napraviti	72	pojesti	28
pojesti	38	kuhati	22
pripremiti	35	pripravljati	19
organizirati	33	jesti	14
platiti	31	naročiti	11
imati	22	privošćiti	5
spremiti	21	narediti	5
pripremati	20	prinesti	4
jesti	20	pogreti	4
spremati	19	imeti	4
raditi	18	dokončati	4
dobiti	18	dobiti	4

spremat	14	deliti	4
praviti	14	ujeti	3
napraviti	13	ponuditi	3
osigurati	12	plaćati	3
završiti	11	častiti	2
dovršiti	11	zaužiti	2

U hrvatskome se jeziku (v. tablicu 5.3.4.2.) imenica *ručak* u akuzativu u faznim konstrukcijama dominantno pojavljuje uz glagol *završiti*. Anotacija tih rečenica pokazala je da se u 70 % primjera odnosi na način nastanka predmeta kao u primjerima (5.3.4.1.), (5.3.4.2.) i (5.3.4.3.).

(5.3.4.1.) *Čekam da **mama** završi ručak, da još nešto prezalogajim i da furam napolje*
(...) (hrWaC)

(5.3.4.2.) (...) *no samo jesti i čekam dok **gospođa Neutrino** ne završi ručak i prozračī stan.* (hrWaC)

(5.3.4.3.) *Jer **one** jure po djecu, pa doma završiti ručak. I stalno pušu i kukaju.*
(hrWaC)

Na ovom mjestu upućujemo i na činjenicu da je u većini korpusnih rečenica s imenicom *ručak* u akuzativu koje su označene agentivnom interpretacijom, subjekt u ženskome rodu. Za razliku instrumentalnih konstrukcija u kojima su subjekti uglavnom neodređenoga roda ili u množini.

Tablica 5.3.4.2. Rezultati anotacije primjera s faznim glagolom i imenicom *ručak* u akuzativu u hrvatskom jeziku

	AKv			TKv		DR	NEO	
započeti	5	1	20%	4	80%	0	0	
nastaviti	1	0		1	100%	0	0	
završiti	33	23	70%	6	18%	0	4	12%
UKUPNO	39	24		11		0	4	

Premda na malome uzorku, anotacija korpusa pokazala je da fazne konstrukcije s imenicom *ručak* u instrumentalu uglavnom prizivaju teličke interpretacije (95 %) koje se odnose na konzumaciju obroka kao u primjerima (5.3.4.4.) i (5.3.4.5.).

(5.3.4.4.) *Trčim u vrtić, čekam malu da završi s ručkom, vozim je nazad (...)*(hrWaC)

(5.3.4.5.) *Sjeo je za stol, naredio im da nastave s ručkom i da će ih, ako se već ne znaju ponašati (...)*(hrWaC)

Tablica 5.3.4.3. Rezultati anotacije primjera s faznim glagolom i imenicom *ručak* u instrumentalu u hrvatskom jeziku

RUČAK + INST	AKv		TKv		DR	NEO
započeti	1	0	1		0	0
nastaviti	6	0	6	100%	0	0
završiti	15	1	14	93%	0	0
UKUPNO	22	1	21	95%	0	0

U slovenskom (v. tablicu 5.3.4.4.) imenicu *kosilo* u akuzativu nakon faznoga glagola *končati* (hr. *završiti*) nalazimo u tek četiri primjera od kojih su dva označena kao agentivni, a dva kao telički predikati (5.3.4.6.), (5.3.4.7.) i (5.3.4.8.).

(5.3.4.6.) *Pravkar sem končal kosilo (dunajca in pire krompir), ki sem ga namesto solil (...)*(slWaC)

(5.3.4.7.) *Bom nadaljeval kasneje, ker moram končati kosilo za mojo drago, ki se.. (...)*(slWaC)

(5.3.4.8.) *Obesi si slinček za vrat in pridno začne kosilo ala (...)*(slWaC)

Tablica 5.3.4.4. Rezultati anotacije primjera s faznim glagolom i imenicom *kosilo* u akuzativu u slovenskom jeziku

	AKv		TKv		DR	NEO
začeti	0	0	0		0	0
nadaljevati	0	0	0		0	0
končati	4	2	2	50%	0	0
UKUPNO	4					

Imenica *kosilo* u instrumentalu (v. tablicu 5.3.4.5.) se u slovenskom dominantno pojavljuje kada priziva teličku kvaliju, kao i u hrvatskom jeziku. Ta se imenica u slovenskom pojavljuje uz sve analizirane fazne glagole.

Tablica 5.3.4.5. Rezultati anotacije primjera s faznim glagolom i imenicom *kosilo* u instrumentalu u slovenskom jeziku

	AKv			TKv		DR	NEO
začeti	8	0		8	100%	0	0
nadaljevati	11	2	18%	9	82%	0	0
končati	8	0		8	100%	0	0
UKUPNO	27						

Uz imenicu *knjiga*, imenica *ručak* razmjerno se često pojavljuje u konstrukcijama s faznim glagolima. Premda je, kao što smo naveli, riječ o imenici koja je morfosemantički povezana s glagolom *ručati* koji označava konzumaciju hrane, prilikom interpretacije konstrukcija u kojima se ta imenica nalazi, dolazi i do priziva predikata koji su povezani s pripremom, a ne samo konzumacijom hrane. Stoga smatramo da u takvim konstrukcijama dolazi do značenjskoga obogaćivanja dodavanjem sintaktički neprisutnoga sadržaja. No ako pretpostavimo da kršenje argumentne strukture kao posljedicu ima zamjetan pomak u procesiranju (v. poglavlje 3.2.1.), tek bi psiholingvistička istraživanja mogla potvrditi dolazi li u ovakvim primjerima do takvoga pomaka.

Cilj je anotacije korpusa bio istražiti mogućnost pojave sva tri tipa imenskih dopuna (*ručak*, *knjiga*, *kuhinja/kuća*) uz analizirane fazne glagole (*započeti*, *nastaviti*, *završiti*; *začeti*, *nadaljevati*, *končati*) u oba jezika. Analiza je korpusa potvrdila uporabu takvih konstrukcija, međutim njihova je učestalost različita. Konstrukcije s glagolom *završiti* u oba su se jezika pokazale češćima, pa stoga očekujemo da su i govornicima jezika takve konstrukcije prihvatljivije. Analiza anotacije korpusnih primjera također je ukazala na razlike u mogućnosti da tri imenska tipa stoje uz sve fazne glagole. Imenice tipa *ručak* i *knjiga* razmjerno se često pojavljuju uz sve fazne glagole, dok je uporaba nedogađajnih imenica (tipa *kuća*) vrlo ograničena. Anotacija korpusnih primjera također je pokazala nedostatnost tumačenja interpretacija implicitnih predikata isključivo ulogama kvalije, budući da su

implicitni predikati vrlo često bili određeni interpretacijama koje se ne mogu dovesti u vezu s jednom od kvalija.

Korpusno je istraživanje poslužilo i kao priprema za eksperimentalno istraživanje s izvornim govornicima hrvatskoga jezika. Naime, za eksperimentalni materijal, kojim se ispitivala prihvatljivost i određivali implicitni predikati, odabrane su samo konstrukcije koje su korpusno potvrđene. U nastavku rada pojavi značenjskoga obogaćivanja faznih glagola pristupamo eksperimentalno, a rezultate korpusnoga i eksperimentalnoga istraživanja uspoređujemo u Raspravi na kraju rada.

6. EKSPERIMENTALNI PRISTUP OBOGAĆENOJ KOMPOZICIONALNOSTI U HRVATSKOME JEZIKU

U prethodnom smo poglavlju vidjeli da je korpusnom analizom ovjerena uporaba nedogađajnih imenskih dopuna (npr. *kuća, knjiga*) uz fazne glagole. Međutim, njihova je distribucija podložna i određenim ograničenjima koja proizlaze iz značenja faznoga glagola, kao i značenja imenske dopune. Tako je u hrvatskom korpusu glagolima *završiti* i *započeti* najčešća dopuna imenica (98,24 %; 83,84 %), dok uz glagol *nastaviti* imenica dolazi kao dopuna u tek 31,54 % korpusnih primjera. Uz dopune u prijedložnome instrumentalu, mogućnost uvrštavanja nedogađajnih imenica u konstrukcije s faznim glagolima je veća. Naime, analiza je pokazala da konstrukcije u instrumentalu omogućuju pojavljivanje imenice s obilježjem živosti u dopuni (npr. vlastita imena) i vlastite imenice s obilježjem neživosti (npr. imena poduzeća, institucija i sl. s metonimijskim značenjem), ali su u korpusu konstrukcije s instrumentalom u hrvatskome jeziku rjeđe (npr. 23 pojavljivanja imenice *knjiga*) u odnosu konstrukcije s dopunom u akuzativu (158 pojavljivanja). U slovenskom se nedogađajne imenice uz fazne glagole, vidjeli smo, češće pojavljuju u instrumentalu, što pokazuju i tablice 6.1. i 6.2.

Tablica 6.1. Pojavljivanje imenica *kuhinja, kuća, knjiga* i *ručak* u akuzativu i instrumentalu uz glagole *započeti, nastaviti* i *završiti* u korpusu (hrWaC)

	kuhinja	kuća	knjiga	ručak
akuzativ	7	51	158	39
instrumental	2	0	23	22

Tablica 6.2. Pojavljivanje imenica *kuhinja, hiša, knjiga* i *kosilo* u akuzativu i instrumentalu uz glagole *začeti, nadaljevati* i *končati* u korpusu (slWaC)

	kuhinja	hiša	knjiga	kosilo
akuzativ	2	4	46	4
instrumental	4	5	55	27

Kako bi se dodatno potvrdili rezultati dobiveni korpusnom analizom te ispitali prihvatljivost i interpretabilnost takvih konstrukcija u kontekstualno neutralnim uvjetima postavljena su dva istraživačka cilja:

(1) ispitati stupanj prihvatljivosti rečenica s faznim glagolima i nedogađajnim dopunama u akuzativu i prijedložnome instrumentalu u hrvatskome jeziku i

(2) ispitati raspon implicitnih predikata u rečenicama s faznim glagolima i nedogađajnim dopunama u akuzativu i onih u instrumentalu.

U prvom su istraživanju ispitanici određivali stupanj prihvatljivosti rečenica s faznim glagolima i četirima nedogađajnim dopunama (*kuhinja, kuća, knjiga, ručak*), odabranima prema kriterijima objašnjenima u poglavlju 5.2., na Likertovoj skali od 1 do 5. Zatim je provedeno ispitivanje značenjskoga obogaćivanja gdje su ispitanici navodili implicitne predikate rečenica u kojima je manipulirano trima uvjetima (subjekt, objekt i padež). Prvi je cilj ovako postavljenoga istraživanja ispitati razlike u stupnju prihvatljivosti konstrukcija s različitim dopunama. Drugi je cilj ispitati mogućnost tumačenja značenja konstrukcija s faznim glagolima i nedogađajnim dopunama strukturom kvalije imenice (Pustejovsky 1991, 1995) prema kojoj implicitna značenja faznih konstrukcija proizlaze iz njezinih dviju uloga – agentivne, koja se odnosi na nastanak predmeta i teličke koja se odnosi na njegovu funkciju. Naime, polazeći od hipoteze da značenjsko obogaćivanje proizlazi iz svih sastavnica argumentne strukture, shematiziranoga konstrukcijskoga značenja, ali i širega izvanrečeničnoga konteksta, smatramo da se ulogama kvalije mogu objasniti implicitni predikati u vrlo ograničenim uvjetima, što dovodi u pitanje svrhovitost takva pristupa ovoj pojavi.

6.1. PRIHVATLJIVOST REČENICA S IMPLICITNIM PREDIKATOM

Korpusna je analiza, kao što smo vidjeli, potvrdila pojavljivanje faznih glagola uz nedogađajne dopune u akuzativu za gotovo sve fazne glagole (s izuzetkom glagola *prestati* i *stati* koji za dopunu uzimaju isključivo glagole u infinitivu). Stoga je cilj ovoga istraživanja ispitati razinu prihvatljivosti takvih konstrukcija među izvornim govornicima hrvatskoga jezika. Na temelju postojećih opisa faznih glagola (Silić i Pranjković 2007), a u skladu s provedenim korpusnim istraživanjima, očekujemo da će rečenice s glagolom *završiti* i nedogađajnim dopunama koje testiramo pokazati najveći stupanj prihvatljivosti. Premda relevantna teorijska literatura (Silić i Pranjković 2007, Belaj i Tanacković Faletar 2017) ne upućuje na razlike između glagola početne faze *početi* i *započeti* s obzirom na distribuciju njihovih dopuna, uz glagol *započeti* u puno se većoj mjeri pojavljuju imenske dopune (83,84 %) nego infinitivne (16,16 %), pa također pretpostavljamo njihovu razmjernu jezičnu prihvatljivost. Treći analizirani glagol *nastaviti* kao dopunu može uzimati i glagole (68,46 %) i imenice (31,54 %), no njegovo je pojavljivanje uz nedogađajne imenice rjeđe te predstavlja kršenje prototipne kanonske strukture. Stoga možemo pretpostaviti da će i rečenice s tim glagolom i nedogađajnim dopunama biti procijenjene slabije prihvatljivima.

Prosudba prihvatljivosti rečenica ³⁴ (engl. *acceptability judgement*) metoda je korištena u lingvističkim ispitivanjima kojom ispitanici procjenjuju je li rečenica prihvatljiva u određenome jeziku. Takvim se istraživanjima uglavnom ispituju morfosintaktičke pojave, kao i pojave na sučelju sintakse i semantike ili pragmatike, a mogu uključivati gramatične i negramatične rečenice, ali i rečenice koje se ne mogu jednostavno binarno odrediti već predstavljaju različite stupnjeve gramatičnosti (Kraš i Miličević 2015). U ovome smo istraživanju koristili tradicionalni zadatak prosudbe stupnjevite prihvatljivosti rečenica na Likertovoj skali od 1 do 5 u kojemu su ispitanici procjenjivali pisano prikazane rečenice uz neograničeno vrijeme za donošenje prosudbe. Likertova se skala u sličnim lingvističkim istraživanjima koristi kako bi se proučavale pojave kod kojih ne postoji jasan binarni kontrast između tipova rečenica, već je moguće razlikovati nekoliko razina prihvatljivosti (Kraš i Miličević 2015). S obzirom na to da su rezultati korpusne analize pokazali različitu distribuciju dopuna uz tri tipa faznih glagola, očekujemo da ćemo ispitivanjem prihvatljivosti dobiti rezultate procjene prihvatljivosti raspršene na Likertovoj skali.

³⁴ Ova se metoda naziva i prosudbom gramatičnosti rečenica (engl. *grammaticality judgement task*). U radu se odlučujemo za termin prihvatljivosti budući da je gramatičnost značajka sustava koja se može testirati samo posredno na temelju prosudbi govornika o prihvatljivosti pojedinih jezičnih oblika (v. Kraš i Miličević 2015).

U tom kontekstu, konstrukcije koje se u korpusima češće pojavljuju možemo smatrati i konstrukcijama s višim stupnjem idiomatizacije (v. Suttle i Goldberg 2011). Za istraživanje prihvatljivosti, kao i u korpusnom istraživanju, odabrane su četiri dopune: *kuća*, *kuhinja*, *knjiga* i *ručak*. Pretpostavljamo da će pojavljivanje svih četiriju imenica uz glagol *započeti* biti procijenjeno prihvatljivim, ali manje nego što je to uz glagol *završiti*, no ipak više u odnosu na glagol *nastaviti*. Budući da je imenica *ručak* i morfosemantički vezana za glagol *ručati* (v. Raffaelli i Kerovec 2008), određujemo je kao događajnu imenicu, no višeg stupnja opredmećenosti u odnosu na trajnu glagolsku imenicu *ručanje*. S obzirom na događajnost koja proizlazi iz njezinih morfosemantičkih značajki, očekujemo najveći stupanj prihvatljivosti konstrukcija s faznim glagolima i tom imenicom jer takva dopuna ne krši kanonsku argumentnu strukturu ispitivanih faznih glagola [započeti/nastaviti/završiti VP/NP_{ev}]. U analizu je uključena jer pretpostavlja značenjsko obogaćivanje konstrukcije koje je uvjetovano kontekstualnim čimbenicima.

6.1.1. Ispitanici

U ispitivanju prihvatljivosti konstrukcija s faznim glagolima i nedogađajnim dopunama sudjelovalo je 20 ispitanika (60 % ženskoga spola i 40 % muškoga spola), studenata preddiplomskoga studija južnoslavenskih jezika i književnosti na Filozofskom fakultetu u Zagrebu kojima je hrvatski materinski jezik. Prosječna je dob ispitanika bila $M = 20,4$ godine ($SD = 1,73$, $Min = 18$, $Max = 23$). Samo je jedan ispitanik naveo da mu je dominantna ruka lijeva, dok su se ostali samoizjasnili kao dešnjaci. Ukupno je 9 (45 %) ispitanika kao mjesto u kojem su proveli najveći dio života naveo grad Zagreb, dok su ostali ispitanici naveli Ivanec, Lobar, Novsku, Popovaču, Samobor, Tomislavgrad, Umag, Varaždin i Veliku Goricu. Budući da morfosintaktička istraživanja južnoslavenskih jezika (Willer Gold i dr. 2016) nisi utvrdila statistički značajne razlike u procjenama ispitanika štokavskih, kajkavskih i čakavskih narječja, nismo smatrali nužnim da ispitivani uzorak uključuje podjednak broj govornika svih triju narječja. Ovaj smo kriterij primijenili i u sljedećem istraživanju.

6.1.2. Dizajn ispitivanja

Sudjelovanje u ispitivanju bilo je anonimno, dobrovoljno i provedeno u vrijeme redovne fakultetske nastave. Ispitanici nisu primili nikakvu naknadu za sudjelovanje, a samo

je ispitivanje trajalo oko 10 minuta. Ispitanicima su najprije pročitani informirani pristanci u kojima su obaviješteni o svrsi provođenja ispitivanja kao i mogućnosti uvida u rezultate po njihovoj objavi, a ispitivanju su mogli pristupiti nakon potpisivanja pristanaka. Obaviješteni su o tome koje će demografske podatke trebati ustupiti istraživaču (dob, spol, mjesto rođenja, dominantna ruka), kao i to da se u upitniku nigdje ne traži da upišu svoje ime, niti druge informacije preko kojih bi ih se moglo identificirati. U informiranom je pristanku navedeno da ako na neka pitanja ne žele odgovoriti, to ne moraju učiniti i za to neće snositi nikakve posljedice. Imali su pravo bez ikakvih posljedica odustati od sudjelovanja ili se iz njega povući. Također su obaviješteni da u istraživanju neće biti izloženi nikakvom specifičnom riziku, te da će pristup njihovim osobnim podacima biti dostupan samo istraživačici. Nakon što su potpisali informirani pristanak, ispitanicima su podijeljeni upitnici i pročitane upute koje su glasile:

Poznato vam je da rečenice izražavaju neku izvanjezičnu situaciju. Na primjer rečenica *Marko piše pismo Ani* označava situaciju koju čine tri sudionika: *Marko*, *Ana* i *pismo*, a glagolom *pisati* izražavamo odnos među tim sudionicima. Budući da takva rečenica priziva jasnu sliku situacije, vjerojatno ćemo je smatrati potpuno prihvatljivom i dati joj ocjenu 5.

Rečenica *Marko područava poljubac Ani*, premda tvorena riječima koje su nam uglavnom poznate, ne priziva jasno značenje, pa ćemo je vjerojatno smatrati neprihvatljivom te joj dati ocjenu 1.

U jeziku je moguće naći i rečenice koje nisu sasvim prihvatljive, ali i dalje izražavaju kakva značenja. Na primjer rečenica *Ivan je razmotrio prostor*, premda nije sasvim smisljena, ipak priziva neko značenje, odnosno izražava situaciju u kojoj osoba (*Ivan*) razmatra činiti nešto s kakvim objektom (*prostor*). Premda značenje ove rečenice nije sasvim jasno, nije ni besmisleno. Takve ćemo rečenice vjerojatno ocijeniti ocjenama od 2 do 4 ovisno o stupnju prihvatljivosti.

U ovome istraživanju ocjenjivat ćete stupanj prihvatljivosti 60 rečenica ocjenama od 1 do 5, gdje jedan označava potpuno neprihvatljivu, a 5 potpuno prihvatljivu rečenicu. U ispitivanju nas zanima vaše mišljenje, odnosno koliko je rečenica vama prihvatljiva. U procjenama se oslonite na prvi dojam.

Svaki je ispitanik procjenjivao prihvatljivost ukupno 60 rečenica, od čega su 24 (3 x 4 x 2) rečenice bile rečenice s faznim konstrukcijama i nedogađajnim dopunama, dok su ostali bili distraktori (engl. *distractors*). Distraktori su uključeni iz dva razloga. Budući da ispituje prihvatljivost rečenica u kojima dio značenja sintaktički nije prisutan, te ga je potrebno prizvati, a same su rečenice ipak korpusno potvrđene, pa pretpostavljamo i donekle prihvatljive, očekujemo da će biti procijenjene na sredini skale. Stoga smo smatrali nužnim uključiti i posve prihvatljive rečenice (npr. *Marko je pojeo juhu prije posla*), ali i neprihvatljive koje su uključivale neovjeren glagol u hrvatskome jeziku (npr. *područati*) ali tvoren od pravih glagola i prefiksa hrvatskoga jezika. Tim smo postupkom osigurali da ispitanici procjenjuju rečenice za koje možemo pretpostaviti da će se, s obzirom na prihvatljivost, nalaziti na čitavom kontinuumu prihvatljivosti koji uključuje potpuno prihvatljive rečenice i potpuno neprihvatljive rečenice.

Kako ispitanici ne bi otkrili specifičan cilj ispitivanja i razvili strategiju njihova procjenjivanja koja bi odudarala od prirodnih procjena, uz nesmislene i posve smislene rečenice, uključeni su i distraktori koje su činili *metonimijski* glagoli (npr. *uživati, pomagati*) koji također zahtijevaju događajnu dopunu, ali mogu se pojavljivati uz nedogađajne dopune uz značenjsko obogaćivanje argumentne strukture. Primjer upitnika za ispitivanje prihvatljivosti rečenica s konstrukcijom s faznim glagolima nalazi se u Prilogu 1.

Tablica 6.1.2. Primjeri ispitivanih rečenica i opis ispitivanih uvjeta

Primjer ispitivanih rečenica	Uvjet
<i>Snježana je nastavila kuhinju ovaj tjedan.</i> <i>Tomislav je završio kuću još jučer.</i> <i>Marko je završio ručak oko podneva.</i> <i>Snježana je započela knjigu prošli vikend.</i>	fazni glagol s nedogađajnom dopunom u akuzativu
<i>Tomislav je nastavio s kuhinjom ovaj tjedan.</i> <i>Snježana je završila s kućom još jučer.</i> <i>Ivana je završila s ručkom oko podneva.</i> <i>Marko je započeo s knjigom prošli vikend.</i>	fazni glagol s nedogađajnom dopunom u instrumentalu
<i>Josip je uživao u plesu prošli mjesec.</i> <i>Kristina je uživala u galeriji prošli utorak.</i> <i>Marko je pomagao s muzejom prošli tjedan.</i> <i>Iva je pomagala s plažom ljetos.</i>	rečenice s metonimijskim glagolima
<i>Ivana je pogledala seriju prije večere.</i> <i>Martina je posadila cvijeće ovaj tjedan.</i> <i>Nada je kupila roman prošli vikend.</i> <i>Goran je ispekao kolače rano ujutro.</i>	prihvatljive rečenice

*Boris je natpalio crtež u ponedjeljak.
Damir je uspisao članak sinoć.
Maja je raskupila traperice ove zime.
Sanja je raslušala koncert sinoć.*

neprihvatljive rečenice

6.1.3. Rezultati

Odgovori ispitanika uneseni su u program za obradu podataka Microsoft Excel, a budući da su svi ispitanici koji su sudjelovali u istraživanju odgovorili na sva postavljena pitanja, svi su odgovori analizirani. Iako su uvjeti ispitanici uz subjekt u muškom (50 %) i ženskom (50 %) rodu, nismo smatrali da bi ta razlika trebala utjecati na prihvatljivost rečenica pa su odgovori s različitim subjektima, uz ostale iste uvjete, obrađeni zajedno.

6.1.3.1. Glagol *započeti*

Procjene prihvatljivosti konstrukcija s glagolom *započeti* (v. tablicu 6.1.3.1.1.) za koji smo korpusnom analizom utvrdili da mu se kao dopuna u tek 16,16 % analiziranih primjera pojavljuje glagol u infinitivu, dok su ostale dopune imenske (83,84 %), razlikuju se s obzirom na značenjski tip dopuna. Naime, uz glagol *započeti* rečenice s tipično nedogađajnim imenicama procijenjene su najlošijima. Rečenice s glagolom *započeti* i imenicom *kuhinja* u dopuni procijenjena je srednjom ocjenom $M = 2,25$ ($SD = 0,91$, $Min = 1$, $Max = 4$), a imenicom *kuća* $M = 2,8$ ($SD = 0,83$, $Min = 2$, $Max = 4$) dok je rečenica s imenicom *knjiga* procijenjena srednjom ocjenom $M = 3,65$ ($SD = 1,14$, $Min = 2$, $Max = 5$), a najbolje je procijenjena rečenica s odglagolnom, dakle događajnom, imenicom *ručak*, $M = 4,4$ ($SD = 0,60$, $Min = 3$, $Max = 5$).

Tablica 6.1.3.1.1. Procjena prihvatljivosti rečenica s glagolom *započeti* uz dopune u akuzativu

započeti + AK				
	kuhinja	kuća	knjiga	ručak
M	2,25	2,8	3,65	4,4
SD	0,91	0,83	1,14	0,60
MIN	1	2	2	3
MAX	4	4	5	5

S dopunama u prijedložnome instrumentalu (v. tablicu 6.1.3.1.2.) prihvatljivost konstrukcija s glagolom *započeti* uz imenicu *kuhinja* procijenjena je srednjom ocjenom $M = 2,3$ ($SD = 0,98$, $Min = 1$, $Max = 4$), kao i uz imenicu *kuća* $M = 2,3$ ($SD = 1,08$, $Min = 1$, $Max = 4$). Rečenice s glagolom *započeti* i imenicom *knjiga* procijenjene su prosječnom ocjenom $M = 4,25$ ($SD = 0,79$, $Min = 2$, $Max = 5$), a s imenicom *ručak* $M = 4,35$ ($SD = 0,67$, $Min = 3$, $Max = 5$).

Tablica 6.1.3.1.2. Procjena prihvatljivosti rečenica s glagolom *započeti* uz instrumentalne dopune

započeti + INST				
	kuhinja	kuća	knjiga	ručak
M	2,3	2,3	4,25	4,35
SD	0,98	1,08	0,79	0,67
MIN	1	1	2	3
MAX	4	4	5	5

6.1.3.2. Glagol *nastaviti*

Slično kao i u korpusnoj analizi koja je pokazala da se četiri analizirane imenice u oba oblika uz glagol *nastaviti* ukupno pojavljuju svega 9 puta, istraživanje njihove prihvatljivosti (v. tablicu 6.1.3.2.1.) pokazalo je da su rečenice s glagolom *nastaviti* i nedogađajnim dopunama govornicima hrvatskoga jezika najmanje prihvatljive. Pa tako su rečenice s glagolom *nastaviti* i imenicom *kuhinja* procijenjene prosječnom ocjenom $M = 2,25$ ($SD = 0,97$, $Min = 1$, $Max = 4$), a s imenicom *kuća* tek $M = 1,95$ ($SD = 0,89$, $Min = 1$, $Max = 4$). Prihvatljivost rečenica s glagolom *nastaviti* i imenicom *knjiga* procijenjena je srednjom ocjenom $M = 2,95$ ($SD = 1$, $Min = 1$, $Max = 4$), a s imenicom *ručak*, kao najdogađajnijom ispitivanom imenicom, prosječnom ocjenom $M = 4$ ($SD = 0,86$, $Min = 2$, $Max = 5$).

Tablica 6.1.3.2.1 Procjena prihvatljivosti rečenica s glagolom *nastaviti* uz dopune u akuzativu

nastaviti + AK				
	kuhinja	kuća	knjiga	ručak
M	2,25	1,95	2,95	4
SD	0,97	0,89	1,00	0,86
MIN	1	1	1	2
MAX	4	4	4	5

Rečenice s glagolom *nastaviti* uz konkretne imenice *kuhinja* i *kuća* u prijedložnom instrumentalu (v. tablicu 6.1.3.2.2.) procijenjene su najmanje prihvatljivima, prva prosječnom ocjenom $M = 2,6$ ($SD = 0,94$, $Min = 2$, $Max = 4$), a druga ocjenom $M = 2,65$ ($SD = 1,18$, $Min = 1$, $Max = 5$). U odnosu na rečenice s akuzativnom dopunom koja je s imenicom *knjiga* procijenjena srednjom ocjenom $M = 2,95$, rečenica s imenicom *knjiga* u instrumentalu procijenjena je prihvatljivijom, srednjom ocjenom $M = 4,2$ ($SD = 0,77$, $Min = 3$, $Max = 5$). Blisko rezultatima procjene uz akuzativ, rečenice s imenicom *ručak* u instrumentalu procijenjene su prosječnom ocjenom $M = 4$ ($SD = 0,73$, $Min = 3$, $Max = 5$).

Tablica 6.1.3.2.2. Procjena prihvatljivosti rečenica s glagolom *nastaviti* uz instrumentalne dopune

nastaviti + INST				
	kuhinja	kuća	knjiga	ručak
M	2,6	2,65	4,2	4
SD	0,94	1,18	0,77	0,73
MIN	2	1	3	3
MAX	4	5	5	5

6.1.3.3. Glagol *završiti*

Budući da uz glagol *završiti* prototipno dolaze imenice (v. tablicu 4.6.4.1.1.) o čemu svjedoče i rezultati provedene korpusne analize prema kojoj se uz taj glagol analizirane dopune u oba oblika pojavljuju ukupno 261 put (v. potpoglavlje 5.3.), očekivano je i da će ispitivane rečenice s ovim glagolom biti procijenjene prihvatljivijima od rečenica s prethodna dva glagola. Rečenice s imenicom *kuhinja* procijenjene su srednjom ocjenom $M = 3$ ($SD = 1,17$, $Min = 1$, $Max = 5$), a s imenicom *kuća* $M = 2,85$ ($SD = 0,99$, $Min = 1$, $Max = 5$). Rečenice s imenicom *knjiga* ($M = 4,55$, $SD = 0,51$, $Min = 4$, $Max = 5$) i *ručak* ($M = 4,75$, $SD = 0,44$, $Min = 4$, $Max = 5$) procijenjene su srednjom ocjenom višom od 4,5 stoga ih možemo smatrati posve prihvatljivim konstrukcijama hrvatskoga jezika, visokoga stupnja idiomatizacije.

Tablica 6.1.3.3.1. Procjena prihvatljivosti rečenica s glagolom *završiti* uz akuzativne dopune

završiti + AK				
	kuhinja	kuća	knjiga	ručak
M	3	2,85	4,55	4,75
SD	1,17	0,99	0,51	0,44
MIN	1	1	4	4
MAX	5	5	5	5

Ispitivanje prihvatljivosti rečenica s glagolom *završiti* uz instrumentalne dopune (v. tablicu 6.1.3.3.2.) također je pokazalo da ispitanici ukupno višim ocjenama procjenjuju prihvatljivost rečenica s imenicama *knjiga* (M = 4,4, SD = 0,75, Min = 2, Max = 5) i *ručak* (M = 4,35, SD = 0,67, Min = 3, Max = 5), za razliku od rečenica s drugim dvjema imenicama koje su slabije procijenjene. Rečenica s imenicom *kuhinja* u instrumentalu procijenjena je srednjom ocjenom M = 2,75 (SD = 1,07, Min = 1, Max = 4), a s imenicom *kuća* srednjom ocjenom M = 3,05 (SD = 1,05, Min = 1, Max = 5).

Tablica 6.1.3.3.2. Procjena prihvatljivosti rečenica s glagolom *završiti* uz instrumentalne dopune

završiti + INST				
	kuhinja	kuća	knjiga	ručak
M	2,75	3,05	4,4	4,35
SD	1,07	1,05	0,75	0,67
MIN	1	1	2	3
MAX	4	5	5	5

Ukupno, istraživanje prihvatljivosti konstrukcija s faznim glagolima i nedogađajnim dopunama očekivano je pokazalo bolju prihvatljivost rečenica s imenicama *knjiga* i *ručak*, u odnosu na tipično nedogađajne imenice *kuhinja* i *kuća*. Iako su imenice s tim dopunama uz sve glagole procijenjene manje prihvatljivima (srednja ocjena < 3), ukupna je prihvatljivost rečenica veća uz glagol *završiti* kojemu su imenice prototipna dopuna.

6.2. ISTRAŽIVANJE INTERPRETACIJA IMPLICITNOGA PREDIKATA U KONSTRUKCIJAMA S FAZNIM GLAGOLIMA

Teorijski dominantan model interpretacije kršenja argumentne strukture faznih glagola koji proizlazi iz strukture kvalije imenice u dopuni (Pustejovsky 1991, 1995) temelj je brojnim psiholingvističkim (McElree i dr. 2001, Traxler i dr. 2002, Pickering i dr. 2005, Traxler i dr. 2005, Pyllkkänen i McElree 2006, Frisson i McElree 2008, i dr.) i neurolingvističkim (Piñango i Zurif 2001, Kuperberg i dr. 2010, Baggio i dr. 2010, Husband 2011, Lai i dr. 2017, i dr.) istraživanjima koja su dokazala otežano procesiranje takvih konstrukcija što pripisuju postojanju mehanizama koji omogućuju priziv sintaktički neprisutnoga značenja. S druge strane, vrlo su rijetka psiholingvistička istraživanja koja bi mogla potvrditi adekvatnost toga modela za tumačenje priziva skrivenoga značenja. Istraživanje koje su proveli Lapata i dr. (2003) jedno je od rijetkih istraživanja koje je dovelo u pitanje mogućnost interpretacije značenja strukturom kvalije. Rezultati njihovih istraživanja provedenih na njemačkim konstrukcijama s metonimijskim glagolima pokazali su da uloga agensa presudno utječe na značenje čitave konstrukcije, dovodeći teoriju generativnoga leksikona u pitanje. Istraživanje Zarcone i Rüd (2012) izvore interpretacije vide u modelima koji se zasnivaju na neodvojivosti jezičnoga i izvanjezičnoga znanja, što je u suprotnosti s teorijom generativnoga leksikona (Pustejovsky 1991, 1995) koja u srži razdvaja ta dva tipa znanja.

Polazeći od rezultata korpusnih istraživanja (Briscoe i dr. 1990, Verspoor 1997, Zarcone i Rüd 2012) prema kojima je strukturom kvalije imenice moguće objasniti značenja za više od 80 % konstrukcija s implicitnim predikatima, kao i rezultata dobivenih našom korpusnom analizom (v. 5. poglavlje), ovime radom želimo ispitati njegovu primjenjivost u različitim uvjetima, što do sada, koliko nam je poznato, nije provedeno u okviru jedne studije, a posebno za slavenske jezike. Na temelju hipoteze prema kojoj značenjsko obogaćivanje u slučajevima kršenja kanonske argumentne strukture proizlazi iz značenja svih sastavnica argumentne strukture u sprezi sa shematiziranim konstrukcijskim značenjem na sučelju sintakse i semantike, lingvističkim eksperimentom želi se ispitati:

- (1) utjecaj objekta interpretaciju konstrukcije,
- (2) utjecaj subjekta na interpretaciju konstrukcije, i

- (3) utjecaj konstrukcijskoga okvira (akuzativ i instrumental) na pomake u interpretaciji konstrukcija s implicitnim predikatom.

Kako bi se istražio utjecaj dopune (objekta) na interpretaciju implicitnoga predikata, provelo se istraživanje razumijevanja rečenica s faznim glagolima kod kojih je korpusnom analizom utvrđeno da na poziciji objekta mogu stajati nedogađajne dopune. To su glagoli *započeti*, *nastaviti* i *završiti*. Cilj je ovoga istraživanja bio ispitati postoji li zadana (engl. *default*) interpretacija konstrukcija s imenicom (npr. *kuća*) u neutralnom, kontekstualno osiromašenom uvjetu. Pod neutralnim uvjetom razumijemo rečenicu s faznim glagolom i nedogađajnom dopunom uz subjekt koji je osobno ime (muško i žensko), te ne nameće specifičnu interpretaciju koja bi proizlazila iz značenja subjekta. Konkretno, za razliku od istraživanja (Lapata i dr. 2003) u kojima je ispitivan utjecaj tzv. agentivnih (npr. *spisateljica*) i teličkih (npr. *čitateljica*) subjekata na interpretaciju rečenica s faznim glagolima i nedogađajnim dopunama, istraživanjem s osobnim imenima nastojimo, koliko je to moguće s obzirom na rodne razlike, smanjiti utjecaj subjekta na interpretaciju. Time se želi ispitati postoji li tendencija prema prizivu određenih predikata uz pojedine imenice koja je neovisna o utjecaju subjekta. S druge strane, ovako postavljeno ispitivanje moći će nam pokazati i postoje li razlike u *zadanim* interpretacijama istih rečenica u kojima je promijenjen rod subjekta (osobno ime), što je i drugi cilj ovoga ispitivanja.

Treći je cilj ovoga ispitivanja bio istražiti konstrukcijski utjecaj na interpretacije s implicitnim predikatom. Budući da je uz fazne glagole u hrvatskome jeziku korpusno potvrđeno pojavljivanje nedogađajnih dopuna u akuzativu i instrumentalu, u istraživanju nas zanima hoće li padežne razlike, uz ostale uvjete nepromijenjene, utjecati na razlike u interpretaciji rečenica. Pozivajući se na teorijski pristup razlikama u padežnome značenju, očekujemo da će rečenice s akuzativnim dopunama u odnosu na rečenice s instrumentalnim dopunama pokazati uži raspon mogućih značenja.

6.2.1. Ispitanici

U ispitivanju interpretacije implicitnih predikata u rečenicama s faznim glagolima i nedogađajnim dopunama sudjelovalo je ukupno 66 ispitanika, studenata preddiplomskoga studija južnoslavenskih jezika i književnosti i kroatistike na Filozofskom fakultetu u Zagrebu. Uvjet za sudjelovanje bio je da im je hrvatski materinski jezik. Ispitanici koji su upitnik ostavili praznim ili ga nisu ispunili do kraja, isključeni su iz ispitivanja. Studenti koji su

pohađali kolegije na kojima su ispitivanja provedena, a nisu bili izvorni govornici hrvatskoga jezika (npr. studenti na razmjeni u okviru programa Erasmus+) mogli su sudjelovati u ispitivanju, no njihovi rezultati nisu obrađeni. Time su u analizu uključeni odgovori ukupno 62 ispitanika.

Prosječna dob ispitanika bila je 21 godina (SD = 1,9, Min = 18, Max = 28), od toga je bilo 14 ispitanika i 48 ispitanica. Ukupno je 7 ispitanika navelo da im je dominantna lijeva ruka, dok su se ostali izjasnili kao dešnjaci. Premda su četiri ispitanika navela da su rođena izvan Republike Hrvatske (Bosna i Hercegovina, Slovenija i Srbija), ispitanici čiji su odgovori uključeni u analizu izjasnili su se kao izvorni govornici hrvatskoga jezika. Ponovno se pozivajući na rezultate istraživanja Willer Gold i dr. (2016), nismo smatrali da bi dijalektalna pripadnost mogla znatnije utjecati na rezultate istraživanja, pa su u analizu uključeni odgovori svih ispitanika koji su se izjasnili kao materinski govornici hrvatskoga jezika. Kao mjesto u kojem su proveli najveći dio života ispitanici su naveli: Čakovec (2), Dalj (1), Dinjevac (1), Dugo Selo (1), Ivanec (1), Karlovac (4), Klanjec (1), Lohor (2), Ludbreg (1), Marija Bistrica (1), Našice (1), Ogulin (1), Omiš (1), Oroslavje (1), Popovača (1), Požega (2), Sinj (1), Sisak (2), Split (1), Staro Petrovo Selo (1), Sveti Ivan Zelina (1), Tomislavgrad (1), Varaždin (5), Velika Gorica (3), Vinkovci (1), Virovitica (1), Vrbovec (1), Zabok (1), Zagreb (20) i Zaprešić (1). Ispitanici koji su procjenjivali prihvatljivost rečenica s faznim glagolima (prvo istraživanje) nisu sudjelovali u ispitivanjima interpretacije implicitnoga predikata.

6.2.2. Dizajn ispitivanja

Ispitivanje interpretacije implicitnoga predikata provedeno je upitnikom u kojem su ispitanici nakon pročitaneog stimulusa (N = 60) koji je činila rečenica s faznim glagolom (npr. *Ana je završila s kućom*), trebali odgovoriti na pitanje što je subjekt činio s predmetom navodeći glagol koji najbolje opisuje tu radnju. Istraživanje je provedeno metodom papir-olovka jer smo smatrali da tako najbolje možemo kontrolirati uvjete provođenja eksperimenta s većim brojem ispitanika.

Za potrebe ispitivanja pripremljeno je ukupno 120 rečenica (48 testnih rečenica i 72 distraktora) u kojima su se ispitivali implicitni predikati. Svaki je fazni glagol (*započeti*, *nastaviti*, *završiti*) ispitivan uz akuzativ i instrumental (3 x 2 = 6), uz sve četiri dopune (6 x 4 =

24) i uz oba spola (24 x 2 = 48). Ispitni je materijal, stoga, činilo ukupno 48 rečenica u obliku:

SUBJEKT [m/ž] FAZNI GLAGOL [započeti/nastaviti/završiti] OBJEKT_ak [kuhinja/kuća/knjiga/ručak]

Damir je započeo kuću još jučer.

Jadranka je započela kuću još jučer.

SUBJEKT [m/ž] FAZNI GLAGOL [započeti/nastaviti/završiti] OBJEKT_inst [kuhinja/kuća/knjiga/ručak]

Željko je završio s kućom još jučer.

Snježana je završila s kućom još jučer.

Subjekti rečenice uvijek su bili osobna imena, i to po deset najčešćih muških i ženskih imena prema Državnom zavodu za statistiku od 1960. do 1990. godine čime smo smanjili mogućnost da su ispitanicima imena nepoznata ili neobična, što bi moglo utjecati na značenje. Nakon subjekta u rečenici slijedio je fazni glagol u perfektu te jedna od četiriju dopuna, u akuzativu ili s prijedložnim instrumentalom i priložna oznaka vremena (*prošle godine, oko podneva, itd.*) kako bi rečenice zvučale što prirodnije i kako bi se smanjio efekt zamora sličnim ispitivačkim materijalom.

Kako bi se dodatno minimizirao zamor ispitnim materijalom, rečenice su podijeljene u dva upitnika koja su sadržavala jednak broj primjera s faznim glagolima. Svaki je ispitanik navodio implicitne predikate u ukupno 60 rečenica. 24 rečenice bile su testne rečenice s faznim glagolima, dok su preostalih 36 rečenica činili distraktori s metonimijskim glagolima *uživati* i *pomagati*, npr.:

*Maja je **uživala** u vinu ove jeseni.*

*Milan je **pomagao** s ogradom još jučer.*

Kao i u ispitivanju prihvatljivosti, distraktori su uključeni kako ispitanici ne bi otkrili specifičan cilj ispitivanja te kako bi se, što je više moguće, smanjio efekt zamora sličnim ispitnim materijalom. Rečenice su poredane slučajnim redoslijedom, a naknadno je materijal prema potrebi doraden kako rečenice s dva ista fazna glagola, odnosno dvije iste dopune ne bi slijedile jedna za drugom. U pripremi materijala vodilo se računa o tome da između svake rečenice s faznim glagolom slijedi barem jedna rečenica s metonimijskim glagolom.

S obzirom na to da bi sličan ispitni materijal mogao dovesti do toga da ispitanici nakon početnih odgovora počnu kreativno navoditi implicitne predikate kako bi se razlikovali od već ponuđenih odgovora, što bi moglo utjecati na konačne rezultate ovoga ispitivanja, svaka je skupina dodatno podijeljena na dva dijela (15 + 15). U drugoj je skupini rečenicama promijenjen redoslijed pojavljivanja u upitniku. Dakle, ispitivanje je provedeno s četirima testnim listama sa 60 primjera na svakoj u koje su ispitanici upisivali implicitne predikate, prema uputama u nastavku. Ispitano je ukupno 120 rečenica, a u poglavlju 6.2.3. donosimo rezultate ovoga istraživanja za rečenice s faznim glagolima. Analiza rezultata dobivenih s distraktorima s metonimijskim glagolima nije provedena.

6.2.3. Postupak provedbe ispitivanja

Sudjelovanje u ispitivanju bilo je anonimno, dobrovoljno i provedeno u vrijeme redovne fakultetske nastave. Ispitanici nisu primili naknadu za sudjelovanje. Ispitivanje je vremenski bilo neograničeno, a ispitanici su rješavali upitnik u prosjeku između 20 i 25 minuta. Najprije su pročitani informirani pristanci u kojima su ispitanici obaviješteni o svrsi provođenja rada kao i o mogućnosti uvida u rezultate po njihovoj objavi (v. prilog 4), a ispitivanju su mogli pristupiti nakon njegova potpisivanja. Ispitanicima su naglas pročitane upute koje su glasile:

*U ovome istraživanju ispitujemo značenja koja prizivaju pojedine rečenice hrvatskoga jezika. Poznato vam je da rečenice izražavaju neku izvanjezičnu situaciju. Na primjer rečenica **Marko piše pismo Ani** označava situaciju koju čine tri sudionika: **Marko, Ana i pismo**, a glagolom **pisati** izražavamo odnos među tim sudionicima. Takve rečenice prizivaju jasnu sliku situacije.*

*S druge strane, postoje i rečenice kao što je to **Ana je uživala u plakatu/Ivan je uživao u salati** koje razumijemo, a često i koristimo, premda u njima nedostaju informacije koje bi takvu rečenicu činile sasvim smislenom. Gore navedena rečenica izražava situaciju u kojoj osoba (**Ana/Ivan**) čini nešto s kakvim predmetom (**plakatom/salatom**). Premda značenja ovih rečenica nisu sasvim jasna, nisu ni besmislena i mi možemo pretpostaviti da je osoba, na primjer salatu **jela** ili **sadila** ili nešto treće. Isto tako, možemo pretpostaviti da je osoba nešto s plakatom **radila**.*

U ovome istraživanju ispitujemo takve skrivene radnje koje u rečenici nisu prisutne, ali ih možemo pretpostaviti. Na sljedećem listu naći ćete niz rečenica poput rečenice **Ana je uživala u salati**, te vas molimo da nakon rečenice odgovorite na pitanje o tome što je osoba (npr. **Ana**) činila s predmetom (npr. **salatom**). Molimo vas da iza pitanja navedete samo jedan glagol koji najbolje opisuje aktivnost koju osoba vrši.

Na primjer:

Ana je uživala u salati. Što je Ana činila sa salatom? _____

ili

Ivan je pomogao s kruhom. Što je Ivan činio s kruhom? _____

ili

Sanja je završila plakat. Što je Sanja činila s plakatom? _____

Nemojte previše razmišljati o odgovoru i oslonite se na svoj prvi dojam. Važno nam je vaše mišljenje o tome kakvo značenje vama priziva pojedina rečenica. Nakon što ste zabilježili svoj odgovor, nemojte se vraćati na prethodne primjere te mijenjati odgovore.

U upute nisu uključeni primjeri s faznim glagolima kako se ispitanicima ne bi sugerirali odgovori i kako bismo dobili što prirodnije odgovore.

6.2.3. Rezultati

Od 66 ispitanika koji su sudjelovali u ispitivanju, u analizu su uključeni odgovori ukupno 62 ispitanika. Njihovi su odgovori upisani u program za obradu podataka (Microsoft Excel), ručno obrađeni, ujednačeni i kodirani zbog jednostavnije obrade podataka. To je uključivalo pretvaranje različitih glagolskih oblika (npr. *jeo/jeo je, jela/jela je i sl.*) u infinitive, pretvaranje svršenih vidskih parnjaka u nesvršene (npr. *pojesti* u *jesti*). U slučajevima kada su se među odgovorima pojavljivale istoznačnice ili bliskoznačnice (npr. *bojati* i *farbati*, *sređivati* i *uređivati*), bilježio se glagol koji je češće navođen jer smatramo da manje značenjske nijanse među odgovorima nisu ključne za ovu analizu. Odgovori koji nisu sadržavali punoznačne glagole (npr. *početi*, *završiti*) nisu uzeti u obzir. Ako ispitanik nije ponudio odgovor na zadatak, označeno je da odgovor nedostaje. Ti su odgovori u tablici

navedeni u posljednjoj kategoriji – bez odgovora (BO). Budući da smo ovim eksperimentom ispitivali utjecaj nekoliko čimbenika na interpretaciju, rezultati za svaki čimbenik bit će prikazani u zasebnim poglavljima.

6.2.3.1. Utjecaj konstrukcije na interpretaciju implicitnoga predikata

U ovome dijelu rada prikazujemo rezultate dobivene istraživanjem raspona interpretacija u konstrukcijama s akuzativnim dopunama, u odnosu na prijedložne instrumentalne dopune. S obzirom na padežna značenja, u ovome nas je dijelu zanimalo hoće li ono utjecati na raspone mogućih implicitnih predikata u rečenicama s faznim glagolima i nedogađajnim dopunama. Dodatno, u ovome se dijelu želi ispitati može li struktura kvalije i u kojoj mjeri poslužiti kao model tumačenja priziva implicitnih predikata iz rečenica s faznim glagolima i nedogađajnom dopunom.

6.2.3.1.1. Implicitni predikati faznih konstrukcija s imenicom kuhinja

Uz glagol inicijalne faze *započeti* infinitiv je, kao što je već rečeno, dopuna u tek 16,16 % analiziranih primjera, nakon čega slijede imenice muškoga roda (39,75 %), zatim imenice ženskoga roda (32,05 %) te imenice srednjega roda koje se pojavljuju u 11,17 % slučajeva. S obzirom na velik broj imenskih dopuna muškoga i ženskoga roda, za koje smo utvrdili da im je u odnosu na imenice na *-(n)je* svojstven veći stupanj opredmećenosti, očekujemo da će ovako postavljeno istraživanje barem dijelom ukazati na tendencije u određivanju značenja faznih konstrukcija s glagolom *započeti* i nedogađajnim dopunama u akuzativu i s prijedložnim instrumentalom.

Rezultati istraživanja (v. tablicu 6.2.3.1.1.1.) pokazali su da kao dominantni implicitni predikat konstrukcije s faznim glagolom *započeti* i dopunom *kuhinja* u akuzativu 33,87 % ispitanika navodi glagol *čistiti*. Ostali glagoli koji se najčešće pojavljuju među odgovorima su *spremati* (11,29 %), *slagati* (9,68 %) i *uređivati* (12,90 %). Glagoli koji se ukupno manje pojavljuju u rezultatima, u tablici navedeni u kategoriji *drugo*, bili su glagoli *bojati* (2), *kuhati* (2), *namještati* (1), *postavljati* (3), *prati* (2), *raditi* (2), *rastavljati* (1), *renovirati* (1), *sastavljati* (2).

Tablica 6.2.3.1.1.1. Implicitni predikati rečenica s glagolom *započeti* i imenicom *kuhinja*

	M+Ž		M+Ž	
	započeti kuhinju		započeti s kuhinjom	
čistiti	21	33,87%	31	50,00%
spremati	7	11,29%	9	14,52%
slagati	6	9,68%	5	8,06%
uređivati	8	12,90%	3	4,84%
drugo	16	25,81%	12	19,35%
BO ³⁵	4	6,45%	2	3,23%
ukupno	62		62	

Analiza dobivenih odgovora uz imenicu *kuhinja* u prijedložnom instrumentalu pokazuje ukupno veći broj glagola *čistiti* (50 %) kao implicitnih predikata faznih konstrukcija, ali i manji broj glagola koji čine kategoriju drugo. Oni su uz instrumentale *bojati* (2), *graditi* (1), *kuhati* (3), *popravljati* (1), *postavljati* (1), *prati* (3).

Analiza prikupljenih glagola u konstrukcijama s glagolom *nastaviti* i imenicom *kuhinja* također pokazuje razlike između dva konstrukcijska okvira (v. tablicu 6.2.3.1.1.2). Naime, uz akuzativ kao dominantni se predikat pojavljuje glagol *čistiti* (38,71 %), dok se uz instrumental taj glagol pojavljuje u 53,23 % analiziranih rezultata. Uz glagole *spremati* koji se kao implicitni predikat uz akuzativ pojavljuje u 17,74 % primjera, a uz instrumental u 12,90 % primjera, *slagati* s 9,68 % odgovora u akuzativu i 8,06 % u instrumentalu, te *uređivati* s 4,84 % primjera u akuzativu i isto toliko u instrumentalu, kao implicitni se predikati javljaju i glagoli *bojati* (1), *graditi* (2) *namještati* (1), *postavljati* (4) i *prati* (2) u akuzativu, te *bojati* (2), *dizajnirati* (2), *graditi* (1), *kuhati* (3), *postavljati* (1) i *prati* (2).

³⁵ bez odgovora

Tablica 6.2.3.1.1.2. Implicitni predikati rečenica s glagolom *nastaviti* i imenicom *kuhinja*

	M+F		M+F	
	nastaviti kuhinju		nastaviti s kuhinjom	
čistiti	24	38,71%	33	53,23%
spremati	11	17,74%	8	12,90%
slagati	6	9,68%	5	8,06%
uređivati	3	4,84%	3	4,84%
drugo	15	24,19%	13	17,74%
BO	3	4,84%	2	3,23%
ukupno	62		62	

Uz glagol *završiti*, koji kao što smo naveli prototipno uzima imensku dopunu (98,25 %), odgovor *čistiti* također se pojavljuje kao dominantan uz akuzativ u 46,77 % odgovora, a uz instrumental u 58,06 % odgovora. Zanimljivo je da se kao implicitni predikat uz glagol *završiti* i imenicu *kuhinja* ne pojavljuje glagol *slagati*, koji bismo mogli smatrati najbliži agentivnoj interpretaciji, ako ga razumijemo s obzirom na njegovu definiciju “načiniti kakvu cjelinu sastavljanjem dijelova” (HJP). Naime, taj se glagol pojavljivao kao implicitni predikat konstrukcija s glagolima *započeti* i *nastaviti* u nešto manje od 10 % odgovora. Glagol *uređivati* uz akuzativ se pojavljuje u 4,84 % odgovora, a uz instrumental tek jednom (1,61 %).

Tablica 6.2.3.1.1.3. Implicitni predikati rečenica s glagolom *završiti* i imenicom *kuhinja*

	M+F		M+F	
	završiti kuhinju		završiti s kuhinjom	
čistiti	29	46,77%	36	58,06%
spremati	13	20,97%	11	17,74%
slagati	0	0,00%	0	0,00%
uređivati	3	4,84%	1	1,61%
drugo	17	24,19%	14	22,58%
BO	2	3,23%	0	
ukupno	62		62	

6.2.3.1.2. Implicitni predikati faznih konstrukcija s imenicom kuća

Za razliku od imenice *kuhinja*, čija se agentivna interpretacija može odrediti s obzirom na način nastanka predmeta na više načina, kao proces gradnje prostorije u kojoj se tipično priprema jelo, zatim proces izrađivanja elemenata koji se postavljaju u takvu prostoriju, odnosno samo postavljanje elemenata u prostor, agentivnu kvaliju imenice *kuća* određujemo kao proces gradnje objekta za stanovanje. Upravo je ova kvalija među dominantnijim odgovorima dobivenim istraživanjem (v. tablicu 6.2.3.3.1.), dok se priziv teličkih predikata, koji bi u ovome slučaju predstavljali glagole koji označavaju funkciju predmeta (kao objekt za stanovanje), nije zabilježen.

Uz fazni glagol *započeti* uz imenicu *kuća* u akuzativu kao implicitni se predikat dominantno javlja agentivni predikat *graditi* (41,94 %), nakon čega slijede glagoli *čistiti* (33,87 %), *spremati* (6,45 %) i *sređivati* (6,45 %). Pod stavkom drugo, nalaze se glagoli *zidati* (3) i *bojati* (1). Oba bismo mogli povezati uz način nastanka predmeta, premda drugi rubnije.

Uz instrumental je vidljivo da je prototipna agentivna interpretacija (*graditi*) zastupljena u manje primjera (29,03 %), u odnosu na glagol *čistiti* koji se uz glagol *započeti* pojavljuje u čak 41,94 % odgovora. Glagol *spremati* naveden je kao implicitni predikat uz 12,90 % rečenica, a glagol *sređivati* uz 4,84 % rečenica. Ostali glagoli koji se pojavljuju kao implicitni predikati faznih konstrukcija s glagolom *započeti* i imenicom *kuća* u instrumentalu su *pomagati* (1), *ličiti* (1), *prati* (1), *slagati* (1), *sređivati* (3), *renovirati* (1). Kao što ćemo istraknuti u raspravi, velik broj neagentivnih predikata koji se pojavljuju u rečenicama s instrumentalom posljedica je padežnoga značenja instrumentala koji, kao što rezultati pokazuju, snažno utječe na pomake u interpretaciji faznih konstrukcija.

Tablica 6.2.3.3.1. Implicitni predikati rečenica s glagolom *započeti* i imenicom *kuća*

	M+F		M+F	
	započeti kuću		započeti s kućom	
graditi	26	41,94%	18	29,03%
čistiti	21	33,87%	26	41,94%
spremati	4	6,45%	8	12,90%
sređivati	4	6,45%	3	4,84%
drugo	2	3,23%	7	8,06%
BO	5	8,06%	2	3,23%

Iako prema rezultatima procjene prihvatljivosti fazne konstrukcije s glagolom *nastaviti* i nedogađajnim imenicama *kuhinja* i *kuća* možemo smatrati rubno prihvatljivima, utjecaj značenja instrumentala na neagentivne interpretacije vidljive su i s obzirom na sljedeće rezultate (v. tablicu 6.2.3.3.2.). Naime, kao implicitni predikati konstrukcija s glagolom *nastaviti* i imenicom *kuća* uz akuzativ se dominantno pojavljuju glagoli *graditi* (29,03 %) i *čistiti* (32,26 %). Uz instrumentale, kao i u prethodnom primjeru, vidljiva je tendencija neagentivne interpretacije prema kojoj čak 43,55 % odgovora čini glagol *čistiti*, a 22,58 % glagol *graditi*. Glagol *spremati* naveden je kao implicitni predikat u 19,35 % odgovora. Kao drugi glagoli uz akuzativ se pojavljuju glagoli *projektirati* (1), *raditi* (1), *popravlјati* (1) i *prati* (1), dok se uz instrumental pojavljuju glagoli *uređivati* i *zidati* (3), *crtati* (1), *gledati* (1), *boјati* (1), *prati* (1).

Tablica 6.2.3.3.2. Implicitni predikati rečenica s glagolom *nastaviti* i imenicom *kuća*

	M+F		M+Ž	
	nastaviti		nastaviti	
IP	kuću		s kućom	
graditi	18	29,03%	14	22,58%
čistiti	20	32,26%	27	43,55%
spremati	7	11,29%	12	19,35%
sređivati	7	11,29%	1	1,61%
drugo	5	8,06%	6	9,68%
BO	5	8,06%	2	3,23%
ukupno	62		62	

Implicitni predikati konstrukcija s faznim glagolom *završiti* i imenicom *kuća*, pokazuju slične tendencije kao i u prethodnim primjerima (v. tablicu 6.2.3.3.3.). Naime, dok se agentivni predikat *graditi* uz imenicu *kuća* u akuzativu pojavljuje u 32,26 % primjera, za razliku od instrumentala gdje se pojavljuje u 19,35 % rezultata, implicitni predikat *čistiti* dominantno (41,94 %) se navodi uz instrumental. *Spremati* se jednako navodi u oba padeža (16,13 %), a kao drugi predikati uz akuzativ pojavljuju se glagoli *boјati* (2), *demolirati* (1), *popravlјati* (1), *prati* (1), *raditi* (1), *sastavljati* (1), *projektirati* (1), *slagati* (1), *uređivati* (3),

usisavati (1), *zidati* (1), dok se uz instrumental pojavljuju glagoli *bojati* (2), *popravljati* (1), *prati* (1), *slagati* (1), *uređivati* (1), *mesti* (1), *renovirati* (1), *seliti* (1), *zidati* (2), *žbukati* (1) i *živjeti* (1). Uz ovaj je glagol navedeno najviše različitih predikata, od čega su mnogi povezani uz uloge kvalije, dok je za druge teško pravdati takvo tumačenje zbog čega smatramo nužnim ponuditi drugačiji model tumačenja značenja konstrukcija s faznim glagolom (v. poglavlje Rasprava).

Tablica 6.2.3.3.3. Implicitni predikati rečenica s glagolom *završiti* i imenicom *kuća*

	M+F		M+F	
	završiti		završiti	
IP	kuću		s kućom	
graditi	20	32,26%	12	19,35%
čistiti	19	30,65%	26	41,94%
spremati	10	16,13%	10	16,13%
sređivati	3	4,84%	2	3,23%
drugo	7	11,29%	10	16,13%
BO	3	4,84%	2	3,23%
ukupno	62		62	

6.2.3.1.3. Implicitni predikati faznih konstrukcija s imenicom *knjiga*

Prethodni primjeri, rekli smo, predstavljaju tipično nedogađajne dopune koje se rubno pojavljuju uz fazne glagole. Imenica *knjiga*, vjerojatno je najčešće obrađivani primjer obogaćene kompozicionalnosti u drugim jezicima, stoga smo je željeli uključiti u ovu analizu kako bi se rezultati tih istraživanja mogli usporediti s rezultatima dobivenim za hrvatski. Premda smo u prethodnome primjeru vidjeli da su akuzativna značenja često vezana za sam nastanak predmeta, dok su rasponi mogućih interpretacija uz instrumental puno širi, uz imenicu *knjiga* zamjetna je tendencija prizivanja predikata koji proizlaze iz teličke kvalije predmeta. U odnosu na prethodne primjere koji pokazuju širi raspon mogućih predikata, uz imenicu *knjiga* dominantno se pojavljuju dva predikata. Jedan koji proizlazi iz agentivne kvalije (*pisati*), a drugi koji proizlazi iz teličke kvalije (*čitati*). Ukupno se uz imenicu *knjiga* u faznim konstrukcijama kao implicitni predikat pojavljuje glagol *tiskati* (2) uz akuzativ, te glagoli *zatvoriti* (1), *uređivati* (1) i *bacati* (1) uz instrumental.

Tablica 6.2.3.4.1. Implicitni predikati rečenica s glagolom *započeti* i imenicom *knjiga*

	M+F		M+F	
	započeti knjigu		započeti s knjigom	
pisati	11	18%	15	24%
čitati	51	82%	45	73%
drugo	0	0%	1	2%
BO	0		1	2%
ukupno	62		62	

Uz glagol *započeti* dominantna je telička interpretacija u oba padeža, u akuzativu je kao implicitni predikat naveden glagol *čitati* kod čak 82 % ispitanika, dok je uz instrumental isti glagol naveden kod 73 % ispitanika. Glagol *pisati* kao implicitni je predikat uz akuzativ naveden u 18 % ispitanika, dok je uz instrumental naveden u 24 % ispitanika.

Tablica 6.2.3.4.2. Implicitni predikati rečenica s glagolom *nastaviti* i imenicom *knjiga*

	M+F		M+Ž	
	nastaviti knjigu		nastaviti s knjigom	
pisati	14	23%	11	18%
čitati	47	76%	51	82%
drugo	1	2%	0	0
BO	0		0	
ukupno	62		62	

Implicitni predikati uz glagol *nastaviti* također pokazuju slične tendencije kao i uz glagol *započeti*. Naime, dominantna je telička interpretacija (*čitati*) u čak 76 % primjera u akuzativu, te u 82 % primjera u instrumentalu. Agentivna interpretacija (*pisati*) navedena je u 23 % primjera u akuzativu, a 18 % primjera u instrumentalu.

Tablica 6.2.3.4.3. Implicitni predikati rečenica s glagolom *završiti* i imenicom *knjiga*

	M+Ž		M+Ž	
	završiti knjigu		završiti s knjigom	

pisati	16	25,81%	13	20,97%
čitati	45	72,58%	47	75,81%
drugo	1	1,61%	2	3,23%
ukupno	62		62	

Uz glagol *završiti* gotovo se podjednako pojavljuje dominantna telička interpretacija (*čitati*), u 72,58% primjera uz akuzativ te u 75,81 % primjera uz instrumental. Agentivna interpretacija (*pisati*) ponuđena je u 25,81 % primjera uz akuzativ, te uz 20,97 % primjera uz instrumental. Uz akuzativ je jedan ispitanik naveo glagol *listati*, a uz instrumental navedeni su i odgovori *zatvoriti* i *baciti*.

6.2.3.1.3. Implicitni predikati faznih konstrukcija s imenicom *ručak*

Imenica *ručak* kao odglagolna imenica ne predstavlja kršenje argumentne strukture faznih glagola, stoga je i u procjenama prihvatljivosti najbolje procijenjena, no ipak dolazi do obogaćivanja argumentne strukture budući da izostaje predikat koji specificira radnju koja se provodi na objektu.

U procjenama implicitnih predikata uz glagol *započeti* i imenicu *ručak* (v. tablicu 6.2.3.1.3.) u akuzativu zamjetna je, slično kao i kod imenice *kuća*, tendencija agentivne interpretacije (*kuhati*) koja se odnosi na način nastanka predmeta (71 %), za razliku od instrumentalnih rečenica kod kojih je distribucija odgovora podjednaka, iako ipak dominira agentivna kvalija (52 %), u odnosu na teličku (47 %). Uz instrumental je u odgovorima ponuđen i glagol *raditi* (1), što možemo povezati s agentivnom kvalijom.

Tablica 6.2.3.1.3. Implicitni predikati rečenica s glagolom *započeti* i imenicom *ručak*

.	M+F		M+F	
	započeti		započeti	
	ručak		s ručkom	
kuhati	44	71%	32	52%
jesti	17	27%	29	47%
drugo	0		1	2%
BO	1	2%	0	

ukupno	62	62
--------	----	----

Uz glagol *nastaviti* nije uočena veća razlika između padežnih okvira (v. tablicu 6.2.3.5.2.). Uz oba padeža zamjetno je nešto veće pojavljivanje agentivnih interpretacija (52 % u akuzativu i 53 % u instrumentalu) u odnosu na teličke interpretacije (44 % i u akuzativu i u instrumentalu).

Tablica 6.2.3.5.2. Implicitni predikati rečenica s glagolom *nastaviti* i imenicom *ručak*

	M+F		M+F	
	nastaviti ručak		nastaviti s ručkom	
kuhati	32	52%	33	53%
jesti	27	44%	27	44%
drugo	1	1%	2	3%
BO	2	3%		
ukupno	62		62	

Rezultati analize procjena implicitnih predikata rečenica s imenicom *ručak* jedino su s glagolom *završiti* pokazale tendenciju agentivne interpretacije (*kuhati*) u akuzativu (63 %), a teličke (*jesti*) u instrumentalu (61 %). Uz ovaj glagol nije ponuđen niti jedan odgovor izvan dviju uloga kvalije (v. tablicu 6.2.3.5.3.).

Tablica 6.2.3.5.3. Implicitni predikati rečenica s glagolom *završiti* i imenicom *ručak*

	M+F		M+F	
	završiti ručak		završiti s ručkom	
kuhati	39	63%	24	39%
jesti	23	37%	38	61%
ukupno	62		62	

U ovome smo poglavlju iznijeli rezultate istraživanja prizivanja implicitnih predikata s četirima imenskim dopunama koje su odabrane jer predstavljaju tri tipa imenica čije je pojavljivanje zamjećeno uz fazne glagole. Prvi tip dopuna čine konkretne imenice (*kuća, kuhinja*), drugi tip dopuna čine imenice kojima se označava konkretan predmet, ali i informaciju koja se prenosi predmetom (*knjiga*). Treći tip imenica odglagolne su imenice kojima proces služi kao konceptualna baza zahvaljujući morfosemantičkim vezama s glagolom od kojega su izvedene (*ručak*). Ovime se istraživanjem željelo pokazati mogu li se strukturom kvalije tumačiti implicitni predikati u konstrukcijama sa svim tipovima imenica. Istraživanje je pokazalo veliku primjenjivost toga modela na imenice drugoga i trećega tipa (*knjiga, ručak*), budući da je većina pripisivanih predikata proizlazila upravo iz strukture kvalije imenica. Slaba je primjenjivost toga modela na imenice trećega tipa (*kuhinja, kuća*), budući da je raspon ponuđenih interpretacija širi od onih koje proizlaze iz strukture kvalije. Uz to, ovaj model ima vrlo slabu objasnidbenu snagu za konstrukcije s dopunama u instrumentalu što je pokazalo i ovo istraživanje. Naime, zamjetne su različite tendencije u pripisivanju implicitnih predikata u različitim konstrukcijskim okvirima. O rezultatima ovih istraživanja detaljnije će se raspravljati u 7. poglavlju.

6.2.3.2. Istraživanje utjecaja subjekta na interpretaciju

Polazeći od hipoteze da znače njsko obogaćivanje u slučajevima kršenja kanonske argumentne strukture proizlazi iz značenja svih sastavnica argumentne strukture u sprezi sa shematiziranim konstrukcijskim značenjem na sučelju sintakse i semantike, u ovome dijelu prikazujemo razlike u interpretacijama manipulacijom rečeničnoga subjekta. Naime, istraživanje interpretacije implicitnih predikata provedeno je na rečenicama s trima faznim glagolima i četirima dopunama sa subjektima (osobno ime) u muškom i ženskom rodu podjednako, odnosno svaka je rečenica ispitana dva puta, jednom je subjekt bilo žensko, a drugi put muško osobno ime. Prilikom sastavljanja upitnika, vodilo se računa o tome da svaki ispitanik navodi implicitne predikate za jednak broj subjekata u muškom i ženskom rodu. U nastavku će se prikazati razlike u interpretacijama za svaku analiziranu imenicu.

6.2.3.2.1. Utjecaj subjekta na interpretaciju faznih konstrukcija s imenicom *kuhinja*

U potpoglavlju 6.1. vidjeli smo da su rečenice s faznim glagolima i imenicama *kuća* i *kuhinja* slabije ocijenjene na procjenama prihvatljivosti, a analiza raspona predikata dobivenih produkcijskim istraživanjem za te dvije imenice pokazala je da se teško mogu objasniti ulogama kvalije.

Istraživanje subjekta uz glagol *započeti* i imenicu *kuhinja* pokazalo je da se uz subjekt ženskoga roda uz akuzativ više navodi predikat *čistiti* (38,71 %), u odnosu na subjekt muškoga roda (29,03 %). Glagol *slagati*, koji možemo povezati s agentivnom kvalijom implicitni je predikat u 19,35 % rečenica sa subjektom u muškom rodu, dok se uz subjekte u ženskom rodu nije pojavio niti jednom.

Tablica 6.2.3.2.1.1. Implicitni predikati konstrukcije s glagolom *započeti* i imenicom *kuhinja* s obzirom na rod subjekta

	M		Ž		M		Ž	
	započeti kuhinju				započeti s kuhinjom			
čistiti	9	29,03%	12	38,71%	17	54,84%	14	45,16%
spremati	3	9,68%	4	12,90%	7	22,58%	2	6,45%
slagati	6	19,35%	0	0,00%	1	3,23%	4	12,90%
uređivati	2	6,45%	6	19,35%	1	3,23%	2	6,45%
drugo	11	35,48%	9	29,03%	5	16,13%	9	29,03%

ukupno	31	31	31	31
--------	----	----	----	----

Uz glagol *nastaviti* i imenicu *kuhinja* u akuzativu vidljiv je također utjecaj subjekta na ukupno značenje konstrukcije. Naime, kao implicitni predikat u 58,06 % slučajeva pojavljuje se glagol *čistiti* uz ženska osobna imena, dok isti glagol uz muška osobna imena navodi tek 19,35 % ispitanika. U instrumentalu takve razlike uz glagol *čistiti* nema, te se gotovo podjednako pojavljuje uz imenice muškoga (51,61 %) i ženskoga (54,84 %) roda.

Tablica 6.2.3.2.1.1.2. Implicitni predikati konstrukcije s glagolom *nastaviti* i imenicom *kuhinja* s obzirom na rod subjekta

	M		Ž		M		Ž	
	nastaviti kuhinju				nastaviti s kuhinjom			
čistiti	6	19,35%	18	58,06%	16	51,61%	17	54,84%
spremati	6	19,35%	5	16,13%	2	6,45%	6	19,35%
slagati	4	12,90%	2	6,45%	4	12,90%	1	3,23%
uređivati	3	9,68%	0	0,00%	1	3,23%	2	6,45%
drugo	12	38,71%	6	19,35%	8	25,81%	5	16,13%
ukupno	31		31		31		31	

Premda se rečenice uz glagol *završiti* i imenicu *kuhinja* u akuzativu uglavnom interpretiraju glagolom *čistiti* za oba roda (muški 45,16 %, ženski 48,39 %), u instrumentalu je ponuđeno čak 67,74 % glagola *čistiti* kao implicitnih predikata ovih konstrukcija uz imenice ženskoga roda, za razliku od 48,39 % uz imenice muškoga roda.

Tablica 6.2.3.2.1.1.3. Implicitni predikati konstrukcije s glagolom *završiti* i imenicom *kuhinja* s obzirom na rod subjekta

	M		F		M		F	
	završiti kuhinju				završiti s kuhinjom			
čistiti	14	45,16%	15	48,39%	15	48,39%	21	67,74%
spremati	6	19,35%	7	22,58%	7	22,58%	4	12,90%
slagati	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%	0	0,00%
uređivati	3	9,68%	0	0,00%	0	0,00%	1	3,23%

drugo	8	25,81%	9	29,03%	9	29,03%	5	16,13%
ukupno	31		31		31		31	

6.2.3.2.2. Utjecaj subjekta na interpretaciju faznih konstrukcija s imenicom *kuća*

U prethodnim smo analizama utvrdili da su kod imenice *kuća* ispitanici prizivali glagole koji proizlaze iz znanja o načinu nastanka predmeta, odnosno agentivne kvalije. Međutim među dominantnim su se odgovorima nalazili i glagoli koje ne možemo povezati s načinom nastanka predmeta (npr. glagol *čistiti*), što će još više doći do izražaja u rezultatima istraživanja utjecaja subjekta na interpretaciju konstrukcija s ovom imenicom u nastavku.

Uz glagol *započeti* i nedogađajnu imenicu *kuća* u akuzativu ispitanici su kao implicitne predikate sa subjektom muškoga roda dominantno navodili one koji proizlaze iz agentivne uloge (*graditi*) koja se odnosi na nastanak predmeta (68,75 %). Uz subjekte ženskoga roda, 59,38 % ispitanika navelo je predikat *čistiti*, za razliku od glagola *graditi* koji je kao implicitni predikat konstrukcija sa subjektom ženskoga roda navelo tek 12,50 % ispitanika. Uz konstrukcije s imenicom *kuća* u instrumentalu, 40,63 % ispitanika navelo je *čistiti* kao dominantnu interpretaciju sa subjektom u muškom i ženskom rodu. Agentivna je interpretacija (*graditi*) dominantna u odgovorima uz rečenice sa subjektom u muškome rodu kod 37,50 % ispitanika, za razliku od 18,75 % odgovora za subjekte u ženskome rodu. Premda se glagol *spremati* kao implicitni predikat pojavljivao kod dva ispitanika (6,25 %) uz akuzativ za oba roda, a tek kod jednoga ispitanika u instrumentalu (3,13 %) uz muški rod, u akuzativu je 21,88 % ispitanika navelo taj glagol uz imenice ženskoga roda.

Tablica 6.2.3.2.2.1. Implicitni predikati konstrukcije s glagolom *započeti* i imenicom *kuća* s obzirom na rod subjekta

	M		F		M		Ž	
	započeti kuću				započeti s kućom			
IP								
graditi	22	68,75%	4	12,50%	12	37,50%	6	18,75%
čistiti	2	6,25%	19	59,38%	13	40,63%	13	40,63%
spremati	2	6,25%	2	6,25%	1	3,13%	7	21,88%
sređivati	2	6,25%	2	6,25%	2	6,25%	1	3,13%
drugo	3	9,38%	4	12,50%	3	9,38%	4	12,50%

ukupno	31	31	31	31
--------	----	----	----	----

Slična je tendencija primjetna i uz rečenice s glagolom *nastaviti* i imenicom *kuća*. Naime, čak je 45,16 % ispitanika navelo glagol *graditi* kao implicitni predikat konstrukcija s akuzativom uz subjekt u muškome rodu, za razliku od 12,90 % uz subjekt u ženskome rodu. Glagoli *spremati* i *sređivati* uz akuzativnu dopunu implicitni su predikati sa subjektom u ženskom rodu kod 19,35 % ispitanika. Uz instrumentalne dopune, *graditi* se kao implicitni predikat uz subjekt u ženskom rodu pojavljuje u tek 9,38 % rezultata, dok se *čistiti* uz ženska osobna imena pojavljuje u 53,13 % odgovora. Glagol *spremati* uz subjekte u ženskome rodu pojavljuje se u 31,25 % odgovora, dok se uz subjekte u muškom rodu pojavljuje u 6,25 % odgovora.

Tablica 6.2.3.2.2.2. Implicitni predikati konstrukcije s glagolom *nastaviti* i imenicom *kuća* s obzirom na rod subjekta

	M		Ž		M		Ž	
	nastaviti kuću				nastaviti s kućom			
IP								
graditi	14	45,16%	4	12,90%	11	34,38%	3	9,38%
čistiti	9	29,03%	11	35,48%	10	31,25%	17	53,13%
spremati	1	3,23%	6	19,35%	2	6,25%	10	31,25%
sređivati	1	3,23%	6	19,35%	1	3,13%	0	0,00%
drugo	6	19,35%	4	12,90%	7	21,88%	1	3,13%
ukupno	31		31		31		31	

Glagol *završiti*, kao i glagol *započeti*, uz imenicu *kuća* u akuzativu dominantno priziva agentivne interpretacije (*graditi*) za subjekte muškoga roda (54,84 %), za razliku od subjekta ženskoga roda gdje je takva interpretacija razmjerno rijetka (9,68 %). Akuzativ, uz subjekt ženskoga roda preferira interpretaciju glagolom *čistiti* (41,94 %), a zamjetan je i veći broj interpretacija značenjski bliskim glagolom *spremati* koji je 25,81 % ispitanika navelo kao implicitni predikat ovih konstrukcija uz subjekte ženskoga roda, za razliku od 6,45 % za subjekte muškoga roda.

Tablica 6.2.3.2.2.3. Implicitni predikati konstrukcije s glagolom *završiti* i imenicom *kuća* s obzirom na rod subjekta

	M		Ž		M		Ž	
	završiti kuću				završiti kuću			
IP								
graditi	17	54,84%	3	9,68%	11	35,48%	1	3,23%
čistiti	6	19,35%	13	41,94%	8	25,81%	18	58,06%
spremati	2	6,45%	8	25,81%	2	6,45%	8	25,81%
sređivati	2	6,45%	1	3,23%	2	6,45%	0	0,00%
drugo	4	12,90%	6	19,35%	8	25,81%	4	12,90%
ukupno	31		31		31		31	

Uz instrumentalne dopune, agentivna interpretacija (*graditi*) uz imenicu *kuća* i subjekt ženskoga roda pojavljuje se tek jednom (3,23 %), dok se uz subjekt muškoga roda pojavljuje u 35,48 % navedenih odgovora. *Čistiti* kao predikat faznih konstrukcija s glagolom *završiti* i imenicom *kuća* u instrumentalu dominantan je s 58,06 % odgovora, za razliku od 25,81 % uz subjekte muškoga roda.

6.2.3.2.3. Utjecaj subjekta na interpretaciju faznih konstrukcija s imenicom *knjiga*

Uz imenicu *knjiga*, očekivano, nije zamijećen veći utjecaj subjekta na razlike u interpretacijama, pa tako uz glagol *započeti* i dopunu u akuzativu agentivnu interpretaciju (*pisati*) uz ženski rod bilježimo u 16 % odgovora, a uz muški rod u 19 % odgovora, dok se telička interpretacija (*čitati*) uz ženski rod bilježi u 84 % odgovora, a uz muški rod u 81 % odgovora. Uz instrumental, agentivna je interpretacija uz subjekte ženskoga roda navedena kod 26 % ispitanika, a uz subjekte muškoga roda kod 23 % ispitanika. Telička je interpretacija s akuzativnom dopunom uz subjekte ženskoga roda ponuđena kod 81 % ispitanika, a uz muški rod u 84 % ispitanika.

Tablica 6.2.3.2.3.1. Implicitni predikati konstrukcije s glagolom *započeti* i imenicom *knjiga* s obzirom na rod subjekta

	M		Ž		M		Ž	
	započeti knjigu				započeti s knjigom			
pisati	6	19%	5	16%	8	26%	7	23%
čitati	25	81%	26	84%	21	68%	24	77%
drugo	0	0%	0	0%	2	6%	0	0%
ukupno	31		31		31		31	

Konstrukcije s faznim glagolom *nastaviti* pokazuju slične tendencije (v. tablicu 6.2.3.2.3.2.) kao i s glagolom *započeti*, pa nećemo posebno izdvajati rezultate. Većina je ispitanika podjednako procjenjivala prizivanje implicitnih predikata neovisno o rodu subjekta.

Tablica 6.2.3.2.3.2. Implicitni predikati konstrukcije s glagolom *nastaviti* i imenicom *knjiga* s obzirom na rod subjekta

	M		Ž		M		Ž	
	nastaviti knjigu				nastaviti s knjigom			
pisati	7	23%	7	23%	6	19%	5	16%
čitati	24	77%	23	74%	25	81%	26	84%
drugo	0	0%	1	3%	0	0	0	0
ukupno	31		31		31		31	

Utjecaj subjekta s obzirom na rod uočen je u interpretaciji faznih konstrukcija s imenicom *knjiga* uz glagol *završiti*. Naime, nije zanemariva procjena ispitanika prema kojoj uz subjekt muškoga roda čak 39 % ispitanika navodi agentivnu interpretaciju (*pisati*), za razliku od 13 % uz subjekte ženskoga roda. Subjekti ženskoga roda uz dopunu u akuzativu češće (84 %) su prizivali teličke interpretacije (*čitati*) nego subjekti muškoga roda (61 %). Razlike u ovim rezultatima trebalo bi dodatno istražiti, no možemo pretpostaviti da ta razlika proizlazi iz pripisivanja osobina pasivnosti osobama ženskoga spola (*one čitaju knjige*), a aktivnosti osobama muškoga spola (*oni stvaraju knjige*).

Tablica 6.2.3.2.3.3. Implicitni predikati konstrukcije s glagolom *završiti* i imenicom *knjiga* s obzirom na rod subjekta

	M		Ž		M		Ž	
	završiti knjigu				završiti s knjigom			
pisati	12	39%	4	13%	5	16%	8	26%
čitati	19	61%	26	84%	24	77%	23	74%
drugo	0	0%	1	3%	2	6%	0	0%
ukupno	31		31		31		31	

6.2.3.2.4. Utjecaj subjekta na interpretaciju faznih konstrukcija s imenicom *ručak*

Imenica *ručak* u akuzativu uz glagol *završiti* podjednako dominantno priziva agentivnu interpretaciju uz subjekte oba roda (71 %), dok je teličku interpretaciju za muške subjekte navelo 29 % ispitanika, a za ženske 26 % ispitanika. S instrumentalnim dopunama, nešto je veći omjer agentivnih interpretacija za subjekte ženskoga roda (61 %), za razliku od teličkih interpretacija kojih je više uz subjekte muškoga roda (55 %).

Tablica 6.2.3.2.4.1. Implicitni predikati konstrukcije s glagolom *započeti* i imenicom *ručak* s obzirom na rod subjekta

	M		Ž		M		Ž	
	započeti ručak				započeti s ručkom			
kuhati	22	71%	22	71%	13	42%	19	61%
jesti	9	29%	8	26%	17	55%	12	39%
drugo	0	0%	1	3%	1	3%	0	0%
ukupno	31		31		31		31	

Glagol *nastaviti* s akuzativnom dopunom i subjektom ženskoga roda dominantno priziva agentivne interpretacije (65 %) koje je za subjekte muškoga roda navelo 35 % ispitanika. Teličke su interpretacije dominantno pripisivane uz subjekt muškoga roda (52 %), dok su uz subjekt ženskoga roda ponuđene kod 35 % ispitanika.

Tablica 6.2.3.2.4.2. Implicitni predikati konstrukcije s glagolom *nastaviti* i imenicom *ručak* s obzirom na rod subjekta

	M		Ž		M		Ž	
	nastaviti ručak				nastaviti s ručkom			
kuhati	12	39%	20	65%	18	58%	15	48%
jesti	16	52%	11	35%	12	39%	15	48%
drugo	3	10%	0	0%	1	3%	1	3%
ukupno	31		31		31		31	

Implicitni predikati konstrukcija s glagolom *završiti* i imenicom *ručak* ponovno ukazuju na specifičan značenjski doprinos ovoga glagola. Naime, ponovno je za subjekte ženskoga roda dominantna agentivna kvalija (77 %), dok je za subjekte muškoga roda ona zabilježena u 48 % ispitanika. Uz subjekte muškoga roda, dominantno su navođeni telički predikati (52 %), dok je kod ženskih subjekata to zabilježeno tek kod 23 % ispitanika. Uz instrumental taj se odnos znatno mijenja uz subjekte ženskoga roda. Naime, uz ženske subjekte teličke su interpretacije navođene u 71 % odgovora, a agentivne u 29 % odgovora. U rečenicama s muškim subjektom taj je omjer podudaran, agentivne su interpretacije navedene kod 48 % ispitanika, a teličke kod 52 % ispitanika.

Tablica 6.2.3.2.4.3. Implicitni predikati konstrukcije s glagolom *završiti* i imenicom *ručak* s obzirom na rod subjekta

	M		Ž		M		Ž	
	završiti ručak				završiti s ručkom			
kuhati	15	48%	24	77%	15	48%	9	29%
jesti	16	52%	7	23%	16	52%	22	71%
ukupno	31		31		31		31	

Provedeno je istraživanje interpretacija implicitnoga predikata uz subjekte muškoga i ženskoga roda pokazalo da na prizivanje predikata snažno utječe subjekt koji je u ovome istraživanju bio osobno ime u oba roda. Najveće se razlike mogu uočiti kod interpretacija faznih konstrukcija s imenicom *kuća* kod koje su rečenice sa subjektom muškoga roda uglavnom interpretirane agentivno, s obzirom na nastanak predmeta, dok su rečenice sa subjektom ženskoga roda uglavnom interpretirane glagolima koji se odnose na održavanje

kuće (*čistiti, spremati*). Slične su tendencije uočene i kod imenice *kuhinja*, međutim ova razlika nije toliko izražena, što može biti posljedica toga da je način nastanka toga predmeta manje poznat ispitanicima (studenti), nego što je to kod imenice *kuća*. Ujedno, zbog polisemičnosti ove imenice, moguće je da su ispitanici određivali nastanak predmeta kao gradnju prostorije (npr. *dogradili smo kuhinju*), proizvodnju elementa (npr. *oni proizvode kuhinje*) ili njihovu ugradnju (npr. *montirali su mi kuhinju*), pa s obzirom na velik broj ponuđenih glagola, nije bilo moguće potvrditi utjecaj subjekta. Imenica *ručak* u akuzativu uz fazne glagole dominantno je prizivala agentivne interpretacije. Smatramo da te interpretacije također proizlaze iz znanja o svijetu, odnosno stereotipnim rodnim ulogama prema kojima žene češće pripremaju hranu nego muškarci. Utjecaj spola na interpretaciju faznih konstrukcija s imenicom *knjiga* uočen je samo uz glagol *završiti*, što bi trebalo dodatno eksperimentalno i teorijski istražiti. O utjecaju svih istraživanih faktora na interpretaciju konstrukcija s faznim glagolima dodatno će se raspravljati u sljedećem poglavlju.

7. RASPRAVA

Cilj je ovoga rada bio ispitati načine na koje dolazi do obogaćivanja značenja u konstrukcijama s faznim glagolima i nedogađajnim dopunama, što je provedeno korpusnim i eksperimentalnim putem. U ovome se poglavlju, na temelju dobivenih rezultata, raspravlja o primjenjivosti modela koji proizlazi iz teorije generativnoga leksikona (Pustejovsky 1995) na analizu značenja konstrukcija s faznim glagolima i nedogađajnim dopunama te se nudi model koji bolje odgovara rezultatima dobivene analize. Polazeći od hipoteze da značenjsko obogaćivanje u slučajevima kršenja kanonske argumentne strukture proizlazi iz značenja svih sastavnica argumentne strukture u sprezi sa shematiziranim konstrukcijskim značenjem na sučelju sintakse i semantike provedena su dva neovisna istraživanja. Jedno je istraživanje bilo korpusno, a drugo eksperimentalno.

Cilj je korpusne analize bio istražiti konstrukcijske obrasce u kojima se fazni glagoli najčešće pojavljuju u hrvatskome i slovenskome jeziku. U tom se istraživanju, dakle, pitalo o kanonskoj argumentnoj strukturi faznih glagola. Dodatni je cilj korpusnoga istraživanja bio pokazati koji se značenjski tipovi imenica mogu pojavljivati unutar faznih konstrukcija i postoje li ograničenja s obzirom na fazne glagole kojima dolaze kao dopuna.

Cilj je eksperimentalne analize bio dvojak: potvrditi prihvatljivost konstrukcija s faznim glagolima i nedogađajnim dopunama u jeziku te istražiti mogućnosti njihove interpretacije u kontekstualno osiromašenoj okolini. Dok su korpusno istraživanje i istraživanje prihvatljivosti odredili stupanj konvencionaliziranosti takvih oblika u jeziku, eksperimentalno istraživanje raspona interpretacija pokazalo je kreativnu sposobnost govornika da takvim konstrukcijama pripisuju značenja. Obje su analize provedene kako bi se ispitaio utjecaj sljedećih faktora na mogućnost pripisivanja značenja konstrukcijama s implicitnim predikatima:

1. utjecaj značenja dopune na raspon mogućih interpretacija,
2. utjecaj konstrukcijskoga okvira na pomake u značenju,
3. utjecaj subjekta na interpretaciju, što je ispitano samo eksperimentalnim putem jer korpus nije mogao ponuditi dovoljan broj primjera koji bi omogućili generalizaciju tih rezultata, premda su neke tendencije uočene već i korpusnom analizom.

Provedena korpusna analiza poslužila je kao polazište za izradu psiholingvističkoga ispitivanja jer smo na temelju dobivenih rezultata mogli utvrditi konvencionalizirane strukture u hrvatskome jeziku, pa stoga i očekivanja njihove jezične prihvatljivosti. Naime, željeli smo ispitati prihvatljivost potvrđenih konstrukcija i vidjeti hoće li konstrukcije s većim brojem pojavljivanja biti procijenjene prihvatljivijima od onih s manjim brojem pojavljivanja. Kako bismo dobili raspršenost rezultata na skali, prilikom odabira materijala za ispitivanje odlučeno je u ispitivanje uključiti konstrukcije s faznim glagolima i trima tipovima imenica. Prvi su tip činile imenice čija je uporaba ovjerena u korpusu, no u znatno manjoj mjeri u odnosu na ostala dva tipa. Riječ je o imenicama koje su tipični predstavnici kategorije kojima se u konstrukcijama s faznim glagolima krši kanonska argumentna struktura (npr. *kuća, kuhinja*). Drugi su tip konkretne imenice koje mogu označavati osjetilima dostupan *predmet*, a metonimijski i informaciju koju predmet prenosi (npr. *knjiga, vic, scenarij, film, itd.*) te su korpusno potvrđene u konstrukcijama s faznim glagolima. Posljednji su tip činile imenice koje su u korpusu najčešće potvrđene uz fazne glagole. Te su imenice morfosemantički povezane s glagolima iz kojih su izvedene pa u takvim konstrukcijama možemo govoriti tek o rubnom kršenju argumentne strukture (npr. *ručak, pjesma, priča, itd.*).

U ispitivanje nisu uključeni primjeri koji korpusno nisu potvrđeni uz neki od faznih glagola (npr. *započeo sam sat, računalo*), premda bi buduća ispitivanja trebala uključiti i takve primjere kako bi se utvrdio stupanj njihove prihvatljivosti i mogućnost govornika da interpretiraju i takve nekonvencionalizirane primjere. Naime, jedan od osnovnih razloga zašto smo ovu pojavu sveli pod naziv obogaćene kompozicionalnosti, a ne prisile, jest upravo u njezinoj stupnjevitosti. Za razliku od prisile koja pretpostavlja nužnost razrješavanja značenjske nekompatibilnosti, obogaćenu kompozicionalnost smatramo stupnjevitim fenomenom koji u slučajevima nekompatibilnosti sastavnica može (ali i ne mora) pridodati više ili manje značenjskoga sadržaja koji ne proizlazi iz sintaktičkih sastavnica. Stoga u opisu tipova obogaćene kompozicionalnosti Jackendoff (1997) za gotovo svaki tip navodi primjere u kojima ne može doći do razrješavanja značenjske nekompatibilnosti. Pustejovsky i Jezek (u tisku) smatraju da se na položaju objekta faznih glagola ne mogu naći imenice koje nisu artefakti (npr. *more, zemlja, čovjek*), no ne raspravljaju o tipovima artefakata koji izostaju iz ovakvih konstrukcija (npr. *računalo, sat*), ni o razlozima njihova izostanka. Drže da će konstrukcijama s imenicama čiji je način nastanka (agentivna kvalija) govornicima nepoznat ili manje poznat, govornici pripisivati shematičnija značenja vezana uz njihov nastanak (npr. *raditi, praviti*), što je nužno dodatno eksperimentalno potvrditi.

U istraživanju provedenom za potrebe ovoga rada kao dodatni smo eksperimentalni uvjet uveli i konstrukcije s dopunama u instrumentalu koje pokazuju veću mogućnost pojavljivanja različitih značenjskih tipova imenica u odnosu na akuzativne konstrukcije, što prethodna istraživanja nisu sustavno analizirala.

S obzirom na to da fazni glagoli određuju fazu glagolskoga procesa, pojavljivanje nedogađajnih imenica u dopuni faznih glagola smatramo kršenjem njihove kanonske argumentne strukture. Fazni su glagoli u hrvatskim i slovenskim gramatikama (Silić i Pranjković 2005, 2007, Belaj i Tanacković Faletar 2017, Toporišič 2003) određeni kao nepunoznačni glagoli čija prototipna dopuna označava kakav proces te je dakle glagol u infinitivu ili odglagolna imenica. Međutim, dopuna glagola završne faze (*završiti*, *dovršiti*) prototipno je imenska riječ, stoga ih Silić i Pranjković (2005, 2007) smatraju faznim glagolima u širem smislu. U tom se kontekstu s obzirom na učestalost imenskih dopuna postavlja pitanje možemo li govoriti o kršenju prototipne argumentne strukture glagola završne faze ili su sve imenske dopune jednakoga statusa.

U ovome smo radu prihvatili tumačenje da imenske dopune predstavljaju kršenje prototipne kanonske strukture u svim konstrukcijama s faznim glagolima u kojima su dopune konkretne imenice (npr. *kuća*, *kuhinja*), konkretne imenice s mogućnošću metonimijskoga čitanja (npr. *knjiga*, *film*, *scenarij*) ali i imenice morfosemantički povezane (Raffaelli i Kerovec 2008) s glagolima kojima je vrijeme inherentna kategorija (npr. *ručak*, *pjesma*) budući da takve imenice označavaju entitete dostupne osjetilnom iskustvu te podrazumijevaju značenjsko obogaćivanje odabirom neke od mogućnosti interpretacije (npr. *konzumacija*, *priprema*; *skladanje*, *slušanje*). Psiholingvističkim istraživanjima procesiranja tek bi trebalo utvrditi dolazi li do jednakoga pomaka u procesiranju svih tih tipova imenica uz faze glagole.

Budući da je za cjelovit opis ove pojave, a posebno za kontrastivan pristup, bilo nužno utvrditi i razlike među glagolima s obzirom na mogućnosti pojave nedogađajnih imenica, najprije je provedena usporedna korpusna analiza faznih glagola u hrvatskom i slovenskom jeziku. Analiza je pokazala razmjernu bliskost u distribucijama dopuna faznih glagola u oba jezika s glagolima početne i završne faze. Završna je faza najčešće kodirana glagolom *završiti* (sl. *končati*) uz koji kao prototipna dopuna stoji imenska riječ u više od 98 % analiziranih primjera u hrvatskom te više od 99 % analiziranih primjera u slovenskom. Na temelju tih rezultata pretpostavili smo da će imenske dopune uz glagole završne faze uvijek

biti procijenjene prihvatljivijima u odnosu na glagole koji označavaju ostale faze, a najčešće su im dopune glagoli u infinitivu.

Analiza distribucije glagola *nastaviti* pokazala je najveće razlike među dvama jezicima. Naime, premda je najčešća dopuna glagolu *nastaviti* u hrvatskom jeziku glagol u infinitivu (68,46 %), u slovenskom se infinitiv nakon glagola *nadaljevati* pojavljuje u svega 0,43 % analiziranih primjera. No, za razliku od konstrukcija s faznim glagolom *završiti*, pojava nedogađajnih imenica uz ovaj glagol vrlo je rijetka u oba jezika, a kako su pokazali rezultati eksperimentalnoga istraživanja, govornicima su takve konstrukcije najmanje prihvatljive. S obzirom na značenje ovoga glagola, njegovo je obogaćivanje, pretpostavljamo, u najvećoj mjeri uvjetovano izvanrečeničnim kontekstom. Naime, da bi radnja bila nastavljena, nužno je da je bila i započeta, odnosno da je prethodno eksplicirana ili je kontekst omogućio takvu interpretaciju. Ta razlika upućuje i na strukturne razlike među dvama jezicima, što potvrđuje i drugu hipotezu ovoga rada. Naime, uz glagol *nastaviti* u hrvatskom se prototipno pojavljuje infinitiv (*nastaviti čitati*) nakon kojega se može ili ne mora pojaviti izravni objekt (*nastaviti čitati knjigu*), a u slovenskom je uočena tendencija instrumentalnih oblika iza ovoga glagola koje izostavljaju eksplicaciju radnje glagolom u infinitivu (*nadaljuje s knjigo*). U tumačenju razloga za ove razlike možemo se pozvati na Jakobsonovo (1984: 78) razlikovanje središnjih (engl. *full case*) i perifernih padeža (engl. *peripheral case*). Prvima pripada akuzativ (s nominativom), dok drugima pripada instrumental (s dativom). Za periferne je padeže svojstveno da njihov referent ima periferni status u ukupnom značenjskom sadržaju iskaza, dok se značenjsko središte nalazi negdje u iskazu. Akuzativ, kao središnji padež, označava entitet na koji je radnja usmjerena. Rezultati analize, prema kojima su učestalije instrumentalne fazne konstrukcije u slovenskome, dok su u hrvatskom ipak češće akuzativne, ukazuju na to da je u slovenskome iskazivanje faznosti češće diskurzivno određeno.

Hrvatski jezik, vidjeli smo, omogućuje iskazivanje početne faze glagolima *početi* i *započeti*. Prvome je najčešća dopuna glagol u infinitivu (93,94 %), a drugome imenica (83,84 %). U slovenskom su pak glagoli *začeti* i *pričeti* glagoli početne faze kojima je najčešća dopuna glagol u infinitivu. Budući da je korpusnom analizom utvrđena mogućnost pojavljivanja nedogađajnih imenica uz slovenski glagol *začeti*, pretpostavljamo da je njegova specifičnost u odnosu na načine iskazivanja početne faze u hrvatskome jeziku mogućnost preuzimanja dijela značenja koji u hrvatskom prenosi glagol *započeti*.

[početi VP]

[započeti NP_{ev}]

[započeti NP_{en}]

Glagol *prekidne faze prestati* (sl. *nehati, prenehati*) označava fazu koju je nemoguće odrediti nedogađajnom dopunom. Ujedno je upitna i pripadnost ovoga glagola kategoriji faznih glagola s obzirom na njegovo značenje. Naime, prekid radnje odnosi se na točku na vremenskoj liniji prije koje se radnja provodila i nakon koje će se možda nastaviti. No, ako radnju shvatimo kao niz kvalitativno jednakih aktivnosti (Vendler 1957), nakon njezina se prekida ta radnja više ne ostvaruje i ne možemo govoriti o vremenskome segmentu koji je njome kodiran, već samo o točki na vremenskoj liniji od koje se neka radnja više ne vrši. Sličan pristup možda možemo pretpostaviti i za glagol *završiti* nakon kojega više nema provođenja radnje, a i ne pretpostavlja se njezin nastavak. Međutim, smatramo da je završavanje nekoga predmeta (npr. *knjige*) proces koji uključuje trajanje koje rezultira promjenama na predmetu (izravnom objektu). U slučaju glagola *prestati* ne možemo govoriti o promjenama na predmetu.

[prestati VP]

Kanonska argumentna struktura faznih glagola uključuje agens, jezično kodiran imenicom s obilježjem živosti te temu, označenu imenicom u akuzativu s obilježjem neživosti koja je izravni objekt složenoga predikata. Radnja koja je u primjerima značenjskoga obogaćivanja implicitna jest ona radnja koja taj objekt stvara, zahvaća i mijenja. Stoga se u primjeru *Marko je započeo kuću* nad objektom provode radnje koje ga mijenjaju. Dakle, dolazi do interakcije između agensa i teme, odnosno do prijenosa energije s jednoga tijela na drugo u "prototipnim scenarijima kontaktne direktivnosti" (Belaj i Tanacković Faletar 2014). Pri tome je prvo tijelo aktivno, a drugo pasivno. Pretpostavljamo da je nemogućnost pojave akuzativnih dopuna nakon glagola *prestati* upravo posljedica činjenice da taj glagol označava točku prekida određene aktivnosti koja se vrši nad predmetom. No, smatramo da se glagol *prestati* uvrštava u kategoriju faznih glagola s obzirom na logiku gledanja unatrag. Pretpostavlja fazu (izvedbu događaja) koja prethodi prekidu, a koja je uključivala usmjereno djelovanje na predmet koji je mijenjala.

Korpusna je analiza dopuna pokazala razmjernu plodnost svih faznih glagola s imenicama u prijedložnom instrumentalu (*započeti s kućom, nastaviti s pjesmom, završiti s računalom*). Mogućnost pojave dopuna uz fazne glagole u akuzativu i prijedložnom instrumentalu pripisujemo padežnim značenjima, a ne smatramo je fakultativnom varijantom. Akuzativ, na temelju svoga osnovnoga značenja kontaktne direktivnosti pretpostavlja označavanje radnje koja se ostvaruje na temelju kontakta dvaju sudionika radnje (Belaj i Tanacković Faletar 2014), dok instrumental u takvim konstrukcijama omogućuje određivanje radnje s obzirom na prostornu bliskost sudionika, o čemu će dodatno biti riječi u nastavku.

Unatoč razlikama u distribuciji dopuna faznih glagola, kod svih konstrukcija kojima se na mjestu objekta nalazi nedogađajna imenica, budući da radnja koja uključuje objekt nije sintaktički prisutna, dolazi do obogaćivanja značenjske strukture. Naime, istraživanja faznih glagola u drugim jezicima (Spalek 2015) s podudarnim sintaktičkim restrikcijama pokazala su njihovo otežano procesiranje čak i kada su im imenice prototipna dopuna kao kod glagola *završiti*, što se pripisuje postojanju mehanizama koji prizivaju implicitne predikate. Istraživanja provedena za potrebe ovoga rada pokazala su da su bez obzira na razmjernu značenjsku homogenost ove kategorije, odnosno označavanje pojedine faze procesa, mogućnosti pojavljivanja faznih glagola s nedogađajnim dopunama različite, a prema procjenama govornika i stupnjevito prihvatljive. Konstrukcije s glagolom *završiti* u korpusu su učestalije, a njihova je prihvatljivost procijenjena višom, dok su konstrukcije s glagolom *nastaviti* u korpusu u rjeđe, a i njihova je prihvatljivost niža.

Usporedno korpusno istraživanje triju faznih glagola u oba jezika *započeti* (sl. *začeti*), *nastaviti* (sl. *nadaljevati*) i *završiti* (sl. *končati*) provedeno je s ciljem utvrđivanja mogućnosti pojave nedogađajnih dopuna iza faznih glagola u hrvatskom i slovenskom jeziku. Navedeni su glagoli značenjski istovjetni u oba jezika, a odabrani su za istraživanje fenomena obogaćene kompozicionalnosti nakon preliminarnog korpusnog analize velikog broja glagola koji su uzeti u obzir. Analiza distribucija samo navedenih glagola pokazala je da uz njih kao dopuna mogu stajati (nedogađajne) imenice u akuzativu i prijedložnom instrumentalu.

U prvom je dijelu korpusnoga istraživanja analizirano pojavljivanje imenica *ručak, knjiga, kuća, kuhinja* uz tri navedena fazna glagola u oba jezika, pri čemu su akuzativi razdvojeni od instrumentala. U oba su jezika te konstrukcije potvrđene, u hrvatskom u ukupno 302 primjera, a u slovenskom u ukupno 147 primjera, što ne smatramo značajnom razlikom budući da je hrvatski korpus (ukupno 1,4 milijarde pojavnica) opsegom veći od

slovenskoga (900 milijuna pojava). No, za razliku od hrvatskoga, u kojem je uočeno da se analizirane imenice dominantno pojavljuju u akuzativnim konstrukcijama (84 %), u slovenskom su se kao znatno plodnije pokazale konstrukcije s dopunama u instrumentalu (62 %). Kao što smo već rekli, to tumačimo strukturnim razlikama među jezicima s obzirom na iskazivanje faznosti. U oba je jezika potvrđena mogućnost pojave sva tri tipa nedogađajnih imenica uz fazne glagole, ali u korpusu su najprisutnije fazne konstrukcije s imenicama drugoga tipa (*knjiga*), i to u hrvatskom u 71 %, a u slovenskom u 69 % primjera.

Budući da većina teorijskih i eksperimentalnih istraživanja pojavu značenjskoga obogaćivanja faznih konstrukcija opisuje na temelju primjera s imenicama drugoga tipa (npr. *knjiga*, *film*), a rezultate tih istraživanja uopćavaju na sve nedogađajne imenice, cilj je ovoga rada bio primijeniti predloženu metodologiju koja uglavnom proizlazi iz teorije generativnoga leksikona (Pustejovsky 1995) i na ostale tipove imenica. U tom kontekstu, analiza konstrukcija s konkretnim imenicama (npr. *kuća*, *kuhinja*) pokazala je njihovu manju zastupljenost uz fazne glagolima, ali ne i izostanak. Prema Pustejovskom (1995), značenje faznih konstrukcija sa svim imenicama koje možemo smatrati artefaktima može se tumačiti modelima koji proizlaze iz strukture kvalije. No upravo su konkretne imenice (npr. *kuća*), kao tipični predstavnici artefakata, najslabija točka predloženoga modela, što je pokazala anotacija korpusa i eksperimentalno istraživanje.

U istraživanju je provedena korpusna analiza najčešćih glagolskih kolokata svake od četiriju analiziranih imenica kako bi se utvrdili jesu li ti glagoli oni koji proizlaze iz dviju uloga kvalije. Analiza je pokazala da su imenicama *knjiga* i *ručak* najčešći glagolski kolokati oni koje možemo povezati uz dvije uloge kvalije dovoljne za tumačenje implicitnih predikata prema Pustejovskom (1995). Za imenicu *knjiga* to su glagoli *pisati* i *čitati*, a za imenicu *ručak* – *kuhati* i *jesti*. Za imenice *kuhinja* i *kuća* najčešći kolokati bili su oni koje možemo povezati uz nastanak predmeta, za *kuću* je to *gradnja*, dok su za *kuhinju* to glagoli shematičnoga značenja *raditi*, *praviti*, ali i glagoli bliski načinima izrade ili održavanja toga predmeta, no teško ih je uvrstiti u agentivnu kategoriju (*urediti*, *opremiti*, *čistiti*, itd.). Za te dvije imenice nisu pronađeni glagolski kolokati koji bi odgovarali funkcijama predmeta u svijetu na koji se te imenice odnose (*stanovanje*; *pripremanje hrane*), osim ako npr. radnju *čišćenja* ne smatramo funkcijom predmeta, što je posljedica tipa korpusne pretrage koja nije uključila konstrukcijske okvire iz kojih bi mogli proizaći glagoli koji određuju radnje koje se provode unutar tih lokacija, npr. [VP_{inf} PP_{u kući}].

S obzirom na učestalost pojavljivanja glagola koji proizlaze iz dviju navedenih kvalija uz imenice drugoga (*knjiga*) i trećega tipa (*tipa*), možemo govoriti i o njihovom većem stupnju idiomatizacije. Stoga je očekivano da se upravo najfrekventniji glagolski kolokati i pojavljuju kao implicitni predikati konstrukcija s faznim glagolima i nedogađajnim dopunama. S druge strane, razmjerno mali broj glagola koji se odnose na način nastanka predmeta uz imenicu *kuhinja* upućuje na nizak stupanj idiomatizacije takvih konstrukcija. Stoga smo očekivali i veću neujednačenost u procjenama implicitnih predikata za konstrukcije s faznim glagolima i imenicom *kuhinja*. Analiza je pokazala da se za razrješavanje semantičke nekompatibilnosti sastavnica u tim tipovima konstrukcija nužno oslanjati na širi rečenični kontekst.

Iz korpusa su, dakle, ekstrahirane rečenice s trima faznim glagolima i četirima analiziranim dopunama nakon čega je provedena njihova ručna anotacija. Budući da smo u radu željeli ispitati postavke teorije generativnoga leksikona (Pustejovsky 1995), rečenicama su određeni implicitni predikati s obzirom na strukturu kvalije koja je u srži toga modela. Označene su rečenice čiji je implicitni predikat proizlazio iz agentivne kvalije, a odnosio se na način nastanka toga predmeta te rečenice čiji su implicitni predikati proizlazili iz teličke kvalije koja se odnosi na funkciju predmeta označenog imenicom u dopuni. Rečenice čiji implicitni predikati nisu proizlazili iz tih dviju uloga kvalije označeni su oznakom *drugo* te je ekspliciran glagol koji, prema našoj procjeni, najbolje odgovara radnji čiju fazu određuje fazni glagol, a provodi se nad predmetom označenim imenicom u dopuni. Četvrta kategorija koja je proizašla iz anotacija korpusa odnosila se na rečenice kojima je bilo nemoguće odrediti implicitne predikate na temelju rečenice, već je za određivanje implicitnoga predikata bilo nužno konzultirati širi rečenični kontekst. Budući da u radu nismo analizirali utjecaj izvanrečeničnoga konteksta na interpretaciju implicitnih predikata, posljednju smo kategoriju označili oznakom neodređeno (NEO), a njihovi su rezultati navedeni u tablicama bez daljnje analize.

Korpusna analiza rečenica s imenicama prvoga tipa (*kuhinja, kuća*) pokazala je njihovu razmjernu rijetkost u odnosu na konstrukcije s ostalim tipovima imenica. U hrvatskom je pojava imenice *kuća* u akuzativu uz glagol *završiti* potvrđena u 51 primjeru, za razliku od istoznačne konstrukcije u slovenskom gdje je potvrđena u tek 4 primjera. Uz ostale fazne glagole nije potvrđeno pojavljivanje te imenice. Implicitni predikati su u svim primjerima navedeni kao agentivni, no iz rečeničnoga konteksta nije bilo moguće sa

sigurnošću odrediti na kakvu se radnju glagol odnosi (npr. *Ne morate završiti cijelu kuću*), pa su svi implicitni predikati označeni kao agentivni bez dodatne specifikacije. U hrvatskom se imenica *kuća* u instrumentalu ne pojavljuje, dok je u slovenskom potvrđena u 5 primjera, od čega je u 4 pojavljivanja uz glagol *začeti*. Očekivano, fazni su glagoli uz imenicu *kuhinja* slabo potvrđeni. U hrvatskom se u akuzativu pojavljuju u svega 7 primjera uz glagol *završiti*, čija je interpretacija određena agentivnom, ali također bez mogućnosti specifikacije glagola. U slovenskom je potvrđena u 4 primjera, uz također agentivnu interpretaciju. Premda su ovi podaci premali za provođenje generalizacija, zanimljivo je spomenuti slične tendencije kao i kod imenice *kuća*. Naime i uz tu je imenicu u instrumentalu izostalo pojavljivanje u hrvatskome, dok u slovenskom nalazimo potvrde takvih konstrukcija, uz češće pojavljivanje uz glagol *započeti*. U slovenskom je analiza korpusnih primjera pokazala da tu imenicu u instrumentalu nalazimo u kontekstualno potpuno osiromašenim rečenicama (*Začnite/Začnimo s kuhinjo.*) Stoga u ovim primjerima interpretacija počiva isključivo na izvanrečeničnim informacijama.

Analiza navedenih implicitnih predikata u rečenicama s imenicom trećega tipa (*ručak*) u akuzativu i instrumentalu pokazala je da su u oba jezika svi navedeni predikati proizlazili iz dviju već spomenutih uloga kvalije – agentivne i teličke. Tek je u četiri primjera u hrvatskome jeziku uz glagol *završiti* bilo nemoguće procijeniti je li riječ o agentivnoj ili teličkoj interpretaciji. Dakle, analiza implicitnih predikata s faznim glagolima i imenicom trećega tipa pokazala je razmjerno veliku mogućnost primjene teorije generativnoga leksikona (Pustejovsky 1995) s imenicama morfosintaktički povezanima uz glagol iz kojega su izvedene.

No, sam izbor jedne od kvalija kontekstualno je i konstrukcijski uvjetovan, što teorija generativnoga leksikona ne predviđa. Naime, anotacija korpusnih primjera pokazala je postojanje konstrukcijskih shema koje aktiviraju određeni tip interpretacije. Na primjer, agentivna interpretacija uz imenicu *knjiga* dominantno se ostvarivala u shemama:

Kad pisac završi knjigu...

[NP_{agentivni_agens} V_{FG} NP_{knjiga}]

Kako sam u međuvremenu završila svoju knjigu Kondo, kondo (...)

[V_{FG} svoj NP_{knjiga}]

Vlatka Pokos (40) napokon je završila svoju knjigu.

[NP_{agentivni_agens} V_{FG} SVOJ NP_{knjiga}]

Dakle, na odabir jedne od interpretacija, osim ekspliciranja agentivnoga subjekta, upućuje i konstrukcija s posvojom zamjenicom *svoj*. Mogućnost konstrukcijskih shema da sugeriraju implicitni predikat trebalo bi dodatno eksperimentalno ispitati u kontekstualno osiromašenim uvjetima. Za razliku od uočenih konstrukcijskih shema koje su omogućavale agentivnu interpretaciju, telička je interpretacija ovisila o drugim rečeničnim elementima kao u primjeru *Završio je knjigu i vratio je na policu*. U tom je primjeru, također, potvrđeno da znanje o predmetu kao fizičkom objektu koji stoji na nekoj polici sugerira da nije riječ o procesu njegova nastanka, već uporabe.

Pripisivanje implicitnih predikata faznim konstrukcijama s imenicama drugoga tipa pokazalo je da većina interpretacija, ali samo s imenicama u akuzativu, proizlazi iz dviju navedenih uloga kvalije. U slovenskom su uz akuzativ svi predikati proizlazili iz uloga kvalije, dok je u hrvatskom tek u dva slučaja konstrukciji pripisano značenje koje nije proizlazilo iz uloga kvalije. Međutim, kod konstrukcija s imenicama u instrumentalu vidljiva je različita tendencija u pripisivanju implicitnih predikata. Naime, instrumentalnim su konstrukcijama u većoj mjeri pripisivana značenja koja ne proizlaze iz strukture kvalije, već drugih konstrukcijskih sastavnica – subjekta i ostalih rečeničnih elemenata i kontekstualnih čimbenika (npr. *prevoditi, izdavati, govoriti o*) čije pojavljivanje omogućuju upravo instrumentalni okviri.

Uz imenicu *ručak*, odabir odgovarajućega predikata češće je bio uvjetovan širim kontekstom, međutim i u tim uvjetima uočeni su elementi koji određuju tip interpretacije, kao što je to eksplicitan subjekt koji, s obzirom na znanja o svijetu (Žic Fuchs 1991), najčešće određujemo kao agentivan s obzirom na pripremu obroka.

(...) *Čekam da **mama** završi ručak, da još nešto prezalogajim i da furam (...)*

*On vjerojatno čeka da **njegova gospođa** unutra završi ručak, a on promatra što se zanimljivo događa vani.*

[NP_{agentivni_agens} V_{FG} NP_{knjiga}]

Analizom korpusa pokazali su se nedostaci primjene teorije generativnoga leksikona (Pustejovsky 1995) na sve potvrđene konstrukcije. Prihvatljivost ovoga modela potvrđena je za imenice drugoga i trećega tipa u akuzativu, kojima je dominantno pripisivana interpretacija koja je proizlazila iz dviju uloga kvalije (*pripremati, jesti; pisati, čitati*). Međutim, uključivanjem instrumentalnih konstrukcija u analizu dokazana je neprihvatljivost modela koji proizlazi isključivo iz strukture kvalije imenice u dopuni. Naime, anotacija hrvatskih i slovenskih primjera pokazala je nezanemariv broj interpretacija nepovezanih uz uloge kvalije (npr. *razgovarati o knjigama, pisati o knjigama, kupovati knjige*, itd.). Konstrukcijski pristupi (Goldberg 1995, 2006) veći utjecaj na značenje pripisuju samim konstrukcijskim okvirima koji i prema rezultatima naše analize omogućuju pomake u interpretacijama.

Kao temeljni nedostatak modela koji proizlazi iz teorije generativnoga leksikona (Pustejovsky 1995) vidimo poopćavanje rezultata istraživanja konstrukcija s imenicama drugoga tipa (*knjiga*) na ostale tipove imenica koje je, vidjeli smo, teže odrediti s obzirom na uloge kvalije. Uz to, prema teoriji generativnoga leksikona odabir jedne od kvalija uvjetovan je utjecajem (agentivnoga ili teličkoga) subjekta, no korpusna je analiza pokazala da na odabir vrlo često utječe širi rečenični kontekst. Premda je to tumačenje u skladu s pragmatičkom hipotezom (De Almeida 2003), takvim se gledanjem zanemaruju podaci prikupljeni korpusnim i eksperimentalnim istraživanjem koji u određenim slučajevima ukazuju na relativno čvrsto uspostavljene konstrukcijske sheme.

Na temelju svega do sada rečenoga, mogućnost primjene ovoga modela na korpusno potvrđene primjere konstrukcija s faznim glagolima i konkretnim nedogađajnim imenicama mora se dovesti u pitanje. Naime, premda su konstrukcijama s imenicom *kuća* dominantno pripisivana značenja koja se odnose na način nastanka predmeta, taj nastanak nije bilo moguće jednoznačno odrediti kao što je to bio slučaj s načinima nastanka imenica druge i treće kategorije (npr. *pisati knjigu; pripremati ručak*). Uz imenicu *kuća* nije bilo moguće odrediti odnosi li se način nastanka predmeta na proces gradnje ili uređenja koje pretpostavlja već izgrađeni objekt. Uz imenicu *kuhinja*, interpretacije su se odnosile i na smještanje predmeta u prostor (npr. *morate čovjeku na montaži potpisati papir da je završio s kuhinjom*), ali i na čišćenje predmeta (*započnite s kuhinjom, očistite ...*).

Kako bismo dodatno potvrdili pretpostavke ovoga rada, uz korpusnu je analizu provedena i eksperimentalna psiholingvistička analiza konstrukcija s faznim glagolima i

nedogađajnim dopunama u kontekstualno osiromašenim uvjetima. Time se željelo ispitati postoje li tendencije u određivanju implicitnih predikata koje bismo mogli nazvati zadanima, a koje ne ovise o obogaćivanju na temelju širega rečeničnoga i izvanrečeničnoga konteksta. Najprije je provedeno ispitivanje prihvatljivosti takvih konstrukcija u akuzativnom i instrumentalnom okviru, a zatim i samo značenjsko obogaćivanje.

Ispitivanja prihvatljivosti pokazala su stupnjevitu prihvatljivost konstrukcija s faznim glagolima i (ne)događajnim dopunama. Uz sve glagole najprihvatljivije su konstrukcije one kojima u dopuni i u akuzativu i u instrumentalu stoji imenica *ručak* koju smo odredili kao imenicu kojoj je događajnost inherentna kategorija, što dodatno potvrđuje njezina morfosemantička veza s glagolom *ručati*. U ovoj fazi istraživanja nije provedeno ispitivanje prihvatljivosti konstrukcija s drugim imenicama ovoga tipa (npr. *pjesma*, *priča*), no smatramo da bi takvo istraživanje potvrdilo viši stupanj jezične prihvatljivosti rečenica s imenicama koje smo u ovom radu odredili kao imenice prvoga tipa. Valja napomenuti da je čak i uz ovu imenicu prihvatljivost konstrukcija stupnjevita ovisno o polaznom glagolu. Naime, konstrukcije s glagolom *završiti* procjenjivane su najprihvatljivijima, dok su najmanje prihvatljivima procjenjivane konstrukcije s glagolom *nastaviti*. Na temelju tih rezultata možemo potvrditi specifičan značenjski doprinos glagola *završiti* u odnosu na ostale fazne glagole, zbog čega se može govoriti o njegovom izdvajanju iz kategorije faznih glagola u užem smislu te uvrštavanje u fazne glagole u širem smislu (Silić i Pranjković 2005).

Ispitivanje prihvatljivosti konstrukcija s imenicom drugoga tipa (*knjiga*) pokazalo je najvišu prihvatljivost u oba padeža uz glagol *završiti*, nižu uz glagol *započeti* ($M > 3,5$), a najnižu uz glagol *nastaviti* ($M < 3$). Konkretno imenice prvoga tipa *kuća* i *kuhinja* pokazale su razmjerno nisku razinu prihvatljivosti ($M < 3$) uz sva tri glagola, što smatramo dokazom niske razine njihove idiomatizacije u jeziku. S obzirom na ograničeni opseg ovoga istraživanja, nije provedeno ispitivanje prihvatljivosti i mogućnosti interpretacije većega broja imenica, što bi bilo nužno kako bismo rezultate ovoga ispitivanja mogli generalizirati.

Dodatno je provedeno eksperimentalno ispitivanje razumijevanja konstrukcija, čime se željelo ispitati kojim sredstvima govornici značenjski obogaćuju konstrukcije i na temelju čega konstruiraju značenja. Ispitivanje interpretacije s imenicom *ručak*, potvrdilo je rezultate korpusne analize gdje su se kao implicitni predikati dominantno navodili oni koji proizlaze iz strukture kvalije imenica u dopuni. U eksperimentalnom su istraživanju ispitanici u preko 95 % primjera pripisivali značenja konstrukciji na temelju dviju kvalija, dok su ostala značenja

navođena rijetko. Implicitni su predikati faznih konstrukcija s imenicom *knjiga* u više od 98 % primjera proizlazili iz strukture kvalije, dok su ispitivanja interpretacije konstrukcija s imenicama *kuhinja* i *kuća* ukazala na nedostatnost strukture kvalije da objasni prizive implicitnih predikata. Razlog ispitivanju ovih dviju imenica je usporedba interpretacije nedogađajnih imenica. Naime, pretpostavili smo da ispitanici za imenicu *kuća* dijele znanje o načinu njezina nastanka (*gradnja*), dok je znanje o načinu nastanka u primjeru imenice *kuhinja* teže određivo (ono može biti *proizvodnja*, *postavljanje*, *ugradnja*, itd.). No, ispitanici su konstrukcije s imenicom *kuća* i glagolom *započeti* povezivali s glagolom *graditi* u tek 40 % primjera, a još manje u konstrukcijama s glagolima *nastaviti* i *završiti*. S obzirom na to da model koji predviđa značenja u manje od polovice analiziranih primjera ne može imati dovoljnu objasnidbenu snagu, struktura kvalije pokazala se neadekvatnim modelom opisa čak i uz imenice čiju je agentivnu kvaliju moguće razmjerno jednoznačno odrediti.

Više smo puta spomenuli da konstrukcija neovisno o stupnju svoje shematičnosti može znatno modificirati značenje leksičke jedinice koja se u njoj pojavljuje. Korpusnim, a zatim i eksperimentalnim putem, pokušali smo pokazati razlike u interpretaciji faznih konstrukcija s dopunama u akuzativu u odnosu na konstrukcije s dopunama u instrumentalu. Korpusnom je analizom utvrđeno da su konstrukcije s akuzativnim dopunama restriktivnije po pitanju mogućnosti pojavljivanja različitih tipova imenica u njima, za razliku od instrumentalnih u kojima takvih ograničenja gotovo da i nema. Takva raspodjela proizlazi iz shematičnih padežnih značenja akuzativa i instrumentala. Prototipno se shematično značenje akuzativa odnosi na usmjereno djelovanje na objekt koje ga pritom mijenja (v. Belaj i Tanacković Faletar 2014). U eksperimentalnom je dijelu istraživanja potvrđen utjecaj konstrukcijskoga okvira na ukupnu interpretaciju rečenice. Naime, usporedba interpretacija konstrukcija s imenicom *kuća* u akuzativu u preko 40 % primjera pokazala je navođenje značenja *gradnje*, a u instrumentalu *čišćenja*, što je u skladu s našim pretpostavkama koje proizlaze iz padežnih značenja. *Gradnju kuće* smatramo radnjom koja se provodi na objektu u koji je izravno usmjerena subjektova energija. Za razliku od toga, *čišćenje kuće*, što je interpretacija dominantna u instrumentalu, podrazumijeva raspršenost subjektove energije u prostoru. Subjektovo djelovanje nije usmjereno na promjenu naravi predmeta, već djeluje po površini nečega što već postoji. Za razliku od akuzativa kod kojega je promjena nužna posljedica djelovanja energije, instrumental znači neusmjereno djelovanje energijom koje može, ali ne mora dovesti do promjene predmeta.

Drugo tipično značenje instrumentala je ono društva (socijativ), koje se i u hrvatskom i u slovenskom izražava prijedložnim instrumentalom (Babić 1989). Ta su dva padežna značenja povezana semantičkim paralelizmom u prostoru, odnosno prostornim odnosom između lika prvoga i drugoga plana u kojemu su oni u kontaktu (Belaj i Tanacković Faletar 2014). Matovac (2013) govoreći o instrumentalu izdvaja koncept združenosti, koji je u temelju značenja socijativnosti i na neki je način ključan za instrumental kao padež u cjelini.

(7.1.) *Tukao se sa Šimom.*

(7.2.) *Udarao je kamenom po vratima.*

(7.3.) *Trgovao je maslinovim uljem.*

(7.4.) *Marko je završio s kućom.*

Naime, u gore navedenim konstrukcijama možemo uočiti tip združenosti lika prvoga i drugoga plana. U primjeru (7.1.) sudionici su u odnosu ravnopravnosti te jednako sudjeluju u glagolskoj radnji (socijativ), dok u ostalim primjerima (7.2.) – (7.4.) ta ravnopravnost izostaje. Razlike u odabiru konstrukcijskih okvira nisu slučajne već su uvjetovane komunikacijskim potrebama. Naime, dok akuzativna konstrukcija određuje interpretaciju prema radnji koja može promijeniti predmet, kao što je *završiti kuću*, instrumentalna konstrukcija daje prostorni okvir implicitne radnje u kojoj i subjekt i objekt sudjeluju. Stoga će akuzativna konstrukcija usmjeravati interpretaciju prema radnjama koje mogu promijeniti predmet.

(7.5.) *Marko je završio kuću.*

Na temelju svega rečenoga smatramo da su razlike u određivanju implicitnih predikata u rečenicama (7.4.) i (7.5.) upravo u utjecaju konstrukcije (padeža). Rečenicu s instrumentalnom dopunom (7.4.) je 19,35 % ispitanika odredilo značenjem *gradnje*, dok je čak 41,94 % ispitanika navelo da glagol *čistiti* odgovara implicitnom predikatu rečenice. Stoga pretpostavljamo da instrumentalni okvir dominantno određuje interpretaciju prema radnjama koje ne mijenjanju predmet (*čišćenje*), budući da je energija koja proizlazi iz djelovanja agensa distribuirana u prostoru, te do same promjene predmeta može, ali i ne mora doći. Distributivno značenje instrumentala može se povezati s osnovnim značenjem *paralelizma* (Belaj i Tanacković Faletar 2014) kroz neusmjerenu distributivnost, odnosno uz njegovo status perifernoga padeža (Jakobson 1984).

Kako bismo što cjelovitije obuhvatili ovaj fenomen, u posljednjem smo dijelu rada prikazali utjecaj rečeničnoga subjekta na interpretaciju faznih konstrukcija s nedogađanim dopunama. Premda su prethodni radovi (Lapata i dr. 2003) istraživali utjecaj tzv. teličkih (npr. *čitateljica*) ili agentivnih (npr. *spisateljica*) subjekata na interpretaciju, koji su očekivano tada prizivali teličke (*čitati*), odnosno agentivne (*pisati*) predikate, cilj je našega istraživanja bio ispitati hoće li razmjerno neutralan uvjet, osobno ime, aktivirati drugačije interpretacije faznih konstrukcija. Ispitanicima su stoga ponuđene rečenice sa subjektima izrečenima osobnim imenicama u muškom i ženskom rodu.

Utjecaj subjekta na razlike u interpretaciji bio je uočljiv uz sve imenice. Naime, ispitanici su implicitne predikate određivali na temelju stereotipnih rodnih uloga koje povezuju uz osobe muškoga i ženskoga spola. Stoga, bez obzira na to što je dominantna interpretacija fazne konstrukcije *započeti kuhinju* uz subjekte u oba roda u preko 30 % ispitanika bila *čistiti*, 19 % ispitanika je uz subjekt u muškome rodu navelo interpretaciju *slagati*, što možemo smatrati dijelom nastanka predmeta, njegovo postavljanje u prostor, dok nijedan ispitanik tu interpretaciju nije doveo u vezu sa subjektima u ženskome rodu. Uz ženska je osobna imena 19 % ispitanika povezalo radnju *uređivanja*, za razliku od samo 6 % uz imena u muškome rodu. Slična je tendencija vidljiva i u interpretaciji konstrukcije *započeti kuću* gdje je nešto manje od 70 % ispitanika ponudilo interpretaciju *gradnje* uz imenice muškoga roda, za razliku od 13 % uz imenice ženskoga roda za koje je 59 % ispitanika navelo radnju *čistiti* za razliku od samo 6 % uz imenice muškoga roda.

Posljednji ispitivani faktor pokazao je izrazit utjecaj znanja o svijetu, odnosno enciklopedijskoga znanja (v. Žic Fuchs 1991) na interpretaciju faznih konstrukcija s nedogađanim dopunama. Ispitivanje je pokazalo da se glagol *čistiti*, za koji smo utvrdili da ne proizlazi iz uloga kvalije imenica *kuhinja* i *kuća*, dominantnije pripisivao rečenicama sa subjektom u ženskom rodu. To je dodatna potvrda sumnji u obuhvatnost modela koji proizlazi iz teorije generativnoga leksikona. Ipak, budući da se taj model pokazao prihvatljivim za dio konstrukcija, odnosno imenskih dopuna, premda dominantno u akuzativu, postavlja se pitanje je li ga moguće upotpuniti. To bi podrazumijevalo tumačenje kvalije kao sustava organizacije znanja po načelu prototipa gdje bi agentivna i telička kvalija bile dvije kategorije središnjih značenja, dok bi ostala značenja bila rubna po načelu bliskosti prototipu uz nejasne granice između kategorija. Međutim, u radu smo spomenuli modele koji nisu utemeljeni na ovakvom tipu dekonstrukcije značenja, i smatramo da su primjenjivi na

tumačenje implicitnih predikata. S obzirom na to da bi se takvom doradom modela razgradila čvrstoća samoga modela zasnovanog na ulogama kvalije imenica, a u teorijskoj literaturi već postoje drugi modeli koji potpunije opisuju fenomen, smatramo da takva prerada nije svrsishodna.

Smatramo da je model koji može ponuditi tumačenje ove pojave bez ostatka model znanja o tipičnim događajima (McRae i Matsuki 2009). Prema ovome modelu, vidjeli smo, govornici jezika posjeduju znanja o tipičnim događajima povezanim uz kakve predmete, a to znanje utječe na njihova očekivanja u jeziku. Prema tome modelu, kao što smo naveli u poglavlju 3.1.4., govornik na temelju predmeta jezično kodiranih imenicama (npr. *dijete*, *zvečka*) stvara scenarije (*dijete se igra zvečkom*) u koje su uključeni navedeni sudionici. Primjena takva modela na tumačenje faznih konstrukcija s nedogađajnim dopunama podrazumijevalo bi aktivaciju znanja o događajima koji se mogu povezati uz rečenični *subjekt* i *objekt*. Budući da su rezultati analize pokazali da konstrukcija [NP_{osobno_imež} FG NP_{kuhinja}] dominantno priziva implicitni predikat *čistiti*, ovaj model omogućuje modeliranje takva značenja primjenom psiholingvističkih istraživanja kojim se ispituju tipični scenariji. Naime, imenice *dijete* i *zvečka* aktiviraju tipični scenarij *igre*, kao što *vrtlar* i *kosilica* aktiviraju tipičan scenarij *košnje trave*. Imenice *direktor* i *kosilica* ne aktiviraju tipične scenarije, ali takvi scenariji nisu nemogući, dok imenice *dijete* i *kosilica* vjerojatno aktiviraju atipične scenarije.

Primjena toga modela na tumačenje konstrukcija s faznim glagolom pretpostavljala bi predviđanje tipičnih scenarija u kojima se mogu pojavljivati rečenični subjekt i objekt. Naime pojava tipično agentivnoga subjekta (*spisatelj*) uz imenicu *knjiga* vjerojatno će prizivati tipične scenarije *pisanja knjige*. S druge strane, tipično telički subjekt (*student*) uz imenicu *knjiga* prizivat će i tipične scenarije koji aktiviraju te dvije imenice (*čitanje*, *učenje*). Mogućnost interpretacije prema kojoj *student piše knjigu* nije isključiva, već samo manje tipična. Pojava imenice *majka* uz imenicu *ručak* vjerojatno aktivira scenarije pripreme hrane, a takve su rečenice i korpusno učestale. Budući da smo u istraživanju provedenom za potrebe ovoga rada manipulirali osobnim imenima u oba roda, očekujemo da su interpretacije proizlazile iz znanja o imenici u dopuni u odnosu na stereotipne rodne uloge. Stoga tipične interpretacije zapravo tumačimo kao znanja o tipičnim događajima koja proizlaze iz znanja o predmetima. Takav bi model omogućio i obuhvatniji opis faznih glagola s neprototipnim dopunama kao što su to *kuća*, *kuhinja*, ali i nekim od imenica što su to *pod*, *računalo*, *olovka*.

Pretpostavljamo da će znanje o svijetu, prema kojemu osobe muškoga spola češće sudjeluju u nastanku npr. *poda* prizivati interpretacije postavljanja (*pločica, parketa*), dok će iz stereotipnih znanja o rodnim ulogama proizlaziti interpretacije održavanja (*čišćenja*) *poda*. Prednosti toga modela, za razliku od onoga koji proizlazi iz teorije generativnoga leksikona i uloga kvalije, vidimo u mogućnosti da se eksperimentalnim uvjetima odrede tipični scenariji u kojima sudjeluju predmeti (subjekt i objekt faznih konstrukcija). Time bi se moglo, uz najmanje ostataka, opisati mogućnost raspona implicitnih predikata.

Dakle, obogaćena kompozicionalnosti mora uključiti više od onoga što se navodi u Jackendoffovu (1997) modelu, i uz elemente kao što su oni vezani uz standardno znanje o jeziku i svijetu mora uzeti u obzir i tko ima to znanje. Model znanja o tipičnim događajima (McRae i Matsuki 2009) semantički je model koji ne deklarira svoju pripadnost određenom teorijskom pravcu, a u kontekstu svega do sada izloženog smatramo ga dopunom mogućnosti utočnjavanja operacionalizacije obogaćene kompozicionalnosti (Jackendoff 1997) koja je pak operacionalizacija polaznih postavki konstrukcijske gramatike (Goldberg 1995, 2006) u širem smislu. Sučeljavanjem tih pristupa u analizu je, na temelju razrađene metodologije predviđanja scenarija u kojima se dva predmeta mogu nalaziti, moguće uključiti utjecaj konstrukcijskih okvira na značenja, ali i znanja o tipičnim događajima.

8. ZAKLJUČAK

Cilj je ovoga rada bio istražiti fazne glagole u hrvatskome i slovenskome jeziku, s posebnim naglaskom na pojavu značenjskoga obogaćivanja faznih glagola i nedogađajnih dopuna. Budući da su fazni glagoli glagolska vrsta čiji opis najčešće izostaje iz gramatika hrvatskoga i slovenskoga jezika ili se tamo usputno navode bez iscrpnoga opisa njihovih značenjskih i sintaktičkih specifičnosti, u radu se pošlo od opisa ove kategorije u oba jezika na temelju dostupnih jezikoslovnih opisa kao i korpusne analize njihovih dopuna. S obzirom na to da fazni glagoli ne mogu samostalno stajati u rečenici, a doprinose značenju konstrukcije tako da specificiraju fazu određene glagolske radnje, upravo je pojam specifikacije faze ključan za razumijevanje njihovih sintaktičkih posebnosti. U radu su se stoga na temelju podjele u četiri glagolske faze prema Freed (1979) odredili tipovi glagola kod kojih može doći do značenjskoga obogaćivanja konstrukcija.

U radu smo pokazali da faznim glagolima kao prototipne dopune dolaze riječi koje inherentno označavaju kakvo događanje – glagoli u infinitivu (npr. *Maja je započela planinariti*) i odglagolne imenice (npr. *Jana je završila stažiranje/staž*). Premda rjeđi, u jeziku su posvjedočeni i slučajevi pojavljivanja imenskih nedogađajnih dopuna (npr. *knjiga*) uz pojedine glagole iz te kategorije (npr. *započela je knjigu*). Budući da imenska dopuna *knjiga* uglavnom označava stvar dolazi do značenjske nekompatibilnosti između sastavnica – glagola koji određuje fazu procesa, i imenice koja označava stvar, a ne proces. Stoga, pojavljivanje takvih imenica u konstrukcijama s faznim glagolima predstavlja kršenje prototipne argumentne strukture faznih glagola. S obzirom na to da su takvi primjeri ipak jezično ovjereni, prikazali smo pristupe koji su pokušali modelirati načine na koji takve konstrukcije mogu prenijeti procesualna značenja.

Mogućnost priziva implicitnih procesualnih značenja u faznim konstrukcijama s nedogađajnim dopunama u lingvistici se označava terminima komplementarna prisila, logička metonimija, prilagodba te obogaćena kompozicionalnost. Za opis ove pojave u radu smo preuzeli naziv obogaćene kompozicionalnosti kao krovni termin koji uključuje različite tipove prisila u kojima okolina prisiljava nekompatibilne sastavnice da prilagode svoja značenja kako bi se razriješila značenjska nekompatibilnost i omogućio prijenos značenja. Za korištenje toga termina, a ne termina prisila odlučili smo se jer potonji najčešće označava mehanizme koji omogućuju sintaktičko supojavljivanje značenjski nekompatibilnih sastavnica, što ne smatramo sasvim prihvatljivim jer iz tako postavljene definicije proizlazi

njegova isključivost – razrješavanje semantičke nekompatibilnosti, a izostavlja nemogućnost razrješavanja takve nekompatibilnosti. Naime, u radu smo pokazali da su dosadašnja teorijska i eksperimentalna istraživanja dokazala da postoje primjeri u kojima taj mehanizam ne može razriješiti semantičku nekompatibilnost, odnosno da postoje ograničenja u njegovoj primjeni, koja proizlaze iz značenja samoga glagola kao i iz značenja imenice u dopuni. Dakle, za razliku od termina prisila koji se odnosi na nužnost razrješavanja značenjske nekompatibilnosti, obogaćenu kompozicionalnost smatramo stupnjevitim fenomenom koji u slučajevima nekompatibilnosti sastavnica može (ali i ne mora) pridodati više ili manje značenjskoga sadržaja koji ne proizlazi iz sintaktičkih sastavnica.

Polazeći od uporabnih pristupa jeziku (Langacker 1987a, Kemmer i Barlow 2000) u smo radu nastojali prikazati da je značenje faznih konstrukcija s nedogađajnim dopunama nemoguće objasniti modelima koji polaze od dekonstrukcije značenja imenica u dopuni (Pustejovsky 1991, 1995), već je ukupno konstrukcijsko značenje posljedica niza međusobno isprepletenih faktora koji, više ili manje, utječu na interpretaciju faznih konstrukcija s implicitnim predikatima. U istraživanju smo se ipak u velikoj mjeri pozivali na temeljne pretpostavke teorije generativnoga leksikona (Pustejovsky 1991, 1995) budući da ova teorija nudi iscrpan opis mogućnosti uporabnoga modeliranja značenja rečeničnih sastavnica, te je model koji se najčešće primjenjuje u tumačenjima ove pojave. Taj model smatramo svojevrsnom sponom između generativnih pristupa, koji počivaju na određivanju značenjskih primitiva i jezičnoj autonomnosti, i uporabnih pristupa za koje su jezični sustav i uporaba u dinamičnom odnosu.

U radu smo iznijeli i pregled psiholingvističkih i neurolingvističkih istraživanja koja dokazuju da se procesiranje faznih konstrukcija s nedogađajnim dopunama odvija uz vremensku odgodu, što se pripisuje postojanju mehanizama koji omogućuju promjene tipa dopune (engl. *type shifting mechanisms*) omogućujući nekompatibilnim sastavnicama konstrukcijsko supojavljivanje. Za razliku od metonimijskih prijenosa značenja (npr. *Čitao sam Krležu*), kod kojih pomaka u procesiranju nema, procesiranje konstrukcija s faznim glagolima i nedogađajnim dopuna (npr. *Započeo sam Krležu*) pokazuje pomake u procesiranju. Takav pomak pripisuje se postojanju dodatnih mehanizama koji omogućuju interpretaciju nekanonske argumentne strukture, odnosno značenjsko obogaćivanje.

Prikazali smo dvije temeljne hipoteze kojima se, teorijski, ovaj fenomen pokušava rasvijetliti – leksičku i pragmatičku. Prema leksičkoj hipotezi interpretacija iskaza posljedica

je značenja koje proizlazi iz strukture kvalije imenice u dopuni (Pustejovsky 1991, 1995), dok prema pragmatičkoj hipotezi (De Almeida 2004) interpretacija proizlazi iz naknadnoga pragmatičkoga zaključivanja. Prvi pristup smatra da značenje takvih izraza proizlazi iz strukture kvalije imenice koju Pustejovsky (1991, 1995) smatra modelom strukturiranja leksičkoga znanja. Sastoji se od četiriju sastavnica, konstitutivne, formalne, agentivne i teličke kvalije, a za analizu fenomena značenjskoga obogaćivanja faznih konstrukcija relevantne su isključivo posljednje dvije. Prva se odnosi na način nastanka predmeta, a druga na njegovu funkciju. Pragmatička pak hipoteza drži da je takav pristup suviše rigidan te da je interpretacija kontekstualno uvjetovana i ne postavlja ograničenja u mogućnosti priziva implicitnih značenja.

Pristup koji smo u ovome radu zagovarali blizak je kognitivnogramatičkim pretpostavkama, a modelirali smo ga na temelju kognitivne konstrukcijske gramatike (Goldberg 1995, 2006) i teorije paralelne arhitekture (Jackendoff 2012), koju smatramo konstrukcijskim pristupom u najširem smislu (Goldberg 1996), uključujući i model znanja tipičnim događajima (McRae i Matsuki 2009) koji može objasniti širok raspon potencijalnih implicitnih predikata u istraživanja fenomena.

Istraživanje faznih glagola i nedogađajnih dopuna potvrdilo je postavljenu hipotezu prema kojoj značenjsko obogaćivanje u slučajevima kršenja kanonske argumentne strukture proizlazi iz značenja svih sastavnica argumentne strukture u sprezi sa shematiziranim konstrukcijskim značenjem na sučelju sintakse i semantike. Na temelju dobivenih rezultata, dokazali smo da su interpretacije izrazito uvjetovane jezičnim i izvanjezičnim znanjima o predmetima kao i uporabom. Utjecaj dopune na interpretaciju pokazao je nemogućnost teorije generativnoga leksikona da modelira sva moguća značenja budući da je raspon potencijalnih interpretacija širi od onih koje proizlaze iz dviju uloga kvalije (agentivne i teličke). Utjecaj subjekta pokazao je tendencije koje proizlaze iz znanja o svijetu govornika. Naime, ispitanici su konstrukcijama tipično pripisivali značenja koja možemo dovesti u vezi sa stereotipnim rodnim ulogama. Utjecaj konstrukcije analiziran je s obzirom na razlike u interpretaciji istih rečenica s dopunama u različitim padežima (akuzativu i prijedložnom instrumentalu). Rad je stoga pokazao da tek uzimanje u obzir svih sastavnica argumentne strukture te shematiziranoga konstrukcijskoga značenja možemo modelirati načine prizivanja implicitnih predikata faznih glagola s nedogađajnim dopunama.

U radu je potvrđena i druga hipoteza, prema kojoj razlike u obogaćivanju argumentne strukture faznih glagola proizlaze iz strukturne razlike u označavanju faznosti u dvama jezicima. Naime, rezultati korpusnih istraživanja pokazali su da se, za razliku od hrvatskoga, fazni glagoli s nedogađajnim dopunama u slovenskom jeziku češće pojavljuju uz dopune u instrumentalu nego akuzativu, stoga je njihovo obogaćivanje češće uvjetovano izvanrečeničnim faktorima.

Sa svrhom što potpunijega opisa ove kategorije, daljnja bi se istraživanja trebala usredotočiti na ispitivanje značenja faznih konstrukcija s većim brojem imenskih dopuna nego što je provedeno za potrebe ovoga rada, kao i na mogućnosti pojave više tipova imenica u dopuni. Na temelju metodologije predviđanja scenarija u kojima se dva predmeta mogu nalaziti, daljnji opis faznih konstrukcija trebao bi uključiti i istraživanja tipičnih znanja o događajima koji bi dodatno doprinijeli modeliranju značenja u slučajevima kršenja kanonske argumentne strukture glagola.

9. LITERATURA

- Almeida, Roberto G. de i Ernie Lepore. *Semantics for a Module*. Sv. 1. Oxford University Press, 2017.
- Atkins, S. „Corpus Design Criteria“. *Literary and Linguistic Computing* 7, izd. 1 (1992.): 1–16.
- Audring, Jenny i Geert Booij. „Cooperation and coercion“. *Linguistics* 54, izd. 4 (2016.).
- Babić, Stjepan. „Upotreba instrumentala u slovenskom i hrvatskom književnom jeziku“. *Slavistična revija* 37, izd. 1/3 (1989.): 103–8.
- Babić, Stjepan i Stjepko Težak. *Gramatika hrvatskoga jezika : priručnik za osnovno jezično obrazovanje*. Zagreb: Školska knjiga, 2009.
- Bache, Carl. „Aspect and Aktionsart: Towards a Semantic Distinction“. *Journal of Linguistics* 18, izd. 1 (1982.): 57.
- Baggio, Giosuè, Travis Choma, Michiel van Lambalgen i Peter Hagoort. „Coercion and Compositionality“. *Journal of Cognitive Neuroscience* 22, izd. 9 (2010.): 2131–40.
- Barić, Eugenija, Mijo Lončarić, Dragica Malić, Slavko Pavešić i Mirko Peti. *Hrvatska gramatika*. Zagreb: Školska knjiga, 2005.
- Barić, Eugenija, Mijo Lončarić, Dragica Malić, Slavko Pavešić, Vesna Zečević i Marija Znika. *Priručna gramatika hrvatskoga književnog jezika*. Zagreb: Školska knjiga, 1979.
- Barlow, Michael i Suzanne Kemmer. *Usage-based models of language*. Stanford: Center for the Study of Language and Information, 2008.
- Belaj, Branimir. *Jezik, prostor i konceptualizacija: Shematična značenja hrvatskih glagolskih prefiksa*. Osijek: Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Filozofski fakultet, 2008.
- . „Mogu li imenice imati dopune?“ *Croatica : časopis za hrvatski jezik, književnost i kulturu* 42, izd. 62 (2018.): 123–38.
- Belaj, Branimir i Gabrijela Buljan. „The polysemy of the Croatian verbal prefix od-“. *Review of Cognitive Linguistics* 14, izd. 2 (2016.): 337–84.

- Belaj, Branimir i Goran Tanacković Faletar. *Kognitivna gramatika hrvatskoga jezika. Knjiga prva: Imenska sintagma i sintaksa padeža*. Biblioteka Thesaurus, 9. knjiga. Zagreb: Disput, 2014.
- . *Kognitivna gramatika hrvatskoga jezika. Knjiga prva: Sintaksa jednostavne rečenice*. Zagreb: Disput, 2017.
- Bencini, Giulia M.L i Adele E Goldberg. „The Contribution of Argument Structure Constructions to Sentence Meaning“. *Journal of Memory and Language* 43, izd. 4 (2000.): 640–51.
- Binnick, Robert I. *Time and the verb: a guide to tense and aspect*. New York and Oxford: Oxford University Press, 1991.
- Blagus Bartolec, Goranka. „Glagolske kolokacije u administrativnome funkcionalnom stilu“. *Rasprave: Časopis Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje* 43, izd. 2 (2017.): 285–309.
- Boas, Hans C. „Comparing constructions across languages“. U *Contrastive Studies in Construction Grammar*, uredio Hans C. Boas, 1–20. Amsterdam and Philadelphia: John Benjamins, 2010.
- . „Coercion and leaking argument structures in Construction Grammar“. *Linguistics* 49, izd. 6 (2011.).
- . „Cognitive Construction Grammar.“ U *The Oxford Handbook of Construction Grammar*, uredio Thomas Hoffmann i Graeme Trousdale, 233–54. Oxford: Oxford University Press, 2013.
- . „What you see is not what you get: Capturing the meaning of missing words with Frame Semantics“. *Proceedings of CLS* 52, 2017., 53–70.
- Booij, Geert. „Morphology and the tripartite parallel architecture of the grammar“. U *La formazione delle parole. Atti del XXXVII Congresso Internazionale di Studi della Società di Linguistica Italiana (SLI)*, 109–25. Roma: Bulzoni, 2005.
- Brač, Ivana. „Sintaktička i semantička analiza besprijedložnoga instrumentala u hrvatskom jeziku“. Sveučilište u Zagrebu, 2017.
- Brač, Ivana i Tomislava Bošnjak Botica. „Semantička razdioba glagola u Bazi hrvatskih glagolskih valencija“. *Fluminensia: časopis za filološka istraživanja* 27, izd. 1 (2015.): 105–21.

- Brdar, Mario. *Metonymy in Grammar: Towards Motivating Extensions of Grammatical Categories and Constructions*. Osijek: Faculty of Philosophy, 2007.
- Brinton, Laurel J. *The Development of English Aspectual Systems: Aspectualizers and Post-verbal Particles*. Cambridge, GB: Cambridge University Press, 1988.
- Briscoe, Ted, Ann Coperstake i Bran Boguraev. „Enjoy the paper: Lexical semantics via lexicology“. U *COLING '90 Proceedings of the 13th conference on Computational linguistics*, 2:42–47. Stroudsburg, PA: Association for Computational Linguistics, 1990.
- Broz, Vlatko. „Frazeologija sve u šesnaest: motiviranost značenja numeričkih frazema u hrvatskome“. *Filologija* 64 (2015.): 37–56.
- Chomsky, Noam. *Aspects of the theory of syntax*. Cambridge, MA: MIT Press, 1965.
- . *The minimalist program*. Current Studies in Linguistics 28. Cambridge, MA: MIT Press, 1995.
- Comrie, Bernard. *Aspect*. Cambridge: Cambridge University Press, 1976.
- Croft, William. „Functional approaches to grammar“. U *International Encyclopedia of the Social and Behavioral Sciences*, ur. Neil J. Smelser i Baltes Paul B. Oxford: Elsevier Science, 2001.
- Croft, William i Alan D. Cruse. *Cognitive linguistics*. Cambridge, MA: Cambridge University Press, 2004.
- Crystal, David. *A Dictionary of Linguistics and Phonetics*. Oxford: Blackwell Publishing Ltd, 1997.
- Culicover, Peter W. i Ray Jackendoff. *Simpler Syntax*. Oxford: Oxford University Press, 2005.
- Čilaš Mikulić, Marica. „Glagolski vid u hrvatskome kao drugome i stranome jeziku“. Sveučilište u Zagrebu, 2008.
- Davidson, Donald. „The Individuation of Events“. U *Essays in Honor of Carl G. Hempel*. Dordrecht and Boston: Reidel Publishing Company, 1969.
- De Almeida, Roberto G. „The Effect of Context on the Processing of Type-Shifting Verbs“. *Brain and Language* 90, izd. 1–3 (2004.): 249–61.

- De Almeida, Roberto G. i Veena D. Dwivedi. „Coercion without Lexical Decomposition: Type-Shifting Effects Revisited“. *The Canadian Journal of Linguistics / La Revue Canadienne de Linguistique* 53, izd. 2–3 (2008.): 301–26.
- De Almeida, Roberto G. i Ernie Lepore. *Semantics for a Module*. Sv. 1. Oxford: Oxford University Press, 2018.
- Delogu, Francesca, Matthew W. Crocker i Heiner Drenhaus. „Teasing Apart Coercion and Surprisal: Evidence from Eye-Movements and ERPs“. *Cognition* 161 (2017.): 46–59.
- Dixon, Robert Malcolm Ward. *A Semantic Approach to English Grammar*. Oxford: Oxford University Press, 2005.
- Donaldson, Julia. *Grubzon*. Zagreb: Ibis grafika, 2014.
- Dowty, David Roach. *Studies in the Logic of Verb Aspect and Time Reference*. Austin: University of Texas, 1972.
- Dowty, David. „Compositionality as an empirical problem“. U *Direct Compositionality*, 14–23. Oxford: Oxford University Press, 2007.
- Duffley, Patrick J. *The English Gerund-participle: A Comparison with the Infinitive*. New York: Peter Lang, 2006.
- . „The Use of the Infinitive and the -ing after Verbs Denoting the Beginning, Middle and End of an Event“. *Folia Linguistica* 33, izd. 3–4 (1999.).
- Dummett, Michael. *Frege: Philosophy of Language*. Cambridge, MA: Harvard University Press, 1973.
- Engerer, Volkmar Paul. „Phases in verbal semantics“. U *Events, Arguments and Aspects: Topics in Semantics*, John Benjamins Publishing Company., 152:227–60. *Studies in Language Companion Series*, 2014.
- Evans, Vyvyan i Melanie Green. *Cognitive linguistics: An introduction*. Edinburgh: Edinburgh University Press, 2006.
- Evert, Stefan. „The Statistics of Word Cooccurrences: Word Pairs and Collocations“. Universität Stuttgart, 2005.
- Fillmore, Charles J. „An Alternative to Checklist Theories of Meaning“. *Annual Meeting of the Berkeley Linguistics Society* 1, izd. 0 (1975.): 123–31.

- . „Frame Semantics“. U *Linguistics in the Morning Calm*, 111–37. Seoul: Hanshin, 1982.
- . „Frames and the semantics of understanding“. *Quaderni di Semantica* 6 (1985.): 222–54.
- . „The Case for Case“. U *Universals in Linguistic Theory*. London: Holt, Rinehart and Wilson, 1968.
- Fillmore, Charles J. i Beryl T. Atkins. „Toward a Frame-Based Lexicon: The Semantics of RISK and Its Neighbors“. U *Frames, Fields and Contrasts: New Essays in Semantic and Lexical Organization*, ur. A. Lehrer i E.F. Kittay, 75–102. Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum Associates, 1992.
- Fillmore, Charles J., Paul Kay i Mary Catherine O’Connor. „Regularity and Idiomaticity in Grammatical Constructions: The Case of Let Alone“. *Language* 64, izd. 3 (1988.): 501–38.
- Fodor, Jerry A. i Ernie Lepore. „The emptiness of the lexicon: Critical reflections on J. Pustejovsky’s the generative lexicon“. *Linguistic Inquiry* 29 (1998.): 269–88.
- Franceschi, Daniele. *Ingressive and Egressive Verbs in English: A Cognitive-Pragmatic Approach to Meaning*. Cambridge: Cambridge Scholars Publishing, 2015.
- . „Licensing and Blocking Factors in the Use of BEGIN Verbs: A Lexical-Constructional and Pragmatic Analysis“. *Review of Cognitive Linguistics* 12, izd. 2 (2014.): 304–41.
- Freed, Alice. *The Semantics of English Aspectual Complementation*. Dordrecht: Reidel, 1979.
- Frege, Gottlob. *Osnove aritmetike i drugi spisi*. Zagreb: Kruzak, 1995.
- Frisson, Steven i Brian McElree. „Complement Coercion Is Not Modulated by Competition: Evidence from Eye Movements.“ *Journal of Experimental Psychology: Learning, Memory, and Cognition* 34, izd. 1 (2008.): 1–11.
- Garcia, Erica C. „Auxiliaries and the Criterion of Simplicity“. *Language* 43, izd. 4 (1967.): 853.
- Gayral, Françoise, Daniel Kayser i François Lévy. „Challenging the Principle of Compositionality in Interpreting Natural Language Texts“. U *The compositionality of meaning and content: Applications to Linguistics, Psychology and Neuroscience*

- (*Linguistics & Philosophy*), ur. E. Machery, M. Werning i G. Schurz, II:83–105. Ontos Verlag, 2006.
- Gazdar, Gerald, Geoffrey K. Pullum i Ivan A. Sag. *Generalized Phrase Structure Grammar*. Cambridge, MA: Harvard University Press, 1985.
- Goldberg, Adele E. „Compositionality“. U *The Routledge handbook of semantics*, ur. Nick Riemer, 419–33. New York, NY: Routledge, 2016.
- . „Constructionist approaches“. U *The Oxford Handbook of Construction Grammar*, ur. Th. Hoffmann i G. Trousdale, 15–31. Oxford: Oxford University Press, 2013.
- . *Constructions: a Construction Grammar approach to argument structure*. Chicago: University of Chicago Press, 1995.
- . „Constructions: a new theoretical approach to language“. *Trends in Cognitive Sciences* 7, izd. 5 (2003.): 219–24.
- . *Constructions at Work: The Nature of Generalization in Language*. Oxford: Oxford University Press, 2006.
- . „Verbs, Constructions, and Semantic Frames*“. U *Lexical Semantics, Syntax, and Event Structure*, ur. Malka Rappaport Hovav, Edit Doron i Ivy Sichel, 39–58. Oxford University Press, 2010.
- Groenendijk, Jeroen i Martin Stokhof. „Why compositionality?“ U *The Partee effect*, uredio L. Carlson i F. Pelletier, 1–20. Stanford: CSLI Publications, 2004.
- Hare, Mary, Ken McRae i Jeffrey L. Elman. „Sense and Structure: Meaning as a Determinant of Verb Subcategorization Preferences“. *Journal of Memory and Language* 48, izd. 2 (2003.): 281–303.
- Harris, Roy i Talbot J. Taylor. *Landmarks in linguistic thought I: The Western tradition from Socrates to Saussure*. New York and London: Routledge, 1997.
- Haspelmath, Martin. „From purposive to infinitive — a universal path of grammaticization“. *Folia Linguistica Historica* 23, izd. Historica vol. 10,1-2 (1989.).
- Hoffmann, Thomas. „From constructions to Construction Grammar“. U *The Cambridge Handbook of Cognitive Linguistics*, ur. Barbara Dancygier. Cambridge: Cambridge University Press, 2016.

- Husband, E. Matthew, Lisa A. Kelly i David C. Zhu. „Using Complement Coercion to Understand the Neural Basis of Semantic Composition: Evidence from an fMRI Study“. *Journal of Cognitive Neuroscience* 23, izd. 11 (2011.): 3254–66.
- Ivić, Milka. *Pravci u lingvistici*. Beograd: XX. vek, 2001.
- Jackendoff, Ray. „Compounding in the Parallel Architecture and Conceptual Semantics“. U *The Oxford Handbook of Compounding*, 105–28. Oxford: Oxford University Press, 2009.
- . „Conceptual Semantics“. U *Semantics*, ur. Claudia Maienborn, Klaus von Heusinger i Paul Portner. Berlin, Boston: De Gruyter Mouton, 2011.
- . *Foundations of Language*. Oxford University Press, 2002.
- . *Semantic Structures*. Cambridge, MA: MIT Press, 1990.
- . *Semantics and Cognition*. Cambridge, MA: MIT Press, 1983.
- . *The Architecture of the Language Faculty*. Cambridge, MA: MIT Press, 1997.
- . „The Parallel Architecture and its Place in Cognitive Science“. U *The Oxford Handbook of Linguistic Analysis*, 645–68. Oxford: Oxford University Press, 2012.
- Jakobson, Roman. *Russian and Slavic Grammar Studies 1931-1981*. Berlin, New York, Amsterdam: Mouton Publishers, 1984.
- . *Shifters, verbal categories, and the russian verb*. Cambridge, MA: Harvard University, Department of Slavic Languages and Literatures, Russian Language Project, 1957.
- Janda, Laura A. *A Geography of Case Semantics: The Czech Dative and the Russian Instrumental*. Berlin, New York: Mouton de Gruyter, 1993.
- . *A Semantic Analysis of the Russian Verbal Prefixes ZA-, PERE-, DO-, and OT-*. München: Otto Sagner, 1986.
- Janssen, Theo. „Compositionality: Its Historic Context“, 2012.
- Janssen, Theo M.V. „Frege, Contextuality and Compositionality“. *Journal of Logic, Language, and Information* 10, izd. 1 Special Issue on Compositionality (2001.): 115–36.

- Janssen, Theo M.V. „Compositionality“. U *Handbook of logic and language*, ur. J. Van Benthem i A. Ter Meulen. Amsterdam: Elsevier Science, 1997.
- Jesenovec, France. „Raba nedoločnika“. *Jezik in slovstvo* 14, izd. 2 (1969.): 33–37.
- Johnson, Matt A. i Adele E. Goldberg. „Evidence for Automatic Accessing of Constructional Meaning: Jabberwocky Sentences Prime Associated Verbs“. *Language and Cognitive Processes* 28, izd. 10 (2013.): 1439–52.
- Jucker, Andreas H. „Speech Act Research between Armchair, Field and Laboratory“. *Journal of Pragmatics* 41, izd. 8 (2009.): 1611–35.
- Jurančič, Janko. *Slovensko-srbskohrvaški slovar = Slovensko-hrvatski ili srpski rječnik = Slovenačko-srpskohrvatski rečnik*. Ljubljana : Zagreb: Državna založba Slovenije : Školska knjiga, 1989.
- Katsika, Argyro, David Braze, Ashwini Deo i Maria Mercedes Piñango. „Complement Coercion: Distinguishing Between Type-Shifting and Pragmatic Inferencing“. *The Mental Lexicon* 7, izd. 1 (2012.): 58–76.
- Katz, Jerrold J. i Jerry A. Fodor. „The Structure of a Semantic Theory“. *Language* 39, izd. 2 (1963.): 170–210.
- Kilgarriff, Adam i Gregory Grefenstette. „Introduction to the Special Issue on the Web as Corpus“. *Computational Linguistics* 29, izd. 3 (2003.): 333–47.
- Kovačević, Barbara. *Hrvatski frazemi od glave do pete*. Zagreb: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, 2012.
- Kraš, Tihana i Maja Miličević. *Eksperimentalne metode u istraživanjima usvajanja drugog jezika*. Rijeka: Filozofski fakultet, 2015.
- Kuperberg, Gina R., Arim Choi, Neil Cohn, Martin Paczynski i Ray Jackendoff. „Electrophysiological Correlates of Complement Coercion“. *Journal of Cognitive Neuroscience* 22, izd. 12 (2010.): 2685–2701.
- Lai, Yao-Ying, Cheryl Lacadie, Todd Constable, Ashwini Deo i Maria Mercedes Piñango. „Complement Coercion as the Processing of Aspectual Verbs: Evidence from Self-paced Reading and fMRI“. U *Compositionality and Concepts in Linguistics and Psychology*, ur. James A. Hampton i Yoad Winter, 3:191–222. Cham: Springer International Publishing, 2017.

- Lakoff, George. „There‘-constructions: A case study in grammatical construction“. *Cognitive Science Technical Report 18* (1984.).
- . *Women, fire, and dangerous things: What categories reveal about the mind*. Chicago, IL: The University of Chicago Press, 1987.
- Langacker, Ronald W. „Active Zones“. *Annual Meeting of the Berkeley Linguistics Society 10* (1984.): 172–88.
- . *Foundations of cognitive grammar. Vol. 1. Theoretical prerequisites*. Stanford, CA: Stanford University Press, 1987.
- . *Foundations of cognitive grammar. Vol. 2. Descriptive application*. Stanford, CA: Stanford University Press, 1991.
- . „Nouns and Verbs“. *Language 63*, izd. 1 (1987.): 53.
- . „Sequential and summary scanning: A reply“. *Cognitive Linguistics 19*, izd. 4 (2008.).
- Lapata, Maria i Alex Lascarides. „A Probabilistic Account of Logical Metonymy“. *Computational Linguistics 29*, izd. 2 (2003.): 261–315.
- Lapata, Mirella, Frank Keller i Christoph Scheepers. „Intra-Sentential Context Effects on the Interpretation of Logical Metonymy“. *Cognitive Science 27*, izd. 4 (2003.): 649–68.
- Lascarides, Alex i Ann Coperstake. „Pragmatics and Word Meaning“. *Journal of Linguistics 34*, izd. 2 (1998.): 387–414.
- Lascarides, Alex i Ann Copestake. „The Pragmatics of Word Meaning“. *Semantics and Linguistic Theory 5* (1995.): 204.
- Leitão, Márcio Martins, Luisa Gadelha i Roberto G. De Almeida. „Looking for coercion effects in Brazilian Portuguese“. U *Papers in Psycholinguistics*. Imprint, 2010.
- Levin, Beth. *English verb classes and alternations: a preliminary investigation*. Chicago: University of Chicago Press, 1993.
- Levin, Beth i Malka Rappaport Hovav. *Argument Realization*. Cambridge: Cambridge University Press, 2005.
- Levinson, Stephen C. *Presumptive meanings : the theory of generalized conversational implicature*. Cambridge, MA: MIT Press, 2000.

- Lindvall, Ann. „Aspect marking and situation types in Greek, Polish and Swedish“. *Working Papers* 46 (1997.): 197–216.
- Lowder, Matthew W. i Peter C. Gordon. „Eye-Tracking and Corpus-Based Analyses of Syntax-Semantics Interactions in Complement Coercion“. *Language, Cognition and Neuroscience* 31, izd. 7 (2016.): 921–39.
- Ljubešić, Nikola i Tomaž Erjavec. „hrWaC and slWac: Compiling Web Corpora for Croatian and Slovene“. U *Text, Speech and Dialogue - 14th International Conference*, ur. Ivan Habernal, 395–402. Berlin: Springer, 2011.
- Ljubešić, Nikola i Filip Klubička. „{bs,Hr,Sr} WaC - Web Corpora of Bosnian, Croatian and Serbian“. *Proceedings of the 9th Web as Corpus Workshop (WaC-9)*, 2014., 29–35.
- Macan, Jelena. „Imenje i nazivlje u kemiji i kemijskom inženjerstvu: glavobolja zbog znanstvenog nazivlja“. *Kemija u industriji : Časopis kemičara i kemijskih inženjera Hrvatske* 62, izd. 1–2 (2013.): 34–35.
- Marković, Ivan. *Uvod u jezičnu morfologiju*. Zagreb: Disput, 2012.
- Matovac, Darko. „Semantika hrvatskih prijedloga“. Sveučilište u Osijeku, 2013.
- Matsuki, Kazunaga, Tracy Chow, Mary Hare, Jeffrey L. Elman, Christoph Scheepers i Ken McRae. „Event-Based Plausibility Immediately Influences on-Line Language Comprehension.“ *Journal of Experimental Psychology: Learning, Memory, and Cognition* 37, izd. 4 (2011.): 913–34.
- McElree, Brian, Steven Frisson i Martin J. Pickering. „Deferred Interpretations: Why Starting Dickens Is Taxing but Reading Dickens Isn't“. *Cognitive Science* 30, izd. 1 (2006.): 181–92.
- McElree, Brian, Liina Pyllkkänen, Martin J. Pickering i Matthew J. Traxler. „A Time Course Analysis of Enriched Composition“. *Psychonomic Bulletin & Review* 13, izd. 1 (2006.): 53–59.
- McElree, Brian, Matthew J. Traxler, Martin J. Pickering, Rachel E. Seely i Ray Jackendoff. „Reading Time Evidence for Enriched Composition“. *Cognition* 78, izd. 1 (2001.): B17–25.

- McRae, Ken i Kazunaga Matsuki. „People Use their Knowledge of Common Events to Understand Language, and Do So as Quickly as Possible“. *Lang Linguist Compass* 3, izd. 6 (2009.): 1417–29.
- Menac, Antica, Željka Fink-Arsovski i Radomir Venturin. *Hrvatski frazeološki rječnik*. Zagreb: Naklada Ljevak, 2003.
- Michaelis, L.A. „Construction Grammar“. U *Encyclopedia of Language & Linguistics*, 73–84. Elsevier, 2006.
- Michaelis, Laura A. „Headless Constructions and Coercion by Construction“. U *Mismatch: Form-Function Incongruity and the Architecture of Grammar*, ur. Elaine Francis i Laura A. Michaelis. Stanford: CSLI Publications, 2002.
- . „Sign-based Construction Grammar“. U *The Oxford Handbook of Construction Grammar*, ur. Thomas Hofmann i Graeme Trousdale. Oxford: Oxford University Press, 2013.
- Mihaljević, Milan. *Generativna sintaksa i semantika*. Zagreb: Hrvatsko filološko društvo, 1998.
- Mikelić Preradović, Nives. *CROVALLEX Valencijski leksikon glagola hrvatskoga jezika*. Zagreb: Zavod za informacijske studije Odsjeka za informacijske i komunikacijske znanosti Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, 2014.
- Newmeyer, Frederick J. *English Aspectual Verbs*. The Hague and Paris: Mouton, 1975.
- . „Grammar Is Grammar and Usage Is Usage“. *Language* 79, izd. 4 (2003.): 682–707.
- Novak Milić, Jasna. „Kategorija aspekta dvočlanih švedskih glagola u odnosu prema vidu hrvatskih glagola“. Sveučilište u Zagrebu, 2008.
- Nunberg, Geoffrey. „The Pragmatics of Deferred Interpretation“. U *The Handbook of Pragmatics*, ur. Laurence R. Horn i Gregory Ward, 344–64. Oxford, UK: Blackwell Publishing Ltd, 2006.
- Omazić, Marija. „Konceptualna metafora u frazeologiji“. U *Metafore koje istražujemo: suvremeni uvidi u konceptualnu metaforu*, uredio Mateusz-Milan Stanojević, 27–45. Zagreb: Srednja Europa, 2014.
- Partee, Barbara H. „Compositionality“. U *Varieties of formal semantics*, ur. Frank Landman i Frank Veltman. Dordrecht: Foris, 1984.

- Partee, Barbara H., Alice Ter Meulen i Robert E. Wall. *Mathematical Methods in Linguistics*. Sv. 30. Studies in Linguistics and Philosophy. Dordrecht: Kluwer Academic Publishers, 1990.
- Pelletier, Francis Jeffrey. „Did Frege Believe Frege’s Principle?“ *Journal of Logic, Language, and Information* 10, izd. 1: Special Issue on Compositionality (2001.): 87–114.
- Perlmutter, David M. „The Two Verbs ‚Begin““. U *Readings in English Transformational Grammar*, ur. Roderick A. Jacobs, 107–19. Waltham, MA: Ginn, 1970.
- Peti-Stantić, Anita. *Veliki suvremeni slovensko-hrvatski i hrvatsko-slovenski rječnik*. Zagreb: Školska knjiga, 2014.
- Peti-Stantić, Anita, Hrvoje Japirko i Marin Kežić. „Koliko su lagani tzv. lagani glagoli u hrvatskom“. *Philological Studies* 2, izd. 20 (2016.): 202–25.
- Peti-Stantić, Anita, Maja Anđel, Gordana Keresteš, Nikola Ljubešić, Mateusz–Milan Stanojević i Mirjana Tonković. „Psiholingvističke mjere ispitivanja 3.000 riječi hrvatskoga jezika: konkretnost i predočivost“. *Suvremena lingvistika* 44, izd. 85 (2018.): 91–112.
- Pickering, Martin J., Brian McElree i Matthew J. Traxler. „The Difficulty of Coercion: A Response to de Almeida“. *Brain and Language* 93, izd. 1 (2005.): 1–9.
- Piñango, Maria Mercedes i Ashwini Deo. „Reanalyzing the Complement Coercion Effect through a Generalized Lexical Semantics for Aspectual Verbs: Table 1“. *Journal of Semantics* 33, izd. 2 (2016.): 359–408.
- Piñango, Maria Mercedes i Edgar B. Zurif. „An evolving view of enriched semantic composition“. U *Structures in the mind: Essays on language, music, and cognition in honor of Ray Jackendoff*, 167–85. Cambridge, MA: MIT Press, 2015.
- . „Semantic Operations in Aphasic Comprehension: Implications for the Cortical Organization of Language“. *Brain and Language* 79, izd. 2 (2001.): 297–308.
- Pinker, Steven. *Learnability and Cognition: The Acquisition of Argument Structure*. Cambridge, MA: MIT Press, 1989.
- Pranjković, Ivo. *Gramatička značenja*. Zagreb: Matica Hrvatska, 2013.

- . „Hibridni oblici i vrste riječi“. U *Sarajevski filološki susreti: zbornik radova*, 1:191–99. Sarajevo, 2012.
- Pustejovsky, James. „The Generative Lexicon“. *Comput. Linguist.* 17, izd. 4 (1991.): 409–441.
- . *The Generative Lexicon*. Cambridge, MA: MIT Press, 1995.
- Pustejovsky, James i Peter G. Anick. „On The Semantic Interpretation of Nominals“. U *COLING '88 Proceedings of the 12th Conf. Computational Linguistics (vol. 2)*, 518–23, 1988.
- Pustejovsky, James i Elisabetta Jezek. *An Introduction to Generative Lexicon Theory*. Oxford: Oxford University Press, u tisku.
- Pylkkänen, Liina i Brian McElree. „The Syntax-Semantics Interface: On-Line Composition of Sentence Meaning“. U *Handbook of Psycholinguistics*, 539–79. Elsevier, 2006.
- Radden, Günter i René Dirven. *Cognitive English Grammar*. Amsterdam and Philadelphia: John Benjamins Publishing Company, 2007.
- Raffaelli, Ida i Barbara Kerovec. „Morphosemantic fields in the analysis of Croatian vocabulary“. *Jezikoslovlje* 9, izd. 1–2 (2008.): 129–57.
- Raguž, Dragutin. *Gramatika hrvatskoga jezika*. Zagreb : vlast. izd., 2010.
- . *Praktična hrvatska gramatika*. Zagreb: Medicinska naklada, 1997.
- Rosch, Eleanor H. „Natural Categories“. *Cognitive Psychology* 4, izd. 3 (1973.): 328–50.
- Seidenberg, Mark S. i Maryellen C. MacDonald. „A probabilistic constraints approach to language acquisition and processing.“ *Cognitive Science* 23 (1999.): 569–88.
- Shutova, Ekaterina i Simone Teufel. „Logical Metonymy: Discovering Classes of Meanings“. U *DiSCo 2009*, 29–34, 2009.
- Sikos, Les, Susan Windisch Brown, Albert E. Kim, Laura A. Michaelis i Martha Palmer. „Figurative Language: ‚Meaning‘ Is Often More than Just a Sum of the Parts“. U *AAAI Fall Symposium: Biologically Inspired Cognitive Architectures*, 180–85, 2008.
- Silić, Josip i Ivo Pranjković. *Gramatika hrvatskoga jezika : za gimnazije i visoka učilišta*. Zagreb: Školska knjiga, 2005.

- . *Gramatika hrvatskoga jezika : za gimnazije i visoka učilišta*. Zagreb: Školska knjiga, 2007.
- Smith, Carlota S. *The Parameter of Aspect*. Dordrecht: Kluwer Academic Publishers, 1991.
- Spalek, Alexandra Anna. „The Influence of Context in Meaning: The Panorama of Complement Coercion“. U *Modeling and Using Context*, ur. Henning Christiansen, Isidora Stojanović i George A. Papadopoulos, 9405:526–31. Cham: Springer International Publishing, 2015.
- Spalek, Alexandra Anna i Barbara Maria Tomaszewicz. „Complement coercion in Polish and the role of selectional restrictions revealed in a self-paced reading study“. U *Proceedings of Sinn und Bedeutung 21: Volume 2*, ur. Rob Truswell, Chris Cummins, Caroline Heycock, Brian Rabern i Hannah Rohde. Edinburgh: University of Edinburgh, 2018.
- Stanojević, Mateusz-Milan. *Konceptualna metafora: Temeljni pojmovi, teorijski pristupi i metode*. Zagreb: Srednja Europa, 2013.
- . „The Croatian future tense in the Croatian tense system: a cognitive grammar analysis“. U *Semantika a konfrontacja językowa*, 5:333–54. Varšava: Instytut Slawistyki Polskiej Akademii Nauk, 2015.
- Suttle, Laura i Adele E. Goldberg. „The partial productivity of constructions as induction“. *Linguistics* 49, izd. 6 (2011.).
- Szabó, Zoltán Gendler. „Compositionality“. U *The Stanford Encyclopedia of Philosophy*, ur. Edward N. Zalta. Metaphysics Research Lab, Stanford University, 2017.
- Šarić, Ljiljana. „Formalna analiza značenja u prirodnim jezicima“. *Prolegomena : Časopis za filozofiju* 5, izd. 1 (2006.): 65–88.
- . „Perfectivizing Prefixes: Semantically Empty Units“. *FLUMINENSIA: časopis za filološka istraživanja* 23, izd. 2 (2011.): 7–20.
- . *Prostor u jeziku i metafora*. Zagreb: Jesenski i Turk, 2014.
- . *Spatial Concepts in Slavic. A Cognitive Linguistic Study of Prepositions and Cases*. Wiesbaden: Harrasowitz Verlag, 2008.
- Tabakowska, Elzbieta. *Gramatika i predočavanje: Uvod u kognitivnu lingvistiku*. Zagreb: FF press, 2005.

- Taylor, John R. „Syntactic constructions as prototype categories“. U *The new psychology of language: cognitive and functional approaches to language structure*, ur. Michael Tomasello, 177–202. Mahwah, New Jersey, & London: Lawrence Erlbaum, 1998.
- Težak, Stjepko i Stjepan Babić. *Pregled gramatike hrvatskosrpskog jezika : za osnovne i druge škole*. Zagreb: Školska knjiga, 1969.
- Toporišič, Jože. *Nova slovenska skladnja*. Ljubljana: Državna založba Slovenije, 1982.
- . *Slovenska slovnica*, 1976.
- . *Slovenska slovnica*. Maribor: Obzorja, 2003.
- . *Slovenski knjižni jezik 3*. Maribor: Obzorja, 1967.
- Traxler, Matthew J., Brian McElree, Rihana S. Williams i Martin J. Pickering. „Context Effects in Coercion: Evidence from Eye Movements☆“. *Journal of Memory and Language* 53, izd. 1 (2005.): 1–25.
- Traxler, Matthew J., Martin J. Pickering i Brian McElree. „Coercion in Sentence Processing: Evidence from Eye-Movements and Self-Paced Reading“. *Journal of Memory and Language* 47, izd. 4 (2002.): 530–47.
- Utt, Jason, Alessandro Lenci, Sebastian Padó i Alessandra Zarcone. „The curious case of metonymic verbs: a distributional characterization“. U *Proceedings of the International Conference on Computational Semantics 2013*, 2013.
- Vendler, Zenon. „Verbs and Times“. *The Philosophical Review* 66 (1957.): 143–60.
- Verspoor, Cornelia M. „Contextually-Dependent Lexical Semantics“. The University of Edinburgh, 1997.
- Von Wright, Georg Henrik. *Norm and Action*. New York: Humanities Press, 1963.
- Vrbinc, France. *365 X slovensko : z jezikovnimi kotic̃ki skozi leto*. Ljubljana: Družina, 2003.
- Weinreich, Uriel. *Explorations in Semantic Theory*. The Hague: Mouton, 1972.
- Wierzbicka, Anna. *Semantic Primitives*. Frankfurt am Main: Athenäum-Verl., 1972.
- . *The semantics of grammar*. Amsterdam: John Benjamins, 1988.

- Wiese, Heike i Joan Maling. „Beers, Kaffi, and Schnaps: Different Grammatical Options for Restaurant Talk Coercions in Three Germanic Languages“. *Journal of Germanic Linguistics* 17, izd. 01 (2005.).
- Willer Gold, Jana, Boban Arsenijević, Mia Batinić, Nermina Čordalija, Marijana Kresić, Nedžad Leko, Lanko Marušič, Tanja Miličev, Nataša Miličević, Andrew Nevins, Anita Peti-Stantić, Branimir Stanković, Tina Šuligoj i Jelena Tušek. „Conjunct Agreement and Gender in South Slavic: From Theory to Experiments to Theory“. *Journal of Slavic Linguistics (1068-2090)* 24, izd. 1 (2016.): 187–225.
- Yoon, Soyeon. „Gradable Nature of Semantic Compatibility and Coercion: A Usage-Based Approach“. *Linguistic Research* 33, izd. 1 (2016.): 95–134.
- Zarcone, Alessandra. „An expectation-based account of logical metonymy interpretation“. U *Discourse Expectations: Theoretical, Experimental, and Computational Perspectives (DETEC 2013)*. Tübingen, 2013.
- Zarcone, Alessandra, Ken McRae, Alessandro Lenci i Sebastian Padó. „Complement Coercion: The Joint Effects of Type and Typicality“. *Frontiers in Psychology* 8 (2017.).
- Zarcone, Alessandra i Sebastian Padó. „Generalized Event Knowledge in Logical Metonymy Resolution“. U *Proceedings of the 33rd Annual Conference of the Cognitive Science Society*, ur. L. Carlson, C. Hölscher i T. Shipley, 944–49. Austin, TX: Cognitive Science Society, 2011.
- Zarcone, Alessandra, Sebastian Padó i Alessandro Lenci. „Logical metonymy resolution in a words-as-cues framework: Evidence from self-paced reading and probe recognition.“ *Cognitive Science* 38, izd. 5 (2014.): 973–96.
- Zarcone, Alessandra i Stefan Rüd. „Logical metonymies and qualia structures: an annotated database of logical metonymies for German“. U *Proceedings of the 8th International Conference on Language Resources and Evaluation (LREC 12)*. Istanbul, 2012.
- Ziegeler, Debra. „A Word of Caution on Coercion“. *Journal of Pragmatics* 39, izd. 5 (2007.): 990–1028.
- Žele, Andreja. „Predponsko-predložna razmerja: na primerih glagolov v slovenščini“. *Opera Slavica* 19, izd. 2 (2009.): 23–35.

Žic Fuchs, Milena. *Kognitivna lingvistika i jezične strukture: engleski present perfect*.
Zagreb: Nakladni zavod Globus, 2009.

———. *Znanje o jeziku i znanje o svijetu*. Zagreb: Filozofski fakultet, Odsjek za opću
lingvistiku i orijentalne studije, 1991.

KORPUSI

hrWaC: <https://www.sketchengine.eu/hrwac-croatian-corpus/>

slWaC: https://the.sketchengine.co.uk/corpus/first_form?corpname=preloaded/slwaC21;

Hrvatski nacionalni korpus: http://filip.ffzg.hr/cgi-bin/run.cgi/first_form

RJEČNICI

Hrvatski jezični portal, Znanje d.o.o., SRCE, <http://hjp.znanje.hr/>

Slovar slovenskega knjižnega jezika, <http://fran.si/>

Jurančič, Janko. Srbskohrvatsko-slovenski slovar. Ljubljana, DZS Slovenije: 1989

Peti-Stantić, Anita. Veliki slovensko-hrvatski i hrvatsko-slovenski rječnik. Zagreb, Mozaik knjiga, 2014.

PRILOZI

PRILOG 1 - UPITNIK ZA ISTRAŽIVANJE PRIHVATLJIVOSTI

UPUTE ZA ISPITIVANJE

U ovome istraživanju ispitujemo **smislenost rečenica** u hrvatskom jeziku. Poznato je da rečenice izražavaju neku izvanjezičnu situaciju. Na primjer rečenica *Marko piše pismo Ani* označava situaciju koju čine tri sudionika: *Marko*, *Ana* i *pismo*, a glagolom *pisati* izražavamo odnos među tim sudionicima. Budući da takva rečenica priziva jasnu sliku situacije, vjerojatno ćemo je smatrati potpuno smislenom te joj dati ocjenu 5.

Rečenica *Markov piše Anu stolu*, premda tvorena od riječi hrvatskoga jezika, ne priziva jasno značenje, pa ćemo je vjerojatno smatrati nesmislenom te joj dati ocjenu 1.

U jeziku je moguće naći i rečenice koje nisu sasvim prihvatljive, ali i dalje izražavaju kakva značenja.

Na primjer rečenica *Ivan je razmotrio prostor*, premda nije sasvim smisljena, ipak priziva neko značenje, odnosno izražava situaciju u kojoj osoba (*Ivan*) *razmatra* činiti nešto s kakvim objektom (*prostor*). Premda značenje ove rečenice nije sasvim jasno, nije ni besmisleno. Takve ćemo rečenice vjerojatno ocijeniti ocjenama od 2 do 4 ovisno o stupnju smislenosti.

U ovome istraživanju ocjenjivat ćete stupanj prihvatljivosti 60 rečenica ocjenama od 1 do 5, gdje jedan označava besmisleni, a 5 posve smislenu rečenicu. U ispitivanju nas zanima vaše mišljenje, odnosno koliko je rečenica vama smisljena. U procjenama se oslonite na prvi dojam.

Ispitivanje je anonimno i ispitivačica ne može povezati vaše odgovore s vama.

Godina rođenja? _____

Spol: M / Ž (zaokružiti)

Gdje ste rođeni? _____

U kojem ste gradu preživjeli najveći dio života? _____

Dominantna ruka: desna / lijeva (zaokružiti)

1. Martina je posadila cvijeće ovaj tjedan.	1	2	3	4	5
2. Marijana je započela s ručkom oko podneva.	1	2	3	4	5
3. Ana je pomogla s automobilom ovaj tjedan.	1	2	3	4	5
4. Damir je započeo kuću još jučer.	1	2	3	4	5
5. Marija je uživala u crtežu u ponedjeljak.	1	2	3	4	5
6. Ana je nastavila ručak oko podneva.	1	2	3	4	5
7. Mario je uživao u voću ovog proljeća.	1	2	3	4	5
8. Luka je pomagao s cipelama jutros.	1	2	3	4	5
9. Ivica je završio knjigu još jučer.	1	2	3	4	5
10. Maja je raskupila traperice ove zime.	1	2	3	4	5
11. Suzana je nastavila s kuhinjom prije mraka.	1	2	3	4	5
12. Luka je uživao u kavi u srijedu.	1	2	3	4	5
13. Branka je pomagala s hranom rano jutros.	1	2	3	4	5
14. Vedran je prisjetila galeriju prošli utorak.	1	2	3	4	5
15. Mladen je nastavio s ručkom oko podneva.	1	2	3	4	5
16. Marina je uživala u članku sinoć.	1	2	3	4	5
17. Mirjana je započela s knjigom ovaj tjedan.	1	2	3	4	5
18. Marko je pomagao s muzejom prošli tjedan.	1	2	3	4	5
19. Ivana je nastavila kuću još jučer.	1	2	3	4	5
20. Tatjana je uživala u utakmici prošli tjedan.	1	2	3	4	5
21. Kristina je započela s kuhinjom prije mraka.	1	2	3	4	5
22. Iva je pomagala s plažom ljetos.	1	2	3	4	5
23. Danijela je snimila borbu u petak.	1	2	3	4	5
24. Vladimir je završio s knjigom ovaj tjedan.	1	2	3	4	5
25. Sandra je uživala u kolaču rano ujutro.	1	2	3	4	5
26. Tatjana je započela kuhinju prije mraka.	1	2	3	4	5

27. Gordana je pomagala s ogradom još jučer.	1	2	3	4	5
28. Marko je zapravio sladoled prije posla.	1	2	3	4	5
29. Martina je nastavila s knjigom ovaj tjedan.	1	2	3	4	5
30. Igor je uživao u koncertu sinoć.	1	2	3	4	5
31. Ivan je završio ručak oko podneva.	1	2	3	4	5
32. Kristina je pomagala s tvrtkom ove godine.	1	2	3	4	5
33. Karlo je uživao u predstavi nakon praznika.	1	2	3	4	5
34. Sanja je započela s kućom još jučer.	1	2	3	4	5
35. Nada je kupila roman prošli vikend.	1	2	3	4	5
36. Željko je nastavio kuhinju prije mraka.	1	2	3	4	5
37. Denis je nastavio knjigu još jučer.	1	2	3	4	5
38. Josip je uživao u plesu prošli mjesec.	1	2	3	4	5
39. Anita je započela ručak oko podneva.	1	2	3	4	5
40. Robert je pomagao s pozornicom prekjučer.	1	2	3	4	5
41. Bruno je pomagao s trgovinom ovaj tjedan.	1	2	3	4	5
42. Robert je prošio odjeću prije nastupa.	1	2	3	4	5
43. Karlo je završio kuhinju prije mraka.	1	2	3	4	5
44. Mirjana je uživala u nogometu ovaj tjedan.	1	2	3	4	5
45. Vedran je završio s ručkom oko podneva.	1	2	3	4	5
46. Milan je uživao u tenisu cijele sezone.	1	2	3	4	5
47. Jelena je pomagala s dvoranom prije ljeta.	1	2	3	4	5
48. Ivana je pogledala seriju prije vikenda.	1	2	3	4	5
49. Željko je završio s kućom još jučer.	1	2	3	4	5
50. Alen je uživao u vinu ove jeseni.	1	2	3	4	5
51. Vesna je završila s kuhinjom prije mraka.	1	2	3	4	5
52. Ivana je pomagala s restoranom ovaj mjesec.	1	2	3	4	5

53. Petar je potkuhao blitvu ovo ljeto.	1	2	3	4	5
54. Denis je završio kuću još jučer.	1	2	3	4	5
55. Snježana je uživala u pjesmi kasno sinoć.	1	2	3	4	5
56. Bruno je započeo knjigu još jučer.	1	2	3	4	5
57. Vesna je pomagala s tepisima prije vikenda.	1	2	3	4	5
58. Mladen je uživao u šampanjcu nakon posla.	1	2	3	4	5
59. Robert je nastavio s kućom još jučer.	1	2	3	4	5
60. Željko je pročitao časopis ovaj tjedan.	1	2	3	4	5

PRILOG 2 - UPITNIK ZA ISTRAŽIVANJE IMPLICITNOGA PREDIKATA

UPUTE ZA ISPITIVANJE

U ovome istraživanju ispitujemo **značenja koja prizivaju pojedine rečenice** hrvatskoga jezika. Poznato vam je da rečenice izražavaju neku izvanjezičnu situaciju. Na primjer rečenica *Marko piše pismo Ani* označava situaciju koju čine tri sudionika: *Marko, Ana* i *pismo*, a glagolom *pisati* izražavamo odnos među tim sudionicima. Takve rečenice prizivaju jasnu sliku situacije.

S druge strane, postoje i rečenice kao što je to *Ana je uživala u plakatu/Ivan je uživao u salati* koje razumijemo, a često i koristimo, premda u njima nedostaju informacije koje bi takvu rečenicu činile sasvim smislenom. Gore navedena rečenica izražava situaciju u kojoj osoba (*Ana/Ivan*) čini nešto s kakvim predmetom (*plakatom/salatom*). Premda značenja ovih rečenica nisu sasvim jasna, nisu ni besmislena i mi možemo pretpostaviti da je osoba, na primjer salatu *jela* ili *sadila* ili nešto treće. Isto tako, možemo pretpostaviti da je osoba nešto s *plakatom* radila.

U ovome istraživanju ispitujemo takve skrivene radnje koje u rečenici nisu prisutne, ali ih možemo pretpostaviti. Na sljedećem listu naći ćete niz rečenica poput rečenice *Ana je uživala u salati*, te vas molimo da nakon rečenice odgovorite na pitanje o tome što je osoba (npr. *Ana*) činila s predmetom (npr. *salatom*). Molimo vas da iza pitanja navedete **samo jedan glagol** koji **najbolje** opisuje aktivnost koju osoba vrši.

Na primjer:

Ana je uživala u salati. Što je Ana činila sa salatom? _____

ili

Ivan je pomogao s kruhom. Što je Ivan činio s kruhom? _____

ili

Sanja je završila plakat. Što je Sanja činila s plakatom? _____

Nemojte previše razmišljati o odgovoru i oslonite se na svoj **prvi dojam**. Važno nam je vaše mišljenje o tome kakvo značenje vama priziva pojedina rečenica. Nakon što ste zabilježili svoj odgovor, nemojte se vraćati na prethodne primjere te mijenjati odgovore.

Godina rođenja? _____

Spol: M / Ž (zaokružiti)

Gdje ste rođeni? _____

U kojem ste gradu preživjeli najveći dio života? _____

Dominantna ruka: desna / lijeva (zaokružiti)

1. Maja je uživala u trapericama ove zime. Što je Maja činila s trapericama? _____
2. Marijana je započela s ručkom oko podneva. Što je Marijana činila s ručkom? _____
3. Ana je pomagala s automobilom ovaj tjedan. Što je Ana činila s automobilom? _____
4. Damir je započeo kuću još jučer. Što je Damir činio s kućom? _____
5. Marija je uživala u crtežu u ponedjeljak. Što je Marija činila s crtežom? _____
6. Ana je nastavila ručak oko podneva. Što je Ana činila s ručkom? _____
7. Mario je uživao u voću ovog proljeća. Što je Mario činio s voćem? _____
8. Luka je pomagao s cipelama jutros. Što je Luka činio s cipelama? _____
9. Ivica je završio knjigu još jučer. Što je Ivica činio s knjigom? _____
10. Martina je uživala u cvijeću ovaj tjedan. Što je Martina činila s cvijećem? _____
11. Suzana je nastavila s kuhinjom prije mraka. Što je Suzana činila s kuhinjom? _____
12. Luka je uživao u kavi u srijedu. Što je Luka činio s kavom? _____
13. Branka je pomagala s hranom rano jutros. Što je Branka činila s hranom? _____
14. Vedran je uživao u galeriji prošli utorak. Što je Vedran činio s galerijom? _____
15. Mladen je nastavio s ručkom oko podneva. Što je Mladen činio s ručkom? _____
16. Marina je uživala u članku sinoć. Što je Marina činila s člankom? _____
17. Mirjana je započela s knjigom ovaj tjedan. Što je Mirjana činila s knjigom? _____
18. Marko je pomagao s muzejom prošli tjedan. Što je Marko činio s muzejom? _____
19. Ivana je nastavila kuću još jučer. Što je Ivana činila s kućom? _____
20. Tatjana je uživala u utakmici prošli tjedan. Što je Tatjana činila s utakmicom? _____
21. Kristina je započela s kuhinjom prije mraka. Što je Kristina činila s kuhinjom? _____
22. Iva je pomagala s plažom ljetos. Što je Iva činila s plažom? _____
23. Danijela je uživala u borbi u petak. Što je Danijela činila s borbom? _____
24. Vladimir je završio s knjigom ovaj tjedan. Što je Vladimir činio s knjigom? _____
25. Sandra je uživala u kolaču rano ujutro. Što je Sandra činila s kolačem? _____
26. Kristina je započela kuhinju prije mraka. Što je Kristina činila s kuhinjom? _____
27. Gordana je pomagala s ogradom još jučer. Što je Gordana činila s ogradom? _____
28. Marko je uživao u sladoledu prije posla. Što je Marko činio sa sladoledom? _____

29. Martina je nastavila s knjigom ovaj tjedan. Što je Martina činila s knjigom? _____
30. Igor je uživao u koncertu sinoć. Što je Igor činio s koncertom? _____
31. Ivan je završio ručak oko podneva. Što je Ivan činio s ručkom? _____
32. Tatjana je pomagala s tvrtkom ove godine. Što je Tatjana činila s tvrtkom? _____
33. Karlo je uživao u predstavi nakon praznika. Što je Karlo činio s predstavom? _____
34. Sanja je započela s kućom još jučer. Što je Sanja činila s kućom? _____
35. Nada je uživala u romanu prošli vikend. Što je Nada činila s romanom? _____
36. Željko je nastavio kuhinju prije mraka. Što je Željko činio s kuhinjom? _____
37. Denis je nastavio knjigu još jučer. Što je Denis činio s knjigom? _____
38. Josip je uživao u plesu prošli mjesec. Što je Josip činio s plesom? _____
39. Anita je započela ručak oko podneva. Što je Anita činila s ručkom? _____
40. Robert je pomagao s pozornicom prekjučer. Što je Robert činio s pozornicom? _____
41. Bruno je pomagao s trgovinom ovaj tjedan. Što je Bruno činio s trgovinom? _____
42. Robert je uživao u odjeći prije nastupa. Što je Robert činio s odjećom? _____
43. Karlo je završio kuhinju prije mraka. Što je Karlo činio s kuhinjom? _____
44. Mirjana je uživala u nogometu ovaj tjedan. Što je Mirjana činila s nogometom? _____
45. Vedran je završio s ručkom oko podneva. Što je Vedran činio s ručkom? _____
46. Milan je uživao u tenisu cijele sezone. Što je Milan činio s tenisom? _____
47. Jelena je pomagala s dvoranom prije ljeta. Što je Jelena činila s dvoranom? _____
48. Ivana je uživala u seriji prije vikenda. Što je Ivana činila sa serijom? _____
49. Željko je završio s kućom još jučer. Što je Željko činio s kućom? _____
50. Alen je uživao u vinu ove jeseni. Što je Alen činio s vinom? _____
51. Vesna je završila s kuhinjom prije mraka. Što je Vesna činila s kuhinjom? _____
52. Ivana je pomagala s restoranom ovaj mjesec. Što je Ivana činila s restoranom? _____
53. Petar je uživao u blitvi cijelo ljeto. Što je Petar činio s blitvom? _____
54. Denis je završio kuću još jučer. Što je Denis činio s kućom? _____
55. Snježana je uživala u pjesmi kasno sinoć. Što je Snježana činila s pjesmom? _____
56. Bruno je započeo knjigu još jučer. Što je Bruno činio s knjigom? _____

57. Vesna je pomagala s tepisima prije vikenda. Što je Vesna činila s tepisima? _____
58. Mladen je uživao u šampanjcu nakon posla. Što je Mladen činio sa šampanjcem? _____
59. Robert je nastavio s kućom još jučer. Što je Robert činio s kućom? _____
60. Željko je uživao u časopisu ovaj tjedan. Što je Željko činio s časopisom? _____

PRILOG 3 - INFORMIRANI PRISTANAK (PRIHVATLJIVOST)

INFORMIRANI PRISTANAK

Poštovani,

pred vama se nalazi upitnik čiji je cilj ispitati značenja rečenica sa skrivenim predikatom. Istraživanje se provodi u svrhu izrade doktorskoga rada, a uvid u rezultate bit će moguć po njihovoj objavi.

Postupak istraživanja:

Tijekom istraživačkog postupka od vas će se najprije tražiti da ispunite kratki upitnik s općim sociodemografskim podacima. U upitniku se nigdje ne traži da upišete svoje ime, kao ni druge informacije preko kojih bi vas se moglo identificirati. Ako odlučite da na neka pitanja ne želite odgovoriti, to ne morate učiniti i za to nećete snositi nikakve posljedice. Sudjelovanje u ovom istraživanju je dobrovoljno i imate pravo bez ikakvih posljedica odustati od sudjelovanja ili se iz njega povući.

U ovom istraživanju nećete biti izloženi nikakvom specifičnom riziku.

Povjerljivost informacija o vašem identitetu je u istraživanju zajamčena.

Pristup podacima imat će samo istraživačica.

Daljnijim sudjelovanjem u ovom istraživanju dajete svoj informirani pristanak na ovdje opisane postupke istraživanja.

U Zagrebu, _____

potpis

PRILOG 4 - INFORMIRANI PRISTANAK (IMPLICITNI PREDIKATI)

INFORMIRANI PRISTANAK

Poštovani,

pred vama se nalazi upitnik čiji je cilj ispitati prihvatljivost značenja rečenica. Istraživanje se provodi u svrhu izrade doktorskoga rada, a uvid u rezultate bit će moguć po njihovoj objavi.

Postupak istraživanja:

Tijekom istraživačkog postupka od vas će se najprije tražiti da ispunite kratki upitnik s općim sociodemografskim podacima. U upitniku se nigdje ne traži da upišete svoje ime, kao ni druge informacije preko kojih bi vas se moglo identificirati. Ako odlučite da na neka pitanja ne želite odgovoriti, to ne morate učiniti i za to nećete snositi nikakve posljedice. Sudjelovanje u ovom istraživanju je dobrovoljno i imate pravo bez ikakvih posljedica odustati od sudjelovanja ili se iz njega povući.

U ovom istraživanju nećete biti izloženi nikakvom specifičnom riziku.

Povjerljivost informacija o vašem identitetu je u istraživanju zajamčena.

Pristup podacima imat će samo istraživačica.

Daljnijim sudjelovanjem u ovom istraživanju dajete svoj informirani pristanak na ovdje opisane postupke istraživanja.

U Zagrebu, _____

potpis

ŽIVOTOPIS AUTORICE

Jelena Tušek (1982, Zagreb) diplomirala je južnoslavenske jezike i književnosti i fonetiku na Filozofskom fakultetu u Zagrebu. Na istom fakultetu pohađa Poslijediplomski doktorski studij lingvistike. Od 2011. godine zaposlena je kao asistentica na Katedri za slovenski jezik i književnost Filozofskog fakulteta u Zagrebu gdje izvodi nastavu iz slavističkih i slovenističkih lingvističkih kolegija. 2005/2006. godine boravila je na semestralnoj stipendiji u Mariboru, a 2007/2008. u Ljubljani. U organizacijskom je odboru međunarodne konferencije Hrvatskog društva za primijenjenu lingvistiku 2012. i 2013. godine. Pohađala je radionicu računalne leksikografije *Lexicography MasterClass – Lexicom* 2010. godine u Ljubljani, 2 seminara slovenskog jezika, literature i kulture u Ljubljani (2006. i 2011. godine), te međunarodnu ljetnu školu *The first NetWordS Summer School* u Dubrovniku 2012. godine. Suradnica je na nekoliko znanstvenih projekata: Hrvatska i bliskosrodne kulturnojezične zajednice (voditeljica: Anita Peti-Stantić), Izrada dvojezičnog leksikona za bliske jezike na temelju postojećih jezičnih izvora (*Izdelava dvojezičnega leksikona za sorodna jezika na podlagi obstojećih jezikovnih virov*; voditelji: Nikola Ljubešić i Tomaž Erjavec; 2014 – 2015), *Coordinated Research in the Experimental Morphosyntax of South Slavic Languages* (EMSS; voditelj: Andrew Nevins; 2014 – 2018), Modeliranje mentalne gramatike hrvatskoga: ograničenja informacijske strukture (*The building blocks of grammar in Croatian: Constraints of information structure*; voditeljica: Anita Peti-Stantić; 2017 – 2021).